นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

รสวาหินี

ปณามาทิกถา

๑. สตฺถุปฺปสตฺถจรณํ สรณํ ชนานํ,
พฺรหฺมาทิโมฬิ มณิรํสิ สมาวหนฺตํ,
ปเงฺกรุหาภมฺทุโกมลจารุวณฺณํ;
วนฺทามิ จกฺกวรลกฺขณมาทธานํฯ

๒. สิทฺธํ ชิเนน จิรกาลมตนฺทิเตน,
ยํ ภาวโก สมธิคจฺฉติ เขมมคฺคํ;
ยํ กปฺปรุกฺข รุจิทาน มณิว ภาติ,
ตํ ธมฺมมคฺค มสมํ ปณมามิ นิจฺจํฯ

๓. สนฺตินฺทฺริยํ สุคตสูนุวรํ วิสุทฺธํ,
ยํ ทกฺขิเณยฺยมตุลํ สุจิปุญฺญเขตฺตํ;
ตาเณสินํ สรณมุชฺฌิตสพฺพทุกฺขํ,
วนฺทามิ สงฺฆ มนฆํ สิรสา มหคฺฆํฯ

๔. ยมฺปตฺตเมตฺถ รตนตฺตยโถมเนน,
ปุญฺญํน เตน ทุริตํ สกลํ ปณุชฺช,
วกฺขามหํ สุมธุรํ รสวาหินินฺตํ,
โภ โภ สุณนฺตุ สุชนา ภิมุทาวหา สาฯ

๕. ตตฺถตตฺถูปปนฺนานิ, วตฺถูนิ อรหา ปุเร;
อภาสุํ ทีปภาสาย, ฐเปสุํ ตํ ปุราตนาฯ

๖. มหาวิหาเร ตงฺคุตฺต, วงฺกปริเวณวาสิโก;
รฏฺฐปาโลติ นาเมน, สีลาจาร คุณากโรฯ

๗. หิตาย ปริวเตฺตสิ, ปชานํ ปาฬิภาสโต;
ปุนรุตฺตาทิโทเสหิ, ตมาสิ สพฺพมากุลํ;
อนากุลํ กริสฺสามิ, ตํ สุณาถ สมาหิตาฯ

๘. วิตราคา ปุเร โวจุํ, ยสฺมา ตสฺมา หิ ภาสิตํ;
เอตมาทรณียญฺหิ, สาธุ สาธูหิ สพฺพทาติฯ

ชมฺพุทีปุปฺปตฺติ วตฺถูนิฯ

ธมฺมโสณฺฑกวโคฺค

๑. ธมฺมโสณฺฑกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ตตฺถ เตสํ วตฺถูน มุปฺปตฺติโย ทฺวิธา ภวนฺติ ชมฺพุทีเป สีหฬทีเปจาติ, ตตฺถ ชมฺพุทีเป ตาฬีส, สีหฬทีเป เตสฏฺฐิ, เตสุ ตาว ชมฺพุทีปุปฺปตฺติวตฺถูนิ อาวิ ภวิสฺสนฺติ, ตโตปิ ธมฺมโสณฺฑกสฺส วตฺถุ อาทิ, กถํ, อมฺหากํ กิร ภควโต ปุเพฺพ อิมสฺมิํเยว ภทฺทกเปฺป กสฺสโปนาม สตฺถา โลเก อุทปาทิ, ตสฺส โข ปน ภควโต สาสนนฺตรธานโต น จิเรเนว กาเลน อมฺหากํ โพธิสโตฺต พาราณสีรโญฺญ อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิสฺมิํ นิพฺพตฺติ, ตสฺสุ ปฺปตฺติ กาลสมนนฺตรเมว สพฺพสตฺตานํ มนสิ ธมฺมสญฺญา อุทปาทิ, ตสฺมาสฺส ธมฺมโสโณฺฑตินาม มกํสุ, โส ปเนโส กุมาโร มหเนฺตน ปริวาเรน วเฑฺฒโนฺต สพฺพสิเปฺปสุ นิปฺผตฺติํ ปตฺวา ปิตรา อุปรเชฺชน ปูชิโต หุตฺวา ทานาทโย ทสกุสลกมฺมปเถ ปูเรโนฺต ปิตุอจฺจเยนามเจฺจหิ รเชฺชนาภิสิญฺจิโต อโหสิ, โส ปเนส ธมฺมโสณฺฑกมหาราชา เทวนครสทิเส พาราณสีนคเร จกฺกวตฺติสทิสํ พาราณสีรชฺชํ กาเรโนฺต มาสทฺธมาสจฺจเยน สิริสยนคโต เอวํ จิเนฺตสิ, มเมวํ รชฺชสิริมนุภวนํ น โสภติ ธมฺมวิโยเคน, ทิวากร วิรหิโต นโภ วิยาติอาทินา นานาการณํ จิเนฺตสิ, เตเนตฺถฯ

๑. ปุเญฺญน สีลาทิมเยน ปุเพฺพ,
กเตน ปโตฺตสฺมิ อตนฺทิเตน,
มสกฺกสาเร วิย เทวราชา;
ราชตฺตมิเทฺธ ปุรมุตฺตมมฺหิฯ

๒. รูเปน หารีนยนุสฺสเวน,
สเทฺทน สมฺมา สวณามเตน,
คเนฺธน ฆานุสฺสวโสภเนน,
รสญฺญปุเญฺญน รเสนจาปิฯ

๓. ผเสฺสน คตฺตสฺส สุผสฺสเทน,
สมิทฺธิปโตฺตสฺมิ มหิทฺธิโกหํ,
เนเวตฺตเกเนว ปมาทภาว,
มา ปชฺชิตุํ ยุตฺตรูปนฺติ ญตฺวาฯ

๔. ทสฺสามิ องฺคอปิ ชีวิตญฺจ,
ธญฺญํ ธนํ จาปิ ปสนฺนจิโตฺต,
โสสฺสามิ ธมฺมํ สิวมาทธานํ,
ชิเนริตํ ชาติชราปหาณํฯ

๕. น โสภติ ยถากาสํ, ชลํ ธามปติํวินา,
รชฺชกรณํ ตถา มยฺหํ, วินา ธมฺมา น โสภติฯ

๖. น โสภติ หถา รตฺติ, นิสานาถํ วินา สทา,
รชฺชกรณํ ตถา มยฺหํ, วินา ธมฺมา น โสภติฯ

๗. อลงฺกโตปิ เจ หตฺถี, วินา ทาฐา น โสภติ,
รชฺชกรณํ ตถา มยฺหํ, วินา ธมฺมา น โสภติฯ

๘. ยถา กโลฺลลมาลียํ,
วินา เวลา น โสภติ,
รชฺชกรณํ ตถา มยฺหํ,
วินา ธมฺมา น โสภติฯ

๙. ยถา สุมณฺฑิโต ราชา,
กุปโฐ เนว โสภติ,
รชฺชกรณํ ตถา มยฺหํ,
วินา ธมฺมา น โสภติฯ

๑๐. ธมฺมเมว สุณิสฺสามิ, ธเมฺม เม รมตี มโน,
น หิ ธมฺมา ปรํ อตฺถิ, ธมฺมมูลํ ติสมฺปทนฺติฯ

เอวํ จินฺเตตฺวา ปาโตว สิริคพฺภา นิกฺขมฺม สุสชฺชิเต สมุสฺสิตเสตจฺฉเตฺต ราชปเลฺลงฺเก อมจฺจคณ ปริวุโต นิสีทิ เทวราชาวิย วิโรจมาโน, นิสิโนฺน ปน ราชา อมเจฺจ เอวมาห, โย ป เนตฺถ โภโนฺต พุทฺธภาสิเตสุ ธเมฺมสุ กิญฺจิธมฺมํ ชานาติ, โส ภาสตุ, โสตุมิจฺฉามิธมฺมนฺติ, เต สเพฺพปิ มยํ เทว น ชานามาติ อาหํสุ, ตํ สุตฺวา อ น ตฺต ม โน ราชา เอวํ จินฺเตสิ, ยนฺนูนาหํ หตฺถิกฺขเนฺธ สหสฺสํ ฐเปตฺวา นคเร เภรึจราเปยฺยํ, ยํ อเปฺปวนาม โกจิ ธนโลเภน จาตุปฺปทิกายปิ คาถาย ธมฺมํ เทเสยฺยฯ ตํ เม ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ, ตโต โส ตถา กตฺวาปิ ธมฺมเทสกํ อลภโนฺต ปุน ทฺวิสหสฺสํ ติจตุปญฺจสหสฺสนฺติยาวโกฏิปฺปโกฏึทมฺมีติ, ตโต คาม นิคม ชนปเท, ตโต เสฏฺฐิฏฺฐานํ เสนาปติ อุปราชฏฺฐานา ทโยปิ, ปุน เสตจฺฉตฺตํ ทมฺมิ, ราชเวสํ ปหาย อตฺตานํ ทาสํ สาเวตฺวา ธมฺมเทเสนฺตสฺส ทมฺมิติ วตฺวา เภริ จราเปตฺวาปิ ธมฺม เทสกมลภิตฺวา สํวิโคฺค กิเมฺม ธมฺมวิโยเคน รเชฺชนาติ อมจฺจานํ รชฺชํ นียฺยาเตตฺวา สทฺธมฺมคเวสโก ธมฺมโสณฺฑกมหาราชา มหาวนํ ปาวิสิ คาม นิคม ราชธานิ ปรมฺปราย, เตเนตฺถฯ

๑๑. ปุเร เภรึ จราเปตฺวา,
ธมฺมโสโณฺฑ นราธิโป;
สทฺธมฺมเชฺฌสกํ สตฺถุ,
อลทฺธา ธนโกฏิหิฯ

๑๒. ทาโส โหมิ ปหายาหํ,
ราชตฺตํ เทสกสฺส เม;
อิจฺจาห โส มหีปาโล,
อโห ธเมฺมสุ โลลตาฯ

๑๓. รชฺชํ นียฺยาตยิตฺวาน, อมจฺจานํ มโนรมํ,
วนํ ปาวิสิ โส ราชา, คเวสํ ธมฺมมุตฺตมนฺติฯ

มหาวนํ ปวิฏฺฐกฺขเณ ปน มหาสตฺตสฺส ปุญฺญเตเชน สกฺกสฺสาสนํ อุณฺหาการํ ทเสฺสสิ, อถ เทวราชา จินฺเตสิ อกามํ เม ปณฺฑุกมฺพล สิลาสนํ อุณฺหมโหสิ, กินฺนุโข การณนฺติ โลกํ โอโลเกโนฺต สโกฺก เทวราชา ธมฺมโสณฺฑก มหาราชานํ สกลชมฺพุทีปํ วิจินิตฺวา สทฺธมฺมเชฺฌสกํ อลภิตฺวา วนํ ปวิฏฺฐภาวํ อทฺทส, ธมฺมโสณฺฑกมหาราชา สทฺธมฺมตฺถาย รชฺชธน พนฺธุ ชีวิตมฺปิ ปหาย อรญฺญํ ปวิโฏฺฐ, น โส วตายํ โยวา โสวา สโตฺต, อิมสฺมึเยว กเปฺป พุ

โทฺธ ภวิสฺสติ, พุทฺธโพธิสโตฺต จายํ อเชฺชว มหารญฺญํ ปวิโฏฺฐ สทฺธมฺมํ อลทฺธา มหาทุกฺขํ ปาปุเณยฺย, น เจตํ ยุตฺตํ, อชฺช มยา ตตฺถ คนฺถพฺพํ ธมฺมามตรเสน ตมภิสิญฺจิตฺวา รเชฺช ปหิฏฺฐาเปตุนฺติ จิเนฺตตฺวา อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา ภยานกํ มหนฺตํ รกฺขสเวสํ นิมฺมินิตฺวา มหาสตฺตาภิมุโข อวิทูเร อตฺตานํ ทเสฺสสิ, เตเนตฺถฯ

๑๔. พฺยคฺฆจฺฉสีหมหิโส รคหตฺถิทีปิ,
มิคากุลํ กณฺฏกเสลรุกฺขํ;
นรานมิโนฺท ปวิสิตฺวกานนํ,
อิโตจิโต วิพฺภมิ ธมฺมกาโมฯ

๑๕. ตสฺสานุภาเวน ปุรินฺททสฺส,
สิลาสนํ อุณฺหมโหสิ กามํ;
เตเนว โส โลกมุทิกฺขมาโน,
อทฺทกฺขิ ธีรํ วิปิเน จรนฺตํฯ

๑๖. มยชฺช ตํ ธมฺมรเสน สมฺมา,
สนฺตปฺปยิตฺวา คมนํ วรนฺติ;
มนฺตฺวา สุภีมญฺชนกูฏวณฺณํ,
มหามุขํ นิคฺคต ภีมทาฐํฯ

๑๗. ทิตฺตคฺคิสงฺกาส วิสาลเนตฺตํ,
มเชฺฌน ภคฺคํ จิปิฏคฺคนาสํ;
ขรตมฺพทาฐิํ ฆนมสฺสุวนฺตํ,
นีโลทรํ คชฺชิตภีมโฆสํฯ

๑๘. กโรรุหํ ติกฺขสโลหิตายตํ,
วิสาลโธตายตขคฺคหตฺถํ;
คทายุเธนงฺกิตมญฺญพาหุํ,
ทโฏฺฐฏฺฐภีมํ สวลีลลาฏํฯ

๑๙. มนุสฺสมํสาทนรตฺตปานํ,
ภยานกํ กกฺขลยกฺขวณฺณํ;
สุมาปยิตฺวาน วนนฺตรสฺมิํ,
ทเสฺสสิ อตฺตํ ส นราธิปสฺสาติฯ

อถ มหาสโตฺต อตฺตโน อวิทูเร ฐิตํ รกฺขสํ อทฺทกฺขิ, ตํ ทิสฺวานาสฺส ภยํวา ฉมฺภิตตฺตํวา จิตฺตุตฺราสมตฺตํวา นาโหสิ, กิมตฺร จิเนฺตสิ, อปินาม เอวรูโป ปิรกฺขโส ธมฺมํ ชาเนยฺย, ยนฺนูนาหํ ตสฺส สนฺติเก ธมฺมํ สุณิสฺสามิ, ตเมฺม ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ จิเนฺตสิฯ จิเนฺตตฺวา จปน อชฺช มยา ตมฺปสงฺกมฺม ปุจฺฉิตํ วฏฺฏตีติ คนฺตฺวา รกฺขเสน สทฺธิํ สลฺลปโนฺต อาหฯ

๒๐. อสฺมิํ วนสฺมิํ ตรุสณฺฑ มณฺฑิเต;
สุผุลฺลิตาเนกลตากุลากุเล;
อธิคฺคหีโต สิ มหานุภาว,
ปุจฺฉามิ ตํ เทว วเทหิ กงฺขํฯ

๒๑. ธมฺมํ คเวสํ วนมาคโตมฺหิ,
ปหาย รชฺชํ อปิ ญาติสงฺฆํ;
ชานาสิ เจ สมฺม วเทหิ มยฺหํ,
เอกมฺปิ คาถํ สุคเตน เทสิตํฯ

ตโต ยกฺโข อาหฯ

๒๒. ธมฺมํ ปชานามหเมกเทสํ,
ชิเนริตํ สาธุตรํ รสานํ,
เทเสมิ เจหํ ตว ธมฺม มคฺคํ,
ตฺวณฺหิ กึ กาหสิ เทสกสฺสาติฯ

อถ มหาสโตฺต อาหฯ

๒๓. รเชฺช ฐิโต อสฺสมหํ สเจ โภ,
อนปฺปรูปํ ปกโรมิ ปูชํ;
อิทานิ เอโก วนมชฺฌปโตฺต,
กโรมิ กึ เทหมิมํ ฐเปตฺวาฯ

๒๔. ยทิจฺฉสิ ตฺวํ มม มํสโลหิตํ,
กโรมหํ สงฺคหมชฺช เตน,
น จตฺถิ อญฺญํ ตว อจฺจนียํ,
เทเสหิ ธมฺมํ สุคต ปฺปสตฺถนฺติฯ

ตโต ยกฺโข อาหฯ

๒๕. ภุตฺวาน มํสํ สุหิโตว สโนฺต,
หนฺตฺวา ปิปาสํ รุธิรํ ปิวิตฺวา;
ธมฺมํ กเถตุํ ปภวามิ ตุยฺหํ,
วตฺตุํ น สโกฺกมิ ขุทาปเรโตติฯ

อถ มหาสโตฺต อาหฯ

๒๖. ภุตฺวา ตุวํ มํ ปถมณฺหิ ยกฺข,
ปจฺฉา ตุ เทเสสฺสสิ กสฺส ธมฺมํ;
ธมฺมสฺส มยฺหํ ตว มํสลาภํ,
ตฺวเมว ชานาหิ ยถา ภเวยฺยาติฯ

เอวํ วุเตฺต สโกฺก เทวานมิโนฺท สาธุ มหาราช อหเมว ยุตฺตํ ชานามีติ วตฺวา ตสฺสาวิทูเรติคาวุตุเพฺพธํ อญฺชนวณฺณํ มหนฺตํ ปพฺพตํ มาเปตฺวา มหาราช อิมมารุยฺห ปพฺพตมุทฺธนิฎฺฐิโต มม มุเข ปตตุ, อหํ ปตนฺตสฺส เต ธมฺมํ เทเสสฺสามิ, เอวํ สเนฺต ตุยฺหํ ธมฺมปฎิลาโภ, มยฺหํจ มํสปฎิลาโภ ภวิสฺสตีติฯ ตํ สุตฺวา มหาสโตฺต อนมตเคฺค สํสาเร สํสรโต เม สีหพฺยคฺฆจฺฉมจฺฉกจฺฉปวิหงฺคาทีนํ ภกฺขภูตสฺส ชาตีสุ ปมาณํ นตฺถิ, อชฺช มยา สมฺพุทฺธสฺส ธมฺมตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชิตุํ วฎฺฎตีติ จิเนฺตตฺวา เอวมาหฯ

๒๗. สํสารวเฏฺฏสุ วิวฏฺฏมานา,
ปโปฺปนฺติ ทุกฺขํ ชนตา อเนกา;
เอตญฺหิ โภ อตฺตโน วา ปรสฺส,
อตฺถาย นาโหสิ อโหสิ ตุจฺฉํฯ

๒๘. ตฺวมทินฺนหารี ติจ ปารทาริโก,
ปาณาติปาตีสิ มุสา อภาสิ;
ตฺว มชฺชปายีติ อกาสิ โทสํ,
ปคฺคยฺห ทุกฺขํ พหุโส ททนฺติฯ

๒๙. เอตญฺหิ โภ อตฺตโน วา ปรสฺส,
อตฺถาย นาโหสิ อโหสิ ตุจฺฉํ;
รุกฺขา ปปาตา ปปติตฺวเกจิ,
ทุพฺพนฺธิยา ทุคฺควิสาทเนนฯ

๓๐. พฺยาธีหิ นานาขรเวทนาหิ,
มรนฺติ สตฺตา อุตฺเวทนาหิ;
เอตญฺหิ โภ อตฺตโน วา ปรสฺส,
อตฺถาย นาโหสิ อโหสิ ตุจฺฉํฯ

๓๑. พฺยคฺฆจฺฉมโจฺฉ รคกฺจฺฉิยญฺหิ,
มตสฺส เม นตฺถิ ปมาณสงฺขา;
เอตญฺหิ โภ อตฺตโน วา ปรสฺส,
อตฺถาย นาโหสิ อโหสิ ตุจฺฉํฯ

๓๒. เอตชฺช เม ทุจฺจ ช มตฺตทานํ,
น โหติ เทวิสฺสริยาทิกาย;
สพฺพญฺญุภาวํ ปน ปาปุณิตฺวา,
สํสารโต นิตฺตรณาย สเตฺตฯ

๓๓. ตฺวํ สมฺม มยฺหํ พหุโส ปการี,
ตสฺมา ตเวตํ วจนํ กโรมิ;
อสํกิโต เทสย มยฺหธมฺมํ,
สมิชฺฌเต ทานิ มโนรโถ เตติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา มหาสโตฺต ปพฺพตมารุยฺห ฐิโต อาห, อหมชฺช รเชฺชน สทฺธิํ ชีวิตญฺจ สรีรมํสญฺจ สทฺธมฺมตฺถาย ทมฺมีติ โสมนสฺสปฺปโตฺต หุตฺวา สมฺม ธมฺมํ เทเสหีติ วตฺวา ตสฺมิํ มหาทาฐํ มหามุขํ วิวริตฺวา ฐิเต ตสฺสาภิมุโข อุปปติฯ อถ สโกฺก เทวานมิโนฺท โสมนโสฺส อจฺฉริยปฺปโตฺต อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา อลงฺกตทิพฺพตฺตภาวํ มาเปตฺวา อากาเส ตรุณสุริโย วิย โอภาสมาโน อากาสโต ปตนฺตํ มหาสตฺตํ อุโภหิ หเตฺถหิ ทฬฺหํ ปติคณฺหิตฺวา เทวโลกํ เนตฺวา ปณฺฑุกมฺพล สิลาสเน นิสีทาเปตฺวา ทิพฺพมเยหิ คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา สยํ ธมฺมํ สุตฺวา ปสโนฺน ปสนฺนาการํ กตฺวา กสฺสปทสพเลน เทสิตาย อนิจฺจาทิปริทีปิกายฯ

๓๔. อนิจฺจาว ต สงฺขารา, อุปฺปาทวยธมฺมิโน;

อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ, เตสํ วูปสโม สุโขติฯ

คาถาย ธมฺมเทสเนน ตสฺส มโนรถํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา เทวโลเก มหนฺตํ สิริวิภวํ ทเสฺสตฺวา อาเนตฺวา สกรเชฺชเยว ปติฏฺฐาเปตฺวา อปฺปมตฺโต โหติ มหาราชาติ โอวทิตฺวา เทวโลกเมว อคมาสีติฯ

๓๕. อิติ อมิตสิริํ วา ชีวิตํ วาปิ สนฺโต,
น สุมริย ปสตฺถํ ธมฺมเมวา จรนฺติ;
ตนฺตร วิภวานํ อปฺปมายูนมโมฺภ,
อิห กุสลปมาโท โก นุ ตุมฺหาทิสานนฺติฯ

ธมฺมโสณฺฑกวตฺถุํ ปฐมํฯ

๒. มิคลุทฺทกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพิกถา

อิโต กิร เอก ตึสติเม กเปฺป สิขีนาม สมฺมาสมฺพุโทฺธ สมตึส ปารมิโย ปูเรตฺวา ปรมาติสโมฺพธิํ ปตฺวา สเทวกํ โลกํ สํสารกนฺตารา อุตฺตาเรโนฺต ธมฺมรตนวสฺสํ วสฺสาเปโนฺต ธมฺมเภริํ ปหรโนฺต ธมฺมเกตุํ อุสฺสาเปโนฺต เอกสฺมิํ สมเย วิเวก มนุพฺรูหโนฺต อรญฺญายตนํ ปาวิสิ, ปวิสิตฺวา จปน สุปุปฺผิตนาคปุนฺนาคาทินานาตรุสณฺฑมณฺฑิเต สุผุลฺลสุมนมาลติปฺปภุตินานาลตากุเล อเนกวิธทิปทจตุปฺปทสงฺฆนิเสวิเต รมณีเย สีตลสิลาตเล จตุคฺคุณํ สงฺฆาฏิํปญฺญเปตฺวา นิสีทิ ฉพฺพณฺณรํสีหิ ทิสํ ปูรยโนฺต, ตทา ตตฺถ เทวพฺรหฺมนาคสุปณฺณาทโย สนฺนิปติตฺวา ทิพฺพมเยหิ คนฺธมาลาทีหิ ภควนฺตํ ปูชยมานา โถมยมานา นมสฺสมานา อฏฺฐํสุ, ตสฺมิํ ปนสมาคเม ภควา มธุรสฺสรํ นิจฺฉาเรโนฺต พฺรหฺมโฆเสน จตุสจฺจปฏิสํยุตฺตํ ธมฺมํ เทเสติ อมตวสฺสํ วสฺสาเปนฺตวิยฯ ตทา เอโก มิคลุทฺทโก วนํ ปวิโฏฺฐ มิคสูกเร หนฺตฺวา มํสํ ขาทโนฺต ตํ ฐานํ ปตฺวา อทฺทส ภควนฺตํ ธมฺมํ เทเสนฺตํฯ ทิสฺวา เอกมนฺตํ ฐิโต ธมฺมํ สุตฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา ตโต จุโต เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา ฉสุ กามสเคฺคสุ มนุเสฺสสุจ อปราปรํ อิสฺสริยํ อนุภวโนฺต อิมสฺมิํ พุทฺธุปฺปาเท สาวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา วิญฺญุตํ ปโตฺต ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา เอกทิวสํ ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส ภควโต จตุสจฺจปติ สํยุตฺตํ ธมฺมกถํ สุตฺวา จตุปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา เอกทิวสํ ภิกฺขุสงฺฆมชฺฌคโต อตฺตโน กตกมฺมปฺปกาสเนน ปีติวาจมุทาหริฯ

๑. เอ ก ติํ เส อิโต กเปฺป,
โลเก อุปฺปชฺชิ นายโก;
ปตฺติํส ลกฺขณาติโณฺณ,
สมฺพุโทฺธ ส สิขีวฺหโยฯ

๒. ชลโนฺต ทีปรุโกฺขว, สูริโยว นภ มุคฺคโต;
เมรุราชาว สมฺพุโทฺธ, ชเนสโคฺค ปตาปวาฯ

๓. ปูเรตฺวา ธมฺมนาวายํ, ส นาโถ สกลํ ปชํ;
ปติฏฺฐเปโนฺต สํสาร, กนฺตารา สนฺติภูมิยํฯ

๔. ธมฺมเกตุํ สมุเสฺสโนฺต, หนโนฺต ธมฺมทุนฺทุภิํ;
สเตฺต ทุกฺขา ปโมเจโนฺต, วสี ตตฺถ ชิโน วสีฯ

๕. เอกสฺมึ สมเย นาโถ,
โลกปโชฺชตโก ชิโน;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ,
สุรมฺมํ กานนํ คโตฯ

๖. ปุนฺนาคนาคปูคาทิ, นานาปาทปสํกุลํ;
ลตา ลิงฺคิตสาขาหิ, สา โมทกุสุมายุตํฯ

๗. กุสุมา โมทสมฺมตฺต, ฉปฺปทาลิ นิเสวิตํ;
นานามิค คณากิณฺณํ, มยูรคณ นจฺจิตํฯ

๘. สีตลโจฺฉทิกาสาธุ, สุปติตฺถชลาสยํ;
อาสาร สารธาราหิ, นิชฺฌราสต สํกุลํฯ

๙. คนฺตฺวาน โส มหารญฺญํ,
สีตลํ สิกตาตลํ;
สิลาตเล นิสิโนฺนสิ,
วิสุสเชฺชโนฺต ฉรํสิโยฯ

๑๐. เทวา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, ปูเชสุํ ทฺวิปทุตฺตมํ;
ทิเพฺพหิ คนฺธมาลาหิ, นเจฺจหิ ตุริเยหิจฯ

๑๑. เทวเทโว ตทา เทว, สงฺฆมเชฺฌ นิสีทิย;
จตุสจฺจ มเทเสสิ, นิจฺฉรํ มธุรํ คิรํฯ

๑๒. ตทาหํ ลุทฺทโก อาสิํ, มิคสูกรมารโก;
มิคมํเสน ชิวามิ, เตน โปเสมิ ทารเก [โปเสโนฺตปุตฺตทารเก อิติกตฺถจิ]ฯ

๑๓. ตทาหํ มิควํ ยาโต,
สพาโณ สสราสโน;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ,
เทวสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๑๔. จนฺทํว ตารกากิณฺณํ, เมรุํวณฺณวมชฺฌคํ;
วิโรจมาน มาสีนํ, จตุสจฺจปฺปกาสกํฯ

๑๕. เอกปเสฺส ฐิโต ตตฺถ, อโสฺสสิํ ธมฺมมุตฺตมํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, โสมนสฺสํ ปเวทยิํฯ

๑๖. เอกติํเส อิโต กเปฺป,
ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ มยา;
เตนาหํ ปุญฺญกเมฺมน,
ชาโตสิํ เทวโยนิยํฯ

๑๗. สมฺปตฺติมนุภุตฺวาน, ฉกามเคฺค ปราปรํ;
เทวสงฺฆปริพฺพูโฬฺห, วิมาเน รตนามเยฯ

๑๘. มนุเสฺสสุจ ยํ อคฺคํ, ตสฺส ภาคี ภวามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, สทฺธมฺมสวเณ ผลํฯ

๑๙. อิมสฺมึ ภทฺทเก กเปฺป,
สาวตฺถิปุรมุตฺตเม;
อเฑฺฒ มหทฺธเน สาเล,
ชาโตหํ อุทิเต กุเลฯ

๒๐. มหตา ปริวาเรน, ปโตฺต วุทฺธิํจ วิญฺญุตํ;
จาริกํ จรมาโนหํ, ปโตฺต เชตวนํ วรํฯ

๒๑. อทฺทสํ สห สิเสฺสหิ, นิสินฺนํ สุคตํ ตทา;
อโสฺสสิํ มธุรํ ธมฺมํ, จตุสจฺจปฺปกาสกํฯ

๒๒. สุตฺวาน มธุรํ ธมฺมํ, ปพฺพชิตฺวาน สาสเน;
อ ชรา มรํ สีติภูตํ, ปโตฺต นิพฺพาณมุตฺตมํฯ

๒๓. สุตํ เอกมุหุตฺตํ เม, ตทา ธมฺมํ สุเทสิตํ;
เตนมฺหิ จตฺราปาเย, น ชาโต น กุโตภยํฯ

๒๔. กรมฺกฺขิปฺป วกฺขามิ, กโรเถ กคิรํ มม;
มโม ปมํ กริตฺวาน, ธมฺมํ สุณาถ สาธุกนฺติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา สเตฺต ธมฺมสวเณ นิโยเชสีติฯ

๒๕. อิติ ตนฺตรกาลํ สาธุ ธมฺมํ สุณิตฺวา,
อธิคตวิภวานํ อานุภาวํ สุณิตฺวา;
ภววิภวสุขํ โภ ปตฺถยนฺตา กุสีตํ,
ชหถ สุณถ ธมฺมํ ทุลฺลภํ ทุลฺลภสฺสาติฯ

มิคลุทฺทกสฺส วตฺถุํ ทุติยํฯ

๓. ติณฺณํชนานํ วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีปสฺมิํ กิร ปุเพฺพ มหานิทาโฆ อโหสิ, ตทา นิทาฆสุริเยน สกิรณกรา วาปิ โปกฺขรณิ นที คิริกนฺทรนิชฺฌราทีสุ อุทกํ นิเสฺสสํ กตฺวา ปีตมิว อุทเก ปริกฺขีเณ มจฺฉกจฺฉปาทโยเยภุเยฺยน วินาสํ ปตฺตาฯ อถ มหารญฺญภูมิยํ รุกฺขติณลภาทโย อตีว มิลาตา อเหสุํฯ มิคปกฺขิโนปิฆมฺมาภิตตฺตา ปิปาสิโต มรีจิํ โตยนฺติมญฺญมานา อิโตจิโตจ ธาวนฺตา มหาทุกฺขปฺปตฺตา อเหสุํฯ ตทา เอโก สุวโปตโก ปิปาสิโต ตตฺถ ตตฺถ ปานียํ ปริเยสโนฺต มหารเญฺญ เอกสฺมิํ ปูติปาทเป สฎฺฐิรตเน นรกาวาเฎ ปานียคนฺธํ ฆายิตฺวา โลเภน ปาตุํ โอติโณฺณ อติปาเนน ภาโร ตเตฺถว ปติตฺวา อุคฺคนฺตุํ นาสกฺขิฯ อถาปโรปิ สโปฺปจ มนุโสฺสจาติ เทฺว ชนา ตเตฺถว ปติํสุ, สปฺปานาม วิเวกํ ลทฺธาว อตฺตํ วิชหนฺติฯ ตสฺมายํ อลทฺธา วิเวกตฺตํ อุคฺคนฺตุํ นาสกฺขิฯ อนาลมฺพตฺตา มนุโสฺสปิฯ เต อุคฺคนฺตุํ อสโกฺกนฺตา มรณภยภีตา อญฺญมญฺญ มวิเหเฐนฺตา ตเตฺถว วสิํสุฯ อเถโก พราณสีวาสิโก มนุโสฺส วนํ ปวิโฎฺฐ ตเถว ปานียํ ปริเยสมาโน ตํ ฐานํ ปตฺวา เต ตโยปิ ทิสฺวา กมฺปมานหทโย วลฺลิยา ปิฎกํ พนฺธิตฺวา สิกฺกาย ปกฺขิปิตฺวา โอตาเรตฺวา

เต ตโยปิ อุทฺธริ, อถาเนน เต อมฺหากํ ชีวิตํ ทินฺนนฺติ โสมนสฺสา ตเสฺสวมาหํสุ, สามิ มยํ ตุเมฺห นิสฺสาย ชีวิตํ ลภิมฺห, ตุเมฺห อิโต ปฏฺฐาย อมฺหากํ สหาโย, มยมฺปิ เต สหายา, อมฺหากํ วสนฏฺฐานานิ อาคนฺตุกามาติ วตฺวา เตสุ ตาว สุวโปตโก อาห, สามิ พาราณสิยํ ทกฺขิณทฺวาเร มหานิโคฺรโธ อตฺถิ, ตตฺถาหํ วสามิ, ตว ตถารูเป กิเจฺจ สติ มม สนฺติกมาคมฺม สุวาติ สทฺทํกโรหีติ วตฺวา เมตฺติถิรํ กตฺวา ปกฺกามิ, สโปฺปปิ สมฺมาหํ ตเสฺสว นิโคฺรธสฺสา วิทูเร มหนฺตํ วมฺมิกํ อตฺถิ, ตตฺถ วสามิ, ตวเตฺถ สติ ตตฺถาคนฺตฺวา ทีฆาติสทฺทํ กโรหีติ วตฺวา ตเถวปกฺกามิ, มนุโสฺสปิ พาราณสิยํ อสุกายนาม วีถิยา อสุกเคเห วสามิ, ตวเตฺถ สติ มม สนฺติกํ อาคจฺฉาติ วตฺวา ปกฺกามิ, อถ ปรภาเค โส อุปการโก ปุริโส อตฺตโน กิเจฺจ สญฺชาเต มม สหายานํ สนฺติกํ คมิสฺสามีติ สเงฺกตานุสาเรน คนฺตฺวา นิโคฺรธมูเล ฐิโต สุวสฺส สทฺทมกาสิ, ตํ สุตฺวา สุวโปตโก เวเคนาคนฺตฺวา เตน สทฺธึ ปฏิสโมฺมทิตฺวาสมฺม จิเรนา คโตสิ, อาคตการณํ เม อาจิกฺขาติ อาหฯ โสปาห สมฺมาหํ ชีวิตุ มสโกฺกโนฺต ปุตฺตทารเก ญาตีนํ ปฏิปาเทตฺวา ตว สนฺติกมาคโตมฺหิติ, สุวโปตโกปิ สาธุ สมฺม ตยา กตํ มม สนฺติกมาคจฺฉเนฺตน, ตยา มม ชีวิตํ ทินฺนํ, มยาปิ ตว ชีวนุปายํ กาตุํ วฏฺฏติ, ยาวาหํ อาคจฺฉามิ, ตาเวตฺถ โถกํ วิสฺสมาติ วตฺวา ปกฺกามิ ชีวนุปายํ ปริเยสมาโน, ตสฺมึ กิร สมเย พาราณสีราชา นครโต นิกฺขมฺม สุสชฺชิตุยฺยานํ ปวิสิตฺวา สปริโส กีฬิตฺวา มชฺฌนฺติกสมเย สุผุลฺลิตํ ปญฺจปทุมสญฺฉนฺนํ มงฺคลโปกฺขรณึ ทิสฺวา นหายิตุกาโม สพฺพาภรณานิ โอมุญฺจิตฺวา ราชปุริเส ปฏิปาเทตฺวา นหายิตุํ โอตริ, ตทา สุวโปตโก ตํ ฐานํ ปโตฺต สาขนฺตเร นิลีโน ราชปุริสานํ ปมาทํ ทิสฺวา รโญฺญ มุตฺตาหารํ ฑสิตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺทิตฺวา เวเคนาคนฺตฺวา อตฺตโน สหายสฺส ทตฺวา อปฺปมโตฺต อิมํ วลเญฺชหิ สมฺมาติ วตฺวา อทาสิ, ตโต โส นํ คเหตฺวา อิมํ กุหึ ปฏิสาเมสฺสามีติ จิโนฺตโนฺต มเมโก สหายโก อโนฺตนคเร วสติ, ตสฺมึ ฐเปสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา ยถาสเงฺกตมุปคมฺม ตํ ทิสฺวา ปฏิสนฺถารํ กตฺวา สุวโปตเกน กโต ปการํ ปกาเสตฺวา อิมํ มุตฺตาหารํ สาธุกํ ฐเปหีติ วตฺวา อทาสิ, ตํขเณ ราชา นหาตฺวานุลิโตฺต อาภรณานิ ปิลเนฺธโนฺต มุตฺตาหารํ นาทฺทสฯ ตโต ราชปุริสา อโนฺตจ พหิจ ปริชเน อุปปริกฺขิตฺวา มุตฺตาหารํ อปสฺสนฺตา นคเร เภรึ จราเปสุํ, โย มุตฺตาหารํ ปสฺสติ, ตสฺส ราชา มหนฺตํ ยสํ ทสฺสตีติฯ ตํ สุตฺวา โส มิตฺตทูภี เอวํ จิเนฺตสิ, อหํจมฺหิ ทุกฺขิโต, ยนฺนูนาหํ มุตฺตาหารํ รโญฺญ ทเสฺสตฺวา สุเขน วเสยฺยํ, กิเมฺม เอเตนาติ เตน กตํ ตถารูปํ อุปการํ อสลฺลเกฺขโนฺต มหามิตฺตทูภี ปุริโส ราชปุริเส อุปสงฺกมฺม มุตฺตหารํ อตฺตโน สนฺติเก ฐปิตภาวํ กเถสิ, โภ มม สนฺติเก เอโก ปุริโส มุตฺตหารํ ฐเปสีติฯ เอวํ อสปฺปุริสสํสโคฺคติ, ตถาหิฯ

๑. ยถา สํวฑฺฒิโต นิโมฺพ, มธุขีโร ทสิญฺจนา;
น ยาติ มธุรํ ตํ โว, ปการ มสตํ กตํฯ

๒. สีเสนุ ทก มาทาย, วฑฺฒิโตปิ นุหีตรุ;
น ยาติ มธุรํ ตํโว, ปการมสตํ กตํฯ

๓. นิจฺจํ ขีโรทปาเนน, วฑฺฒิโต สิวิโส ยถา;
วิสํว ปริวเตฺตติ, ตถา นีโจปการกํฯ

๔. ยถาตฺตนา กโต อคฺคิ, สีตลํ น ทเท ขลุ;
ตถา นีเจ กตํ การํ, อคฺคีว ทหเต ตนุํฯ

๕. ตสฺมา อุปปริกฺขิตฺวา, หาวภาเวน พุทฺธิยา;
กาตพฺพา เมตฺติ ชนฺตูหิ, นามิโตฺต ลภเตสุขนฺติฯ

อถสฺส มิตฺตทุภิโน วจเนน ราชปุริสา มุตฺตาหารํจตํจ คเหตฺวา สภณฺฑกํ ปุริสํ ทเสฺสสุํฯ อถ ราชา สภณฺฑกํ โจรํ ทิสฺวา กุโทฺธ อิมํ เนตฺวา ทกฺขิณทฺวาเร ชีวสูเล อุตฺตาเสถาติ อาณาเปสิ, ราชปุริสา ตสฺส ราชาณํ กโรโนฺต อคมํสุ, เตหิ นียมาโน ปุริโส ทกฺขิณทฺวารา นิกฺขมฺม สปฺปสหายํ สริตฺวา อเปฺปวนาเม ตสฺส สนฺติกา กิญฺจิ โสตฺถิ ภเวยฺยาติ ปุเพฺพ วุตฺตสเงฺกตา นุสาเรน วมฺมิกํ ทิสฺวา สมฺม ทีฆาติ สทฺทมกาสิ, โส วมฺมิกา นิกฺขมฺมตํ ตถา นิยมานํ ทิสฺวา สํวิโคฺค ทุกฺขปฺปโตฺต สหายสฺสเม อชฺช อวสฺสเยน อุปตฺถมฺภํ ภวิตุํ วฎฺฎตีติ ตํ สมสฺสาเสตฺวา อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา อญฺญตรเวเสน ราชปุริเส อุปสงฺกมฺม อิมํ ปุริสํ มุหุตฺตํมา มาเรถาติ ทฬฺหํ วตฺวา มุหุเตฺตน รโญฺญ อคฺคมเหสิยา วสนฎฺฐานํ คนฺตฺวา สปฺปวเณฺณน เทวิํ ฑสิตฺวา ตาย วิเสน มุจฺฉิตกาเล มนุสฺสวเณฺณน วชฺฌปฺปโตฺต วิโสสธํ ชานาติตี วตฺวา ตํขเณว สหายสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา รญฺญา ตว ปโกฺก สิตกาเล คนฺตฺวา อุทกปฺปสเตน เทวิยา สรีเร ปหริตฺวา นิพฺพิสํ กราหีติ วตฺวา ปกฺกามิ, อถ ราชา วิสเวชฺช ปริเยสโนฺต ตํ ปวตฺติํ สุตฺวา วชฺฌปฺปตฺตํ อาเนถาติ อาณาเปตฺวา เทวิยา นิพฺพิสํ กโรถาติ อาห, โส นาคราเชน วุตฺตนเยน นิพฺพิสมกาสิ, สา สุขิตา อโรคา อโหสิ, ราชา ตํ ทิสฺวา ตุโฎฺฐ ตสฺส เขตฺตวตฺถุยานวาหนาทิทาเนน มหาสกฺการมกาสิ, อถ โส ราชานํ อุปสงฺกมฺม อตฺตนา กตํ สพฺพํ ปกาเสสิฯ เตน วุตฺตํฯ

๖. เอกทาหํ มหาราช, วนํ กเมฺมน เกนจิ;
คโตทฺทสํ มหาวาเฎ, ปติตํ สฺวโปฺปตกํฯ

๗. อโถ รคํ มนุสฺสํจ;
ทุกฺขปฺปเตฺต ขุทาปเร;
อุกฺขิปิํ กรุณายาหํ;
เต เม โวจุํ ตทา ตโยฯ

๘. อทาสิ ชีวมมฺหากํ, อุปกาโรสิ โน ตุวํ;
ตว กิจฺจ สมุปฺปเนฺน, อมฺหากํ เอหิ สนฺติกํฯ

๙. เอวํ เตหิ ปวุโตฺตหํ, อคญฺฉิํ สฺวสนฺติกํ;
เตน กตูปกาโรหํ, มนุสฺสสฺสาปิ สนฺติกํฯ

๑๐. เตนาหํ มรณปฺปโตฺต, อทฺทสํ อุรคาธิปํ;
โสทาสิ ชีวิตํ มยฺหํ, อลตฺถํ [อลทฺธ อิติสพฺพตฺถ] วิปุลํ ธนํฯ

๑๑. สุชโน นาวมนฺตโพฺพ, ขุทฺทโกติ นราธิป;
สุโวจ อุรโคเจเต, มิตฺตธเมฺม ปติฎฺฐิตาฯ

๑๒. การณญฺญู มนุเสฺสโส,
อเมฺหหิ สมชาติโก;
กตูปกาโร เอวมฺปิ,
ทิโส ชาโต นราธโมฯ

๑๓. อกสฺมา เทว กุปฺปนฺติ, ปสีทนฺตินิมิตฺตโต;
สีลํ เหตมสาธูนํ, พาลานมวิชานตํฯ

๑๔. มนุสฺสาปิ มหาราช, เกจิ วิสฺสาสิยา น เว;
ติรจฺฉานาปิ โหเนฺตว, อชิมฺหมนสาสฐาติฯ

เอวํ โส อตฺตโน ปวตฺตึ กเถสิ, ราชา ตํ สุตฺวา ปสนฺโน อิมสฺส ปุริสสฺส มหนฺตํ เคหํ กตฺวา มหาปริหารํ กโรถาติ อาณาเปสิ, โส ปน มม เคหํ นิโครฺธสฺส จ วมฺมิกสฺส จ อนฺตเร กโรถาติ วตฺวา ตถา กาเรตฺวา ตตฺถ วสโนฺต ราชูปฏฺฐานํ กโรโนฺต เตหิ สหาเยหิ สทฺธึ สโมฺมทมาโน ยาวชีวํ วสิตฺวา อายุ ปริโยสาเน เตหิ สทฺธึ ยถากมฺมํ คโตติฯ

๑๕. อิติ ปติตสุขมฺหา องฺคโต วา ธนมฺหา,
ปรมตรปติฏฺฐา โหนฺติ มิตฺตา สขานํ;
วิรหิตสขินํ โภ นตฺถิ ยสฺมาภิวุทฺธิ,
จิณฺณ กุสลธมฺมํ มิตฺตวนฺตา มหนฺตํฯ

ติณฺณํ ชนานํ วตฺถุํ ตติยํฯ

๔. พุเทฺธนิยา วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป กิร ปุเพฺพ ปาฏลิปุตฺตนคเร สตฺตาสีตีโกฏินิหิตธนํ เอกํ เสฏฺฐิกุลํ อโหสิ, ตสฺส ปน เสฏฺฐิโน เอกาเยว ธีตา อโหสิ นาเมน พุเทฺธนินาม, ตสฺสา สตฺตวสฺสิกกาเล มาตาปิตโร กาลมกํสุ, ตสฺมึ กุเล สพฺพํ สาปเตยฺยํ ตสฺสาเยว อโหสิ, สา กิร อภิรูปา ปาสาทิกา ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตา เทวจฺฉรปฏิภาคา ปิยาจ อโหสิ มนาปา, สทฺธา ปสนฺนา รตน ตฺตยมามิกา ปฏิวสติ, ตสฺมึ ปน นคเร เสฏฺฐิเสนาปติอุปราชาทโย ตํ อตฺตโน ปาทปริจาริกํ กามยมานา มนุเสฺส เปเสสุํ ปณฺณากาเรหิ สทฺธึ, สา ตํ สุตฺวา จิเนฺตสิ, มยฺหํ มาตาปิตโร สพฺพํ วิภวํ ปหาย มตา, มยา ปน ตถา อคนฺตพฺพํ, กึ เม ปติกุเลน, เกวลํ วิตฺตวินาสาย ภวติ, มยา ปนิ มํ ธนํ พุทฺธสาสเนเยว นิทหิตุํ วฏฺฏตีติ จิเนฺตสิ, จิเนฺตตฺวา จ ปน เตสํ น มยฺหํ ปติกุเลน โตฺถติ ปฏิกฺขิปิ, สา ตโต ปฏฺฐาย มหาทานํ ปวเตฺตนฺตี สมณพฺรหฺมเณ สนฺตเปฺปสิ, เตเนตฺถฯ

๑. จตุทฺทิสายาตชินตฺรชานํ,
อาปานภูตํ ฆรมาสิ ตสฺสา;
ยทิจฺฉิต ปฺปจฺจยลาภ เหตุ,
เทวทฺทุโมวาสิ มหานุภาโวฯ

๒. ปุปฺผูปหาราทิ วิตานลงฺกตา,
ปทีป ปญฺญตฺต สุภาสนาวลี;
สุขาสนาสีน วสีหิลงฺกตา,
ตสฺสาสิ ตสฺมึ วรทานสาลาฯ

๓. สุโธตหตฺถา สุจิปุญฺญจิตฺตา,
สทาทรา รกฺขิตปญฺจสีลา;
พุเทฺธนินามา กรุณา คุณคฺคา,
อทา มหาทานวรํ ปสตฺถนฺติฯ

อถาปรภาเค เอโก อสฺสวาณิชโก อสฺส-วาณิชฺชาย ปุพฺพนฺตาปรนฺตํ คจฺฉโนฺต อาคมฺม อิมิสฺสา เคเห นิวาสํ คณฺหิ, อถ โส วาณิโช ตํ ทิสฺวา ธีตุสิเนหํ ปติ ฏฺฐา เป ตฺวา คนฺธมาลวตฺถาลงฺการาทีหิ ตสฺสา อุปการโก หุตฺวา คมนกาเล อมฺม เอเตสุ อเสฺสสุ ตว รุจฺจนกํ อสฺสํ คณฺหาหีติ อาห, สาปิ อเสฺส โอโลเกตฺวา เอกํ สินฺธวโปตกํ ทิสฺวา เอตํ เม เทหีติ อาห, วาณิโช อมฺม เอโส สินฺธวโปตโก, อปฺปมตฺตา หุตฺวา ปฏิชคฺคาหีติ วตฺวา ตํ ปฏิปาเทตฺวา อคมาสิฯ

สาปิ ตํ ปฏิชคฺคมานา อากาสคามิภาวํ ญตฺวา สมฺมา ปฏิชคฺคนฺตี เอวํ จินฺเตสิ, ปุญฺญกรณสฺส เม สหาโย ลทฺโธติ, อคตปุพฺพาจ เม ภควโต สมารํ มารพลํ วิธเมตฺวา พุทฺธภูตสฺส ชยมหาโพธิภูมิ, ยนฺนูนาหํ ตตฺถ คนฺตฺวา ภควโต ชยมหาโพธึ วนฺเทยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา พ หู รชตสุวณฺณมาลาทโย การาเปตฺวา เอกทิวสํ อสฺส มภิรุยฺห อากาเสน คนฺตฺวา โพธิมาลเก ฐตฺวา อาคจฺฉนฺตุอยฺยา สุวณฺณมาลา ปูเชตุํติ อุโคฺฆเสสิฯ เตเนตฺถฯ

๔. ยโต ปฏฺฐายหํ พุทฺธ, สาสเน สุทฺธมานสา;
ปสนฺนา เตน สเจฺจน, มมานุคฺคหพุทฺธิยาฯ

๕. อาคจฺฉนฺตุ นมสฺสนฺตุ, โพธึ ปูเชนฺตุ สาธุกํ;
โสณฺณมาลาหิ สมฺพุทฺธ, ปุตฺตา อริยสาวกาฯ

๖. สุตฺวา ตํ วจนํ อยฺยา, พหู สีหฬวาสิโน;
อาคมฺม นภสา ตตฺถ, วนฺทึ สุจ มหิํสุจาติฯ

ตโต ปฺปตฺติ สา กุมาริกา พุทฺธสาสเน อตีว ปสนฺนา นิจฺจเมว อสฺส มภิรุยฺห อาคนฺตฺวา อริเยหิ สทฺธึ มหาโพธึ สุวณฺณมาลาหิ ปูเชตฺวา คจฺฉติ, อถ ปาฏลิปุตฺตนคโรปวเน วนจราตสฺสา อภิณฺหํ คจฺฉนฺติยา จ อาคจฺฉนฺติยา จ รูปสมฺปตฺตึ ทิสฺวา รโญฺญ กเถสุํฯ มหาราช เอวรูปา กุมาริกา อสฺส มภิรุยฺห อาคนฺตฺวา นิพทฺธํ วนฺทิตฺวา คจฺฉติฯ เทวสฺสานุรูปา อคฺคมเหสี ภวิตุนฺติ, รา ชา ตํ สุตฺวา เตนหิ ภเณ คณฺหถ นํ กุมาริํ, มม อคฺคมเหสึ กโรมีติ ปุริเส ปโยเชสิ, เตน ปยุตฺตปุริสา โพธิปูชํ กตฺวา อาคจฺฉนฺตึ คณฺหามาติ ตตฺถ นิลีนา คหณสชฺชา อฏฺฐํสุ, ตทา สา กุมาริกา อสฺส มภิรุยฺห มหาโพธิมณฺฑํ คนฺตฺวา วีตโรเคหิ สทฺธึ ปุปฺผปูชํ กตฺวา วนฺทิตฺวา นิวตฺติ, อถ เตสุ เอโก ธมฺมรกฺขิต เตฺถโรนาม ตสฺสา เอว มาห, ภคินิ ตํ อนฺตรามเคฺคโจรา คณฺหิตุกามา ฐิตา, อสุกฏฺฐานํ ปตฺวา อปฺปมตฺตา สีฆํ คจฺฉาติ, สาปิ คจฺฉนฺตี ตํ ฐานํ ปตฺวา โจเรหิ อนุพนฺธิตา อสฺสสฺส ปณฺหิยา สญฺญํ ทตฺวา ปกฺกามิ, โจรา ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนุพนฺธิํสุฯ อโสฺส เวคํ ช เน ตฺวา อากาส มุลฺลงฺฆิ, กุมาริกา เวคํ สนฺธาเรตุํ อสโกฺกนฺตี อสฺสสฺส ปิฏฺฐิโต ปริคลิตฺวา ปตนฺตี มยา กตูปการํ สร ปุตฺตาติ อาห, โส ปตนฺตึ ทิสฺวา เวเคนา คนฺตฺวา ปิฏฺฐิยํ นิสีทาเปตฺวา อากาสโต เนตฺวา ส ก ฏฺฐา เน เยว ปติฏฺฐาเปสิฯ ตสฺมาฯ

๗. ติรจฺฉานคตาเปวํ, สรนฺตา อุปการกํ;
น ชหนฺตีติ มนฺตฺวาน, กตญฺญู โหนฺตุ ปาณิโนติฯ

ตโต สา กุมาริกา สตฺตา สีติโกฏิธนํ พุทฺธสาสเนเยว จชิตฺวา ยาวชีวํ สีลํ รกฺขิตฺวา อุโปสถกมฺมํ ก ตฺวา ต โต จุตา สุตฺต ปฺปพุโทฺธ วิย เทวโลเก นิพฺพตฺตีติฯ

๘. อติตรุณวยา โภ มาตุคามาปิ เอวํ,
วิวิธกุสลกมฺมํ กตฺว สคฺคํ วชนฺติ;
กุสลผลมหนฺตํ มญฺญมานา ภวนฺตา,
ภวถ กถ มุเปกฺขา ทานมานาทิกเมฺมฯ

พุเทฺธนิยา วตฺถุํ จตุตฺถํฯ

๕. อหิตุณฺฑิกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อิมสฺมึ กิร ภทฺทกปฺปมฺหิ อมฺหากํ กิร ภควโต ปุเพฺพ กสฺสโปนาม สตฺถา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา สเทวกํ โลกํ สํสารสาครา ตาเรตฺวา สพฺพพุทฺธกิจฺจานิ นิฏฺฐเปตฺวา อตฺถํ คโต ทิวสกโรวิย เสตพฺยมฺหิ อนุปาทิเสสาย นิพฺพาณธาตุยา ปรินิพฺพายิ, ตทา สกลชมฺพุทีปวาสิโน มนุสฺสา สนฺนิปติตฺวา เอเกกํ สุวณฺณิฏฺฐกํ โกฏิอคฺฆนกํ รตนวิจิตฺตํ พหิจินนตฺถาย เอเกกํ อฑฺฒ โกฏิอคฺฆนกํ อพฺภนฺตรูปปูรณตฺถํ มโนสิลาย มตฺติกากิจฺจํ กโรนฺตา โยชนเพฺพธํ ถูปํ กตฺวา ม หนฺตํ สกฺการํ กโรนฺติฯ ตทา เอโก อหิตุณฺฑิโก คามนิคมราชธานีสุ สเปฺป กีฬาเปตฺวา ชีวิกํ กเปฺปโนฺต เอกํ คามกํ ปตฺวา ตตฺถ สเปฺป กีฬาเปตฺวา สนฺตุเฏฺฐหิ คามวาสีหิ ทินฺนวิวิโธปาย โน ขาทนียโภชนียํ ขา ทิ ตฺวา ภุญฺชิตฺวา ตเตฺถว นิวาสํ คเหตฺวา นิสีทิฯ ตสฺมึ กิร คามเก มนุ สฺสา เยภุเยฺยน รตนตฺตยมามกาฯ ตสฺมา เต รตฺติภาเค สยนฺตา ‘‘นโม พุทฺธายาติ’’ เอวมาทึ วทนฺติฯ โส ปน อหิตุณฺฑิโก มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ติณฺณํ รตนานํ คุณํ น ชานาติฯ ตสฺมา เตสํ ตํ วจนํ สุตฺวา สยมฺปิ เก ฬึ กุรุมาโน ปริหาสวเสน ‘‘นโม พุทฺธายาติ’’ วทติ, อเถกทิวสํ โส อตฺต โน กีฬาปนสมตฺถํ เอกํ สปฺปํ ภตฺถ ตตฺถ ปริเยสมาโน อาหิณฺฑติฯ ตทา เอโก นาคราชา กสฺสปทสพลสฺส ถู ปํ ค นฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกํ วมฺมิกํ ปวิสติฯ ตํ ทิ สฺวา อหิตุณฺฑิโก เวเคนา คนฺตฺวา นาคราชํ คณฺหิตุํ มนฺตํ ปริชปิ, โส มนฺตํ สุตฺวา กุชฺฌิตฺวา ตํ มาเรตุกาโม อนุพนฺธิ, ตํ ทิ สฺวา อหิตุณฺฑิโก เว เค น ปลายโนฺต เอกสฺมึ ปาสาเณ ปกฺขลิตฺวา ปตมาโน ปุเพฺพวุตฺต ปริหาส วจนปริจเยน ‘‘นโม พุทฺธายาติ’’ วทโนฺต ปติฯ ตสฺส ตํ วจนํ อนุพนฺธนฺตสฺส นาคร โญฺญ โสตปเถ อมตํวิย ปติฯ อถ โส รตนตฺตยคารเวน ตสฺมึ โกธํ นิพฺพาเปตฺวา สมฺม มา ภายิฯ อหํ รตนตฺตยมนฺตานุภาวปาเสน พโทฺธฯ ตสฺมา ตฺ วํ ฑสิตุํ มยฺหํ อนนุรูปํฯ อชฺช ต ยิ ปสโนฺนมฺหิ, ปณฺณาการํ เตทมฺมิ, คณฺหาติ ตีณิ สุวณฺณปุปฺผานิ อทาสิฯ เอวํ รตนตฺตยํ นาม โฆราสิวิสานมฺปิ สปฺปานํ มนํ ปีเณติฯ โหนฺติ เจตฺถฯ

๑. พุโทฺธติ วจนํ เสฏฺฐํ, พุโทฺธติ ปท มุตฺตมํ;
นตฺถิ เตน สมํ โลเก, อญฺญํ โสตรสายนํฯ

๒. ธโมฺมติวจนํ เสฏฺฐํ, ธโมฺมติ ปทมุตฺตมํ;
นตฺถิ เตน สมํ โลเก, อญฺญํ โสตรสายนํฯ

๓. สโงฺฆติ วจนํ เสฏฺฐํ, สโงฺฆติ ปทมุตฺตมํ;
นตฺถิ เตน สมํ โลเก, อญฺญํ โสตรสายนํฯ

๔. ตสฺส มุขํ มุขํ นาม, ยํ วตฺตติ มุเข สทา;
ทุลฺลภํ พุทฺธวจนํ, สพฺพสมฺปตฺติทายกํฯ

๕. ตสฺส มโน มโน นาม, ยํ เจ มนสิ วตฺตติ;
ทุลฺลภํ พุทฺธวจนํ, สพฺพสมฺปตฺติทายกํฯ

๖. ตเมว กวจํ เทเห, ตเมว มณิ กามโท;
ตเมว สุรภี เธนุ, ตเมว สุรปาทโปฯ

๗. ตเสฺสว โสตํ โสตํว, ยํ สุณาติ ชโน อยํ
ทุลฺลภํ พุทฺธวจนํ, สพฺพสมฺปตฺติทายกํฯ

๘. เอวํ วิโธ รโค โฆโร, หฬาหฬวิโส สทา;
พุโทฺธติ วจนํ สุตฺวา, สนฺตุโฎฺฐ ทาสิ ชีวิตํฯ

๙. โสณฺณปุปฺผตฺตยํจาปิ, มหคฺฆํ พหลํ อทา;
ปสฺส พุโทฺธติ วาจาย, อานุภาวมหนฺตตนฺติฯ

อถ นาคราชา ตสฺส ตานิ สุวณฺณปุปฺผานิ ทตฺวา เอวมาหฯ สมฺม เอเตสุ เอกํ ตว ปุญฺญตฺตาย เอกํ มม ปุญฺญตฺถาย ปูเชหิฯ อิตเรน ยาวชีวํ สุเขน ชีวโนฺต ปุตฺตทาเร โปเสโนฺต ทานาทีสุ อปฺปมชฺชโนฺต ชีวิกํ กเปฺปหิฯ มา หีนกเมฺม พฺยาวโฏ โหหิ, มิจฺฉาทิฎฺฐิญฺจ ปชหาติ โอวทิตฺวา ปกฺกามิฯ อหิตุณฺฑิโกปิ โสมนสฺสปฺปโตฺต เตน วุตฺตนเยเนว ทฺวิหิ ปุเปฺผหิ เจติยํ ปูเชตฺวา เอเกน ส ห สฺสํ ลภิตฺวา เต น ปุตฺตทาเร โปเสโนฺต กปณทฺธิกวณิพฺพกาทีนํ ทานํ เทโนฺต อหิตุณฺฑิกกมฺมํ ปหาห กุสลเมว อุปจินโนฺต อายุปริโยสาเน สคฺคปรายโน อโหสิฯ

๑๐. อิติ อวิทิตสโตฺต กิญฺจิ พุทฺธานุภาวํ,
ลภติ ธนวิเสสํ ยสฺส นามปฺปกาสา;
วิทิตชนนิกาโย กินฺนุ ตสฺสานุภาวํ,
น ลปติ ชินนามํ กิจฺจ มญฺญปฺปหายาติฯ

อหิตุณฺฑิกสฺส วตฺถุํ ปญฺจมํฯ

๖. สรณเตฺถรสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

สาวตฺถิยํ กิร สุมโน นาเม โก คหปติ อโหสิฯ ตสฺส ภริยา สุชมฺปติกา นามฯ เต อคารํ อชฺฌาวสนฺตา อปรภาเค ปุตฺตํจ ธีตรํจ ลภิํสุฯ อถ เตสํ ทหรกาเลเยว มาตาปิตโร กาลํ กโรนฺตา เชฎฺฐกํปโกฺกสิตฺวา มยํ ปุตฺต ตฺวํ ปติรูเป ฐาเน นิเวสิตฺํ นาสกฺขิมฺห, ยํ โน ฆเร วิภวํ, สพฺพํ ตํ คณฺหฯ อิมายจ เต กณิฎฺฐิกาย วุทฺธิํตฺวเมว ชานาหีติ วตฺวา เชฎฺฐกสฺส หเตฺถ กณิฎฺฐิกาย หตฺถํ ฐเปตฺวา กาลมกํสุฯ อถ โส มาตาปิตูนฺนํ อจฺจเยน อาฬาหนกิจฺจํ กตฺวา วสโนฺต กาลนฺตเรน กณิฎฺฐิกํ ปติรูเปน กุเลน สมฺพนฺธิตฺวา สยมฺปิ ทารปริคฺคหมกาสิฯ อถาปรภาเค ตสฺส กณิฎฺฐิกา คพฺภินี หุตฺวา เอกทิวสํ สามิกํ อาห, สามิ มม ภาตรํ ทฎฺฐุกามามฺหีติฯ โสปิ สาธุ ภเทฺทติ อนุรูเปน ปณฺณาการเน ตาย สทฺธิํ นิกฺขมิฯ ตทา ปน ภควา สุนิวโตฺถ สุปารุโต ภิกฺขุสงฺฆปริวุโส ปิณฺฑาย นครํ ปาวิสิ ฉพฺพณฺณฆนพุทฺธรํสิโย วิสฺสเชฺชโนฺต, ต โต เต ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา ปญฺจปติฎฺฐิเตน วนฺทิตฺวา อฎฺฐํสุ, อถ สตฺถา เตสํ ชยมฺปติกานํ อุปนิสฺสยสมฺปตฺติํทิสฺวา เต สรเณสุจ สีเลสุจ ปติฎฺฐาเปตฺวา เอวมาห, กทาจิ โว ทุเกฺข อุปฺปเนฺน ตถาคโต อนุสฺสริตโพฺพติฯ ตถาหิฯ

๑. ยํกิญฺจิ ภยมุปฺปนฺนํ, ราชโจราทิสมฺภวํ;
ตทา สเรยฺย สมฺพุทฺธํ, นิจฺฉโนฺตต ทุปทฺทวํฯ

๒. ยํ เว อุปทฺทวํ โหติ, ยกฺขเปตา ทิสมฺภวํ;
ตทา สเรยฺย สมฺพุทฺธํ, นิจฺฉโนฺต ตทุปทฺทวํฯ

๓. สีหพฺยคฺฆตรจฺฉาทิ, ปุณฺฑรีกาทิสมฺภวํ;
ตทา สเรยฺย สมฺพุทฺธํ, นิจฺฉโนฺต ตทุปทฺทวํฯ

๔. ยมาตปคฺคิ วาตาทิ, อุทกาสนิสมฺภวํ;
ตทา สเรยฺย สมฺพุทฺธํ, นิจฺฉโนฺต ตทุปทฺทวํฯ

๕. ปชฺชราทีหิ โรเคหิ, วิสโม ตุหิสมฺภวํ;
ตทา สเรยฺย สมฺพุทฺธํ, นิจฺฉโนฺต ตทุปทฺทวํฯ

๖. มจฺจุนา เจ ยทา ยุทฺธํ, กเร เตนาปิ ชนฺตุนา;
สริตโพฺพ ตทา พุโทฺธ, ปเตฺถเนฺตนตฺตโน ชยนฺติฯ

ตโต เต ภควโต วจนํ ปฏินนฺทิตฺวา วนฺทิตฺวา อคมํสุฯ อถ เชฏฺฐโก อาคเต เต ทิสฺวา ยถานุรูปํ สกฺการ มกาสิฯ ตสฺสา สามิโก กติปาหํ ตตฺถ วสิตฺวา ภริยํ เชฏฺฐกสฺส ปฏิปาเทตฺวา มม คาเม กิจฺจํ อตฺถีติ วตฺวา ปกฺกามิฯ อถสฺสา ภาตา ภริยํ ปโกฺกสิตฺวา อาห ภเทฺท อิมิสฺสา สพฺพํ กตฺตพฺพํ กโรหีติฯ สา ตโต ปฏฺฐาย ตสฺสา อุทกนฺหาน ปานา ทินา เวยฺยาวจฺจํ กุรุมานา เอติสฺสา หตฺถปาทคีวูปเกสุ อาภรเณสุ โลภํ อุปฺปาเทตฺวา ตํ วูปสเมตุํ อสโกฺกนฺตี อาหารู ปเจฺฉทํ กตฺวา คิลานาวิย มญฺจกํ อุปคูหิตฺวา นิปติฯ อถ โส เคหํ คนฺตฺวา ตํ ตถา สยิตํ ทิสฺวา มญฺจเก นิสีโนฺน กึ ภเทฺท อผาสุกนฺติ ปุจฺฉิ, สา ตุณฺหี หุตฺวา กติปยวาเร ปุจฺฉิตา น สกฺกา กเถตุนฺติ อาหฯ ปุน สามิเกน คาฬฺหํ นิพนฺธิเต สา จิเนฺตสิ, อุชุกํ มยา ตสฺสา ปิฬนฺธนํ ปเตฺถมีติ วุเตฺต น ปฺปติรูปํ, ตสฺสา ปญฺจมธุร มํสํ ปเตฺถมีติ วุเตฺต ตํ มาเรสฺสติ, ตทา ปิฬนฺธนานิ มยฺห เมวาติ, ตโต สามิ ตว กณิฏฺฐิกาย ปญฺจมธุรมํสํ ปเตฺถมิ, อลภมานาย เม ชีวิตํ นตฺถีติ อาห, ตํ สุตฺวา โส อเนกปริยาเยน มนุสฺสมารณํ นาม ภาริยนฺติ วตฺวา นิวาเรโนฺตปิ นิวาเรตุํ นาสกฺขิ, อถ ตาย ปฏิพทฺธจิโตฺต กามมุจฺฉิโต โมหมูโฬฺห หุตฺวา สาธุ ลภิสฺสสีติ ตสฺสา วจนํ สมฺปฏิจฺฉิฯ ตถาหิฯ

๗. หายนฺติ อิธโลกตฺถา, หายนฺติ ปารโลกิกา;
หายนฺติ มหตา อตฺถา, เย อิตฺถีนํ วสงฺคตาฯ

๘. เอสา มาตา ปิตา เอโส, ภคินี ภาตโร อิเม;
ครุตเพฺพ น ชานนฺติ, เย อิตฺถีนํ วสงฺคตาฯ

๙. การณาการณเนฺตตํ, กตฺตพฺพํวา น วา อิทํ;
กามนฺธตฺตา น ชานนฺติ, เย อิตฺถีนํ วสงฺคตาฯ

๑๐. ปาณํ วา อติปาเตนฺติ, โหนฺติ วา ปารทาริกา;
ภาสนฺติ อลิกํ วาจํ, เย อิตฺถีนํ วสงฺคตาฯ

๑๑. สนฺธิเจฺฉทาทิกํ เถยฺยํ, มชฺชปานํจ เปสุนํ;
กโรนฺติ สาหสํ สพฺพํ, เย อิตฺถีนํ วสงฺคตาฯ

๑๒. อโห อจฺฉริยํ โลเก, สรนฺตานํ ภยา วหํ;
ภริยาย วสํ คนฺตฺวา, โสทริํหนฺตุมิจฺฉตีติฯ

อถ โส สาหสิโก ปุริโส ภคินิ เอว มาห, เอหิ อมฺม อมฺหากํ มาตาปิตุนฺนํ อิณํ สาเธสฺสาม, อเปฺปวนาม โน ทิสฺวา อิณายิกา อิณํ ทสฺสนฺตีติ, ตํ สุตฺวา ตาย สมฺปฏิจฺฉิเต สุขยานเก นิสีทาเปตฺวา อิณายิกานํ คามํ คจฺฉโนฺต วิย มหาอฏวิํปตฺวา ยานํ มคฺคา โอกฺกมฺม ฐเปตฺวา วิรวนฺติเมว นํ หเตฺถ คเหตฺวา ฉินฺทิสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา เกเส คเหตฺวา ภูมิยํ ปาเตสิ, ตสฺมิํ ขเณ ตสฺสา กมฺมชวาตา จลิํสุฯ สา ภาตุลชฺชาย สามิ กมฺมชวาตา เม จลิํสุ, ยา วา หํ วิชายามิ, ตาว อุปธาเรหีติ วทนฺตีปิ อปเนตุํ อสโกฺกนฺตี ปุตฺตํ วิชายิ, อถ โส ตํ สมีเป วฏฺฏรุกฺขมูเล มาเรสุ

สามีติ จิกุเร คเหตฺวา อากฑฺฒิ, ตสฺมึ กาเล สา สามิ ตว ภาคิเนยฺยสฺส มุขํ โอโลเกตฺวา ตสฺส สิเนเหนาปิ มํ น มาเรหีติ วทนฺตี ยาจิ, อถ โส กกฺขโฬ ตสฺสา ตํ การุณิกวจนํ อสุณนฺโต วิย มาเรตุํ อุสฺสหเตว, ตโต สา กุมาริกา อตฺตโน อสรณา จิเนฺตสิ, มม สเทฺทนา คนฺตฺวา โย โกจิ มม ภาตุ อนยํ กเรยฺย, ตํ น ปฺปติรูปนฺติ ภาตุสิเนเหน นิสฺสทฺทา อตฺตนา คติตสรณํ อาวชฺชมานา นิปชฺชิ, อถสฺสา ภา ต ริ เมตฺตานุภาเวนจ อนุสฺสริตสรณานุภาเวนจ ตสฺมึ นิโคฺรเธ อธิวตฺถา เทวตา เอวรูโป มาตุคาโม เอตฺถ มาริตา อภวิสฺสา, อทฺธาหํ เทวสมาคมํ ปวิสิตุํ น ลภิสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา เอติสฺสา สา มิ โก วิย ตํ ต เชฺช ตฺวา ปลาเปตฺวา ตฺวํ มา ภายีติ สมสฺสาเสตฺวา ยา น เก ส ปุ ตฺตํ กุมาริํ นิสีทาเปตฺวา ตํ ทิวสเมว สาวตฺถิมาคมฺม อโนฺตนคเร สา ลา ย นํ นิปชฺชาเปตฺวา อนฺตรธายิฯ ตถาหิฯ

๑๓. สพฺพสมฺปตฺติทาตารํ, สพฺพโลเกกนายกํ;
มนสาปิ โย วิภาเวติ, ตํ เว ปาเลนฺติ เทวตาฯ

๑๔. มุหุตฺตมฺปิจ โย เมตฺตํ, ภาเวติ ยทิ สาธุกํ;
ตํ เว ปาเลนฺติ เทวาปิ, โตสยนฺติ อุปายนาติฯ

ตโต ตสฺสา ปน สามิโก นครา นิกฺขมฺม คจฺฉโนฺต อตฺตโน ภริยํ ทิสฺวา ตฺวํ กทา อาคตา, เกนานีตาสีติ ปุจฺฉิฯ สา เทวตาย อานีตภาวํ อชานนฺตี กึ ตฺวํ ภณสิ, นนุ ตยา อานีตามฺหีติ, โสปิ กึโภติ ภณสิ, ตว ภาตุคาเม ทิฏฺฐกาลโต ปฺปตฺติ อชฺช จตฺตาโร มาสา ชาตา, เอตฺตกํ กาลํ ตฺวํ น ทิฏฺฐปุพฺพา, กถํ ตฺวํ มยา สทฺธิํอาคตาติ ปุจฺฉิฯ สา ตํ สุตฺวา เตนหิ มาณฺณูสฺส อิมํ รหสฺสํ กเถหิ สามีติ วตฺวา ภา ต รา อตฺตโน กตํ สพฺพํ วิตฺถาเรน กเถสิฯ ตํ สุตฺวา ตสฺส สามิโก สํวิโคฺค ภยปฺปโตฺต หุตฺวา ตํ อตฺตโน เคหํ ปาเปสิ, ตโต กติปาหํ ตาย วิสฺสมิเต เต อุโภปิ สตฺถารํ นิมเนฺตตฺวา มหาทานํ ทตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมเนฺต นิสีทิํสุ, อถ สา ภควโต สรณสีลานุภาเวน อตฺตโน ชีวิตปฏิลาภํ ปกาเสตฺวา อตฺตโน ปุตฺตํ ภควนฺตํ วนฺทาเปตฺวา สรโณตินามมกํสุ, สตฺถา เต สํ อชฺฌาสยํ ญตฺวา ตทนุรูปํ ธมฺมํ เทเสสิ, เทสนาวสาเน อุโภปิ โสตาปนฺนา อเหสุํ, อถสฺสา ปุโตฺต สรณกุมาโร วีสติเม วเสฺส พุทฺธสาสเน ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วเฑฺฒตฺวา อรหตฺตํ ปโตฺต สรณเตฺถโรนาม ปญฺญายีติฯ

๑๕. ขณมปิ มนเสวํ เทวเทวํ สรนฺตา,
ปรมตรปติฏฺฐํ ปาปุณนฺตีติ มนฺตฺวา;
ภวคติ คุณราสิํ ชานมานา ชนา โภ;
ภชถ สรณสีลํ สพฺพถา สพฺพกาลนฺติฯ

สรณเตฺถรสฺส วตฺถุํ ฉฏฺฐมํฯ

๗. เวสฺสามิตฺตาย วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป กิร โกสมฺพินคเร โกสมฺพิรโญฺญ เวสฺสามิตฺตานาม อคฺคมเหสี อโหสิฯ ตทา ภควา โกสมฺพิยํ ปฏิวสติ มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ จาริกํ จรมาโนฯ ตสฺมึ สมเย สา รญฺญา สทฺธิํ วิหารํ คนฺตฺวา อโนปมาย พุทฺธลีฬฺหาย มธุเรน สเรน เทเสนฺตสฺส ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา ปสนฺนา สรเณสุ ปติฏฺฐาย พุทฺธมามิกา หุตฺวา วิหรติฯ อถา ปรภาเค ตสฺส รโญฺญ รชฺชตฺถาย ปจฺจนฺตราชา ยุทฺธสโชฺช รชฺชํ วา เทตุ, ยุทฺธํวาติ ปณฺณํ ปหิณิฯ ตํ สุตฺวา ราชา มหติยา เสนาย ปริวุโต ยุทฺธภูมิํ คจฺฉโนฺต มเหสิยา สทฺธิํ คนฺตฺวา ขนฺธาวารํ นิวาเสตฺวา ตสฺสา เอว

มาหฯ ภเทฺท สงฺคามสีเส ชยปราชโย นาม น สกฺกา วิญฺญาตุํฯ สเจ เม ปราชโย อภวิสฺส, ปุเรตรเมว รตฺตปตากํ อุสฺสาเปสฺสามิ, เตน อภิญฺญาเณน ตุวํ โกสมฺพิเมว คจฺฉาหีติ อนุสาสิตฺวา สงฺคาม มณฺฑลํ คนฺตฺวา มหารณํ กโรนฺโต อตฺตโน ปราชยภาวํ ญตฺวา มาตุคามํ สริตฺวา รตฺตทฺธชํ อุสฺสาเปตฺวา ยุชฺฌนฺโต รเณ ปติฯ อถ สา รตฺตปตากํ ทิสฺวา ปราชิโต นูน เม สามิโกติ ภเยน ปลายิตุมารภิฯ อถ ตํ โจรรโญฺญ มนุสฺสา ทิสฺวา นูนายํ รโญฺญ อคฺคมเหสีติ ญตฺวา อตฺตโน ราชานํ ทเสฺสสุํ, ราชา ตํ ทิสฺวา ปฏิพทฺธจิโตฺต มเมตํ อภิเสกํ กโรถาติ อมเจฺจ อาณาเปสิฯ อมจฺจา ตํ อภิเสกตฺถาย ยาจิํสุ, สา น เม ภเณ อภิเสเกนโตฺถติ น อิจฺฉิฯ อมจฺจา ตมตฺถํ รโญฺญ อาโรเจสุํฯ ราชา นํ ปโกฺกสาเปตฺวา กสฺมา น อิจฺฉสีติ ปุจฺฉิฯ สา เอวมาหฯ

๑. สุโณหิ สาธุกํ เทว, ภาสมานาย เม วโจ;
ภตฺตา มยฺหํ มโต อชฺช, สพฺพสมฺปตฺติทายโกฯ

๒. กตฺวาน โสภิเสกํ มํ, อตฺตโน หทยํ วิย;
ปาเลติ ตํ สรนฺตสฺสา, โสกคฺคิ ทหเต มนํฯ

๓. มหาราช สจญฺญสฺส, อสฺส มคฺคมเหสิกา;
ตมฺหา ทุกฺขา น มุจฺจามิ, เตนาหํ ตํ น ปตฺถเยฯ

๔. โสกคฺคินา ปทิตฺตาหํ, โสเก โสกํ กถํ ขิเป;
ชลนฺตคฺคิมฺหี โก นาม, ปลาลํ ปกฺขิเป พุโธฯ

๕. ปิยวิปฺปโยคทุกฺขํ, ตํ จินฺตยนฺตี ปุนปฺปุนํ;
ตมฺหา ทุกฺขา น มุจฺจามิ, ตสฺมาหํ ตํ น ปตฺถเยติฯ

ตํ สุตฺวา ราชา โกเธนาภิภูโต สเจ นาภิสิญฺจิสฺสสิ, อคฺคิมฺหิ ตํ ปกฺขิปิสฺสามีติ วตฺวา มหนฺตํ ทารุจิตกํ การาเปตฺวา อคฺคิํ ทตฺวา เอกปโชฺชเต ชาเต เอตฺต ปวิสาติ อาหฯ อถ สา ยาจนฺตี ราชานํ อาหฯ

๖. ปาโป นิปฺปาปินํ ราช, ปาตนํ ขลุ ปาวเก;
โหติ ปาปผลํ ตสฺส, ปจฺจเตฺตจ ปรตฺถจฯ

๗. ปุราตเนหิ ภูปาล, สมณพฺรหฺมเณสุจ;
มาตาปิตุสุ พาเลสุ, โรเคนา ตุรอิตฺถิสุ;
นปฺปสโตฺถ วโธ เทว, ตสฺมาหํ น วธารหาติฯ

ตํ สุตฺวาปิ ราชา อสทฺทหโนฺต มนุเสฺส อาณาเปสิฯ เอตาย หตฺถปาเท คเหตฺวา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิปถาติ เต ตถา กริํสุ, อถ สา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิปมานา นเตฺถตฺถ เม โกจิ ปฏิสรโณติ สรณเมว สรณํ กโรมีติ จินฺเตตฺวา ‘‘พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามีติ’’ วทนฺตี มนสาจ อนุสฺสรนฺตี อคฺคิมฺหิ ปติ, ตถาวิโธปิ อคฺคิ ตสฺสา สรีเร โลมกูปมตฺตมฺปิ อุณฺหาการํ กาตุํ นาสกฺขิฯ ปทุมคพฺภํ ปวิฏฺฐา วิย สีติภูตสรีรา อโหสิฯ ราชา ตํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา สํวิโคฺค โลมหฏฺฐชาโต เวเคน ตํ อุปสงฺกมิตฺวา อุโภหิ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห อุเร นิปชฺชาเปตฺวา ราชาสเน นิสีทาเปตฺวา อญฺชลิํ คคฺคยฺห ฐิโต กสฺมา เต ตํ อคฺคิ สรีรํ มา ปริทหีติ ปุจฺฉิฯ สา ตํ การณํ กเถนฺตี เอว มาหฯ

๘. มาตา ปิตาจ ญาตีจ, ปริวาราจ โสหทา;

มโนฺต สธาทโยจาปิ, มเหสกฺขาจ เทวตาฯ

๙. เอเตจ เญฺญจ ภูปาล, สตฺตานํ ภย มาคเต;
รกฺขิตุํ เนว สโกฺกนฺติ, หิตฺวาน สรณตฺตยํฯ

๑๐. อคาหํ พุทฺธํ สรณํ, พุโทฺธ เม สรณํ อิติ;
เตน เตเชน มํ ราช, ชลโนฺต อคฺคิ โน ทหิฯ

๑๑. อคาหํ ธมฺมํ สรณํ, ธโมฺม เม สรณํ อิติ;
เตน เตเชน มํ ราช, ชลโนฺต อคฺคิ โน ทหิฯ

๑๒. อคาหํ สงฺฆํ สรณํ, สโงฺฆ เม สรณํ อิติ;
เตน เตเชน มํ ราช, ชลโนฺต อคฺคิ โน ทหิฯ

๑๓. เอวํ มหานุภาวนฺตํ, ปจฺจกฺขํ เอหิปสฺสิกํ;
นาโน ปทฺทว วิทฺธํสิํ, นานาสมฺปตฺติทายกํฯ

๑๔. สรณตฺตยณฺหิ โย สโตฺต, น สมาทาย คณฺหติ;
อิธวา ปรตฺถวา โลเก, โส สุขํ นานุโภสฺสติฯ

๑๕. สรณตฺตยณฺหิ โย สโตฺต, สุสมาทาย คณฺหติ;
อิธวาปรตฺถวา โลเก, โส สุขา น วิหายติฯ

๑๖. ตสฺมา ตุวมฺปิ ภูปาล, คณฺหาหิ สรณตฺตยํ;
ตํ เต ภวติ สพฺพตฺถ, ตาณํ เลณํ ปรายณนฺติฯ

ตํ สุตฺวา ราชา อติวิย ปสนฺนมานโส ตํ ขมาเปตฺวา มหนฺตํ สกฺการสมฺมานํ กตฺวา อชฺชปฺปภุฏฺฐาย ตฺวํ มม มาตาติ ตํ มาตุฎฺฐาเน ฐเปตฺวา สรณ มคมาสิฯ ตสฺมิํ สนฺนิปติตฺวา ฐิต มหาชนา ตํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา สรเณสุจ สีเลสุจ ปติฏฺฐาย ทานาทีนิ ปุญฺญกมฺมานิ กตฺวา ยถา กมฺมํ คตาติฯ

๑๗. อิติ สรณวรํ สา เกวลํ อุคฺคเหตฺวา,
ชลิตทหนมเชฺฌ สีติภาวํ อลตฺถ;
ปรมสรณสีลํ ปาลยนฺตา กถํ โว,
น ลภถ ภวโภคํ นิพฺพุติญฺจาปิ อเนฺตติฯ

เวสฺสามิตฺตาป วตฺถุํ สตฺตมํฯ

๘. มหามนฺธาตุวตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อิโต กิร เอกนวุติกปฺปมตฺถเก วิปสฺสีนาม สมฺมาสมฺพุโทฺธ โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา ปวตฺตวร ธมฺมจโกฺก สเทวเกหิ โลเกหิ ปูชิยมาโน พนฺธุมตีนคเร ปฏิวสติฯ ตทา โส มนฺธาตา ตสฺมิํ นคเร ตุนฺนกาโร หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ ตุนฺนการกเมฺมน ชีวิกํ กเปฺปโนฺต วิหรติฯ ตทา สกลนครวา สิโน พุทฺธปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมเนฺตตฺวา มหาทาน มทํสุฯ อถ โส เอวํ จิเนฺตสิ, สเพฺพปิเม นคร วาสิโน ทานํ ททนฺติฯ อหเมโกว เสโส ทุคฺคตตฺตา, ยชฺชาหมชฺช พีชํ น โรเปมิ, อิมมฺหา ทุกฺ ขา น ปริมุจฺจิสฺสามีติฯ โส เวเคน ตุนฺนการกมฺมํ ปริเยสิตฺวา กิญฺจิมูลํ ลภิตฺวา เตน เอกสฺสาปิ

ทานํ ทาตุํ โอกาส มลทฺธา อาปณํ คนฺตฺวา ราชมาสเก คเหตฺวา จโงฺกฏกํ ปูเรตฺวา อาทาย พุทฺธปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ภตฺตคฺคํ คนฺตฺวา ฐิโต เอวํ จินฺเตสิ, นตฺถิ ทานิ โอกาสํ เอกสฺสาปิ ภิกฺขุโน ปเตฺต โอกิริตุํ, อทฺธาหํ อิเม อากาเส วิกิริสฺสามีติ อเปฺปวนาม ปตมานานํ เอกสฺสาปิ ภิกฺขุโน ปเตฺต เอกมฺปิ ปเตยฺย, ตํ เม ภวิสฺสติ ทีฆรตฺตํ หิภาย สุขายาติ ปสนฺนมานโส อุทฺธํ ขิปิ, ต โต ปตมานา เต ปริวาริกเทวตานญฺจ ภควโต อานุภาเวนจ พหิ อปติตฺวา ภควนฺตมาทึ กตฺวา สเพฺพสํ ภิกฺขูนํ ปเตฺตเยว ปติํสุฯ อถ โส ตํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส สิรสิ อญฺชลิํ ปคฺคยฺห ฐิโต เอวํ ปตฺถนมกาสิฯ

๑. อิมินา เม อธิกาเรน, ปสาเทน ยติสฺสเร;
กามโภคีนหํ อโคฺค, ภเวยฺยํ ชาติชาติยํฯ

๒. ปหริตฺวา ยทา ปาณิํ, โอโลเกมิ นโภตลํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺนํ, วสฺสํ วสฺสตุ สพฺพทาติฯ

โส ตโต ปฏฺฐาย เทวมนุเสฺสสุ สํสรโนฺต มหนฺตํ ทิพฺพสมฺปตฺติํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมิํ ภทฺทกเปฺป อาทิมฺหิ มหาสมฺมโต นาม ราชา อโหสิฯ ตสฺส ปุโตฺต โรโช นามฯ ตสฺส ปุโตฺต วรโรโช นาม, ตสฺส ปุโตฺต กลฺยาโณ นาม, ตสฺส ปุโตฺต วรกลฺยาโณ นามฯ วรกลฺยาณสฺส ปุโตฺต อุโปสโถ นามฯ อุโปสถสฺส ปุโตฺต มนฺธาตา นาม หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ โส สตฺตหิ รตเนหิ จตูหิ จ อิทฺธีหิ สมนฺนาคโต จกฺกวตฺติรชฺชํ กาเรสิ, ตสฺส วามหตฺถํ สมฺมิญฺชิตฺวา ทกฺขิณหเตฺถน อโปฺปฏฺฐิเต อากาสโต ทิพฺพเมฆา วิย ชณฺณุปฺปมาณํ สตฺตรตนวสฺสํ วสฺสติฯ เอวรูโป อจฺฉริโย อโหสิฯ โส จตุราสีติวสฺสสหสฺสานิ กุมารกีฬํ กีฬิฯ จตุราสีติวสฺสสหสฺสานิ โอปรชฺชํ กาเรสิฯ จตุราสีติวสฺสสหสฺสานิ จกฺกวตฺติรชฺชํ กาเรสิ, อายุ ปนสฺส อสเงฺขยฺยํ อโหสิฯ โส เอกทิวสํ กามตณฺหํ ปูเรตุํ อสโกฺกโนฺต อุกฺกณฺฐิตาการํ ทเสฺสสิ, อมจฺจา เทว กินฺนโข อุกฺกณฺฐา สีติ ปุจฺฉิํสุฯ โส ภเณ มยฺหํ ปุญฺญกเมฺม โอโลกิยมาเน อิมํ รชฺชํ นปฺปโหติ, กตรนฺนุ โข ฐานํ รมณียนฺติฯ เทวโลโก มหาราชาติฯ โส จกฺกรตนํ อพฺภุกฺกิริตฺวา ปริสาย สทฺธิํ จาตุมหาราชิกเทวโลกํ อคมาสิ, อถสฺส จตฺตาโร มหาราชาโน ทิพฺพมาลคนฺธ- หตฺถา เทวคณปริวุตา ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ตํ อาทาย จาตุมหาราชิกเทวโลกํ คนฺตฺวา รชฺชํ อทํสุ, ตสฺส ปริสาย ปริวุตสฺส ตสฺมิํ รชฺชํ กโรนฺตสฺส ทีโฆ อทฺธา วีติวโตฺตฯ โส ตตฺถปิ ตณฺหํ ปูเรตุ มสโกฺกโนฺต อุกฺกณฺฐิตาการํ ทเสฺสสิฯ ตโต จตฺตาโร มหาราชาโน กินฺนุโข มหาราช อุกฺกณฺฐิโตติ ปุจฺฉิํสุฯ อิมมฺหาเทวโลกา กตรนฺนุ โข ฐานํ รมณียนฺติ, เทว ปเรสํ อุปฏฺฐากมนุสฺสสทิสา มยํฯ ตาวติํสเทวโลโก อิโต สตคุเณน รมณีโยติฯ มนฺธาตา จกฺกรตนํ อพฺภุกฺกิริตฺวา อตฺตโน ปริสปริวุโต ตาวติํสาภิมุโข ปายาสิ, อถสฺส สโกฺก เทวราชา ทิพฺพมาลคนฺธหโตฺถ เทวคณปริวุโต ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ตํ หเตฺถ คเหตฺวา อิโต เอหิ มหาราชาติ อาหฯ ตโต รโญฺญ เทวคณปริวุตสฺส คมนกาเล ปริณายกรตนํ จกฺกรตนํ อาทาย สทฺธิํปริสาย มนุสฺสปถํ โอตริตฺวา อตฺตโน ฆรํ ปาวิสิฯ สโกฺก มนฺธาตุํ สกฺกภวนํ เนตฺวา เทวตา เทฺว โกฏฺฐาเส กตฺวา อตฺตโน รชฺชํ มเชฺฌ ภินฺทิตฺวา อทาสิฯ ตโต ปฏฺฐาย เทฺวปิ ราชโน รชฺชํ กาเรสุํฯ เอวํ กาเล คจฺฉเนฺต สโกฺก สฏฺฐิสตสหสฺสาธิกานิ ติโสฺสจ วสฺสโกฏิโย อายุํ เขเปตฺวา จวิฯ อโญฺญ สโกฺก นิพฺพตฺติ, โสปิ ตเถว เทวรชฺชํ กาเรตฺวา อายุกฺขเยน จวิ, เอเตนุ ปาเยน ฉตฺติํส สกฺกา จวิํสุ, มนฺธาตา ปน มนุสฺสปริหาเรน เทวรชฺชํ กาเรสิเยว, ตเสฺสวํ กาเล คจฺฉเนฺต ภิโยฺยโส มตฺตาย กามตณฺหา อุปฺปชฺชิ, โส กิเมฺม อุปฑฺฒรเชฺชนฯ สกฺกํ มาเรตฺวา เอกรชฺชํ กริสฺสามีติ จินฺเตสิฯ สกฺกํ ปน มาเรตุํ น สกฺกา, กามตณฺหา ปเนสา วิปตฺติมูลาฯ ตถาหิฯ

๓. วรมตฺร สุขนฺตฺยตฺร, อตฺริจฺฉาวิหโต นโร;

อิธวา ปรตฺถวา กิญฺจิ, น สาตํ วินฺทเต สทาฯ

๔. ตณฺหาย ชายเต โสโก,
ตณฺหาย ชายเต ภยํ;
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๕. ตณฺหาทาโส นโร เอตฺถ, ราชโจราทิสมฺภวํ;
หตฺถเจฺฉทาทิกํ ทุกฺขํ, ปาปุณาติ วิหญฺญติฯ

๖. เยน โลเภน ชาเตน, สทา ชียนฺติ ปาณิโน;
เขตฺตํ วตฺถุํ หิรญฺญํจ, ควาสฺสํ ทาสโปริสํ;
สพฺพตฺถาเมน โส โลโภ, ปหาตโพฺพว วิญฺญุนาติฯ

ตโต อตฺริจฺฉาวิหตสฺส ตสฺส อายุสงฺขาโร ปริหายิ, ชรา สรีรํ ปหริ, มนุสฺสสรีรญฺหิ นาม น เทวโลเกภิชฺชติ, ตถ โส เทวโลกา ภสฺสิตฺวา พนฺธุมตีนครุยฺยานํ ปาวิสิ, อุยฺยานปาโล ตสฺส อาคตภาวํ ราชกุลํ นิเวเทสิฯ ราชา ราชกุลา อาคนฺตฺวา อุยฺยาเนเยว อาสนํ ปญฺญาเปสิฯ ตโต มนฺธาตา อุยฺยาเน ปญฺญตฺตวราสเน นิปโนฺน อนุฏฺฐานเสยฺยํ กเปฺปสิฯ ตโต อมจฺจา เทว ตุมฺหากํ ปรโต กินฺนุ กเถสามาติ ปุจฺฉิํสุ, มม ปรโต ตุเมฺห อิมํ สาสนํ มหาชนสฺส กเถยฺยาถ, มนฺธาตุมหาราชา ทฺวิสหสฺสทีปปริวาเรสุ จตูสุ มหาทีเปสุ จกฺกวตฺติรชฺชํ กาเรตฺวา จาตุมหา ราชิเกสุ รชฺชํ กาเรตฺวา ฉตฺติํสสกฺกานํ อายุปริมาเณน เทวโลเก รชฺชํ กาเรตฺวา กาลมกาสีติฯ โส เอวํ วตฺวา กาลํกตฺวา ยถากมฺมํ คโตติ อิมมตฺถํ ปกาเสตุํ ภควา จตุมหาปริสมเชฺฌ อิมา คาถาโย อาหฯ

๗. ยาวตา จนฺทิมสุริยา, ปริหรนฺติ ทิสา ภนฺติ วิโรจนา;
สเพฺพว ทาสา มนฺธาตา, เย ปาณา ปถวินิสฺสิตาฯ

๘. น กหาปณวเสฺสน, ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ;
อปฺปสฺสทา ทุขา กามา, อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโตฯ

๙. อปิ ทิเพฺพสุ กาเมสุ, รติํโส นาธิคจฺฉติ;
ตณฺหากฺขยรโต โหติ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติฯ

ตํ สุตฺวา พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณิํสูติฯ

๑๐. อิติ คตินิยตานํ โพธิยา อุตฺตมานํ;
สกวสมฺปเนตฺวา เทติ ทุกฺขาติตณฺหา;
อนิยตคติกานํ กา กถา มาทิสานํ;
ชหถ ตมิติ มนฺตฺวา โภ ภชโวฺห ติวตฺถุํติฯ

มหามนฺธาตุวตฺถุํ อฏฺฐมํฯ

๙. พุทฺธวมฺมวาณิชกวตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป กิร ปาฏลิปุตฺตนคเร พุทฺธวโมฺม นาม วาณิชโก อโหสิ วาณิชกกเมฺมน ชีวมาโนฯ โส อปรภาเค สตฺถวาเหหิ สทฺธึ คามนิคมชนปท ราชธานีสุ วาณิชฺชํ ปโยชยมาโน วิจรติ, ตสฺมึ สมเย ภควาเนกภิกฺขุสหสฺสปริวุโต ชนปทจาริกํ จรติ พหู เทวมนุเสฺส สํสารกนฺตาราอุตฺตาเรโนฺตฯ ตทา โส ภควนฺตํ อทฺทส ทฺวตฺตึสลกฺขณานุพฺยญฺชนปติมณฺฑิตํ ชลมานสุวณฺณเมรุํ วิยวิโรจมานํ มหาภิกฺขุสงฺฆปริวุตํ, ทิสฺวา ปรมปีติยา ผุฏฺฐสรีโร อญฺชลึ ปคฺคยฺห ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา สายเณฺห ภควนฺตํ ภเตฺตน นิมเนฺตสิ พุทฺธสาสเน อปริจิตภาเวนฯ อถสฺส ภควา วิกาลโภชนา ปฏิวิรตา ตถาคตาติ อาหฯ อถ โส ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา กึ ภเนฺต ภควนฺตา วิกาเล ภุญฺชิสฺสนฺตีติ, อถสฺส กถํ ปฏิจฺจ ภควา อฏฺฐวิธํ ปานํ ตถาคตานํ วิกาเล ภุญฺชิตุํ กปฺปติฯ เสยฺยถิทํ, อมฺพปานํ ชมฺพุปานํ โจจปานํ โมจปานํ ผารุสกปานํ มธุปานํ มุทฺทิกปานํ สาลูกปานนฺติฯ ตํ สุตฺวา วาณิโช สหสกฺการารเสหิ มุทฺทิกปานํ กตฺวา พุทฺธปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อทาสิ, สภิกฺขุสโงฺฆ สตฺถา ปริภุตฺตปานียรโส ตสฺส ธมฺมํ เทเสตฺวา ชนปทจาริกํ ปกฺกามิฯ โสปิ ปสนฺนมานโส หุตฺวา นิวโตฺต สทฺธึ วาณิชเกหิ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ วาณิชฺชํ ปโยเชโนฺต มหาวตฺตนียํนาม กนฺตารํ ปาปุณิ, ตตฺต เตสํ สเพฺพสฺเยว สกเฏสุ ปานียํ ปริกฺขยมคมาสิฯ ตตฺถ สพฺพมนุสฺสานํจ พลีวทฺทานํจ ปานียํ นาโหสิฯ อถ โส วาณิโช ปิปาสาภิภูโต เตสุ เตสุ สกเฏสุ ปานียํ ปริเยสโนฺต วิจรติฯ อเถกสฺมึ สกเฏ มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา การุเณฺญน เอตฺถาคจฺฉ, อิมสฺมึ โกฏเมฺพ โถกํ ปานียํ อตฺถิ ปิวาติ วทึสุฯ ต โต โส คนฺตฺวา ปานียํ ปิวิฯ ตสฺส ตํ รสํ มุทฺทิกปานรสสทิสํ อโหสิ, ปิวโนฺตว โส เอวํ จิเนฺตสิฯ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ตทา เม ทินฺนมุทฺทิกปานสฺส นิสฺสโนฺท อชฺช สมฺปโตฺต ภวิสฺสตีติ อเจฺฉรพฺภุตจิโตฺต โสมนสฺสชาโต คนฺตฺวา สยเมว จาฏิยา ปิธานํ วิวริฯ สกลาปิ สา จาฏิ มุทฺทิกปาเนน ปริปุณฺณา อโหสิฯ ตโต โส ร สว นฺตํ โอชวนฺตํ อปริกฺขยํ ทิพฺพปานสทิสํ ปานียํ ทิสฺวา ปรมาย ปีติยา ผุฏฺฐสรีโร อุโคฺฆเสสิ สเพฺพ ปานียํ ปิวนฺตูติฯ ตํ สุตฺวา สเพฺพ สนฺนิปติตฺวา ปานียํ ทิสฺวา อพฺภุตจิตฺตา ชาตาฯ วาณิโช เตสํ มเชฺฌ พุทฺธานุภาวํ ปกาเสโนฺต อาหฯ

๑. ปสฺสเถทํ ภวโนฺต โภ, อานุภาวํ มเหสิโน;
อจินฺตนียมเจฺฉรํ, สนฺทิฏฺฐิก มกาลิกํฯ

๒. ปสนฺนมนสา พุเทฺธ, ทินฺนํ ปานียกํ มยา;
วิปจฺจติ อิทาเนว, ตํ ทานํ มุนิวาหสาฯ

๓. โอชวนฺตํ สุขนฺนํว, สีตลํ มธุโร ทกํ;
ทิพฺพปานํว เทวานํ, ชาตมพฺภุตมกฺขยํฯ

๔. สีลวเนฺตสุ โก นาม, น ทเทยฺย วิจกฺขโณ;
อิธ โลเก ปรเตฺตจ, สุขทํ ทาน มุตฺตมํฯ

๕. ยถิ จฺฉิตํ คเหตฺวาน, ปิวนฺตุ มธุโร ทกํ;
ภาชนานิจ ปูเรตฺวา, ยนฺตุ สเพฺพ ยถิจฺฉิตนฺติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา สเพฺพ มนุเสฺสจ พลีวเทฺทจ มุทฺทิกรเสเนว สนฺตเปฺปสิฯ ตโต ตโต อาคตาปิ ปานียํ ปิวโนฺตจ ปานียํ อกฺขยํ อโหสิฯ ตโต วาณิโช สตฺถวาเหหิ สทฺธึ วาณิชฺชํ ปโยเชตฺวา สกนครํ อาคจฺฉโนฺต ภควนฺตํ ปสฺสิตฺวา คมิสฺสามีติ เวฬุวนํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา กตานุโญฺญ เอกมเนฺต นิสีทิฯ สตฺถาปิ เตน สทฺธึ มธุรปฏิสนฺถารมกาสิฯ อุปาสโกปิ ภเนฺต ตุมฺหากํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา ปสโนฺน วนฺทิตฺวา คมิสฺสามีติ อาคโตมฺหิ, เอวเญฺจ วญฺจ ปาฏิหาริยนฺ

ติ วิตฺถาเรน กเถสิฯ อถสฺส ภควา ธมฺมํ เทเสสิฯ โส ธมฺมํ สุตฺวาน สตฺถารํ สฺวาตนาย นิมนฺเตตฺวา มหาทานํ ทตฺวา อตฺตโน เคหเมว อคมาสิฯ โส ตโต ปฏฺฐาย ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา ตโต จุโต เทวโลเก ทฺวาทสโยชนิเก กนกวิมาเน เทวจฺฉราปริวุโต เทวิสฺสริยสมนฺนาคโต นิพฺพตฺติฯ ตสฺส ปุพฺพกมฺมปกาสนตฺถํ ตตฺถ ตตฺถ รตนภาชเนสุ ทิพฺพมเยหิ มุทฺทิกปาเนหิ ปริปุณฺณํ อโหสิฯ ปานียํ ปิวิตฺวา เทวา นจฺจนฺติ วาเทนฺติ กีฬนฺตีติฯ

๖. น วิปุลชินสารํ ชานมาโน ชเนวํ,
ลภติ วิปุลโภคํ โตยมตฺตสฺส ทานา;
วิทิตคุณคณา โภ ตีสุ วตฺถูสุ ตุเมฺห,
ลภถ ขลุ วิเสสํ สีลวนฺตสฺ ทานาติฯ

พุทฺธวมฺมวาณิชกสฺส วตฺถุํ นวมํฯ

๑๐. รูปเทวิยา วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อตีเต กิร วิปสฺสิสฺส ภควโต กาเล ตสฺมิํ นคเร เอกา คามทาริกา วิหาเร อาหิณฺฑนฺตี เอกํ คิลานภิกฺขุํ ทิสฺวา กมฺปมานหทยา อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ภนฺเต โกเต อาพาโธ สรีรํ ปีเฬตีติ ปุจฺฉิฯ เตนาปิ ภคินิ ขราพาโธ เม ปีเฬตีติ วุตฺเต สา เตนหิ ภนฺเต อหํ ตํ โรคํ วูปสเมสฺสามีติ นิมนฺเตตฺวา เคหํ คนฺตฺวา ตํ ปวตฺติํ มาตาปิตูนนฺนํ กเถตฺวา เตหิ อนุญฺญาตา ปุน ทิวเส นานคฺครเสน เภสชฺชาหารํ สมฺปาเทสิ, ตโต โส ภิกฺขุ ปุนทิวเส จีวรํ ปารุปิตฺวา ภิกฺขาย จรนฺโต ตสฺสา เคหํ คนฺตฺวา อฏฺฐาสิฯ สา เถรํ อาคตํ ทิสฺวา โสมนสฺสชาตา ปตฺตํ คเหตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา อทาสิฯ ตตฺถ นิสินฺนํ ตํ อาหาเรน สาธุกํ ปริวิสิตฺวา สกฺการ มกาสิฯ อถสฺสา สทฺธาพเลน ภุตฺตมเตฺตเยว โส อาพาโธ วูปสมิฯ ตโต โส วูปสนฺตโรโค ทุติยทิวเส ตสฺสา เคหํ นา คมาสิฯ อถ สา วิหารํ คนฺตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา กสฺมานาคตตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา เตน เม ภคินิ พฺยาธิ วูปสมิ, ตสฺมา นาคโตสฺมีติ วุตฺเต สา สาธุ ภนฺเตติ โสมนสฺสชาตา เคหเมว อคมาสิฯ สา เตน ปุญฺญกมฺเมน กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติฯ ตสฺสา ตตฺถ ทฺวาทสโยชนิกํ กนกวิมานํ นิพฺพตฺติฯ สา ตตฺถ เทวิสฺสริยํ อนุภวนฺตี ฉพฺพุทฺธนฺตรํ เขเปตฺวา อมฺหากํ ภควโต กาเล ชมฺพุทีเป เทวปุตฺตนคเร อุทิจฺจพฺรหฺมณกุเล เชฏฺฐพฺราหฺมณสฺส ภริยาย กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธิํ คณฺหิ, สา ปริปาก มนฺวาย มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิฯ ตสฺสา มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขนฺตกาลโต ปฏฺฐาย ทิวเส ทิวเส อฏฺฐฏฺฐนาลิมตฺตํ ตณฺฑุลํ นิพฺพตฺตติฯ ตสฺสา รูปสมฺปตฺติํ ทิสฺวา ปสนฺนา มาตาปิตโร รูปเทวีติ นาม มกํสุฯ ปจฺฉา ตํ ปติรูเปน ทารเกน นิโยเชสุํฯ อถสฺสา ตณฺฑุล- นาลิมตฺตํ คเหตฺวา ปจิตุํ อารเทฺธ อิจฺฉิติจฺฉิตมํสาทิพฺยญฺชนญฺช สปฺปินวนีตทธิขีราทิโครสญฺจ ชีรมริจาทิกฏุกภณฺฑญฺจ กทลิปนสมธุคุฬาทิอุปกรณญฺจ ภาชนานิ ปูเรตฺวา นิพฺพตฺตติ, ตาย หเตฺถน คหิตํ กิญฺจิ ขาทนียํ โภชนียํวา ปูติภาวํ น คจฺฉติ, ภตฺตุกฺขลิํ คเหตฺวา สกลนครวาสิโน โภเชนฺติยาปิ เอกกฏจฺฉุมตฺตํ ภตฺตํ คหิตฏฺฐานํ น ปญฺญายติฯ เอวํ อปริกฺขยปุญฺญา อโหสิ, สกลเทวปุตฺตนคเร จนฺทสุริยาว ปากฏา อโหสิ, อถ สา ปญฺจสตภิกฺขู นิมนฺเตตฺวา นิจฺจํ สกนิเวสเนเยว โภเชติ, ตทา เตสํ อนฺตเร ปฏิสมฺภิทาปโตฺต มหาสงฺฆรกฺขิตเตฺถโรนาม อิมิสฺสา ปุญฺญานุภาวํ ทิพฺพจกฺขุนา ทิสฺวา น ชานาติ เอสา อตฺถนา ปุเพฺพ กตกมฺมํฯ ยนฺนูนาหํ อสฺสา ปกาเสยฺยนฺติ เอกทิวสํ ตสฺสา นิเวสเน ภุญฺชิตฺวา อนุโมทนํ กโรนฺโต ชานาสิ ภคินิ ตยา ปุเพฺพ กตกมฺมนฺติ ปุจฺฉิ, น ชานามิ ภเนฺตฯ โสตุมิจฺฉามีติ, อถสฺสา โส ปุพฺพกมฺมํ ปกาเสโนฺตฯ

๑. เอกนวุเต อิโต กเปฺป,
วิปสฺสีนาม นายโก;

อโหสิ โลเก โลเกก,
นายโก ฉินฺนพนฺธโนฯ

๒. ตทา ตสฺมึ ปุเร รมฺเม, อาสิ ตฺวํ คามทาริกา;
อาหิณฺฑนฺตี วิหารสฺมึ, อทฺทกฺขิ ชินสาวกํฯ

๓. โรคาตุรํ กิสํ ปณฺฑุํ, อสฺสสนฺตํ มุหุํ มุหุํ;
ทิสฺวาน กมฺปิตา จิตฺตา, นิมนฺเตตฺวาน ตํ มุนิํฯ

๔. เภสชฺชเญฺจว ภตฺตญฺจ, อทา ตฺวํ เตน โส ยติ;
อพฺยาพาโธ อนีโฆจ, อโหสิ อนุปทฺทโวฯ

๕. ตโต ตฺวํ เตน กมฺมน, สุกเตน ตโต จุตา;
ชาตาสิ เทวโลกสฺมึ, สพฺพกามสมิทฺธินีฯ

๖. ตตฺถ เต ปุญฺญเตเชน, ปาสาโท รตนามโย;
มณิถูปิสตากิโณฺณ, กูฏาคาเรหิ ลงฺกโตฯ

๗. เนกคพฺภสตากิโณฺณ, สยนาสนมณฺฑิโต;
อจฺฉราสตสํกิโณฺณ, นจฺจคีตาทิสํกุโลฯ

๘. รมฺภามฺพชมฺพุสนฺนีร, ปูคปุนฺนาคปาฏลี;
นาคาทิตรุสเณฺฑหิ, มณฺฑิตุยฺยานปนฺติหิฯ

๙. ปทุมุปฺปลกฬฺหาร, กุนฺทกานนมณฺฑิเต;
มธุมตฺตาลิปาลีหิ, สารสีสรสํกุเลฯ

๑๐. เทวปุเตฺตหิ เนเกหิ, ตถา เทวจฺฉราหิจ;
นิจฺจุสฺสเว มหาโภเค, วิมาเน มนนนฺทเนฯ

๑๑. ตฺวเมวํ เทวโลกมฺหิ, วินฺทมานา มหายสํ;
อทฺธานํ วีตินาเมตฺวา, นิพฺพุเต โคตเม ชิเนฯ

๑๒. ชมฺพุทีเป อิทานิ ตฺวํ, นิพฺพตฺตา อุทิเต กุเล;
ปุญฺญปญฺญาคุณาวาสา, รูเปนคฺคา ปิยํวทาฯ

๑๓. เอตํ เต เทวโลกสฺมึ, เทวิสฺสริยมพฺภุตํ,
อิมํ เต อิธ โลกสฺมึ, สพฺพํ มานุสิกํ สุขํฯ

๑๔. วิปสฺสิมุนิโน กาเล, ตฺวํ ตเสฺสกสฺส ภิกฺขุโน;
อทา ทานํ คิลานสฺส, ตสฺส ตํ ผลมีทิสํฯ

๑๕. กาตพฺพเญฺหิ สทา ปุญฺญํ, อิจฺฉเนฺตน สุขปฺปทํ;
ตสฺมา ตฺวํ สพฺพทา ภเทฺท, อุสฺสุกฺกา กุสเล ภวาติฯ

เอวํ โส ตสฺส ปุริมตฺตภาเว กตกมฺมํ ปกาเสตฺวา อิทานิ ปุญฺญกมฺเม อปฺปมาทา ภวาติ อนุสาสิฯ สา เถรสฺส ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปรมโสมนสฺสา ตโต ปฏฺฐาย ทานาทีสุ นิรตา ปุญฺญา

นิ กโรนฺตี เตเนว โสมนเสฺสน โสตาปนฺนา อริยสาวิกา อโหสีติฯ

๑๖. อิติ ตรุณกุมารี ปุญฺญกเมฺมสุ สารํ,
อวิทิตคุณมตฺตา ทตฺว ภิกฺขุสฺส ทานํ;
ทิวิมนุชสุขํ สาลตฺถ ตุเมฺห ภวนฺตา,
วิทิตกุสลปากา กึ น ลเพฺภถ สนฺติํฯ

รูปเทวิยา วตฺถุํ ทสมํฯ

ธมฺมโสณฺฑกวโคฺค ปถโมฯ

นนฺทิยราชวโคฺค

๑๑. นนฺทิยราชสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อิโต กิร กปฺปสตสหสฺสมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม สตฺถา โลเก อุทปาทิ สเทวกํ โลกํ สํสารกนฺตารา อุตฺตาเรโนฺตฯ ตสฺมิํ กิร สมเย เอโก กุฏุมฺพิโก สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส พุทฺธปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมเนฺตตฺวา มหาทานํ สเชฺชตฺวา อตฺตโน ภวนํ เทวภวนมิว อลงฺกริตฺวา พุทฺธารหํ มหาสนํ ปญฺญาเปตฺวา คนฺตฺวา ภควนฺตํ ยาจิ กาโลยํ ภเนฺต ภควโต ภตฺตคฺคสฺส อุปสงฺกมนายาติฯ อถ ภควา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต มหตา พุทฺธานุภาเวน คนฺตฺวา นิสีทิ ปญฺญตฺตวรพุทฺธาสเน, ตโต กุฏุมฺพิโก หโฏฺฐ อุทโคฺค สปริโส ภควนฺตํ ปริวิสติ อเนเกหิ มธุรนฺนปานาทีหิฯ ตทา ตสฺส ภควโต สาสเน ธุตงฺคธรานํ อโคฺค วสภเตฺถโรนาม มหาสาวโก สปทานวเตฺตน ปิณฺฑาย จรมาโน ตสฺส กุฏุมฺพิกสฺส เคหทฺวาเร อฏฺฐาสิ, อถ โส เถรํ ทิสฺวา ภเนฺต สตฺถา อโนฺตเคเห นิสิโนฺน, ตุเมฺหปิ ปวิสถาติ ยาจิ, เถโร อปวิสิตฺวาว อคมาสิ, กุฏุมฺพิโก ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ตมตฺถํ วตฺวา กิํ ภเนฺต สเทวเก โลเก ภควตาปิ อุตฺตริตโร คุเณน สํวิชฺชตีติ อาหฯ อถสฺส สตฺถา ปุโตฺตปมํ ทเสฺสตฺวา เถรสฺส คุเณ วเณฺณโนฺต เอวมาหฯ

๑. ปาเลนฺติ นิมฺมลํ กตฺวา, ปาติโมกฺขาทิสํวรํ;
สมาทิโนฺนธุตงฺคาจ, อปฺปิจฺฉา มุนิสูนโวฯ

๒. นิจฺจ มนฺตกยุทฺธมฺหิ, นทฺธา โยธาว ทปฺปิตา;
ปุญฺญานํ วตฺถุภูตา เต, เทวมานุสกา ทินํฯ

๓. ธาเรมหํ วณฺณวนฺตํ, สีเวยฺยมฺปิจ จีวรํ;
พุทฺธปุตฺตา มหานาคา น ธาเรนฺติ ตถาวิธํฯ

๔. ธาเรนฺติ เต ปํสุกูลํ, สงฺฆาเฏตฺวา ปิโลติเก;
วณจฺฉาทนโจลํว, อิจฺฉาโลภ วิวชฺชิตาฯ

๕. สาทิยามิ สทา หโมฺภ, อุปาสกนิมนฺตนํ;
เนว สาเทนฺติ สมฺพุทฺธ, ปุโตฺต ปาสกยาจนํฯ

๖. สปทาเนน ยํ ลทฺธํ, ลูขํวาปิ ปณีตกํ;
เตน ตุสฺสนฺติ เม ปุตฺตา, รสเคธวิวชฺชิตาฯ

๗. นิปชฺชามิ อหํ สาธุ, สนฺถเต สยเน สุเภ;
น เต เสยฺยํ ปกเปฺปนฺติ, สํสารภยภีรุกาฯ

๘. ฐานา สนคมเนน, กเปฺปนฺติ อิริยาปถํ;
เนกภูมิสมากิณฺณ, ปาสาเทสุ วสามหํฯ

๙. พุทฺธปุตฺตา ตถาจฺฉนฺนํ, น กทา ปวิสนฺติ เต;
รุกฺขมูเล สุสานสฺมิํ, อโพฺภกาเส รมนฺติ เตฯ

๑๐. ภาเวตฺวา ภวนาสาย, เหตุํ ภาวนมุตฺตมํ;
อหํ คาเม วสิสฺสามิ, ปาเปโนฺต ชนตํ สิวํฯ

๑๑. รมนฺติ มม ปุตฺตา เต, ปนฺตเสนาสเน กกา;
เตสํ มหตฺตโร สโนฺต, เถโรยํ วสโภ มหา;
ธุตปาโป ธุตงฺคโคฺค, ญาโตยํ มม สาสเนติฯ

เอวํ ภควา หตฺถํ อุกฺขิปิตฺวา จนฺทมณฺฑเล ปหรโนฺต วิย เถรสฺส คุเณ ปกาเสสิ, ตโต โส ตสฺส คุณกถํ สุตฺวา สยมฺปิตํ ฐานนฺตรํ กามยมาโน ยนฺนูนาหํ อนาคเต อญฺญตรสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สาสเน ธุตงฺคธรานํ อโคฺค ภวิสฺสามีติ ตํ ฐานนฺตรํ ปเตฺถโนฺต ภควโต ปาทมูเล นิปชฺชิ, สตฺถา ตํ การณํ อุปปริกฺขิตฺวา อิโต กปฺปสตสหสฺสมตฺถเก โคตโม นาม สตฺถา อุปฺปชฺชิสฺสติฯ ตฺวํ ตทา ธุตงฺคธรานํ อโคฺค หุตฺวา กสฺส โปติ ปญฺญายิสฺสตีติ พฺยากรณ มทาสิฯ ตโต ปฏฺฐาย โส โสมนโสฺส ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา ตโต จุโต เทวมนุเสฺสสุ เทวิสฺสริยํ อนุภวโนฺต วิปสฺสีสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล เอกสาฎโก นาม พฺราหฺมโณ หุตฺวา มหาทานํ อทาสิฯ ตโต จุโต กสฺสปสมฺมาสมฺพุเทฺธ ปรินิพฺพุเต พาราณสีนคเร พาราณสีเสฎฺฐิ หุตฺวา นิพฺพโตฺต ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา ตโต จวิตฺวา สํสาเร สํสรโนฺต ทสวสฺสสหสฺสา ยุเกสุ มนุเสฺสสุ พาราณสิยํ เอโก กุฎุมฺพิโก หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ โส ปนายํ กุฎุมฺพิโก อรเญฺญ ชงฺฆาวิหารํ อนุวิจรโนฺต ปจฺจนฺติเม ชนปเท อรญฺญายตเน อญฺญตรํ ปเจฺจกพุทฺธํ อทฺทสฯ โส จ ปเจฺจกพุโทฺธ ตตฺถ จีวรกมฺมํ กโรโนฺต อนุวาเต อปฺปโหเนฺต สํหริตฺวา ฐเปตุํ อารโทฺธฯ กุฎุมฺพิโก ตํ ทิสฺวา ภเนฺต กึ กโรถาติ ปุจฺฉิฯ โส ปเจฺจกพุโทฺธ อปฺปิจฺฉตาย เตน ปุโฎฺฐ น กิญฺจิ วุโตฺต โหติฯ โส จีวรทุสฺสํ นปฺปโหตีติ ญตฺวา อตฺตโน อุตฺตรสาฎกํ ปเจฺจกพุทฺธสฺส ปาทมูเล ฐเปตฺวา อคมาสิฯ ปเจฺจกพุโทฺธ ตํ คเหตฺวา อนุวาตกํ อาโรเปโนฺต จีวรํ กตฺวา ปารุปิฯ กุฎุมฺพิโก ชีวิตปริโยสาเน กาลํ กตฺวา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ยาวตายุกํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา ตโต จวิตฺวา พาราณสิโต ติโยชนมตฺตเก ฐาเน อญฺญตรสฺมึ นคเร นิพฺพตฺติ, ตสฺส มาตาปิตโร นนฺทิโยติ [นนฺทีตินามํ อิติสฺพฺพตฺถ] นามํ อกํสุ, ตสฺส สตฺต ภาตโร อเหสุํ, เสสา ฉ ภาตโร นานากมฺมเนฺตสุ พฺยาวฎา มาตาปิตูนํ โปเสนฺติฯ นนฺทิโย ปน อกมฺมสีโล เคเหเยว วสติฯ ตสฺมา ตสฺส เสสา กุชฺฌนฺติฯ มาตาปิตโรปิ นนฺทิยํ อามเนฺตตฺวา โอวทนฺติฯ โส ตุณฺหี โหเตวฯ อถาปรสฺมึ สมเย คาเม นกฺขตฺตํ สงฺฆุฎฺฐํ, ตทา โส มาตรํ อาหฯ อมฺม สาฎกํ เทหิ, นกฺขตฺตํ กีฬิสฺสามีติ, สา โธต- วตฺถํ นีหริตฺวา อทาสิ, อมฺม ถูลํ อิทนฺติ, สา อญฺญํ นีหริตฺวา อทาสิ, ตมฺปิ ปฎิกฺขิปิฯ อถ นํ มาตา อาหฯ ตาต ยาทิเส มยํ เคเห ชาตา, นตฺถิ อิโต สุขุมตรสฺส ปฎิลาภาย ปุญฺญนฺติ, ลภนฎฺฐานํ คมิสฺสามิ อมฺมาติฯ ปุตฺต อหํ อเชฺชว ตว พาราณสีนคเร รชฺชปฎิลาภํ อิจฺฉามีติ อาหฯ โส สาธุ อมฺมาติ มาตรํ วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ มาตุยา ปนสฺส เอวํ อโหสิฯ กหํ โส คมิสฺสติ, ปุเพฺพวิย อิธวา เอตฺถวา เคเห นิสีทิตฺวา อาคจฺฉตีติ, โส ปน ปุญฺญนิยาเมน โจทิยมาโน คามโต นิกฺขมิตฺวา พาราณสึ คนฺตฺวา เสนคุตฺตสฺส เคเห ปฎิวสติ, อเถกทิวสํ โส ตสฺส กมฺมกาเรหิ สทฺธึ สลฺลปโนฺต นิสีทิตฺวา ปจลายโนฺต สุปินํ อทฺทสฯ มุเขน อนฺตํ นิกฺขมิตฺวา สกลชมฺพุทีเป ปตฺถริตฺวา อโนฺตกุจฺฉิเมว ปาวิสิฯ ปพุโทฺธ โส ภีโต มหาสทฺทมกาสิฯ อถ นํ มหาเสนคุโตฺต ปุจฺฉิฯ นนฺทิโย สุปินํ อทฺทสนฺติ อาหฯ อถ เตน กีทิสนฺติ ปุโฎฺฐ กเถสิ, ตโต เสนคุโตฺต ตํ อตฺตโน กุลูปคํ ปริพฺพาชิกํ ปุจฺฉิ โก ตสฺส วิปาโกติฯ ปริพฺพาชิกา ยทิ โภ อิตฺถี ปสฺสติฯ สตฺตทิวสพฺภนฺตเรเยว อภิเสกํ ลภติ, ยทิ ปุริโส ปสฺสติ, ตเถว ราชา โหตีติ กเถสิฯ เสนคุโตฺต ตสฺสา ตํ กถํ สุตฺวา อิมํ มม ญาตึ กโรมีติ อตฺตโน สตฺต ธีตเร ปโกฺกสิตฺวา ปฎิปาฎิยา ปุจฺฉิฯ นนฺทิยสฺส สนฺติเก วสถาติ, เสสา สพฺพา น อิจฺฉึสุ, น มยํ ชานาม เอตํ อธุนาคตํ กุลวนฺตํ วา ทุกฺกุลวนฺตํวาติฯ อถ กณิฎฺฐิกํ ปุจฺฉิฯ สา ยสฺส มํ มาตาปิตโร ทสฺสนฺติฯ เตสํ วจนํ น ภินฺทิสฺสามีติ สมฺปฎิจฺฉิ, อถ เสนคุโตฺต นนฺทิยํ ปโกฺกสิตฺวา อตฺตโน ธีตรํ ทตฺวา ตสฺส มหาสมฺปตฺตึ มทาสิฯ ตโต สตฺตเม ทิวเส นนฺทิโย ตตฺถ ตตฺถ อาหิณฺฑโนฺต รโญฺญ มงฺคลุยฺยานํ ปสฺสิสฺสามีติ คนฺตฺวา ธงฺคลสิลาปเฎฺฎสสีสํ ปารุปิตฺวา นิปชฺชิ, โส จ พาราณสีรโญฺญ กา

ลงฺกตสฺส สตฺตโม ทิวโส โหติฯ อมจฺจาจ ปุโรหิโตจ รโญฺญ สรีรกิจฺจํ กาเรตฺวา ราชงฺคเณ นิสีทิตฺวา มนฺตยึสุฯ รโญฺญ เอกาว ธีตา อตฺถิ, ปุโตฺต ปนสฺส นตฺถิฯ อราชิกํ รชฺชํ น ติฏฺฐติฯ ผุสฺสรถํ วิสฺสเชฺชสฺสามาติฯ เต กุมุทปตฺตวเณฺณ จตฺตาโร สินฺธเว โยเชตฺวา เสตจฺฉตฺตปมุขํ ปญฺจวิธราชกกุธภณฺฑํ รถสฺมึเยว ฐเปตฺวา รถํ วิสฺสเชฺชตฺวา ปจฺฉโต ตุริยานิ ปคฺคณฺหาเปสุํฯ รโถ ปาจีทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา อุยฺยานาภิมุโข อโหสิฯ ปริจเยน อุยฺยานาภิมุโข คจฺฉติฯ นิวเตฺตมาติ เกจิ อาหํสุฯ ปุโรหิโต มา นิวารยิตฺถาติ อาหฯ รโถ กุมารกํ ปทกฺขิณํ กตฺวา อาโรหณสโชฺชหุตฺวา อฏฺฐาสิฯ ปุโรหิโต ปารุปณกณฺณํ อปเนตฺวา ปาทตลานิ โอโลเกโนฺต ติฏฺฐตุ อยํ ทีโปฯ ทฺวิสหสฺสทีป ปริวาเรสุ จตูสุ มหาทีเปสุ เอกรชฺชํ กาตุํ สมโตฺถติวตฺวา ตสฺส ธิตึ อุปธาเรตุํ ติกฺขตฺตุํ ตุริยานิ ปคฺคณฺหาเปสิฯ อถ กุมาโร มุขํ วิวริตฺวา โอโลเกตฺวา เกน การเณน อาคตตฺถาติ อาห, เทว ตุมฺหากํ รชฺชํ ปาปุณาตีติ, ราชา กหนฺติ, เทวตฺตํ คโต สามีติ, กติ ทิวสา อติกฺกนฺตาติ, อชฺช สตฺตโม ทิวโสติฯ ปุโตฺต วา ธีตา วา นตฺถีติ, ธีตา อตฺถิ เทวฯ ปุโตฺต น วิชฺชตีติ, เตนหิ กริสฺสามิ รชฺชนฺติ, เต ตาวเทว อภิเสกมณฺฑปํ กาเรตฺวา ราชธีตรํ สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺการิตฺวา อุยฺยานํ เนตฺวา กุมารสฺส อภิเสกํ อกํสุ, อถสฺส กตาภิเสกสฺส สตสหสฺสคฺฆนกํ วตฺถํ อาเนสุํ, โส กิมิทํ ตาตาติ อาห, นิวาสนวตฺถํ เทวาติ, นนุ ตาตา ถูลํติ, มนุสฺสานํ ปริโภควเตฺถสุ อิโต สุขุมตรํ นตฺถิ เทวาติ, ตุมฺหากํ ราชา เอวรูปํ นิวาเสสีติ, อาม เทวาติฯ น มเญฺญ ปุญฺญวา ตุมฺหากํ ราชาติ วตฺวา หนฺท สุวณฺณภิงฺการํ อาหรถ, ลภิสฺสาม วตฺถนฺติ, เต สุวณฺณภิงฺการํ อาหรึสุ, โส อุฏฺฐาย หเตฺถ โธวิตฺวา มุขํ วิกฺขาเลตฺวา หเตฺถน อุทกํ อาทาย ปุรตฺถิมทิสาย อพฺภุกฺกิริ, ตาวเทว ฆนปถวึ ภินฺทิตฺวา โสฬสกปฺปรุกฺขา อุฏฺฐหึสุ, ปุน อุทกํ หเตฺถน คเหตฺวา ทกฺขิณํ ปจฺฉิมํ อุตฺตรนฺติ เอวํ จตโสฺสปิ ทิสา อพฺภุกฺกิริ, สพฺพทิสาสุ โสฬส โสฬส หุตฺวา จตุสฏฺฐิกปฺปรุกฺขา อุฏฺฐหึสุ, โส เอกํ ทิพฺพทุสฺสํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปิตฺวา นนฺทิยรโญฺญ วิชิเต สุตฺตกนฺติกา อิตฺถิโย มา สุตฺตํ กนฺตนฺตูติ เภรึ จราเปถาติ วตฺวา ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา อลงฺกตปฏิยโตฺต หตฺถิกฺขนฺธวรคโต นครํ ปวิสิตฺวา ปาสาทมภิรุยฺห มหาสมฺปตฺตึ อนุภวิฯ อโห ตทา ปเจฺจกพุทฺธสฺส ทินฺนานุวาตกสฺส วิปาโกฯ เตนาหุ โปราณาฯ

๑๒. ยถา สาสปมตฺตมฺหา, พีชา นิโคฺรธปาทโป;
ชายเต สตสาขโฑฺฒ, มหานีลมฺพุโทปโมฯ

๑๓. ตเถว ปุญฺญกมฺมมฺหา, อณุมฺหา วิปุลํ ผลํ;
โหตีติ อปฺปปุญฺญนฺติ, นาวมเญฺญยฺย ปณฺฑิโตติฯ

เอวํ คจฺฉเนฺต กาเล เอกทิวสํ เทวี รโญฺญ สมฺปตฺตึ ทิสฺวา อโห ตปสฺสีติ การุญฺญาการํ ทเสฺสสิฯ กิมิทํ เทวีติ จ ปุฏฺฐา อติมหตี เต เทว สมฺปตฺติฯ อตีตมทฺธานํ กลฺยาณํ กตตฺตาฯ อิทานิ อนาคตสฺสตฺถาย กุสลํ กโรถาติ อาหฯ กสฺส ทสฺสามฯ สีลวนฺตา นตฺถีติฯ อสุโญฺญ เทว ชมฺพุทีโป อรหเนฺตหิ, ตุเมฺห ทานํ สเชฺชถ, อหํ อรหเนฺต ลจฺฉามีติ อาหฯ ปุนทิวเส ราชา มหารหํ ทานํ สชฺชาเปสิฯ เทวี สเจ อิมิสฺสา ทิสาย อรหโนฺต อตฺถิ, อิธา คนฺตฺวา อมฺหากํ ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ อุตฺตรหิมวนฺตาภิมุขี ปุปฺผานิ อุทฺธํ ขิปิตฺวา อุเรน นิปชฺชิฯ อถ ตานิ ปุปฺผานิ อากาสโต คนฺตฺวา หิมวนฺตปเทเส วสนฺตานํ ปทุมวติยา ปุตฺตานํ ปญฺจสตานํปเจฺจกพุทฺธานํ เชฏฺฐกมหาปทุมปเจฺจกพุทฺธสฺส ปาทมูเล ปตึสุฯ ตถาหิฯ

๑๔. อโห ปสฺสถ โภ ทานิ, วิมฺหยํ ปุญฺญกมฺมุโน;
อเจตนาปิ ปุปฺผานิ, ทูตกิเจฺจสุ พฺยาวฏาฯ

๑๕. กตฺตุกาเมน โลกสฺมึ, สกลํ อตฺตโน วสํ;

สพฺพตฺถาเมน กตฺตพฺพํ, ปุญฺญํ ปญฺญวตา สทาติฯ

ตโต มหาปทุมปเจฺจกพุทฺธ ตํ ญตฺวา เสสภาตเร อามเนฺตสิฯ มาริสา นนฺทิยราชา ตุเมฺห นิมเนฺตสิฯ อธิวาเสถ ตสฺส นิมนฺตนนฺติฯ เต อธิวาเสตฺวา ตาวเทว อากาเสนา คนฺตฺวา อุตฺตรทฺวาเร โอตรึสุฯ มนุสฺสา ปญฺจสตา เทว ปเจฺจกพุทฺธา อาคตาติ รโญฺญ อาโรเจสุํ, ราชา สทฺธึ เทวิยา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปเตฺต คเหตฺวา ปเจฺจกพุเทฺธ ปาสาทํ อาโรเปตฺวา ตตฺถ เตสํ ทานํ ทตฺวา ภตฺตกิจฺจาวสาเน ราชา สงฺฆเตฺถรสฺส เทวี สงฺฆนวกสฺส จ ปาทมูเล นิปชฺชิตฺวา อยฺยา ปจฺจเยหิ น กิลมิสฺสนฺตุ, มยํ ปุเญฺญน น หายิสฺสาม, อมฺหากํ อิธ วาสาย ปฏิญฺญํ เทถาติ ปฏิญฺญํ กาเรตฺวา อุยฺยาเน นิวาสฏฺฐานาทโย กาเรตฺวา ยาวชีวํ ปจฺจกพุเทฺธ อุปฏฺฐหิตฺวา เตสุ ปรินิพฺพุเตสุ สาธุกีฬนํ กาเรตฺวา จนฺทนา ครุอาทีหิ สรีรกิจฺจํ กาเรตฺวา ธาตุโย คเหตฺวา เจติยํ ปติฏฺฐาเปตฺวา เอวรูปานมฺปิ มหานุภาวานํ มเหสีนํ มรณํ ภวิสฺสติ, กิมงฺคํ ปน มาทิสานนฺติ สํเวคชาโต เชฏฺฐปุตฺตํ รเชฺช ปติฏฺฐาเปตฺวา สยํ ปพฺพชํ ปพฺพชิ, เทวีปิ รเญฺญ ปพฺพชิเต อหํ กึกริสฺสามีติ ปพฺพชิตฺวา เทฺวปิ อุยฺยาเน วสนฺตา ฌานาภิญฺญํ นิพฺพเตฺตตฺวา ฌานสุเขน วีตินาเมนฺตา อายุปริโยสาเน พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺตึสุฯ เต อมฺหากํ ภควโต กาเล พฺราหฺมณกุเล นิพฺพตฺติตฺวา พุทฺธสาสเน ปพฺพชึสุ, ตทา นนฺทิยราชา ธุตงฺคธรานํ อโคฺค มหากสฺสปเตฺถโรนาม หุตฺวา จโนฺท วิย สุริโย วิยจ โลเก ปากโฏ หุตฺวา ภควติ ปริ- นิพฺพุเต พุทฺธสาสนํ อติวิย โสเภติฯ ภริยาปิสฺส ภทฺทกาปิฬานี นาม อโหสีติฯ

๑๖. ทตฺวา ปุเรโก วิปิเน จรโนฺต,
ปเจฺจกพุทฺธสฺสนฺวาตมตฺตํ;
กตฺวา สรฏฺฐํ กุรุทีปโสภํ,
มหานุภาโว วสุธา ธิโปสิฯ

๑๗. ตุเมฺหจ โภโนฺต ขลุ สีลวเนฺต,
ททาถ ทานานิ อนปฺปกานิ;
ตํ โว ปติฏฺฐาจ ภวนฺตรสฺมึ,
จินฺตามณึ กปฺปตรุํว สารนฺติฯ

นนฺทิยราชสฺส วตฺถุํ ปฐมํฯ

๑๒. อญฺญตรมนุสฺสสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควติ ปรินิพฺพุเต ปาฏลิปุตฺตสมีเป อญฺญตรสฺมึ คาเม อญฺญตโร ทุคฺคตมนุโสฺส วสติ, โส ปเนกทิวสํ อญฺญตรํ คามํ คจฺฉโนฺต เทฺว สาฏเก นิวาเสตฺวา มหนฺตํ อฏวึปาปุณิ, ตเทวํ คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา เอตสฺส วตฺถํ คณฺหิสฺสามีติ เอโก โจโร อนุพนฺธิ, โส ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ โจรํ ทิสฺวา จิเนฺตสิ, อหเมตสฺมา ปลายิตุํ วา เตน สทฺธึยุชฺฌิตุํ วา น สโกฺกมิ, อยมาคนฺตฺวา อวสฺสํ อนิจฺฉนฺตสฺสาปิ เม วตฺถํ คณฺหิสฺสติฯ มยาปิสฺส นิรตฺถเกน หริตุํ น สกฺกา, ทานวเสนสฺส ทสฺสามีติ สนฺนิฏฺฐาน มกาสิ, อถ โจโร อาคนฺตฺวา วตฺถกํ ปรามสิ, อถ โส ปุริโส จิตฺตํ ปสาเทตฺวา อิมํ มม วตฺถทานํ ภวโภคสุขตฺถาย ปจฺจโย โหตูติ วตฺถํ ทตฺวา ทุจฺฉาทิตตฺตา มหามคฺคํ ปหาย อเญฺญน ชงฺฆามเคฺคน คจฺฉโนฺต อาสิวิเสน ทโฏฺฐ กาลํ กตฺวา หิมวนฺตปฺปเทเส ทฺวาทสโยชนิเก กนกวิมาเน เนกจฺฉราสหสฺสปริวุโต นิพฺพตฺติฯ วิมานํ ปนสฺส ปริวาเรตฺวา ติโยชนิเก ฐาเน กปฺปรุกฺขา นิพฺพตฺตึสุ, โส มหนฺตํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ ทิสฺวา โสมนสฺสํ ปเวเทโนฺต อาหฯ

๑. ปริณามิตมเตฺตน, ทานสฺส สกสนฺตกํ;
ททาติ วิปุลํ โภคํ, ทิพฺพมิสฺสริยํ วรํฯ

๒. ทฺวาทสโยชนุเพฺพธํ, ทุทฺทิกฺขํ จกฺขุมูสนํ;
กูฏา คารวรุเปตํ, สพฺพโสวณฺณยํ สุภํฯ

๓. มม ปุเญฺญน นิพฺพตฺตํ, เนกราคทฺธชากุลํ,
ตเถว ปริสุเทฺธหิ, วิตาเนหิ จ ลงฺกตํฯ

๔. ปาสาทปริยนฺตมฺหิ, ทิพฺพวตฺถานิ ลมฺพเร;
วาเตริตา เต โสภนฺติ, อเวฺหนฺตาว สุธาสิโนฯ

๕. ปาสาทสฺส สมนฺตา เม, ภูมิภาเค ติโยชเน;
อิจฺฉิติจฺฉิตทาตาโร, ชาตาสุํ สุรปาทปาฯ

๖. ตตฺถ นเจฺจหิ คีเตหิ, วาเทหิ ตุริเยหิ จ;
เน กจฺฉราสหเสฺสหิ, โมทามิ ภวเน มมฯ

๗. น สมฺมา ทินฺนวตฺถสฺส, อเกฺขเตฺต ผลมี ทิสํ;
เขเตฺต สมฺมา ททนฺตสฺส, โก ผลํ วณฺณยิสฺสตีติฯ

๘. เอวํ วิธมฺปิ กุสลํ มนุโช กริตฺวา,
ปโปฺปติ ทิพฺพวิภวํ มุนิวณฺณนียํ;
มนฺตฺวาน โภ ททถ ทานวรํ สุสีเล,
สทฺธาย สุทฺธมนสาสฺส วิเสสภาคีติฯ

อญฺญตรมนุสฺสสฺส วตฺถุํ ทุติยํฯ

๑๓. วิสมโลมกุมารสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อตีเต กิร อิมสฺมิํ ชมฺพุทีเป กสฺสโป นาม สมฺมาสมฺพุโทฺธ ปารมิโย ปูเรตฺวา สพฺพญฺญุตํ ปโตฺต โลกสฺส ทุกฺขาปนุโท สุขาวโห ปฏิวสติ โลกํ นิพฺพาณมหานครวเร ปริปูเรนฺโตฯ ตสฺมิํ สมเย อญฺญตโร ปุริโส สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสโนฺน ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ เทโนฺต สีลํ รกฺขโนฺต อุโปสถกมฺมํ กโรโนฺต นานาวิธานิ ปุญฺญกมฺมานิ กตฺวา สุตฺตปฺปพุโทฺธวิย คนฺตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ สพฺพรตนมเย ทิพฺพวิธาเน เทวจฺฉราสหสฺสปริวุโตฯ ตตฺถ ยาวตายุกํ ฐตฺวา ตโต จุโต อมฺหากํ ภควติ ปรินิพฺพุเต ชมฺพุทีเป ปาฏลิปุตฺตนคเร อาณาจกฺกวตฺติธมฺมาโสกมหานรินฺทสฺส อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติฯ ตสฺส นามํ กโรโนฺต สีเส โลมํ วิสมํ หุตฺวา ชาตตฺตา วิสมโลมกุมาโรติ สญฺชานิํสุฯ โส กเมน วิญฺญุตํ ปโตฺต พลสมฺปโนฺน อโหสิฯ มหาถาโม อภิรูโปจ อโหสิฯ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ยสปริวารสมฺปโนฺน ปฏิวสติฯ ตโต อปเรน สมเยน ธมฺมาโสกมหานริโนฺท จตุราสีติสหสฺสราชปริวุโต อนนฺตพลวาหโน กี ฬา ป โร หิมวนฺตํ คนฺตฺวา ยถาภิรนฺตํ กีฬิตฺวา อาคจฺฉโนฺต จนฺทภาคํ นาม คงฺคํ สมฺปาปุณิฯ สา ปน โยชนวิตฺถตา ติคาวุตคมฺภีรา อโหสิฯ ตทา สา อธุนาคเตหิ โอเฆหิ มหาเผณสมากุลา พหูมิโย อุโภกูเล อุตฺตรนฺตี มหาเวคา [มหาเวคาคจฺฉนฺตี อิติสพฺพตฺถ] คจฺฉนฺติฯ ตทา ราชา คงฺคํ ทิสฺวา โก นาเมตฺถ ปุริโส เอวํวิธํ มหาคงฺคํ ตริตุํ สมโตฺถ ภวิสฺสตีติ อาหฯ ตํ สุตฺวา วิสมโลม กุมาโร อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อหํ เทว คงฺคํ ตริตฺวา คนฺตุญฺจ อาคนฺตุญฺจ สโกฺกมีติ อาหฯ ราชา สาธูติ

สมฺปฏิจฺฉิฯ อถ กุมาโร คาฬฺหํ นิวาเสตฺวา มกรทนฺติยา เกเส พนฺธิตฺวา คงฺคากูเล ฐิโต อฎฺฐารสหตฺถํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา อุสภมตฺตฏฺฐาเน ปติตฺวา ตริตฺ มารภิฯ ตโต จณฺฑโสตํ ฉินฺทิตฺวา ตรโนฺต คมนา คมนกาเล คณฺหนตฺถาย อาคเต จณฺฑสุํสุมาเร ปาณินา ปหริตฺวา จุณฺณวิจุณฺณํ กโรโนฺต วีสสตํ มาเรตฺวา อุตฺตาเรตฺวา ตลมุคฺคมฺม ราชานํ วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิฯ ราชา ตํ การณํ ทิสฺวา ภยปฺปโตฺต เอโส โข มํ มาเรตฺวา รชฺชมฺปิ คหิตุํ สมโตฺถฯ เอตํ มาเรตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา นครํ สมฺปโตฺต กุมารํ ปโกฺกสาเปตฺวา อมเจฺจ อาหฯ อิมํ ภเณ พนฺธนาคาเร กโรถาติฯ เต ตถา กรึสุ, อถสฺส พนฺธนาคาเร วสนฺตสฺส จตฺตาโร มาสา อติกฺกนฺตาฯ ตโต ราชา จตุมาสจฺจเยน ทีฆโต สฎฺฐิหตฺถปฺปมาเณ สฎฺฐิเวฬุกลาเป อาหราเปตฺวา คณฺฐิโย โสธาเปตฺวา อโนฺต อโยสารํ ปูเรตฺวา ราชงฺคเณ ฐปาเปตฺวา วิสมโลมกุมารํ พนฺธนาคารโต อาหาราเปตฺวา [อาณาเปตฺวา อิติสพฺพตฺถ] อมเจฺจ เอวมาหฯ ภเณ สฺวายํ กุมาโร อิมินา ขเคฺคน อิเม เวฬุกลาเป จตุรงฺคุลํ กตฺวา ฉินฺทตุฯ โน เจ ฉินฺทิตุํ สโกฺกติฯ ตํ มาเรถาติ อาห, ตํ สุตฺวา กุมาโร อหํ พนฺธนาคาเร จิ ร วุ โตฺถ ชิฆจฺฉาปีฬิโต อาหาเรน กิลมิํ, ยนฺนูนาหํ อาหารํ ภุญฺชิตฺวา ฉิเนฺทยฺยนฺติฯ เต นตฺถิ ทานิ ตุยฺหํ อาหารนฺติ อาหํสุฯ เตนหิ โปกฺขรณิยา ปานียํ ปิวิสฺสามีติ อาหฯ เต สาธูติ โปกฺขรณิํ เนสุํฯ กุมาโร โปกฺขรณิํ โอตริตฺวา นหายิตฺวา นิมฺโคฺค ยาวทตฺถํ กลลํ ภุญฺชิตฺวา ปานียํ ปิวิตฺวา อุฎฺฐาย อสิปตฺตํ คเหตฺวา มหาชนานํ [มหาชนานํปสฺสนฺตเมว อิติสพฺพตฺถ] ปสฺสนฺตานเมว อฎฺฐาสีติหตฺถฎฺฐานํ อากาสํ อุลฺลงฺฆิตฺวา สพฺพเวฬุกลาเป จตุรงฺคุลมเตฺตน ขณฺฑาขณฺฑํ กุรุมาโน โอตริตฺวา มูเล ฤลอยสลากํ ปตฺวา กิณีติ สทฺทํ สุตฺวา อสิปตฺตํ วิสฺสเชฺชตฺวา โรทมาโน อฎฺฐาสิฯ ตโต ราชปุริเสหิ กิมตฺถํ โรทสีติ วุเตฺต เอตฺตกานํ ปุริสานมนฺตเร มยฺหํ เอโกปิ สุหโท นตฺถิฯ สเจ ภเวยฺย, อิเมสํ เวฬุกลาปานมนฺตเร อโย สารํ อตฺถิภาวํ กเถยฺย, อหํ ปน ชานมาโน อิเม เวฬุ กลาเป องฺคุลงฺคุเลสุ ฉิเนฺทยฺยนฺติ อาหฯ ตโต ราชา กุมาเรน กตกมฺมํ โอโลเกตฺวา ปสโนฺน อุปราชฏฺฐานํ พหุญฺจ วิภวํ ทาเปสิ, เอวมสฺส พลสมฺปตฺติลาโภ นาม น ชาติโคตฺตกุลปเทสาทีนํ พลํฯ น ปาณาติปาตาทิทุจฺจริตานํ พลํฯ กเสฺสตํ พลนฺติฯ กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทินฺนทานาทิสุจริตกมฺมวิปากํฯ เตน วุตฺตํฯ

๑. กสฺสปสฺส มุนินฺทสฺส, กาเล อญฺญตโร นโร;
สมฺพุทฺธมฺปสํกมฺม, สุตฺวา ธมฺมํ สุเทสิตํฯ

๒. ปฎิลทฺธสโทฺธ หุตฺวา, สีลวนฺตาน ภิกฺขุนํ;
มธุรนฺนปาเน ปจฺเร, อทาสิ สุมโน ตทาฯ

๓. อทาสิ จีวเร ปเตฺต, ตเถว กายพนฺธเน;
อทา ขีรสลากญฺจ, พหู กตฺตรยฏฺฐิโยฯ

๔. อทา สุปสฺสยํ ทานํ, มญฺจปีฐาทิกํ ตถา;
ปาวาร กมฺพลาทีนิ, อทา สีตนิวารเณฯ

๕. อทา เภสชฺชทานานิ, อาโรคฺยตฺถาย ภิกฺขุนํ;
เอวํ นานาวิธํ ปุญฺญํ, กตฺวาน ติทิวํ คโตฯ

๖. ตตฺถ ทิพฺพวิมานมฺหิ, อุปฺปโนฺน โส มหิทฺธิโก;
เทวจฺฉราปริวุโต, เทวเสนาปุรกฺขโตฯ

๗. ทิเพฺพหิ นจฺจคีเตหิ, ทิพฺพวาทิตตนฺติหิ;

โมทมาโน อเนเกหิ, ทิพฺพสมฺปตฺติยา สหฯ

๘. ยาวตายุํ ตหิํ ฐตฺวา, ชมฺพุทีเป มโนรเม;
ปุเร ปาฏลิปุตฺตมฺหิ, ธมฺมาโสกสฺส ราชิโนฯ

๙. ปุโตฺต หุตฺวาน นิพฺพตฺติ, มหาถาโม มหาพโล;
มหายโส มหาโภโค, อาสิ พุทฺธาทิมามโกฯ

๑๐. กาตพฺพํ กุสลํ ตสฺมา, ภวสมฺปตฺติ มิจฺฉตา;
ปาเลตพฺพ มโถ สีลํ, ภาเวตพฺพญฺจ ภาวนนฺติฯ

ตโต กุมาโร อุปราชฏฺฐานํ ลภิตฺวา สมฺปตฺติํอนุภวมาโน โมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถรมาทิํ กตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยทานา ทิวเสน สกฺการํ กตฺวา สีลํ รกฺขิตฺวา อุโปสถกมฺมํ กตฺวา อายุปริโยสาเน ยถากมฺมํ คโตติฯ

๑๑. เอวํวิธํ สุจริตํ สุมโน กริตฺวา,
ภาคิสฺส เนกวิภวสฺส ภวาภเวสุ;
ตุเมฺหปิ โภ สุจริตํ วิภวานุรูปํ,
กตฺวาน นิพฺพุติปทํ กรคํ กโรถาติฯ

วิสมโลมกุมารสฺส วตฺถุํ ตติยํฯ

๑๔. กญฺจนเทวิยา วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป กิร เทวปุตฺตนครํ นาม ทสฺสนียํ เอกํ นครํ อโหสิฯ ตสฺมิํ สมเย มนุสฺสา เยภุเยฺยน ปตฺตมหํ นาม ปูชํ กโรนฺติ, ภควตา ปริภุตฺตปตฺตํ คเหตฺวา กตาเนกปูชาวิธานา อุสฺสวํ กโรนฺติฯ ตํ ปตฺตมหนฺติ วุจฺจติฯ ตสฺมิํ สมเย เทวปุตฺตนคเร ราชา สพฺพรตนมยํ รถํ สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺการาเปตฺวา กุมฺุทปตฺตวเณฺณ จตฺตาโร สินฺธเว โยเชตฺวา สุสิกฺขิตสิปฺปาจริเยหิ สตฺตรตนปรินิฏฺฐิเต อสีติหตฺถเวฬุเคฺค สตฺถุนา ปริภุตฺตํ เสลมยปตฺตํ มุตฺตาชาลาทีหิ อลงฺกริตฺวา เวฬุคฺคํ อาโรเปตฺวา เวฬุํ รเถ ฐปาเปตฺวา นครํ เทวนครํ วิย อลงฺกริตฺวา ธชปตากาทโย อุสฺสาเปตฺวา โตรณคฺฆ กปนฺติโยจ ปุณฺณฆฏทีปมาลาทโยจ ปติฏฺฐาเปตฺวา อเนเกหิ ปูชาวิธาเนหิ นครํ ปทกฺขิณํ กาเรตฺวา นครมเชฺฌ สุสชฺชิตรตนมณฺฑเป ปตฺตธาตุํ ฐเปตฺวา สตฺตเม ทิวเส มหาธมฺมสวณํ การาเปสิฯ ตทา ตสฺมิํ ชนปเท พหู มนุสฺสาจ เทวตาจ ยกฺขรกฺขสนาคสุปณฺณาทโยจ มนุสฺสเวเสน เยภุเยฺยน ตํ สมาคมํ โอตรนฺติ, เอวมจฺฉริยํ ตํ ปูชาวิธานํ อโหสิฯ

ตทา เอโก นาคราชา อุตฺตมรูปธรํ อคตปุพฺพปุริสํ เอกํ กุมาริกํ ธมฺมปริสนฺตเร นิสินฺนํ ทิสฺวา ตสฺสา ปฏิพทฺธจิโตฺต อเนกากาเรหิ ตํ ยา จิ ตฺวา ตสฺสา อลทฺธมาโน กุชฺฌิตฺวา นาสาวาตํ วิสฺสเชฺชสิ อิมํ มาเรสฺสามีติฯ ตํ ตสฺสา สทฺธาพเลน กิญฺจิ อุปทฺทวํ กาตุํ สมโตฺถ นาโหสิฯ อถสฺสา นาโค ปาทโต ปฏฺฐาย ยาวสกลสรีรํ โภเคน เวเฐตฺวา สีเส ผณํ กตฺวา ภายาเปโนฺต อฏฺฐาสิฯ อนญฺญวิหิตาย ตาย ธมฺมสวณพเลน อณุมตฺตมฺปิ ทุกฺขํ นาโหสิฯ ปภาตาย รตฺติยา ตํ ทิสฺวา มนุสฺสา กิเมตนฺติ การณํ ปุจฺฉิํสุ, สาปิ เตสํ กเถตฺวา เอวํ สจฺจกิริยมกาสิฯ ตถาหิฯ

๑. พฺรหฺมจารี อโหสาหํ, สญฺชาตา อิธ มานุเส;
เตน สเจฺจน มํ นาโค, ขิปฺปเมว ปมุญฺจตุฯ

๒. กามาตุรสฺส นาคสฺส, โนกาสมกรึยโต;
เตน สเจฺจน มํ นาโค, ขิปฺปเมว มุญฺจตุฯ

๓. วิสวาเตน ขิตฺตสฺส, กุปิตโสฺสรคสฺสหํ;
อกุทฺธา เตน สเจฺจน, โส มํ ขิปฺปํ ปมุญฺจตุฯ

๔. สทฺธมฺมํ สุณมานาหํ, ครุคารวภตฺติยา;
อโสฺสสึ เตน สเจฺจน, ขิปฺปํ นาโค ปมุญฺจตุฯ

๕. อกฺขรํวา ปทํวาปิ, อวินาเสตฺวาว อาทิโต;
อโสฺสสึ เตน สเจฺจน, ขิปฺปํ นาโค ปมุญฺจตูติฯ

สจฺจกิริยาวสาเน นาคราชา ตสฺสา อตีว ปสโนฺน โภคํ วินิเวเฐตฺวา ผณสตํ มาเปตฺวา ตํ ผณคเพฺภ นิสีทาเปตฺวา พหูหิ นาคมานวเกหิ สทฺธึ อุทกปูชํ นาม ปูช มกาสิ, ตํ ทิสฺวา พหู นครวาสิโน อจฺฉริยพฺภุตชาตา อฎฺฐารสโกฎิธเนน ปูช มกํสุฯ ตถาหิฯ

๖. นตฺถิ สทฺธาสโม โลเก, สุหโท สพฺพกามโท;
ปสฺสถสฺสา พลํ สทฺธา, ปูเชเนฺตวํ นโร รคาฯ

๗. อิธ โลเกว สาลตฺถ, ภวโภค มนปฺปกํ;
ตสฺมา สเทฺธน กาตพฺพํ, รตนตฺตยคารวนฺติฯ

อเถวํ สา ปฎิลทฺธมหาวิภวา ยาวชีวํ โกมาริย พฺรหฺมจาริณี หุตฺวา อายุปริโยสาเน กาลํ กตฺวา ตสฺมึเยว นคเร รโญฺญ อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ ปฎิสนฺธึ คณฺหิตฺวา ทสมาสจฺจเยน มาตุ กุจฺฉิโต นิกฺขมิฯ นิกฺขนฺตทิวเส ปนสฺสา สกลเทวปุตฺตนคเร รตนวสฺสํ วสฺสิฯ เตนสฺสา กญฺชน เทวีติ นามํ กรึสุฯ สมนฺตปาสาทิกา อโหสิฯ อภิรูปา เทวจฺฉรปฎิภาคาฯ มุขโต อุปฺปลคโนฺธ วายติฯ สรีรโต จนฺทนคโนฺธ วายติฯ สกลสรีรโต พาลสุริโย วิย รํสิโย นิจฺฉาเรนฺตี จตุรตนค เพฺภ ปทีปกิจฺจํ นาม นตฺถิฯ สโพฺพ คโพฺภ สรีรา โลเกน เอโก ภาโส โหติ, ตสฺสา รูปสมฺปตฺติ สกลชมฺพุทีเป ปากฎา อโหสิฯ ตโต สกลชมฺพุทีปวาสี ราชาโน ตสฺสา อตฺถาย ปิตุรโญฺญ ปณฺณาการานิ ปหิณึสุฯ สา ปน ปญฺจกาเม อนนฺลิตฺตา ปิตรํ อนุชานาเปตฺวา ภิกฺขุนู ปสฺสยํ คนฺตฺวา ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วเฑฺฒตฺวา สห ปฎิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณีติฯ

๘. สุตฺวาน สาทรวเสน กุมาริเกวํ;
ธมฺมญฺหิ สีลมมลํ ปริปาลยนฺตี;
ลทฺธาน เนกวิภวํ วิภวํ ปยาตา,
มา โภ ปมชฺชถ สทา กุสลปฺปโยเคติฯ

กญฺจนเทวิยา วตฺถุํ จตุตฺถํฯ

๑๕. พฺยคฺฆสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป จูลรฏฺฐา สเนฺน พาราณสีนคเร เอกํ ปํสุปพฺพตํ วินิวิชฺฌิตฺวา มหามโคฺค โหติ, ตตฺถ เวมชฺเฌ เอโก พฺยโคฺฆ อตฺตโน อนฺธปิตรํ ปพฺพตคุหายํ กตฺวา โปเสนฺโต วสติฯ ตเสฺสว ปพฺพตสฺส วนทฺวาเร ตุณฺฑิโล นาม เอโก สุวโปตโก รุกฺขสฺมึ วสติฯ เต อุโภปิ อญฺญมญฺญํ ปิยสหายา อเหสุํ, ตสฺมึ สมเย ปจฺจนฺตคามวาสี เอโก มนุโสฺส อตฺตโน มาตุคาเมน สทฺธึ กลหํ กตฺวา พาราณสึ คจฺฉนฺโต ตํ วนทฺวารํ สมฺปาปุณิฯ อถ สุวโปตโก ปริหีนตฺตภาวํ ทุกฺขิตํ ตํ ทิสฺวา กมฺปมานหทโย ตํ ปโกฺกสิตฺวา โภ กุหึ คจฺฉสีติ อาห, เตน ปรขณฺฑํ คจฺฉามีติ วุเตฺต ตุณฺฑิโล โภ อิมสฺมึ วนขณฺฑมชฺฌ เอโก พฺยโคฺฆ วสติฯ กกฺขโล ผรุโส สมฺปตฺตสมฺปเตฺต มาเรตฺวา ขาทติฯ มา ตฺวํ เตน คจฺฉาติ อาหฯ สฺวายํ ทุพฺภโค มนุโสฺส หิตกามสฺส ตสฺส วจนํ อนาทิยิตฺวา คจฺฉาเมวาติ อาหฯ ตุณฺฑิโล เตนหิ สมฺม ยทิ อนิวตฺตมาโน คจฺฉสิฯ เอโส พฺยโคฺฆ มม สหาโยฯ เม วจนํ ตว สนฺติกา สุตฺวา น คณฺหาตีติฯ ตสฺส ตํ อนาทิยโนฺต โส สุวราเชปทุฏฺฐจิโตฺต มุคฺคเรน ปหริตฺวา มาเรตฺวา อรณึ อคฺคึ กตฺวา มํสํ ขาทิฯ อสปฺปุริสสํสโคฺค นาเม ส อิธ โลกปรโลเกสุ ทุกฺขาวโหเยวฯ ตถาหิฯ

๑. มยา กตํ มยฺหมิทํ, อิติ เวสฺสานรํ นโร;
สมาลิงฺคติ สเปฺปโม, ทหเตวสฺส วิคฺคหํฯ

๒. มธุขีราทิทาเนน, เปมสา ปริปาลิโต;
โสรโค กุปิโตวสฺส, ฑสเตวสฺส วิคฺคหํฯ

๓. เอวํ นิหีนชเจฺจน, ปาเปน อกตญฺญุนา;
นรา ธเมน ทีเนน, กโตปิ ขณสงฺคโมฯ

๔. อสาธุโก อยํเตวํ, ชานมาเนน ชนฺตุนา;
มุหุตฺตมฺปิ น กาตโพฺพ, สงฺคโม โส อนตฺถโทติฯ

ตโต โส อสปฺปุริโส มํสํ ขาทิตฺวา คจฺฉโนฺต วนขณฺฑมชฺฌํ สมฺปาปุณิฯ อถ พฺยโคฺฆ ตํ ทิสฺวา มหานาทํ กโรโนฺต คหณตฺถาย อุฏฺฐาสิฯ โส พฺยคฺฆํ ทิสฺวา ภยปฺปโตฺต ตุณฺฑิลสฺส วจนํ สริตฺวา อหํ โภ ตว สหายตุณฺฑิลสฺส สนฺติกา อาคโตมฺหีติ อาห, ตํ สุตฺวา พฺยโคฺฆ อตฺตมโน เอหิ สมฺมาติ ตํ ปโกฺกสิตฺวา อตฺตโน วสนฏฺฐานํ เนตฺวา ขาทิตพฺพาหาเรน ตํ สนฺตเปฺปตฺวา ปิตุสนฺติเก นิสีทาเปตฺวา ปุน วนขณฺฑ มคมาสิฯ อถสฺส ปิตา ปุตฺตสฺส คตกาเล เตน สทฺธึ สลฺลปโนฺต ตสฺส วจนานุสาเรน ตุณฺฑิลํ มาเรตฺวา ขาทิตภาวํ อญฺญาสิฯ ตโต โส ปุตฺตสฺส อาคตกาเล ตว สหาโย เตน มาริโตติ อาหฯ ตํ สุตฺวา พฺยโคฺฆ อนตฺตมโน เวเคน ตสฺส วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา สมฺม ตุณฺฑิลาติ สทฺทํ กตฺวา อปสฺสโนฺต ลุญฺจิตปตฺตํจสฺส ทิสฺวา นิสฺสํสยํ เตน มาริโต เม สหาโยติ โสจโนฺต ปริเทวโนฺต อาคญฺฉิฯ อถ โส อสปฺปุริโส ตสฺมึ ตตฺถ คเต ตสฺส ปิตรํ ปาสาเณน ปหริตฺวา มาเรตฺวา พฺยคฺฆํจ ทานิ มาเรสฺสามีติ พฺยคฺฆาคมนมคฺคํ โอโลเกโนฺต นิลีโน อฏฺฐาสิฯ ตสฺมึ ขเณ พฺยโคฺฆปิ อาคญฺฉิฯ โส ตสฺสา คตกาเล ตสฺส เตเชน ภีโต คนฺตฺวา ชีวิตํ เม สามิ เทหีติ ปาทมูเล อุเรน นิปชฺชิ, พฺยโคฺฆ ปน เตน กตกมฺมํ ทิสฺวา ตสฺมึ จิตฺตํ นิพฺพาเปตฺวา มม สหายสฺส สาสนมาทายาคตสฺส ทุพฺภิตุํ น ยุตฺตนฺติ จิเนฺตโนฺต ตํ สมสฺสาเสตฺวา คจฺฉ สมฺมาติ สุขํ เปเสสิฯ เอวญฺหิ สปฺปุริสสมาคโม นาม อิธ โลกปรโลเกสุ สุขาวโหเยว, วุตฺตํหิฯ

๕. สพฺภิเรว สมาเสถ, สพฺภิ กุเพฺพถ สนฺถวํ;
สพฺพตฺถ สนฺถโว เตน, เสโยฺย โหติ น ปาปิโยฯ

๖. สุขาวโห ทุกฺขนุโท, สทา สพฺภิ สมาคโม;
ตสฺมา สปฺปุริเสหิว, สงฺคโม โหตุ ชนฺตุนํฯ

ตโต โส พฺยคฺฆ เตน เมตฺตจิตฺตานุภาเวน กาลํ กตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺตติฯ

๗. เอวํวิโธปิ ผรุโส ปรมํสโภชี;
พฺยคฺฆ ทยายุปคโต สุคตึ สุเมโธ;
ตสฺมา กโรถ กรุณํ สตตํ ชนานํ,
ตํ โว ททาติ วิภวญฺจ ภเวสุ โภคนฺติฯ

พฺยคฺฆสฺส วตฺถุํ ปญฺจมํฯ

๑๖. ผลกขณฺฑทินฺนสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

สาวตฺถิยํ กิเรโก มนุสฺโส อุตฺตราปถํ คจฺฉามีติ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน คิมฺหานมาเส มชฺฌณฺเห พหลาตเปน กิลนฺโต หุตฺวา รุกฺขจฺฉายํ ปวิสิตฺวา ตมฺพุลํ ขาทนฺโต ผลเก นิสีทิฯ อถ อุตฺตราปเถนาคจฺฉานฺโต เอโก ตเถว อาตเปน กิลนฺโต อาคนฺตฺวา ปุริมสฺส สนฺติเก นิสีทิตฺวา โภ ปานียํ อตฺถีติ ปุจฺฉิฯ อิตโร ปานียํ นตฺถีติ อาหฯ อถสฺส โส มยฺหมฺปิ โภ ตมฺพุลํ เทหิ ปิปาสิโตมฺหิติ วตฺวาปิ น ลภิฯ จตฺกหาปเณน เอกํ ตมฺพุลปณฺณํ กิณิตฺวา ลโทฺธ ตเตฺถว นิสีทิตฺวา ขาทิตฺวา ปิปาสํ วิโนเทตฺวา เตน อุปกาเรน ตสฺส สิเนหํ กตฺวา อตฺตโน คมนฏฺฐาน มคมาสิ, อถา ปรภาเค โส ปฏฺฐนํ คนฺตฺวา นาวาย วณิชฺชตฺถาย คจฺฉนฺโต สมุทฺทมชฺฌํ ปาปุณิฯ ตโต สตฺตเม ทิวเส นาวา ภิชฺชิฯ มนุสฺสา มจฺฉกจฺฉปานํ ภกฺขา ชาตาฯ โส เอว ปุริโส อโรโค หุตฺวา เอกํ ผลกขณฺฑํ อุเร กตฺวา สมุทฺทํ ตรติฯ อเถ ตโรปิ ตเถว นาวาย ภินฺนาย เสโส หุตฺวา สมุทฺทํ ตรนฺโต ปุริเมน สมาคมิฯ อถ เต สตฺตทิวสํ สมุเทฺท ตรนฺตา อญฺญมญฺญํ สญฺชานิํสุฯ เตสุ กหาปเณ ทตฺวา ตมฺพุลํ คหิโต เอกํ ผลกขณฺฑํ อุเร กตฺวา ตรติฯ อิตรเสฺสตํ นตฺถิฯ อถ โส กหาปเณ คเหตฺวา ทินฺนตมฺพุลมตฺตโสฺส ปการํ สริตฺวา อตฺตโน ผลกขณฺฑํ ตสฺส อทาสิฯ โส ตสฺมึ สยิตฺวา ตรนฺโต ตํ ปหาย อคมาสิ, อปโร อนาธารเกน ตรนฺโต โอสฺสฏฺฐวิริโย อุทเก โอสีทิตุมารติฯ ตสฺมึ ขเณ สมุเทฺท อธิวตฺถา มณิเมขลา นาม เทวธีตา โอสีทนฺตํ ตํ ทิสฺวา สปฺปุริโสติ ตสฺส คุณานุสฺสรนฺตี เวเคนา คนฺตฺวา ตํ อตฺตโน อานุภาเวน สมุทฺทตีรํ ปาเปสิฯ อิตรํปิ สา เอตเสฺสว คุณานุภาเวน ตีรํ ปาเปสิฯ อถ ผลเกโนติณฺณปุริโส ตํ ทิสฺวา วิมฺหิโต กถํ ปุรโต อโหสิ สมฺมาติ ปุจฺฉิฯ โส น ชานามิฯ อปิจ โข สุเขเนว ตีรํ ปโตฺตสฺมีติ อาหฯ อถ เทวธีตา ทิสฺสมานกสรีเรเนว อตฺตนา อานีตภาวํ อาโรเจนฺตี อาหฯ

๑. โย มาตรํ ปิตรํวา, ธเมฺมน อิธ โปสติ;
รกฺขนฺติ ตํ สทา เทวา, สมุเทฺท วา ถเลปิ วาฯ

๒. โย เจ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ, สํฆญฺจ สรณํ คโต;
รกฺขนฺติ ตํ สทา เทวา, สมุเทฺท วา ถเลปิ วาฯ

๓. ปญฺจวิธํ อฏฺฐวิธํ, ปาติโมกฺขญฺจ สํวรํ;
ปาเลติ โย ตํ ปาเลนฺติ, เทวา สพฺพตฺถ สพฺพทาฯ

๔. กาเยน วาจา มนสา, สุจริตฺตํ จรตี ธ โย;
ปาเลนฺติ ตํ สทา เทวา, สมุเทฺท วา ถเลปิ วาฯ

๕. โย สปฺปุริสธมฺมสฺ, ฐิโต ธ กตเวทิโก;
ปาเลนฺติ ตํ สทา เทวา, สมุเทฺท วา ถเลปิ วาฯ

ตโต โส อาหฯ

๖. เนว ทานํ อทาสาหํ, น สีลํ ปริปาลยึ;
เกน เม ปุญฺญกมฺมน, มมํ รกฺขนฺติ เทวตา;
ปุจฺฉามิ สํสยํ ตุยฺหํ, ตํ เม อกฺขาหิ เทวเตติฯ

เทวตา อาหฯ

๗. อคาธา ปารเค ภีเม, สาคเร ทุริตา กเร;
ภินฺนนาโว ตรโนฺต ตฺวํ, หทเย กตฺวา กลิงฺครํฯ

๘. ฐตฺวา สปฺปุริเส ธเมฺม, อตฺตาน มนเวกฺขิย;
ขณสนฺถวสฺส ปุริสสฺส, อทาสิ ผลกํ สกํฯ

๙. ตํ ตุยฺหํ มิตฺตธมฺมญฺจ, ทานญฺจ ผลกสฺส เต;
ปติฎฺฐาสิ สมุทฺทสฺมึ, เอวํ ชานาหิ มาริสาติฯ

เอวญฺจ วตฺวา สา เต ทิพฺพาหาเรน สนฺตเปฺปตฺวา ทิพฺพวตฺถาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา อตฺตโน อานุภาเวน สาวตฺถินคเรเยว เต ปติฎฺฐาเปสิฯ ตโต ปฎฺฐาย ตเมว อารมฺมณํ กตฺวา เต ทานํ ททนฺตา สีลํ รกฺขนฺตา อุโปสถกมฺมํ กโรนฺตา อายุปริโยสาเน สคฺคปรายณา อเหสุํฯ

๑๐. เอวํ ปริตฺตกุสเลนปิ สาครสฺมึ,
สตฺตา ลภนฺติ สรณํ ขลุ เทวตาหิ;
ตุเมฺหปิ สปฺปุริสตํ น วินาสยนฺตา,
มา โภ ปมชฺชถ สทา กุสลปฺปโยเคติฯ

ผลกขณฺฑทินฺนสฺส วตฺถุํ ฉฎฺฐมํฯ

๑๗. โจรสหายสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควติ ปรินิพฺพุเต ชมฺพุทีเป เทวทหนคเร เอโก มนุโสฺส ทุกฺขิโต ตตฺถ ตตฺถ วิจรโนฺต ปจฺจเนฺต อญฺญตรํ คามํ คนฺตฺวา ตตฺถ เอกสฺมึ กุลเคเห นิวาสํ กเปฺปสิฯ ตตฺถ มนุสฺสา ตสฺส ยาคุภตฺตํ ทตฺวา โปเสสุํ, ตโต โส ตตฺถ มนุเสฺสหิ มิตฺตสนฺถวํ กตฺวา กติปาหํ ตตฺถ วสิตฺวา อญฺญฎฺฐานํ คนฺตฺวา อปรภาเค โจรกมฺมํ กโรโนฺต ชีวิกํ กเปฺปติฯ อเถกทิวสํ โจเรนฺตํ ตํ ราชปุริสา คเหตฺวา รโญฺญ ทเสฺสสุํฯ ราชา ตํ พนฺธนาคาเร กโรถาติ อาณาเปสิ, เต ตํ พนฺธนาคารํ เนตฺวา สงฺขลิกาหิ พนฺธิตฺวา อารกฺขกานํ ปฎิปาเทตฺวา อคมํสุ, พนฺธนาคาเร วสนฺตสฺส ตสฺส ทฺวาทสสํวจฺฉรานิ อติกฺกนฺตานิฯ ตโต อปรภาเค ตสฺส ปุพฺพสหาโย ปจฺจนฺตคามวาสี มนุโสฺส เกนจิ กเมฺมน เทวทห มาคโต ตตฺถ ตตฺถ อาหิณฺฑโนฺต พนฺธนาคาเร พทฺธํ ตํ อทฺทสฯ ทิสฺวา ตสฺส หทยํ กมฺปิ, โส โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา กึ เต มยา กตฺตพฺพํ สมฺมาติ ปุจฺฉิฯ ตโต เตน สมฺม พนฺธนาคาเร วสนฺตสฺส เม อิทานิ ทฺวาทสสํวจฺฉรานิ อติกฺกนฺตานิ, เอตฺตกํ กาลํ ทุโพฺภชนาทินา มหาทุกฺขํ อนุโภมิฯ ยาวาหํ อาหารํ ปริเยสิตฺวา ภุญฺชิตฺวา อาคมิสฺสามิฯ ตาว มํ อิโต มุญฺจนุปายํ ชานาหีติ วุเตฺต โส สปฺปุริโสฯ

๑. รูเปน กินฺตุ คุณสีลวิวชฺชิเตน,
มิจฺฉาลยสฺส กิตวสฺส ธิยา กิมตฺถํ;
ทานา ทิจาคฺวิคเตน ธเนน กึ วา;
มิเตฺตน กึ พฺยสนกาลปรมฺมุเขนาติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา สาธุ สมฺม กโรมิ เต วจนนฺติ อารกฺขกานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา โภโนฺต ยาเวโส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา อาคจฺฉติฯ ตาวาหํ ตสฺส ปาฏิโภโค ภวิสฺสามิฯ วิสฺสเชฺชถ นนฺติ อาห, เตหิ น สกฺกา โภ เอตํ วิสฺสเชฺชตุํ, อปิ จ โข ยาวายํ อาคจฺฉติฯ ตาว ตฺวํ อยสงฺขลิกาย พโทฺธ นิสีทิสฺสสิ, เอวํ ตํ วิสฺสเชฺชสฺสาม, โน เจ น สกฺกาติ อาหํสุ, โส เอวมฺปิ โหตุ สมฺมาติ วตฺวา ตสฺส ปาทโต สงฺขลิกํ มุญฺจิตฺวา อตฺตโน ปาเท กตฺวา พนฺธนาคารํ ปวิสิตฺวา อิตรํ มุญฺจาเปสิฯ โสปิ อสปฺปุริโส พนฺธนา มุโตฺต น ปุน ตํ ฐาน มคมาสิ, อโห อกตญฺญุโน ปกตึ ญาตุํ ภาริยํฯ ยถาหฯ

๒. วาริปูเร ยถา โสเพฺภ, เนวโนฺต วิสมํ สมํ;
ปญฺญายเตวํสาธุสฺส, ภาวํ มนสิ สมฺภวํฯ

๓. ภาสนฺติ มุขโต เอกํ, จิเนฺตนฺติ มนสา ปรํ;
กาเยเนกํ กโรเนฺตวํ, ปกตายมสาธุนํฯ

๔. เตสํ โย ภาวมญฺญาสิ, โสว ปณฺฑิตชาติโก;
พหุสฺสุโตปิ โสเยว, ปรจิตฺตวิทูปิ โสฯ

อถสฺส พนฺธนาคาเร วสนฺตสฺส ทฺวาทสสํวจฺฉรานิ อติกฺกนฺตานิฯ เอตฺตกํ กาลํ ชิฆจฺฉาปีฬิเตน เตน อาหารตฺตาย ปโร น ยาจิตปุโพฺพ, อนุจฺฉิฏฺฐาหารํ ลภนทิวสโต อลภนทิวสาเยว พหุตรา โหนฺติ, อถ ทฺวาทสสํวจฺฉราติกฺกเม รโญฺญ ปุโตฺต นิพฺพตฺติฯ ตทา ราชา อตฺตโน วิชิเต สพฺพพนฺธนาคารานิ วิวราเปสิฯ อนุตมโส มิคปกฺขิโนปิ พนฺธนา มุญฺจาเปสิฯ ทฺวาเร วิวฏมเตฺตเยว พนฺธนาคาเร มนุสฺสา อิจฺฉิติจฺฉิตฏฺฐานํ อคมํสุฯ โส ปเนโกว เตหิ สทฺธึ อคนฺตฺวา โอหียิฯ อารกฺขเกหิ ตฺวํ โภ กสฺมา น คจฺฉสีติ วุเตฺต อหํ โภ ปญฺญาตภาเวน อิทานิ น คมิสฺสามิฯ อตีว ปริหีนคโตฺตสฺมิฯ อนฺธกาเร คมิสฺสามีติ วตฺวา อนฺธกาเร อาคเต นิกฺขมฺม อโนฺตนคเร วิสฺสาสิกานํ อภาเวน กุโต อาหารํ ลภิสฺสามีติ จิเนฺตโนฺต นิกฺขมฺม รตฺตนฺธกาเร อามกสุสาน มคมาสิฯ เอตฺถาหารํ ลภิสฺสามีติฯ ตตฺถ โส อธุนา นิกฺขิตฺตมตมนุสฺสํ ทิสฺวา มนุสฺสฏฺฐินา มํสํ ฉินฺทิตฺวา สีสกปาเล ปกฺขิปิตฺวา ตีหิ มนุสฺสสีเสหิ กตอุทฺธเน ฐเปตฺวา จิตกโต โอมุกฺกอลาเตหิ อคฺคึ กตฺวา สุสานํ นิพฺพาปนตฺถายา ภตอุทเกน มนุสฺสฏฺฐินา อาโลเลโนฺต มํสํ ปจิตฺวา โอตาเรตฺวา สาขาภเงฺคน หิริโกปีณํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา นิวตฺถปิโลกิกํ วาตาวรณํ กตฺวานิสีทิฯ ตสฺมึ ขเณ ตตฺถ ปิปฺปลีรุเกฺข อธิวตฺถา เทวตา ตสฺส ตํ กิริยํ ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสามิ ตาว นนฺติ ตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาหฯ โภ ตฺวํ ฆนตรติมิรากุเล มหารตฺติยํ ตตฺถ ตตฺถ วิกิณฺณนรฏฺฐิสมากิเณฺณ โสณสิคาลาทิกุณปาทกากุเล มนุสฺสมํสภกฺขยกฺขรกฺขสากุเล ตตฺถ ตตฺถ ปชฺชลนฺตาเนกจิตกภยานเก สุสาเน มนุสฺสมํสํ ปจิตฺวา กึกโรสีติ ปุจฺฉนฺตี อาหฯ

๕. รตฺตนฺธกาเร กุณปาทเกหิ,
สมากุเล สีวถิกาย มเชฺฌ;
มนุสฺสมํสํ ปจสี ธ สีเส,
วเทหิ กึ เตน ปโยชนํ เตติฯ

อถ โส อาหฯ

๖. น ยาคเหตุ น จ ทานเหตุ,
สุสานมชฺฌมฺหิ ปจามิ มํสํ;
ขุทาสมํ นตฺถิ นรสฺส อญฺญํ,
ขุทาวินาสาย ปจามิมโมฺภติฯ

ตโต เทวตา ตํ ตถา โหตุ, อิมินา ปิโลติเกน วาตาวรณํ กโรสิฯ กิมตฺถเมตนฺติ ปุจฺฉนฺตีฯ

๗. นิวตฺถสาโข หิริสํวราย,
ปิโลติกํ ตตฺถ ปสารยนฺต;
กโรสิ วาตาวรณญฺจ สมฺม,
กิมตฺถเมตํ วท ปุจฺฉิโต เมติฯ

โส ตสฺสา จิกฺขนฺต อาหฯ

๘. สุภา สุภามิสฺสิตสีตวาโต,
สยํ อจิโตฺตว อจิตฺตภาวา;
เทหํ ผุสิตฺวาน อสาธุกสฺส,
อกตญฺญุโน มิตฺตปรํสกสฺสฯ

๙. สมาวหนฺต ยทิ เม สรีเร,
ผุสาติ [ผุสาติสาสงฺคติมชฺชทานิ อิติกตฺตจิ] ตํ วายุ มมา วิสิตฺวา;
ทุกฺขํ ททาตีติ วิสํว ตํ โภ,
ปริวชฺชิตุํ พทฺธมิมํ กุเจลนฺติฯ

เทวตา อาหฯ

๑๐. กิ มกาสิ โภ โส กตนาสโก เต,
ธนญฺจ ธญฺญํ ตว นาสยี จ;
มาตา ปิตา พนฺธโว เขตฺต วตฺถุ,
วินาสิตา เตน วเทหิ กึ เตติฯ

ตโต โส อาหฯ

๑๑. ยํ ราชโต โหติ ภยํ มหนฺตํ,
สพฺพสฺส หรณาทิวธาทิกญฺจ;
อกตญฺญุนา สปฺปุริเสน โหติ,
อาราว โส โภ ปริวชฺชนีโยฯ

๑๒. ยมตฺถิ โจราริภยญฺหิ โลเก,
อโถ ทเกนาปิ จ ปาวเกน;
อกตญฺญุนา ตํ สกลมฺปิ โหติ,
อาราว โส โภ ปริวชฺชนีโยฯ

๑๓. ปาณาติปาตมฺปิ อทินฺนทานํ,
ปรสฺส ทารูปคมํ มุสา จ;
มชฺชสฺส ปานํ กลหญฺจ เปสุนํ,
สมฺผํ คิรํ ธุตฺตชเนหิ [อกฺขธุตฺตาทิโยคํ อิติกตฺถจิ] โยคํฯ

๑๔. สพฺพํ อนตฺถํ อสิวํ อนิฏฺฐํ,
อปายิกํ [อปายิกํ อิติกตฺถจิ] ทุกฺขมนนฺต มญฺญํ;
อกตญฺญุนา สปฺปุริเสน โหติ;
อาราว โส โภ ปริวชฺชนีโยติฯ

วตฺวา อตฺตนา อสปฺปุริสสํสเคฺคนานุภูตํ สพฺพํ ทุกฺขํ กเถสิ, ตโต เทวตา อหมฺปิ โภ สตฺถุโน มงฺคลสุตฺตเทสนาทิวเส อิมสฺมึเยว รุเกฺข นิสิโนฺนฯ

อเสวนา จ พาลานํ, ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา;
ปูชา จ ปูชนียฺยานํ, เอตํ มงฺคล มุตฺตมนฺติฯ

คาถาย พาลสฺส โทเส อโสฺสสึติ วตฺวา ตสฺส ปสโนฺน ตํ อตฺตโน วิมานํ เนตฺวา นหาเปตฺวา ทิพฺพวตฺถาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา ทิพฺพนฺนปานํ ทตฺวา มหนฺตํ สกฺการสมฺมานํ กตฺวา อตฺตโน อานุภาเวน ตสฺมึ นคเร รเชฺช อภิสิญฺจาเปสิฯ โส ตตฺถ รชฺชํ กโรโนฺต ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา อายุปริโยสาเน ยถากมฺมํ คโตติฯ

๑๕. เอวํ อสาธุชนสงฺคมสนฺนิวาสํ,
สญฺจชฺช สาธุสุจิสชฺชนสงฺคเมน;
ทานาทิ เนกกุสลํ ปริปูรยนฺตา,
สคฺคา ปวคฺควิภวํ อภิสมฺภุนาถาติฯ

โจรสหายสฺส วตฺถุํ สตฺตมํฯ

๑๘. มรุตฺตพฺราหฺมณสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป จนฺทภาคา นาม คงฺคาตีเร โหมคามํ นาม อตฺถิฯ ตสฺมึ เอโก มรุโตฺต นาม พฺราหฺมโณ ปฏิวสติฯ ตทา โส โวหารตฺถาย ตกฺกสีลํ คนฺตฺวา เคหํ อาคจฺฉโนฺต อนฺตรามเคฺค เอกาย สาลาย กุฏฺฐโรคา ตุรํ สุนขํ ทิสฺวา ตสฺมึ การุเญฺญน นีลวลฺลิตกฺกมฺพิเลน มทฺทิตฺวา ปาเยสิฯ สุนโข วูปสนฺตโรโค ปากติโก หุตฺวา พฺราหฺมเณน อตฺตโน กตูปการํ สลฺลเกฺขโนฺต เตเนว สทฺธึ อคมาสิฯ อปรภาเค พฺราหฺมณสฺส ภริยา คพฺภํ ปฏิลภิ, ปริปุณฺณคพฺภาย ตาย วิชายนกาเล ทารโก ติริยมฺปติตฺวา อโนฺตคเพฺภเยว มโตฯ ตทา ตํ สเตฺถน ขณฺฑาขณฺฑิกํ ฉินฺทิตฺวา นีหรึสุ, อถ พฺราหฺมโณ ตํ ทิสฺวา นิพฺพินฺทหทโย ฆราวาสํ ปหาย อิสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อรเญฺญ วิหรติฯ อถสฺส ภริยา อเญฺญน สทฺธึ สํวสนฺตี อยํ มํ ปหาย ปพฺพชิโตติ พฺราหฺมเณ ปทุฏฺฐจิตฺตา โภ พฺราหฺมณํ มาเรหีติ สามิเกน สทฺธึ มเนฺตสิฯ เตสํ มนฺตนํ สุนโข สุตฺวา พฺราหฺมเณเนว สทฺธึ จรติฯ อเถกทิวสํ ตสฺสา สามิโก ตา ป สํ มาเรสฺสามีติ ธนุ กลาปํ คเหตฺวา นิกฺขมิ, ตทา ตาปโส ผลาผลตฺถาย อรญฺญํ คโตฯ สุ น โข อสฺสเมเยว โอ หี ยิฯ ปุริโส ตาปสสฺสาคมนมคฺคํ โอโลเกโนฺต คจฺฉนฺตเร นิลีโน อจฺฉิฯ สุนโข ตสฺส ปมาทํ โอโลเกตฺวา ธนุโน คุณํ ขาทิตฺวา ฉินฺทิฯ โส ปุน คุณํ ปากติกํ กตฺวา อาโรเปสิฯ เอวํ โส อาโรปิตํ อาโรปิตํ ขาทเตว, อถ โส ปาปปุริโส ตาปสสฺสาคมนํ ญตฺวา ตํ มาเรสฺสามีติ ธนุนา สทฺธึ อคมาสิฯ

อถสฺส สุนโข ปาเท ฑสิตฺวา ปาเตตฺวา ตสฺส มุขํ ขาทิตฺวา ทุพฺพลํ กตฺวา ภงฺการมกาสิ, เอว ญฺหิ สปฺปุริสา อตฺตโน อุปการกานํ ปจฺจุปการํ กโรนฺติฯ วุตฺตญฺหิฯ

๑. อุปการํ กโรโนฺต โส, สุนโข กตเวทิโก;
สตฺตูปฆาตกํ กตฺวา, อิสิโน ทาสิ ชีวิตํฯ

๒. ติรจฺฉานาปิ ชานนฺติ, คุณมตฺตนิ กตํ สทา;
อิติ อุตฺวาน เมธาวี, กตญฺญู โหนฺตุ ปาณิโนติฯ

ตโต ตาปโส สุนขสฺส สเทฺทนา คนฺตฺวา ตสฺส ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา การุเญฺญน ปฏิชิคฺคิตฺวา วูปสนฺตวณํ พลปฺปตฺตํ โปเสตฺวา ตเตฺถว วสโนฺต ฌานาภิญฺญํ นิพฺพเตฺตตฺวา อายุปริโยสาเน พฺราหฺมโลกปรายโณ อโหสีติฯ

๓. สุตฺวาน สาธุ สุนเขน กตูปการํ,
เมตฺติํทิสสฺส ปกตํ อิสินา จ สุตฺวา;
สมฺมา กโรถ กรุณญฺจ ปรูปการํ,
ตํ สพฺพทา ภวติ โว ภวโภคเหตูติฯ

มรุตฺตพฺราหฺมณสฺส วตฺถุํ อฏฺฐมํฯ

๑๙. ปานียทินฺนสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป อญฺญตรสฺมิํ ชนปเท กิเร โก มนุโสฺส รฏฺฐโต รฏฺฐํ ชนปทโต ชนปทํ วิจรโนฺต อนุกฺกเมน จนฺทภาคานทีตีรํ ปตฺวา นาวํ อภิรุหิตฺวา ปรตีรํ คจฺฉติฯ อถาปรา คพฺภินิตฺถี ตาย เอว นาวาย คจฺฉติ, อถ นาวา คงฺคามชฺฌปฺปตฺตกาเล ตสฺสา กมฺมชวาตา จลิํสุฯ ตโต สา วิชายิตุมสโกฺกนฺตี กิลนฺตา ปานียํ เม เทถ, ปิปาสิตามฺหิติ มนุเสฺส ยาจิฯ เต ตสฺสา วจนํ อสุณนฺตา วิย ปานียํ นาทํสุ, อถ โส ชานปทิโก ตสฺสา กรุณายโนฺต [กรุณายปานียํ, กรุณายโนฺตปานียํ, กรุณายโตยํ อิติจกตฺถจิ] โตยํ คเหตฺวา มุเข อาสิญฺจิ, ตสฺมิํ ขเณ สา ลทฺธสฺสาสา สุเขน ทารกํ วิชายิ, อถ เต ตีรํ ปตฺวา กติปยทิวเสน อตฺตโน อตฺตโน ฐานํ ปาปุณิํสุฯ อถาปรภาเค โส ชานปทิโก อญฺญตรกิจฺจํ ปฏิจฺจ ตสฺสา อิตฺถิยา วสนนครํ ปตฺวา ตตฺถ ตตฺถ อาหิณฺฑโนฺต นิวาสนฏฺฐานํ อลภิตฺวา นครทฺวาเร สาลํ คนฺตฺวา ตตฺถ นิปชฺชิฯ ตสฺมิํเยว ทิวเส โจรา นครํ ปวิสิตฺวา ราชเคเห สนฺธิํ ฉินฺทิตฺวา ธนสารํ คเหตฺวา คจฺฉนฺตา ราชปุริเสหิ อนุพนฺธา คนฺตฺวา ตาเยว สาลาย ฉเฑฺฑตฺวา ปลายิํสุฯ อถ ราชปุริสา อาคนฺตฺวา โจเร อปสฺสนฺตา ตํ ชานปทิกํ ทิสฺวา อยํ โจโรติ คเหตฺวา ปจฺฉาพาหํ คาฬฺหํ พนฺธิตฺวา ปุน ทิวเส รโญฺญ ทเสฺสสุํฯ รญฺญา กสฺมา ภเณ โจรกมฺม มกาสีติ ปุจฺฉิโต นาหํ เทว โจโร, อาคนฺตุโกมฺหีติ วุเตฺต ราชา โจเร ปริเยสิตฺวา อลภโนฺต อยเมว โจโร, อิมํ มาเรถาติ อาณาเปสิฯ ราชปุริเสหิ ตํ คาฬฺหํ พนฺธิตฺวา อาฆาตนํ นีเต สา อิตฺถี ตํ ตถา นียมานํ ทิสฺวา สญฺชานิตฺวา กมฺปมานหทยา มุหุเตฺตน รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เทว เอโส น โจโร อาคนฺตุโก มุญฺจเถตํ เทวาติ อาหฯ ราชา ตสฺสา กถํ อสทฺทหโนฺต ยเชฺชตํ โมเจตุ มิจฺฉสิฯ ตสฺสคฺฆนกํ ธนํ ทตฺวา มุญฺจาเปหีติ, สา สามิ มม เคเห ธนํ นตฺถิฯ อปิจ มม สตฺตปุเตฺตหิ สทฺธิํ มํ ทาสิํ กโรหิ, เอตํ มุญฺจ เทวาติ อาห, อถ ราชา ตฺวํ เอตํ อธุนาคโตติ วทสิฯ เอตํ นิสฺสาย ปุเตฺตหิ สทฺธิํ อตฺตานํ ทาสตฺตํ สาเวสิฯ กิเมโส เต ญาติ วา, อุทาหุ อุปการโกติ ปุจฺฉโนฺต อาหฯ

๑. กิํเต โภติ อยํ โปโส, ตฺวํ ปุจฺฉามิ สํสยํ;

ภาตา วา เต ปิตา โหติ, ปติ วา เทวโร ตวฯ

๒. ญาติ สาโลหิโต กินฺนุ, อุทาหุ อิณทายโก;
อโถปการโก กินฺนุ, กสฺมาสฺส เทสิ ชีวิตํติฯ

ตโต สา อาหฯ

๓. เอโส เม ปุริโส เทว, กตปุโพฺพปการโก;
อตาณเมกิกํ [อตฺตานเมกิกํ อิติกตฺถจิ] เจโส, ทุกฺขิตํ มรเณ ฐิตํฯ

๔. วิชายิตุ มสโกฺกนฺตึ, คพฺภินึ ทุกฺขเวทินึ;
โตเยน มํ อุปฏฺฐาสิ, เตนาหํ สุขิตา ตทาฯ

๕. ภงฺคกโลฺลลมาลาย, อุตฺตรนฺตํ มหณฺณวํ;
ปหาย ปาตุํ กูปสฺส, ยาติ โลโก ปิปาสิโตฯ

๖. ตเถว วิชฺชมาเนสุ, ชเนสุ มนุชาธิป,
เอกเสฺสว มนสฺมิํหิ, คุณํ ติฏฺฐติ สาธุกํฯ

๗. ปหตฺวาน มตํ หตฺถึ, มํสตฺถี เกจิ ชนฺตุโน;
อนุพนฺธนฺติ มํสตฺถํ, สสํ ธาวนฺต เมกกํฯ

๘. ตเถว วิชฺชมาเนสุ, ชเนสุ มนุชาธิป;
คุณวนฺต มนุพนฺธนฺติ, สปฺปุริสํ กตเวทิกํฯ

๙. ตสฺมา สปฺปุริเส ธเมฺม, ปติฏฺฐาสฺมิ นราธิป;
อนุสฺสรนฺติ เอเตน, กตปุพฺพู ปการกํฯ

๑๐. อหญฺจ มม ปุตฺตา จ, เอเตนมฺห สุขาปิตา;
ชีวิตมฺปิ ปริจฺจชฺช, มุจฺจนีโย อยํ มยาติฯ

ตโต ราชา โทวาริกํ ปโกฺกสิตฺวา ตมฺปิ ปุจฺฉิตฺวา อธุนาคตภาวํ ญตฺวา ตสฺสา สปฺปุริสธเมฺม สนฺตุโฏฺฐ เตสํ อุภินฺนมฺปิ มหนฺตํ ยสํ อนุปฺปทาสิฯ เต ลทฺธยสา ต โต ปฏฺฐาย ทานาทีนิ ปุญฺญกมฺมานิ กตฺวา สคฺคปรายณา อเหสฺุนฺติฯ

๑๑. ธเมฺม ปติฏฺฐิตมนา อปิ มาตุคามา,
เอวํ ลภนฺติ วิภวญฺจ ปสํสนญฺจ;
ธมฺมญฺจ สาธุจริตํ มนสีกโรโนฺต,
ธเมฺมสุ วตฺตถ สทา สุจิสชฺชนาติฯ

ปานียทินฺนสฺส วตฺถุํ นวมํฯ

๒๐. สหายสฺส ปริจฺจตฺตชีวิตกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ปรินิพฺพุเต สาวตฺถิยํ โสมพฺราหฺมโณ โสมทตฺตพฺราหฺมโณติ เทฺว พฺราหฺมณา วสนฺติฯ ตตฺถ โสมทตฺตพฺราหฺมเณน สทฺธึ โสมพฺราหฺมโณ เยภฺุเยฺยน ทูตํ กีฬติฯ อเถกทิวสํ

โสมทโตฺต โสมพฺราหฺมณํ เตน ปราเชตฺวา ตสฺส อุตฺตราสงฺคญฺจ ลญฺฉนมุทฺทิกญฺจ คเหตฺวา อตฺตโน เคหํ คจฺฉนฺโต โสมพฺราหฺมณสฺส เอหิ เคหํ คจฺฉา- มาติ อาหฯ ตโต โสโม นาหํ สมฺม เอกสาฎโก หุตฺวา อนฺตรวีถึ โอตริตุํ สโกฺกมิฯ คมนโต เอเตฺถว เม ฐานํ วรตรนฺติ อาห, โสมทเตฺตน เอวํ สติ สมฺม อิมํ อุตฺตราสงฺคํ คณฺหาติ ตสฺส ตํ ทตฺวา อิทานิ สมฺม เอหีติ วุโตฺตปิ นาคจฺฉติฯ ปุน เตน โภ กสฺมา นาคจฺฉสีติ ปุโฎฺฐ สมฺม มม หเตฺถ มุทฺทิกํ อปสฺสนฺตา เม ปุตฺตทาราทโย มยา สทฺธึ กลหํ กโรนฺตีติ อาห, อถ โส เอวํ สเนฺต ยทา เต ปโหติฯ ตทา มยฺหํ เทหีติ มุทฺทิกมฺปิ ทตฺวา ตํ คเหตฺวา เคหํ อคมาสิฯ อถ เต เอตฺตเกน สหายา อเหสุํฯ อปรภาเค โสมทตฺตพฺราหฺมณํ อยํ ปรทารกมฺมํ อกาสีติ มนุสฺสา คเหตฺวา รโญฺญ ทเสฺสสุํฯ ราชา ตสฺส รูปสมฺปตฺตึ ทิสฺวา ราชาณํ อกตฺวา มา โภ ปุน เอวมกาสีติ โอวทิตฺวา วิสฺสเชฺชสิฯ ราชา นํ ยาวตติยวารํ โอวทนฺโต วิสฺสเชฺชตฺวา จตุเตฺถวาเร คจฺฉเถตํ อาฆาตนํ เนตฺวา มาเรถาติ อาณาเปสิฯ เอวํ ปาปกเมฺม นิรตา อเนกาการเรน โอวทนฺตาปิ น สกฺกา นิวาเรตุํฯ ตถาหิฯ

๑. โสณา เจว สิคาลา จ, วายสา นีลมกฺขิกา;
อิเจฺจเต กุณเป สตฺตา, น สกฺกา เต นิเสธิตุํฯ

๒. ตถา ปาณาติปาเตสุ, ปรทาเร สุราย จ;
มุสาวาเทสุ เถเยฺยสุ, สตฺตสตฺตา น วาริยาติฯ

ตโต ราชปุริสา ตํ พนฺธิตฺวา ปกฺกมึสุฯ ตทา โสมพฺราหฺมโณ โสมทตฺตํ ตถา นียมานํ ทิสฺวา กมฺปมานหทโย ราชปุริสานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา อิมํ โภ มุหุตฺตํ มา มาเรถฯ ยาว ราชานํ ชานาเปสฺสามีติ วตฺวา รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ฐิโต เทว มม ชีวิตํ โสมทตฺตสฺส พฺราหฺมณสฺส ทสฺสามิฯ เอตํ มุญฺจถฯ ยทิ มาเรตุกามา, มํ มาเรถาติ อาหฯ ราชา ตุณฺหี [ตุโฎฺฐ อิติกตฺถจิ] อโหสิ, ราชปุริสา โสมทตฺตํ มุญฺจิตฺวา โสมพฺราหฺมณํ อาฆาตนํ เนตฺวา มาเรสุํ, อโห กตญฺญุโน กตเวทิตาฯ

โหติ เจตฺถฯ

๓. กกูปการ มตฺตานํ, สรนฺตา เกจิ มานุสา;
ชีวิตํ เทนฺติ โสโมว, โสมทตฺตสฺส อตฺตโนติฯ

โส เตน ชีวิตทาเนน เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา มหเนฺต กนกวิมาเน เทวจฺฉราสหสฺสปริวุโต ทิพฺพสมฺปตฺติมนุโภเนฺต ปฏิวสติฯ ตทา โสมทตฺตพฺราหฺมโณ เอโส มํ มรณปฺปตฺตํ โมเจสีติ วตฺวา ตสฺสตฺถาย ทานํ ทตฺวา ปตฺตึ อทาสิฯ ตาวเทวสฺส ตโต พหุตรํ เทวิสฺสริยํ อโหสิ เทวานุภาวญฺจฯ ตโต โส โสมเทโว อตฺตโน เทวิสฺสริยํ โอโลเกเนฺต สหายสฺส อตฺตโน ชีวิตทานํ อทฺทสฯ ทิสฺวา อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา มาณวกวเณฺณน โสมทตฺตพฺราหฺมณํ อุปสงฺกมิตฺวา ปฏิสนฺถารํ กตฺวา อตฺตานํ เทวโลเก นิพฺพตฺตภาวํ ปกาเสตฺวา ตํ คเหตฺวา อตฺตโน อานุภาเวน เทวโลกํ เนตฺวา ยถากามํ สมฺปตฺติ มนุภวาติ วตฺวา สตฺตาหํ เทวสฺสริยํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส เนตฺวา ตสฺส เคเหเยว ปติฎฺฐาเปสิฯ ตตฺถ หิ ทิพฺพสมฺปตฺติ มนุภูตสฺส มนุสฺสสมฺปตฺติ ปฏิกฺกุลา โหติฯ ตโต โส ทิพฺพสมฺปตฺติมนุสฺสรโนฺต กิโส ทุพฺพโล อุปฺปณฺฑุปฺปณฺฑุกชาโต อโหสิฯ อเถกทิวสํ เทวปุโตฺต ตํ โอโลเกโนฺต ตถา ทุกฺขปฺปตฺตํ ทิสฺวา น สกฺกา มนุเสฺสน ทิพฺพสมฺปตฺติมนุภวิตุนฺติ อิจฺฉิติจฺฉิตสมฺปตฺติทายกํ เอกํ จินฺตามณึ ทตฺวา ตสฺส ภริยมฺปิ อตฺตโน อานุภาเวน รูปวนฺตํ ยสวนฺตํ วณฺณวนฺตํ อติกฺกนฺตมนุสฺสิตฺถิวณฺณํ อกาสิ, อปรภาเค เต ชยมฺ

ปติกา ปจฺจกฺขโต ทิฏฺฐทิพฺพสมฺปตฺติวิภวา ทานํ ทตฺวา สีลํ รกฺขิตฺวา สหายเทวปุตฺตสฺส สนฺติเกเยว นิพฺพตฺติํสูติฯ

๔. มเนฺทน นนฺทิตมนา อุปการเกน,
ปาณมฺปิ เทนฺติ สุชนา อิติ จินฺตยิตฺวา;
มิตฺตทฺทุ มา ภวถ โภ อุปการกสฺส;
ปาสํสิยา ภวถ สาธุชเนหิ นิจฺจํติฯ

สหายสฺส ปริจฺจตฺตชีวิตกสฺส วตฺถุํ ทสมํฯ

นนฺทิยราชวโคฺค ทุติโยฯ

ยกฺขวณฺจิตวโคฺค

๒๑. ยกฺขวณฺจิต วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ปรินิพฺพุตมฺหิ โกสลรโญฺญ กิร ชนปเท ตุณฺฑคาโมนาม อโหสิฯ ตเตฺถโก พุทฺธทาโส นาม มนุโสฺส ‘‘ยาวชีวํ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิฯ พุโทฺธ เม สรณํ ตาณํ เลณํ ปรายณนฺติ’’ เอวํ ชีวิตปริยนฺตํ พุทฺธํ สรณํ คโต ปฏิวสติ, ตสฺมิํ สมเย เอโก ชนปทวาสิโก ตตฺถ ตตฺถ อาหิณฺฑโนฺต ตํ ตุณฺฑคามํ ปตฺวา ตเสฺสว ฆเร นิวาสํ กเปฺปสิ, ตสฺส ปน ชานปทิกสฺส สรีเร เอโก ยโกฺข อาวิสิตฺวา ปีเฬติ, ตทา ตสฺส คามสฺส ปวิสนกาเล ยโกฺข พุทฺธทาโส ปาสกสฺส คุณเตเชน ตสฺส เคหํ ปวิสิตุํ อสโกฺกโนฺต ตํ มุญฺจิตฺวา พหิคาเม สตฺตาหํ อฏฺฐาสิ ตสฺสาคมนํ โอโลเกโนฺตฯ ตโต โส ชานปทิโก สตฺตทิวสํ ตตฺถ วสิตฺวา สตฺตเม ทิวเส สกรฏฺฐํ คนฺตุกาโม คามา นิกฺขมิฯ อถ ตํ ตถา นิกฺขนฺตํ ทิสฺวา ยโกฺข อคฺคเหสิ, อถ โส ตํ เอตฺตกํ กาลํ กุหิํคโตสีติ ปุจฺฉิฯ ยโกฺข โภ ตวตฺถาย เอตฺถ วสนฺตสฺส เม สตฺตาหํ อติกฺกนฺตนฺติฯ ตโต โส โก เต มยา อโตฺถ, กิํ เต ทมฺมีติ, อถ ยเกฺขน โภ อหํ ขุทาย ปีฬิโต ภเตฺตน เม อโตฺถติ วุโตฺต โส เอวํ สติ กสฺมา มํ อโนฺตเคเห วสนฺตํ น คณฺหีติ อาหฯ ยเกฺขน โภ ตสฺมิํ ฆเร พุทฺธํ สรณํ คโต เอโก อุปสโก อตฺถิ, ตสฺส สีลเตเชน เคหํ ปวิสิตุมสโกฺกโนฺต อฏฺฐาสินฺติ วุโตฺต ชานปทิโก สรณํ นาม กินฺติ อชานโนฺต กินฺติ วตฺวา โส สรณํ อคฺคเหสีติ ยกฺขํ ปุจฺฉิฯ ยโกฺข ‘‘พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามี’’ติ วตฺวา สรณํ อคฺคเหสีติ อาหฯ ตํ สุตฺวา ชานปทิโก อิทานิ อิมํ วเญฺจสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา เตนหิ ยกฺข อหมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามีติ อาหฯ เอวํ วุตฺตมเตฺตเยว ยโกฺข มหาสทฺทํ กโรโนฺต ภ เยน ภมโนฺต ปลายิ, เอวํ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สรณํ อิธโลเก ภโย ปทฺทว นิวารณตฺถํ โหติ, ปรโลเก สคฺคโมกฺขาวหํฯ ตถาหิฯ

๑. พุโทฺธติ วจนํ เอตํ, อมนุสฺสานํ ภยาวหํ;
พุทฺธภตฺติกชนฺตูนํ, สพฺพทา มุทมาวหํฯ

๒. สโพฺพปทฺทวนาสาย, ปจฺจกฺขทิพฺพโมสธํ;
ทิพฺพมนฺตํ มหาเตชํ, มหายนฺตํ มหพฺภุตํฯ

๓. ตสฺมา โส ทารุโณ ยโกฺข,
ทิสฺวา ตํ สรเณ ฐิถํ;
อุพฺพิโคฺค จ ภยปฺปโตฺต,
โลมหโฏฺฐ จ ฉมฺภีโตฯ

๔. ภมโนฺต ธาวิตํ ทิสฺวา, ติมิโรว สุริยุคฺคเต,
สิมฺพลิตูลภฏฺฐํว, จณฺฑวาเตน ขณฺฑิตํฯ

๕. ยํ ทุกฺขํ ราชโจราริ, ยกฺขเปตา ทิสมฺภวํ;
นิจฺฉเนฺตน มนุเสฺสน, คนฺตพฺพํ สรณตฺตยํติฯ

ตโต ชานปทิโก สรณาคมเน มหาคุณํ มหานิสํสํ โอโลเกตฺวา พุเทฺธ สคารโว สเปฺปโม ‘‘ชีวิตปริยนฺตํ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามี’’ติ สรณํ คนฺตฺวา เตเนว สรณาคมนานุภาเวน ชีวิตปริโยสาเน สุตฺตปฺปพุโทฺธวิย เทวโลเก นิพฺพตฺตีติฯ

๖. ทิสฺวาน เอวํ สรณํ คตํ ตํ,
อเปนฺติ ยกฺขาปิ มหพฺภเยน;
ปาเลถ สีลํ สรณญฺจ ตสฺมา,
ชหาถ ทุริตํ สุคตึ ภชโวฺหติฯ

ยกฺขวณฺจิตวตฺถุํ ปฐมํฯ

๒๒. มิจฺฉทิฏฺฐิกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ธรมาเน ราชคหนคเร กิร เอโก พฺรหฺมภตฺติโก มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ปฏิวสติ, ตเตฺถว สมฺมาทิฏฺฐิโกปิฯ เตสํ อุภินฺนมฺปิ เทฺว ปุตฺตา อเหสุํฯ เต เอกโต กีฬนฺตา วฑฺฒนฺติฯ อถาปรภาเค คุฬกีฬํ กีฬนฺตานํ สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ปุโตฺต “นโม พุทฺธยา”ติ วตฺวา คุฬํ ขิปโนฺต ทิวเส ทิวเส ชินาติฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ปุโตฺต “นโม พฺรหฺมุโน”ติ วตฺวา ขิปโนฺต ปราเชติ, ตโต มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ปุโตฺต นิจฺจํ ชินนฺตํ สมฺมาทิฏฺฐิกํ กุมารํ ทิสฺวา สมฺม ตฺวํ นิจฺจเมว ชินาสิ, กึ วตฺวา คุฬํ ขิปสีติ ปุจฺฉิฯ โสหํ สมฺม “นโม พุทฺธายา”ติ วตฺวา ขิปามีติ อาหฯ โสปิ ตโต ปฏฺฐาย “นโม พุทฺธายา”ติ วตฺวา ขิปติ, อถ เต เยภุเยฺยน ทูเต สมสมาว โหนฺติฯ อปรภาเค มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ปุโตฺต ปิตรา สทฺธึ ทารูนมตฺถาย วนํ คนฺตฺวา สกเฏน ทารุํ คเหตฺวา อาคจฺฉโนฺต นครทฺวารสมีเป สกฏํ วิสฺสเชฺชตฺวา ติเณ ขาทนตฺถาย โคเณ วิสฺสเชฺชสิ, โคณา ติณํ ขาทโนฺต อเญฺญหิ โครูเปหิ สทฺธึ อโนฺตนครํ ปวิสึสุฯ อถสฺส ปิตา โคเณ ปริเยสโนฺต สกฏํ โอโลเกหีติ ปุตฺตํ นิวเตฺตตฺวา นครํ ปวิโฏฺฐ อโหสิ, อถ สายเณฺห ชาเต มนุสฺสา นครทฺวารํ ปิทหึสุ, ตโต กุมาโร พหินคเร ทารุสกฏสฺส เหฏฺฐา สยโนฺต นิทฺทูปคโต อโหสิฯ อถ ตสฺสา รตฺติยา สมฺมาทิฏฺฐิโก จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก จาติ เทฺว ยกฺขา โคจรํ ปริเยสมานา สกฏสฺส เหฏฺฐา นิปนฺนํ กุมารํ อทฺทสํสุ, เตสุ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก อิมํ ขาทามีติ อาหฯ อถาปโร มา เอว มกาสิ, “นโม พุทฺธายา”ติ วาจโก เอโสสติ, ขาทาเมเวตนฺติ วตฺวา อิตเรน ยาวตติยํ วาริยมาโนปิ คนฺตฺวา ตสฺส ปาเท คเหตฺวา อากฑฺฒิฯ ตสฺมึ ขเณ ทารโก ปุพฺพปริจเยน “นโม พุทฺธายา”ติ อาห ตํ สุตฺวา ยโกฺข ภยปฺปโตฺต โลมหโฏฺฐ หตฺถํ วิสฺสเชฺชตฺวา ปฏิกฺกมฺม อฏฺฐาสิฯ อโห อจฺฉริยํ พุทฺธานุภาวํ อพฺภุตํ, เอวํ อตฺตํ อนียฺยาเตตฺวา ปริจเยน “นโม พุทฺธายา”ติ วุตฺตสฺสปิ ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ อุปทฺทวํ วา น โหติฯ ปเคว อตฺตํ นียฺยาเตตฺวา ยาวชีวํ พุทฺธํ สรณํ คตสฺสาติฯ วุตฺตญฺหิฯ

๑. ยถาปิ สิขิโน นาทํ, ภุชงฺคานํ ภยาวหํ;
เอวํ พุโทฺธติ วจนํ, อมนุสฺสานํ ภยาวหํฯ

๒. ยถา มนฺตสฺส ชเปฺปน, วิลยํ ยาติ กิพฺพิสํ;
เอวํ พุโทฺธติ วจเนน, อปยนฺติ [ปหายนฺติ อิติสพฺพตฺถ] ปิสาจกาฯ

๓. อคฺคึ ทิสฺวา ยถา สิตฺถํ, ทูรโตว วิลียติ;
ทิสฺวาเนวํ สรณคตํ, เปตา เปนฺติว [เปตาเปนฺตาว อิติกตฺถจิ] ทูรโตฯ

๔. ปวรํ พุทฺธอิเจฺจต, มกฺขรทฺวยมพฺภุตํ;
สโพฺพ ปทฺทวนาสาย, ถิรปาการ มุคฺคตํฯ

๕. สตฺตรตนปาสาทํ, ตเมว วชิรํ คุหํ;
ตเมว นาวํ ทีปํ ตํ, ตเมว กวจํ สุภํฯ

๖. ตเมว สิรสิ ภาสนฺตํ, กิรีฏํ รตนามยํ;
ลลาเฏ ติลกํ รมฺมํ, กปฺปูรํ นยนทฺวเยฯ

๗. ตาฑงฺกํ กณฺณยุคเล, โสณฺณมาลา คเล สุภา;
เอกาวฬิ ตารหาร, ภารา ชตฺตุสุ ลงฺกตาฯ

๘. องฺคทํ พาหุมูลสฺส, กรเคค วลยํ ตถา;
องฺคุลิสฺวงฺคุลิยญฺจ, ขคฺคํ มงฺคลสมฺมตํฯ

๙. โสณฺณา ตปตฺต มุณฺหีสํ, สพาณํว สราสนํ;
ตเมว สพฺพาลงฺการํ, ตเมว ทุริตาปหํฯ

๑๐. ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส,
โลกโลจนสตฺถุโน;
สรณํ ตสฺส คเนฺตว,
คุณนามํ เอหิปสฺสิกํฯ

๑๑. นโมติ วจนํ ปุพฺพํ, พุทฺธาเยติ คิรํ ตทา;
สุปเนฺตน กุมาเรน, มิจฺฉาทิฏฺฐิกสูนุนาฯ

๑๒. สุตฺวา วุตฺตํ ปิสา จาปิ, มนุสฺสกุณเป รตา;
น หึสนฺติ อโห พุทฺธ, คุณสารมหนฺตตาติฯ

อถ สมฺมาทิฏฺฐิกยโกฺข มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ยกฺขสฺส เอวมาห, อยุตฺตํ โภ ตยา กตํฯ พุทฺธคุเณ ปหาโร ทิโนฺน, ทณฺฑกมฺมํ ตยา กาตพฺพํติ, เตน กึมยา สมฺม กาตพฺพนฺติ วุเตฺต พุภุกฺขิตสฺส อาหารํ เทหีติ อาหฯ ตโต โส สาธูติ วตฺวา ยาวาหํ อาคจฺฉามิ, ตฺวํ ตาเวตฺถ วจฺฉาหีติ วตฺวา พิมฺพิสารรโญฺญ กญฺจนตฏฺฏเก วฑฺฒิตํ รสโภชนํ อาหริตฺวา กุมารสฺส ปิตฺวเณฺณน ทารกํ โภเชตฺวา ปุน กุมาเรน วุตฺตพุทฺธวจนญฺจ อตฺตนา กตวายามํ จาติ สพฺพํ ตฏฺฏเก ลิขิตฺวา อิทํ รโญฺญเยว ปญฺญายตูติ อธิฏฺฐาย อคมํสุ, อถ ปภาตาย รตฺติยา รโญฺญ โภชนกาเล ราชปุริสา ตตฺถ ตฏฺฏกํ อทิสฺวา นครํ อุปปริกฺขนฺตา สกเฏ ทารกญฺจ ตฏฺฏกญฺจ ทิสฺวา ตฏฺฏเกน สทฺธึ ตํ คเหตฺวา รโญฺญ ทเสฺสสุํฯ ราชา ตฏฺฏเก อกฺขราทีนิ ทิสฺวา วาเจตฺวา ตสฺส คุเณ ปสโนฺน มหเนฺตน ยเสน สทฺธึ เสฏฺฐิฏฺฐานมทาสิฯ

๑๓. ชินสฺส นามํ สุปิเนน เปวํ,
น โหติ ภีตึ ลปเนน ยสฺมา;
ตสฺมา มุนินฺทํ สตตํ สราถ,
คุเณ สรนฺตา สรณญฺจ ยาถาติฯ

มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส วตฺถุํ ทุติยํฯ

๒๓. ปาทปีฐิกาย วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป มหาโพธิโต กิร ทกฺขิณปเสฺส เอตํ ปจฺจนฺตนครํ อโหสิฯ ตตฺถ สทฺธาสมฺปโนฺน รตนตฺตยมามโก เอโก อุปาสโก ปฏิวสติฯ ตทา เอโก ขีณาสโว ภควตา ปริภุตฺตํ ปาทปีฐํ ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา คตคตฏฺฐาเน ปูเชโนฺต อนุกฺกเมน ตํ นครํ สมฺปาปุณิตฺวา สุนิวโตฺถ สุปารุโต

ปตฺตํ คเหตฺวา อนฺตรวีถึ ปฏิปชฺชิ ยุคมตฺตทโส ปพฺพชฺชาลีลาย ชนํ ปริโตเสนฺโตฯ อถ โส อุปาสโก ตถา คจฺฉนฺตํ เถรํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อุปคนฺตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา โภเชตฺวา นิพทฺธํ มม เคหํ อาคมนมิจฺฉามิ, มมานุกมฺปาย เอเตฺถว วสถ สามีติ ยาจิตฺวา นคราสเนฺน รมณีเย วนสเณฺฑ นทีกูเล ปณฺณสาลํ กตฺวา เถรสฺส ตํ นิยฺยาเตตฺวา จตุปจฺจเยหิ ปฏิชคฺคโนฺต มาเนโนฺต ปูเชโนฺต วสติฯ เถโรปิ ตตฺถ ผาสุกฏฺฐาเน ภควตา ปริภุตฺตปาทปีฐธาตุํ นิธาย วาลุกาหิ ถูปํ กตฺวา นิจฺจํ คนฺธธูปทีปปุปฺผปูชาทีหิ ปูชยมาโน วาสํ กเปฺปติฯ ตสฺมิํ สมเย ตโสฺส ปาสกสฺส อนนฺตรเคหวาสิโก เอโก อิสฺสรภตฺติโก อตฺตโน เทวตํ นิพทฺธํ นมสฺสติฯ ตํ ทิสฺวาสฺส อุปาสโก พุทฺธคุเณ วตฺวา อเขเตฺต สมฺม มา วิริยํ กโรหิฯ ปชเหตํ ทิฏฺฐิํติ อาหฯ ตโต โส เกราฏิโก อิสฺสรภตฺติโก โก เต สตฺถุ คุณานุภาโว, อมฺหากํ อิสฺสรสฺส คุโณว มหโนฺตติ วตฺวา ตสฺส อคุณํ คุณนฺติ กเถโนฺต อาหฯ

๑. ติปุรํ โส วินาเสสิ, ลลาฏนยนคฺคินา;
อสุเรจ วินาเสสิ, ติสูเลน มหิสฺสโรฯ

๒. ชฏากลาปมาวตฺตํ, นจฺจตี ทินสนฺธิยํ;
วาเทติ เภริวีณาทิํ, คีตํจาปิ ส คายติฯ

๓. ภริยาโย ตสฺส ติโสฺส, ชฏาเยกํ สมุพฺพเห;
เอกเมเกน ปเสฺสน, ปสฺสมาโน จเรกกํฯ

๔. หตฺถิจมฺมมฺพรธโร, เตเนว วาริตา ตโป;
อสาทิเสหิ ปุเตฺตหิ, รูเปน จ สุปากโฏฯ

๕. รติยา จ มธุปาเน จ, พฺยาวโฏ สพฺพทา จ โส;
มนุสฺสฏฺฐิธโร สีส, กปาเลเนส ภุญฺชกิฯ

๖. น ชาโต น ภยํ ตสฺส, มรณํ นตฺถิ สสฺสโต;
อีทิโส เม มหาเทโว, นตฺถญฺญสฺสีทิโส คุโณติฯ

ตํ สุตฺวา อุปาสโก สมฺม ตุยฺหํ อิสฺสรสฺส เอเต คุณา นาม ตาว โหนฺตุฯ อคุณา นาม กิตฺตกา โหนฺตีติ วตฺวา ภควโต สกลคุเณ สํหริตฺวา กเถโนฺต อาหฯ

๗. โลเก สพฺพสวนฺตีนํ, อาธาโร สาคโร ยถา;
สเพฺพสํ คุณราสีนํ, อาธาโรว ตถาคโตฯ

๘. จราจรานํ สเพฺพสํ, อาธาราว ธรา อยํ;
ตถา คุณานํ สเพฺพสํ, อาธาโรว ตถาคโตฯ

๙. เอวํ สโนฺต วิยโตฺตจ [วิยโนฺต อิติกตฺถจิ], เอวํ โส กรุณาปโร;
เอว มิทฺธิวิธา ตสฺส, เอวเมวํ คุณา อิติฯ

๑๐. พุโทฺธปิ สโกฺกติ น ยสฺส วเณฺณ,
กปฺปมฺปิ วตฺวา ขยตํ คเมตุํ;
ปเคว จ พฺรหฺมสุรา สุเรหิ,
วตฺตุํ น หานนฺตคุณสฺส วณฺณนฺติฯ

เอวํ วทนฺตา ปน เต อุโภปิ อมฺหากํ เทโว อุตฺตโม อมฺหากํ เทโว อุตฺตโมติ กลหํ วเฑฺฒตฺวา รโญฺญ สนฺติกมคมํสุ, ราชา เตสํ กถํ สุตฺวา เตนหิ ตุมฺหากํ เทวตานํ มหนฺตภาวํ อิทฺธิปาฏิหาริเยน ชานิสฺสามฯ ทเสฺสถ เตหิ โน อิทฺธิํติ นคเร เภริํ จราเปสิฯ อิโต กิร สตฺตาหจฺจเยน อิเมสํ ทฺวินฺนํ สตฺถารานํ ปาฏิหาริยานิ ภวิสฺสนฺติฯ สเพฺพ สนฺนิปตนฺตูติ ตํ สุตฺวา นานาทิสาสุ พหู มนุสฺสา สมาคมิํสุ, อถ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา อชฺช อมฺหากํ เทวสฺส อานุภาวํ ปสฺสามาติ มหนฺตํ ปูชํ กโรโนฺต ตตฺถ สารํ นาทฺทสํสุ, สมฺมาทิฏฺฐิกาปิ อชฺช อมฺหากํ ภควโต อานุภาวํ ปสฺสิสฺสามาติ วาฬุกาถูปํ คนฺตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา อญฺชลิมฺปคฺคยฺห อฏฺฐํสุฯ อถ ราชาปิ พลวาหนปริวุโต เอกมเนฺต อฏฺฐาสิฯ นานาสมยวาทิโนปิ อชฺช เตสํ ปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสามาติ มญฺจาติมญฺจํ กตฺวา อฏฺฐํสุฯ เตสํ สมาคเม สมฺมาทิฏฺฐิกา วาฬุกาถูป มภิมุขํ กตฺวา อญฺชลิมฺปคฺคยฺห สามิ อมฺหากํ ภควา สพฺพพุทฺธกิจฺจานิ นิฏฺฐาเปตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพาณธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ สาริปุตฺตมหาโมคฺคลฺลานาทโย อสีติมหาสาวกาปิ ปรินิพฺพายิํสุ, นเตฺถตฺถ อมฺหากํ อญฺญํ ปฏิสรณนฺติ วตฺวา สจฺจกิริยํ กโรนฺตา อาหํสุฯ

๑๑. อาปาณโกฏิํ พุทฺธสฺส, สรณํ โน คตา ยทิ;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๒. อาปาณโกฏิํ ธมฺมสฺส, สรณํ โน คตา ยทิ;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๓. อาปาณโกฏิํ สงฺฆสฺส, สรณํ โน คตา ยทิ;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๔. รามกาเล มุนินฺทสฺส, ปาทุกา จาสิ อพฺภุตา;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๕. ฉทฺทนฺตกาเล มุนิโน, ทาฐา ฉรํสิรญฺชิตา;
เตน สเจฺจนยํ ธาตุ, นิจฺฉาเรตุ ฉ รํสิโยฯ

๑๖. ชาตมโตฺต ตทา พุโทฺธ, ฐิโต ปงฺกชมุทฺธนิ;
นิจฺฉาเรสาสภิํวาจํ, อโคฺค เสโฏฺฐติอาทินา;
เตน สเจฺจนยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๗. นิมิเตฺต จตุโร ทิสฺวา, นิกฺขโนฺต อภินิกฺขมํ;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๘. มารเสนํ ปลาเปตฺวา, นิสิโนฺน พุชฺฌิ โพธิยํ;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๑๙. ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตสิ, ชิโน สิปตเน ตทา;
เตน สเจฺจน ยํ ธาตุ, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํฯ

๒๐. นโนฺทปนนฺทโภคินฺทํ, นาคํ นาลาคิริวฺหยํ;
อาฬวกา ทโย ยเกฺข, พฺรหฺมาโน จ พกา ทโยฯ

๒๑. สจฺจกาทินิคเณฺฐจ, กูฏทนฺตา ทโย ทฺวิเช;

ทเมสิ เตน สเจฺจน, ทเสฺสตุ ปาฏิหาริยํติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา อุปาสกา อมฺหากํ อนุกมฺมํ ปฏิจฺจ มหาชนสฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิเภทนตฺถํ ปาฏิหาริยํ ทเสฺสถ สามีติ อาราเธสุํฯ อถ พุทฺธานุภาวญฺจ เถรานุภาวญฺจ อุปาสกานํ สจฺจกิริยานุภาวญฺจ ปฏิจฺจ วาฬุกาถูปํ ทฺวิธา ภินฺทิตฺวา ปาทปีฐธาตุ อากาส มพฺภุคฺคนฺตฺวา ฉพฺพณฺณรํสิโย วิสฺสเชฺชนฺตี วิลาสมานา อฏฺฐาสิฯ อถ มหาชนา เจลุเกฺขปสหสฺสานิ ปวเตฺตนฺตา สาธุกีฬฺหํ กีฬนฺตา มหานาทํ ปวเตฺตนฺตา มหนฺตํ ปูชมกํสุฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกาปิ อิมํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา วิมฺหิตมานสา มิจฺฉาทิฏฺฐึ ภินฺทิตฺวา รตนตฺตยปรายณา สรณ มคมํสูติฯ

๒๒. ผุโฏฺฐปิ ปาเทน ชินสฺส เอวํ,
กลิงฺคโร ปา สิ มหานุภาโว;
โลเกกนาถสฺส อนาสวสฺส,
มหานุภาโว หิ อจินฺตนีโยติฯ

ปาทปีฐิกาย วตฺถุํ ตติยํฯ

๒๔. อุตฺตรสามเณรสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

โส กิร ปุริมพุเทฺธสุ [ปุริมพุเทฺธ อิติสพฺพตฺถ] กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวฏฺฏูปนิสฺสยํ ปุญฺญํ อุปจินโนฺต สุเมธสฺส ภควโต กาเล วิชฺชาธโร หุตฺวา หิมวติ ปฏิวสติฯ ตทา สุเมโธ นาม สมฺมาสมฺพุโทฺธ วิเวก มนุพฺรูหโนฺต หิมวนฺตํ คนฺตฺวา รมณีเย ปเทเส ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา นิสีทิฯ ตทา วิชฺชาธโร อากาเสน คจฺฉโนฺต ฉพฺพณฺณรํสีหิ วิราชมานํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ตีหิ กณิการปุเปฺผหิ ปูเชสิ, ปุปฺผานิ พุทฺธานุภาเวน สตฺถุ อุปริ ฉตฺตากาเรน อฏฺฐํสุ, โส เตน ภีโยฺยโส มตฺตาย ปสนฺนจิโตฺต หุตฺวา อปรภาเค กาลํกตฺวา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา อุฬารํ ทิพฺพ สมฺปตฺติมนุภวโนฺต ยาวตายุกํ ตตฺถ ฐตฺวา ตโต จุโต เทวมนุเสฺสสุ สํสรโนฺต อิมสฺมึ พุทฺธุปฺปาเท ราชคหนคเร พฺราหฺมณมหาสาลสฺส ปุโตฺต หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ อุตฺตโรติสฺส นามํ อโหสิฯ โส อุตฺตมรูปธโร วิญฺญุตํ ปโตฺต พฺราหฺมณวิชฺชาสุ นิปฺผตฺตึ ปตฺวา ชาติยา รูเปน วิชฺชาย สีลาจาเรน จ โลกสฺส มหนีโย ชาโต, ตสฺส ตํ ปญฺญาสมฺปตฺตึทิสฺวา วสฺสกาโร มคธมหามโตฺต อตฺตโน ธีตรํ ทาตุกาโม หุตฺวา อตฺตโน อธิปฺปายํ ปเวเทสิฯ โส นิสฺสรณชฺฌาสยตาย ตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา กาเลนกาลํ ธมฺมเสนาปตึ ปยิรุปาสโนฺต ตสฺส สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา ปฏิลทฺธส โทฺธ ปพฺพชิตฺวา วตฺตสมฺปโนฺน หุตฺวา เถรํ อุปฏฺฐหติฯ เตน จ สมเยน เถรสฺส อญฺญตโร อาพาโธ อุปฺปโนฺน โหติ, ตสฺส เภสชฺชตฺถาย อุตฺตรสามเณโร ปาโตว ปตฺตจีวร มาทาย วิหาร โต นิกฺขมฺม อนฺตรามเคฺค ตฬากสฺส ตีเร ปตฺตํ ฐเปตฺวา อุทกสมีปํ คนฺตฺวา มุขํ โธวติ, ตทา อญฺญตโร อุมฺมคฺคโจโร กตกโมฺม อารกฺขปุริเสหิ อนุพโทฺธ อคฺคทฺวาเรเนว นครโต นิกฺขมิตฺวา ปลายโนฺต อตฺตนา คหิตํ รตนภณฺฑิกํ สามเณรสฺส ปเตฺต ปกฺขิปิตฺวา ปลายิฯ โส สามเณโรปิ ปตฺตสมีปํ [สตฺตุสมีปํ อิติปิ กตฺถจิ] อุปคโต โหติ, โจรํ อนุพนฺธนฺตา ราชปุริสา สามเณรสฺส ปเตฺต ภณฺฑิกํ ทิสฺวา อยํ โจโร, อิมินา โจริยํ กตนฺติ สามเณรํ ปจฺฉาพาหํ พนฺธิตฺวา วสฺสการสฺส พฺราหฺมณสฺส ทเสฺสสุํฯ วสฺสกาโร จ ตทา รโญฺญ วินิจฺฉเย นิยุโตฺต หุตฺวา เฉชฺชเภชฺชํ อนุสาสติฯ โส เอโส ปุเพฺพ มม วจนํ นาทิยิฯ สุทฺธปาสณฺฑิเยสุ ปพฺพชีติ จ พทฺธาฆาตตฺตา ตํ กมฺมํ อโสเธตฺวาว ชีวนฺตเมเวตํ สูเล อุตฺตาเสถาติ อาณา เปสิ, ราชปุริสา ตํ นิมฺพสูเล อุตฺตาเสสุํฯ สามเณโร สูลเคฺค นิสิโนฺน อุปชฺฌายสฺส เม โก เภสชฺชํ อาหริสฺสตีติ สาริปุตฺตเตฺถรํ สริฯ ตโต เถโร ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส กเถสิ, ภควาปิ มหาสาวก ปริวุโต ตสฺส ญาณปริปากํ โอโลเกตฺวา ตํ ฐานมคมาสิฯ ตโต ภควโต นิกฺขนฺตภาวา สกลน

คเร โกลาหลํ อโหสิ, มหาชนกาโย สนฺนิปติฯ อถ ภควา วิปฺผุรนฺตหตฺถตเล นขมณิมยูขสมฺภินฺนปีตาภาสตาย ปคฺฆรนฺตชาติหิงฺคุลกสุวณฺณรสธาราวิย ชาลาวคุณฺฐิตมุทุตลุนงฺคุลํ หตฺถํ อุตฺตรสฺส สีเส ฐเปตฺวา อุตฺตร อิทํ เต ปุพฺเพ กตปาปกมฺมสฺส ผลํ อุปฺปนฺนํ, ตตฺถ ตยา ปจฺจเวกฺขณพเลน อธิวาสนา กาตพฺพาติ อาหฯ เตเนว อาหฯ

๑. อตีเต กิร เอกสฺมึ, คาเม ตฺว มสิ ทารโก;
ทาเรเกหิ สมาคมฺม, กีฬํนฺต เกฬิมณฺฑเลฯ

๒. คเหตฺวา สุขุมํ สูกํ, ตทา ตฺวํ นิมฺพชลฺลิยา;
อุตฺตาเสสิ ตตฺถ สูเล, ชีวมานกมกฺขิกํฯ

๓. อปรมฺปิ เต ปาปกมฺมํ, ปวกฺขามิ สุโณหิ เม;
โอวทนฺตึ หิเตน ตฺวํ, อตีเต สกมาตรํฯ

๔. ชีวสูเล นิสีทาติ, โกเปนาภิสปี ตฺวํ;
อิเมหิ ทฺวีหิ ปาเปหิ, สรํ สํสารสาคเรฯ

๕. ปญฺจชาติสเต อจฺฉิ, ชีวสูลมฺหิ นิมฺพเช;
อยํ เต จริมา ชาติ, เอตฺถาปิจ วิปจฺจิ โสติฯ

เอวมาทินา นเยน ตสฺส อชฺฌาสยานุรูเปน ธมฺมํ เทเสสิ, อุตฺตโร อมตาภิเสกสทิเสน สตฺถุโน หตฺถสมฺผสฺสสญฺชาตปสาทโสมนสฺสตาย อุฬารํ ปีติปาโมชฺชํ ปฏิลภิตฺวา ยถาปริจิตํ วิปสฺสนามคฺคํ สมารูโฬฺห ญาณสฺส ปริปากํ คตตฺตา สตฺถุ เทสนาวิลาเสน มคฺคปฏิปาฏิยา สพฺพกิเลเส เขเปตฺวา ฉฬภิโญฺญ อโหสิฯ ธมฺมํ สุตฺวา ตตฺถ สมาคตานํ เทวมนุสฺสานํ จตุราสีติปาณสหสฺสานํ ธมฺมาภิสมโย อโหสีติ วทนฺติฯ อุตฺตโร ปน ฉฬภิโญฺญ หุตฺวา สูลโต อุฏฺฐหิตฺวา อากาเส ฐตฺวา ปาฏิหาริยํ ทเสฺสสิฯ มหาชนา อจฺฉริยพฺภุตจิตฺตา ชาตา อเหสุํฯ ตาวเทวสฺส วโณรุฬฺหิ, โส ภิกฺขูหิ อาวุโส ตาทิสํ ทุกฺขํ อนุภวโนฺต กถํ ตฺวํ วิปสฺสนํ อนุยุญฺชิตุํ สกฺขีติ ปุโฏฺฐ ปเคว เม อาวุโส สํสาเร อาทีนโว สงฺขารานญฺจ สภาโว สุทิโฏฺฐฯ ตสฺมาหํ ตาทิสํ ทุกฺขํ อนุภวโนฺตปิ อสกฺขึ วิปสฺสนํ วเฑฺฒตฺวา วิเสสํ อธิคนฺตุํติ อาหฯ อถาปรภาเค โส ภิกฺขุสงฺฆมเชฺฌ อตฺตโน ปุพฺพจริตา ปทานํ ปกาเสโนฺต อิมา คาถา อภาสิฯ

๖. สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, ทฺวตฺตึสวรลกฺขโณ;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, หิมวนฺต มุปาคมิฯ

๗. อโชฺฌคเหตฺวา หิมวนฺตํ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๘. วิชฺชาธโร ตทา อาสึ, อนฺตลิกฺขจโร อหํ;
ติสูลํ สุกตํ คยฺห, คจฺฉามิ อมฺพเร ตทาฯ

๙. ปพฺพตเคฺค ยถา อคฺคิ, ปุณฺณมาเสว จนฺทิมา;
วนํ โอภาสเต พุโทฺธ, สาลราชาว ผุลฺลิโตฯ

๑๐. วนคฺคา นิกฺขมิตฺวาน, พุทฺธรํสี วิธาวเร;
นลคฺคิวณฺณสงฺกาสา, ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๑๑. วิจินํ อทฺทสํ ปุปฺผํ, กณิการํ เทวคนฺธิกํ;
ตีณิ ปุปฺผานิ อาทาย, พุทฺธเสฏฺฐํ อปูชยิํฯ

๑๒. พุทฺธสฺส อานุภาเวน, ตีณิ ปุปฺผานิ เม ตทา;
อุทฺธวณฺฏา อโธปตฺตา, ฉายํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโนฯ

๑๓. เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิจ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคญฺฉหํฯ

๑๔. ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, กณิการีติ ญายติ;
สฏฺฐิโยชน มุพฺเพธํ, ติํสโยชนวิตฺถตํฯ

๑๕. สหสฺสขณฺฑํ สตเภณฺฑุ, ธชาลุ หริตามยํ;
สตสหสฺสานิ พฺยูหานิ, พฺยเมฺห ปาตุรหํสุ เมฯ

๑๖. โสณฺณมยา มณิมยา, โลหิตงฺกมยา ปิจ;
ผลิกา ปิจ ปลฺลงฺกา, ยทิจฺฉก ยทิจฺฉกาฯ

๑๗. มหารหญฺจ สยนํ, ตูลิกํ วิกตียกํ;
อุทฺทโลมิกเอกนฺตํ, พิโมฺพหนสมายุตํฯ

๑๘. ภวนา นิกฺขมิตฺวาน, จรโนฺต เทวจาริกํ;
ยทา อิจฺฉามิ คมนํ, เทวสํฆปุรกฺขโตฯ

๑๙. ปุปฺผสฺส เหฏฺฐา ติฏฺฐามิ, อุปริจฺฉทนํ มม;
สมนฺตา โยชนสตํ, กณิกาเรหิ ฉาทิตํฯ

๒๐. สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ, สายํ ปาตํ อุปฏฺฐหุํ;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, รตฺตินฺทิวมตนฺทิตาฯ

๒๑. ตตฺถ นเจฺจหิ คีเตหิ, ตาเลหิ วาทิเตหิ จ;
รมามิ ขิฑฺฑารติยา, โมทามิ กามกามหํฯ

๒๒. ตตฺถ ภุตฺวา จ ปิตฺวา จ, โมทามิ ติทเส ตทา;
นารีคเณหิ สหิโต, โมทามิ พฺยมฺหมุตฺตเมฯ

๒๓. สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺช มการยิํ;
สตานํ ตีณิกฺขตฺตุํจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสํขิยํฯ

๒๔. ภวาภเว สํสรโนฺต, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, พุทฺธปูชายิ ทํ ผลํฯ

๒๕. เทฺว เม ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อญฺญํ คติํ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๖. เทฺว เม กุเล ปชานามิ, ขตฺติเย จาปิ พฺราหฺมเณ;

นีเจ กุเล น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๗. หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกํ สนฺทมานิกํ;
ลภามิ สพฺพเมเว ตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๘. ทาสีคณํ ทาสคณํ, นาริโย จ อลงฺกตา;
ลภามิ สพฺพ เมเว ตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. โกเสยฺยกมฺพลิยานิ, โขมกปฺปาสิกานิจ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๐. นววตฺถํ นวผลํ, นวคฺครสโภชนํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๑. อิมํ ขาท อิมํ ภุญฺช, อิมมฺหิ สยเน สย;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๒. สพฺพตฺถ ปูชิโต โหมิ, ยโส อจฺจุคฺคโต มม;
มเหสกฺโข ฆทา โหมิ, อเภชฺชปริโส สทา;
ญาตีนํ อุตฺตโม โหมิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. สีตํ อุณฺหํ น ชานามิ, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
อโถ เจตสิกํ ทุกฺขํ, หทเย เม น วิชฺชติฯ

๓๔. สุวณฺณวโณฺณ หุตฺวาน, สํสรามิ ภวาภเว;
เววณฺณิยํ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๕. เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สาวตฺถิยํ ปุเร ชาโต, มหาสาเล สุอฑฺฒเกฯ

๓๖. ปญฺจกามคุเณ หิตฺวา, ปพฺพชึอนคาริยํ;
ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๓๗. อุปสมฺปาทยี พุโทฺธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมา;
ตรุโณว ปูชนีโย หํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๘. ทิพฺพจกฺขุํ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสโล อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปโตฺต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๙. ปฏิสมฺภิทา อนุปฺปโตฺต, อิทฺธิปาเทสุ โกวิโท;
สทฺธเมฺม ปารมิปฺปโตฺต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๐. ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๑. กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๒. สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติกํ;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺโต, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๔๓. ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส จ, วิเมกฺขา ปิจ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํติ;
ตํ สุตฺวา พหู กุสลกมฺมปรายณา อเหสุํฯ

๔๔. สเหตุกา ปจฺฉิมิกาปิ สตฺตา,
ปาปํ น สโกฺกนฺติ ชหาตุเมวํ;
อนิจฺฉมาเนหิ ชเนหิ ทุกฺขํ,
อาราว ปาปํ ปริวชฺชนียํติฯ

อุตฺตรสามเณรสฺส วตฺถุํ จตุตฺถํฯ

๒๕. กวีรปฏฺฏน วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ชมฺพุทีเป กิร โจฬรฏฺฐ กาวีรปฏฺฏนํ นาม อโหสิฯ ตตฺถ มาหิสฺสริกา พหู มิจฺฉาทิฏฺฐิกา วสนฺติฯ ตเตฺถกสฺมิํ เทวาลเย จิตฺตกมฺมํ กโรนฺตา เอกสฺมิํ ผลเก อิสฺสรสฺส โอนมิตฺวา วนฺทนาการํ ภควโต รูปํ อกํสุฯ ตสฺมิํ สมเย ตตฺถ พหู อุปาสกา ตํ เทวกุลํ คนฺตฺวา ตตฺถ ตตฺถ จิตฺตกมฺมานิ โอโลเกนฺตา ตสฺมิํ ผลเก ตํ จิตฺตกมฺมํ อทฺทสํสุฯ ทิสฺวาน เต อโห อเมฺหหิ อปสฺสิตพฺพํ ปสฺสิตํฯ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยาสเทวมนุสฺสาย ปชาย จ อปริมาเณสุ จกฺกวาเฬสุ ภควโต อุตฺตริตรํ ฐเปตฺวา สมสโมปิ นตฺถิฯ สกเลหิ สตฺตนิกาเยหิ วนฺทนีโย ปูชนีโย ภควาฯ อนนุรูปํ ตสฺส เอเตหิ กตํติ โรทนฺตา ปริเทวนฺตา ราชทฺวารํ คนฺตฺวา อุโคฺฆเสสุํ, ตํ สุตฺวา ราชา เต ปโกฺกสาเปตฺวา กสฺมา ตุเมฺห อุโคฺฆเสถาติ ปุจฺฉิ, เต เอว มาหํสุฯ เทว อมฺหากํ ภควา เทวาติเทโว สกฺกาติสโกฺก พฺรหฺมาติพฺรหฺมา เมรุว อจโล สาคโร คมฺภีโร อากาโสว อนโนฺต ปถวีว ปตฺถโฏติอาทีหิ ภควโต คุณํ วเณฺณสุํฯ เตน วุตฺตํ อปทาเนฯ

๑. พตฺติํสลกฺขณธโร, สุนกฺขโตฺตว จนฺทิมา;
อนุพฺยญฺชนสมฺปโนฺน, สาลราชาว ผุลฺลิโตฯ

๒. รํสิชาลปริกฺขิโตฺต, ทิโตฺตว กนกาจโล;
พฺยามปฺปภาปริวุโต, สตรํสิ ทิวากโรฯ

๓. โสณฺณาา นโน ชินวโร, สมณีว สิลุจฺจโย;
กรุณาปุณฺณหทโย, วิวโฏฺฏ วิย สาคโรฯ

๔. โลกวิสฺสุตกิตฺตีว, สิเนรุว นคุตฺตโม;
ยสสา วิตโต ธีโร, อากาสสทิโส มุนิฯ

๕. อสงฺคจิโตฺต สพฺพตฺถ, อนิโล วิย นายโก;
ปติฏฺฐา สพฺพภูตานํ, มหีว มุนิสุตฺตโมฯ

๖. อนูปลิโตฺต โลเกน, โตเยน ปทุมํ ยถา;
กุวาทคจฺฉทหโน, อคฺคิกฺขโนฺธว โสภติฯ

๗. อคโท วิย สพฺพตฺถ, กิเลสวิสนาสโก;
คนฺธมาทนเสโลว, คุณคนฺธวิภูสิโตฯ

๘. คุณานํ อากโร ธีโร, รตนานํว สาคโร;
สินฺธูว วนราชีนํ, กิเลสมลหารโกฯ

๙. วิชยีว มหาโยโธ, มารเสนปฺปมทฺทโน;
จกฺกวตฺตีว โส ราชา, โพชฺฌงฺครตนิสฺสโรฯ

๑๐. มหาภิสกฺกสงฺกาโส, โทสพฺยาธิติกิจฺฉโก;
สลฺลกโตฺต ยถา เวชฺชา, ทิฏฺฐิคณฺฑวิผาลโกฯ

๑๑. สตฺถา โน ภควา เทว, มหาพฺรเหฺมหิ วนฺทิโต;
เทวินฺทสุรสิเทฺธหิ, วนฺทนีโย สทา ทราฯ

๑๒. สเพฺพสุ จกฺกวาเฬสุ, เย อคฺคา เย จ ปูชิตา;
เตสมโคฺค มหาราช, ภควา โน ปตาปวาติฯ

อยุตฺตํ เทว เทวกุเลหิ กตํติ อาหํสุฯ ตํ สุตฺวา ราชา โภ สเพฺพปิ มนุสฺสา อตฺตโน อตฺตโน เทวตานํ มหนฺตภาวํ กเถนฺติฯ ตุมฺหากํ ปน สตฺถุโน มหนฺตภาวํ กถํ อมฺหากํ ชานาเปถาติ, อุปาสกา น ครุ ตวํ มหาราช ผลกํ อาหราเปตฺวา สุทฺธวเตฺถน เวเฐตฺวา ตํ อตฺตโน มุทฺทิกาย ลญฺฉิตฺวา สุรกฺขิตสุโคปิเต เอกสฺมิํ เทวกุเล ฐเปตฺวา สตฺตาหจฺจเยน อาหราเปตฺวา ตํ โอโลเกถ, ตทา โน สตฺถุโน มหนฺตานุภาวํ ชานาถาติ อาหํสุ, อถ ราชา เตสํ วุตฺตนิยาเมเนว การาเปตฺวา อโนฺตเทวกุเล ฐเปตฺวา สพฺพทฺวารานิ ปิทหิตฺวา ลเญฺฉตฺวา รเกฺขยฺยาถาติ นิโยเชสิฯ ตโต เต อุปาสกา สเพฺพ สนฺนิปติตฺวา สตฺตาหํ ทานํ เทนฺตา สีลํ รกฺขนฺตา อุโปสถกมฺมํ กโรนฺตา สพฺพสเตฺตสุ เมตฺติํ ภาเวนฺตา สพฺพสตฺตานํ อตฺตนา กตปุเญฺญสุ ปตฺติํ เทนฺตา ติณฺณํ รตนานํ ปูชํ กโรนฺตา เอวํ อุโคฺฆเสสุํฯ อมฺหากํ กตกุสลนิสฺสเนฺทน โลเก มหิทฺธิกา มหานุภาวา สเพฺพ เทวา จ โลกํ ปาเลนฺตา จตฺตาโร มหาราชาโน จ อมฺหากํ สตฺถุโน อุปฏฺฐานาย [อุปฏฺฐาย อิติสพฺพตฺถ] ฐิตภาวํ ทเสฺสนฺตูติ สจฺจกิริยํ อกํสุฯ อถ เตสํ ปุญฺญานุภาเวน ตสฺมิํ ขเณ สกฺกสฺส เทวรโญฺญ ปณฺฑุกมฺพลสิลาสนํ อุณฺหาการํ ทเสฺสสิฯ ตโต โส มนุสฺสโลกํ โอโลเกโนฺต มิจฺฉาทิฏฺฐีหิ กตํ ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา สํวิโคฺค อาคนฺตฺวา อิสฺสรํ ภควโต ปาเท วนฺทิตฺวา สยิตาการํ กตฺวา ตํ ปวตฺติํ อุปาสกานํ กเถตฺวา สกฏฺฐานเมว อคมาสิฯ ตโต สตฺตเม ทิวเสปาโตว เต สเพฺพปิ รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอวมาหํสุฯ เทว อิสฺสโร อมฺหากํ ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทิตฺวา นิปโนฺนติฯ อถ ราชา เตสํ กถํ สุตฺวา นคเร เภริํ จราเปตฺวา มหาชเน สนฺนิปาเตตฺวา เตหิ ปริวุโต เทวกุลํ คนฺตฺวา ลญฺฉํ ภินฺทาเปตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺวา ผลกํ อาหราเปตฺวา เวฐิตสาฏเก โมจาเปสิฯ อถ ราชา จ มหาชโน จ ตํ มหนฺตํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา มิจฺฉาทิฏฺฐิํ ปหาย สเพฺพ สตฺถุโน สรณ มคมํสุฯ อถ ราชา ตํ เทวกุลํ ภินฺทาเปตฺวา มหนฺตํ รมณียํ วิหารํ การาเปตฺวา ยาวชีวํ ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติฯ

๑๓. อนพฺภุตํ สตฺถุ ธรียมาเน,
กโรนฺติ ทิสฺวา กุสลานิ อิทฺธิํ;
เย ตํ มุนิเนฺท ปรินิพฺพุตมฺหิ,
กโรนฺติ ปุญฺญานิ มหพฺภุตํ เยติฯ

๒๖. โจรฆาตกวตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

เอกสฺมึ กิร สมเย อมฺหากํ ภควา สาวตฺถิยํ อุปนิสฺสาย เชตวเน วิหรติ ธมฺมเทสนาย มหาชนสฺส สคฺคโมกฺขสมฺปทํ ททมาโนฯ ตสฺมึสมเย ปญฺจสตา โจรา อฏวิโต นครํ อาคนฺตฺวา รตฺติภาเค โจรกมฺมํ กตฺวา เตน ปุตฺตทาเร โปเสนฺติฯ อเถกทิวสํ โจรา โจรกมฺมตฺถาย นครํ ปวิสนฺตา นครทฺวาเร เอกํ ทุกฺขิตํ ชนปทมนุสฺสํ ปสฺสิตฺวา หโมฺภ กตฺถ วสตีติ ปุจฺฉึสุ, โส อตฺตชนา ชนปทวาสิภาวํ ปกาเสสิฯ อถสฺส เต กสฺมา โภ อิมินา ทุกฺขวาเสน วสิสฺสสิ, เอหิ อเมฺหหิ สทฺธึ โจรกมฺมํ กโรนฺโต วตฺถาลงฺการสมฺปนฺโน ปุตฺตทารํ โปเสหิฯ อิมินา กปณวาเสน น วสาติ อาหํสุฯ โส ปนิเม ยุตฺตํ กเถนฺตีติ เตสํ วจนํ สมฺปฏิจฺฉิฯ อถ เต เอวํ สติ อเมฺหหิ สทฺธึ อาคจฺฉาหีติ วตฺวา นํ คเหตฺวา อโนฺตนครํ ปวิฏฺฐา ตตฺถ ตตฺถ วิลุมฺปนฺตา โจรกมฺมํ อกํสุฯ ตทา ชานปทิโก ลทฺธวิภโว อิมเมว วรตรนฺติ เตหิ สทฺธึ โจรกมฺมํ กโรนฺโต ชีวิกํ กเปฺปสิ, อเถกทิวสํ ราชปุริสา กตกเมฺม เต สเพฺพว คเหตฺวา ปจฺฉาพาหํ คาฬฺหํ พนฺธิตฺวา โกสลรโญฺญ ทเสฺสสุํ, ราชา เต ทิสฺวา เอวมาห, ภเณ ตุมฺหากํ อนฺตเร โย เอเตสํ มาเรตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสติ, ตสฺส ชีวิตทานํ ทมฺมีติ, ตํ สุตฺวา เต โจรา สเพฺพ อญฺญมญฺญญาติสุหทสมฺพนฺธภาเวน ตํ น อิจฺฉึสุฯ โส ปน ชนปทวาสี มนุโสฺส อหเมเต สเพฺพ มาเรสฺสามีติ รโญฺญ วตฺวา เตนานุญฺญาโต เต สเพฺพ มาเรสิฯ ตํ ทิสฺวา ตุโฏฺฐ ราชา ตสฺส โจรฆาตกมฺมํ อทาสิฯ โส โจเร จ วชฺฌมฺปฺปเตฺต จ มาเรโนฺต ปญฺจวีสติวสฺสานิ วสโนฺต อปรภาเค มหลฺลโก อโหสิฯ อถ โส มนฺทพลตฺตา กติปยปหาเรนาปิ โจรํ มาเรตุํ น สโกฺกติ, ราชา ตํ ญตฺวา อญฺญสฺส โจรฆาตกมฺมํ อทาสิฯ อถ โส โจรฆาตกมฺมา [โจรฆาตกมฺม อิติปิกตฺถจิ] ปริหีโน อตฺตโน เคเห วสติฯ ตทา อญฺญตโร มนุโสฺส มนฺตํ ปริวเตฺตตฺวา นาสาวาเตน มนุสฺสมารณกมนฺตํ ชานาติฯ ตถาหิ หตฺถปาทกณฺณนาสสีสาทีสุ ยํกิญฺจิ เฉชฺชเภชฺชํ กตฺตุกาโม มนฺตํ ปริวเตฺตตฺวา นาสาวาตํ วิสฺสเชฺชติฯ ตํ ตํ ฐานํ ฉิชฺชติ ภิชฺชติ, เอวํ มหานุภาโว โส มโนฺต, อถ โส ตํ ปุริสํ อุปฏฺฐหิตฺวา มนฺตํ ลภิตฺวา รโญฺญ สาสนํ เปเสสิ ฯ อหํ อิโต ปุเพฺพ มหลฺลกตฺตา โจรานํ หตฺถปาทาทโย ทุเกฺขน เฉชฺช เภชฺชํ กโรมิ, มาเรตเพฺพปิ ทุเกฺขน มาเรมิฯ อิทานิ ปนาหํ ตถา น กโรมิ, มม มนฺตานุภาเวน เฉชฺชเภชฺชกมฺมํ กริสฺสามีติฯ ราชา ตํ สาสนํ สุตฺวา สาธูติ ตํ ปโกฺกสาเปตฺวา ฐานนฺตรํ ตเสฺสว ปากติก มกาสิฯ โส ตโต ปฏฺฐาย ตํ กมฺมํ กโรนฺโต ปุน ปญฺจวสฺสานิ อติกฺกาเมสิฯ โส มหลฺลโก ขีณายุโก ทุพฺพโล มรณมญฺจปรายโณ หุตฺวา มรณเวทนาทุเกฺขน มหเนฺตน ภยานเกน สเทฺทน วิสฺสรํ วิรวโนฺต นิมีลิเตน จกฺขุนา ภยานกํ นรกคฺคิชาลาปชฺชลนฺตอยกูฏมุคฺครธเร นิรยปาเล จ ปสฺสโนฺต นิปโนฺน โหติ, ตโต ตสฺส ปฏิวิสฺสกเคเห มนุสฺสา ตสฺส ภยานกสทฺทสวเณน เคหํ ฉเฑฺฑตฺวา ปลายึสุฯ ตสฺมึ กิร ทิวเส มหาสาริปุตฺตเตฺถโร ทิพฺพจกฺขุนา โลกํ โอโลเกนฺตา ตํ โจรฆาตกํ ตทเหว กาลํกตฺวา นิรเย นิพฺพตฺตมานํ ทิสฺวา มยิ ตตฺถ คเต ปเนส มยิ ปสาเทน สเคฺค นิพฺพตฺตตีติ ญตฺวา อชฺช มยา ตสฺสานุคฺคหํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ตสฺส ฆรทฺวาร มคมาสิฯ อถ โส เถรํ ทิสฺวา กุโทฺธ โกเปน ตฎตฎายมานเทโห อชฺช ตํ วิชฺฌิตฺวา ผาเลตฺวา มาเรสฺสามีติ นิปโนฺนว มนฺตํ ปริวเตฺตตฺวา นาสาวาตํ วิสฺสเชฺชสิ, เถโร ตสฺมึ ขเณ นิโรธสมาปโนฺน นิโรธา วุฏฺฐาย สุริโย วิย วิโรจมาโน อฏฺฐาสิ, อถ โส เถรสฺส ตโย วาเร ตเถว กตฺวา กิญฺจิ กาตุํ อสโกฺกโนฺต อติวิย วิมฺหิตจิโตฺต เถเร จิตฺตํ ปสาเทตฺวา อตฺตโน ปฏิยตฺตํ ปายสํ เถรสฺส ทาเปสิ, เถโร มงฺคลํ วเฑฺฒตฺวา วิหารเมว อคมาสิ, โจรฆาตโก เถรสฺส ทินฺนทานํ อนุสฺสรโนฺต ตสฺมึ ขเณ กาลํ กตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺติฯ อโห วีตราคานํ พุทฺธปุตฺตานํ อานุภาโวฯ เอวํ นรเก นิพฺพตฺตมาโนปิสฺส พเลน สเคฺค นิพฺพโตฺตติฯ ตถาหิฯ

๑. ทานํ ตาณํ มนุสฺสานํ, ทานํ ทุคฺคติวารณํ;
ทานํ สคฺคสฺส โสปานํ, ทานํ สนฺติกรํ ปรํฯ

๒. อิจฺฉิติจฺฉิตทาเนน, ทานํ จินฺตามณี วิย;
กปฺปรุโกฺขว สตฺตานํ, ทานํ ภทฺทฆโฏวิยฯ

๓. สีลวนฺตสฺส ทาเนน, จกฺกวตฺติสิริมฺปิ จ;
ลภนฺติ สกฺกสมฺปตฺตึ, ตถา โลกุตฺตรํ สุขํฯ

๔. ปาปกมฺมสฺส นิรโต, ฐิโตยํ นรกายเน [นรกาวเน อิติปิกตฺถจิ];
สาริปุตฺตสฺส เถรสฺส, ปิณฺฑปาตสฺส วาหสาฯ

๕. อปายํ ปริวชฺชตฺวา, เนกทุกฺขสมากุลํ;
เทวสงฺฆปริพฺพูโฬฺห, คโต เทวปุรํ วรํฯ

๖. ตสฺมา สุเขตฺต สทฺธาย, เทถ ทานานิ กามทํ;
ทานํ เทเนฺตหิ สีลมฺปิ, ปาลนียํติสุนฺทรนฺติ [ปาลนํจาติสุนฺทรํ อิติปิกตฺถจิ]ฯ

อถ ภิกฺขู ธมฺมสภายํ สนฺนิปติตฺวา นิสินฺนา ภควนฺตํ ปุจฺฉึสุ, กึภเนฺต โส ปาโป จตูสุ อปาเยสุ กตรสฺมึ นิพฺพโตฺตติฯ อถ สตฺถา อเชฺชส ภิกฺขเว สาริปุตฺตสฺส ทินฺนทานานุภาเวน เทวโลเก นิพฺพโตฺต, ตเสฺสว นิสฺสเนฺทน อนาคเต ปเจฺจกพุโทฺธ ภวิสฺสตีติ พฺยากาสีติฯ

๗. โภ สาริปุเตฺต นิหิตปฺปทานํ,
ขเณน ปาเปติ หิ สคฺคมคฺคํ;
ตสฺมา สุเขตฺตสุ ททาถ ทานํ,
กามตฺถ เจ สคฺคโมกฺขํ ปรตฺถฯ

โจรฆาตกวตฺถุํ ฉฏฺฐมํฯ

๒๗. สโทฺธปาสกสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อตีเต กิร กสฺสปทสพลสฺส กาเล เอโก ปุริโส สโทฺธ รตนตฺตเยสุ ปสโนฺน อุจฺฉุยนฺตกเมฺมน ชีวิกํ กเปฺปเนฺต ปฏิวสติฯ อถ โส เอกํ คิลานภิกฺขุํ ทิสฺวา ตสฺส อุฬุงฺกมตฺตํ สปฺปึ อทาสิ, ตเถเวกสฺส ภิกฺขุสฺส เอกํ คุฬปิณฺฑํ อทาสิ, อถาปรสฺมึทิวเส เอกํ ฉาตชฺฌตฺตํ สุนขํ ทิสฺวา ตสฺส ภตฺตปิเณฺฑน สงฺคห มกาสิ, อเถกสฺส อิณฏฺฐกสฺส เอกํ กหาปณํ อทาสิ, อเถกทิวสํ ธมฺมํ สุณมาโน ธมฺมเทสกสฺส ภิกฺขุสฺส สาฏกํ ปูเชสิ, โส เอตฺตกํ ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา ภเวสุ จรมาโนหํ สมุทฺทปพฺพตาทีสุปิ ยํ ยํ อิจฺฉามิฯ ตํ ตํ สมิชฺฌตูติ ปตฺถนํ อกาสิ, โส อปรภาเค กาลํ กตฺวา เตเหว กุสลมูเลหิ สุตฺตปฺปพุโทฺธ วิย เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ มหนฺตํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา ตโต จุโต อมฺหากํ ภควโต กาเล สาวตฺถิยํ มหทฺธเน มหาสาลกุเล นิพฺพตฺติตฺวา ตโต โส วิญฺญุตํ ปโตฺต กาเลน กาลํ ธมฺมํ สุณเนฺต ฆราวาเส อาทีนวํ ปพฺพชฺชาย จ อานิสํสํ สุตฺวา ปพฺพชิโต น จิเรเนว อรหตฺตํ ปาปุณิฯ โส อปรภาเค สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร อุคฺคนครํ อคมาสิ, ตตฺถ เสฏฺฐิโน ภริยา สทฺธา อโหสิ ปสนฺนาฯ สา เถรํ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ ภิกฺขาย จรนฺตํ ทิสฺวา ตุริตตุริตา คนฺตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ คเหตฺวา สทฺธึ ปญฺจสเตหิ ภิกฺขูหิ โภเชตฺวา เถรํ ตตฺถ นิพทฺธวาสตฺถํ ยาจิตฺวา ปญฺจสตกูฏาคารานิ การาเปตฺวา อลงฺกริตฺวา ปญฺจสตภิกฺขู ตตฺถ วาเสนฺตี นิพทฺธํ จตุปจฺจเยหิ อุปฏฺฐานมกาสิฯ ตโต เถโร ตํ ปญฺจ

สุ สีเลสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ตตฺถ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา อญฺญตฺต คนฺตุกาโม อนุปุพฺเพน ปฏฺฐน คามํ อคมาสิ, ตตฺถ วสิตฺวา ตโต นาวํ อภิรุยฺห ปญฺจสตภิกฺขูหิ ปริวุโต สมุทฺทปิฏฺฐีน คจฺฉติ, สมุทฺทํ ตรนฺตสฺส ตสฺส สาครมชฺฌ อุทรวาโต สมุฏฺฐหิตฺวา ปีเฬติ, ตํ ทิสฺวา ภิกฺขู ภนฺเต อิทํ ปุพฺพ เกน วูปสเมสฺสตีติ ปุจฺฉึสุ, เถโร ปุพฺพ เม อาวุโส อุลุงฺกมตฺต สปฺปิปีเต โรโค วูป สมฺมตีติ อาห, ภิกฺขู ภนฺต สมุทฺทปิฏฺฐ กถํ สปฺปึ ลภิสฺสาม, อธิวาเสถาติ อาหํสุ, ตํ สุตฺวา เถเรน [เถโรนโนอายสฺมนฺตา อิติสพฺพตฺถ] น โน อายสฺมนฺตา สปฺปิ ทุลฺลภา, มม ปตฺตํ คเหตฺวา สมุโทฺททกํ อุทฺธริตฺวา อาเนถาติ วุตฺต ภิกฺขู ตถา อกํสุฯ อุทฺธฏมตฺตเมว ตํอุทกํ ปริว เตฺตตฺวา สปฺปิ อโหสิ, อถ ภิกฺขู ตํ ทิสฺวา อจฺฉริยพฺภุตจิตฺตา ชาตา เถรสฺส สปฺปึ อุปนาเมสุํ, เถเรน สปฺปิโน [สปฺปินา อิติสพฺพตฺถ] ปีตมตฺต โส อาพาโธ วูปสมิ, อถสฺส ภิกฺขูหิ กิ เมตํ ภนฺต อจฺฉริยํ, น โน อิโต ปุพฺพ เอวรูปํ ทิฏฺฐปุพฺพํติ วุตฺต เถโร เตนหิ กตปุญฺญานํ ปุญฺญวิ ปากํ ปสฺสิสฺสถาติ วตฺวา สมุทฺทํ โอโลเกสิ อิทํ สปฺปิ โหตูติฯ อถสฺส จกฺขุปเถ สมุเทฺท สโพฺพ ทกํ ปริวเตฺตตฺวา สปฺปิ อโหสิฯ อถสฺส ภิกฺขู อพฺภุตจิตฺตา อญฺญมฺปิ อีทิสํ ปุญฺญํ อตฺถิ ภนฺเตติ ปุจฺฉึสุ, ตโต เถโร เตนหิ ปสฺสถายสฺมนฺตา มม ปุญฺญนฺติ วตฺวา สมนฺตา ตตฺถ ตตฺถ ฆนเสล ปพฺพเต โอโลเกสิ, สพฺพานิ ตานิ คุฬปิณฺฑานิ อเหสุํ, ตโต จกฺขุปเถ สมนฺตา ภตฺตภาชนานิ ทเสฺสสิ สพฺยญฺชนํ โสปกรณํฯ ตโต หิมวนฺตํ โอโลเกสิ, สพฺพํ ตํ สุวณฺณมยํ อโหสิฯ อถาภิ มุขฏฺฐาเน มหนฺตํ วนสณฺฑํ โอโลเกสิ, สกลวนสณฺฑํนานาวิราควเตฺถหิ สญฺฉนฺนํ อโหสิ, ภิกฺขู ตํ ตํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา อตีว วิมฺหิตา ภนฺเต เกน เต ปุญฺญกเมฺมน เอตาทิสานิ ปาฏิหาริยานิ ภวิสฺสนฺตีติ ปุจฺฉึสุ, เถโร กสฺสปทสพลสฺส กาเล อตฺตนา กตํ สพฺพํ ตํ กุสลํ ปกาเสสิฯ เตเนตฺถฯ

๑. อิมสฺมึ ภทฺทเก กเปฺป, กสฺสโป นาม นายโก;
สพฺพโลกหิตตฺถาย, โลเก อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๒. ตทาหํ อุจฺฉุยนฺตมฺหิ, นิยุโตฺต คุฬการโก;
เตน กเมฺมน ชีวามิ, โปเสโนฺต ปุตฺตทารเกฯ

๓. กิลนฺตินฺทฺริยมทฺทกฺขึ, ภิกฺขุํ โรคาตุรํ ตทา;
ภิกฺขาจารกวเตฺตน, ฆตตฺถํ [ฆตมตฺตมุปาคตํ อิติสพฺพตฺถ] สมุปาคตํฯ

๔. อุลุงฺกมตฺตํ สปฺปิสฺส, อททํ ตสฺส ภิกฺขุโน;
สทฺทหโนฺต ทานผลํ, ทยายุ ทคฺคมานโสฯ

.๕ เตน กเมฺมน สํสาเร, สํสรโนฺต ภวาภเว;
ยตฺถิจฺฉามิ ฆตํ ตตฺถ, อุปฺปชฺชติ อนปฺปกํฯ

๖. อิจฺฉามหํ สมุทฺทสฺมึ, ผลมฺปิ ฆตมตฺตโน;
ตํ ตํ สพฺพํ ฆตํ โหติ, ฆตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗. สุณาถ มยฺหํ อญฺญมฺปิ, ปุญฺญกมฺมํ มโนรมํ;
ตทา ทิสฺวานหํ ภิกฺขุํ, โรเคน ปริปีฬิตํฯ

๘. คุฬปิณฺฑํ คเหตฺวาน, ปเตฺต ตสฺส สมากิรึ;
เตน โส สุขิโต อาสิ, โรคํ พฺยปคตํ ตทาฯ

๙. เตน เม คุฬทาเนน, สํสรํ เทวมานุเส;

ยตฺถโตฺถสฺมิ คุเฬ๎นาหํ, ตตฺถ ตํ สุลภํ มมฯ

๑๐. เสลาจ วิปุลา มยฺหํ, โหนฺติ จิตฺตานุวตฺตกา;
มหนฺตคุฬ๎ปิณฺฑาว, คุฬ๎ทาเน อิทํ ผลํฯ

๑๑. อถาปิ เม กตํ ปุญฺญํ, สุณาถ สาธุ ภิกฺขโว;
ฉาตชฺฌตฺตํ ผนฺทมานํ, ทิสฺวาน สุนขํ ตทาฯ

๑๒. ภตฺตปิเณฺฑน สงฺคณฺหิํ, ตมฺปิ ทานํ ผลาวหํ;
ตโต ปฏฺฐาย นาโหสิ, อนฺนปาเนน อูนตาฯ

๑๓. สุลภนฺนปาโน สุขิโต, อโหสิํชาติชาติยํ;
อชฺชาปิ ยทิ อิจฺฉามิ, โภชเนน ปโยชนํฯ

๑๔. จกฺขุปเถ สมนฺตา เม, ชายนฺตุกฺขลิโย พหู;
อถาปรมฺปิ กุสลํ, อกาสิํตํ สณาถ เมฯ

๑๕. อิณฏฺฐกสฺส โปสสฺส, อทาเสกํ กหาปณํ;
เตน เม ปุญฺญกมฺมน, อโนมภวสมฺปทํฯ

๑๖. ปจุรํ ชาตรูปญฺจ, ลภามิ ชาติชาติยํ;
สจชฺช ธนกาโมหํ, ฆนเสโลปิ ปพฺพโต;
โหติ เหมมยํ สพฺพํ, อิณโต โมจเน ผลํฯ

๑๗. อญฺญมฺปิ มม ปุญฺญํ โภ, สุณาถ สุติโสภนํ;
กสฺสปสฺส ภควโต, สาสเนกํ พหุสฺสุตํฯ

๑๘. เทเสนฺตํ มุนิโน ธมฺมํ, สุตฺวา ปีณิตมานโส;
ปูเชสิํสาฏกํ มยฺหํ, ธมฺมสฺส ธมฺมสามิโนฯ

๑๙. เตนาหํ ปุญฺญกมฺมน, สํสรํ เทวมานุเส;
ลภามิ ปจุรํ วตฺถํ, ยํ โลกสฺมิํ วรํ ปรํฯ

๒๐. อิจฺฉมาโน สเจ อชฺช [ชานมาโนปหํอชฺช; ชานธาโนจหํอชฺช อิติกตฺถจิ], หิมวนฺตมฺปิ ปพฺพตํ;
นานาวิราควเตฺถหิ, ฉาทยิสฺสํ สมนฺตโตฯ

๒๑. สเจ อิจฺฉามิ อเชฺชว, วเตฺถนจฺฉาทยา มิเต;
ชนฺตโว จตุทีปสฺมิํ, วตฺถทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๒. เอเตสํ ปุญฺญกมฺมานํ, วาหสา กามภูมิยํ;
สมฺปตฺติ มนุภุตฺวาน, สาวตฺถิปุร มุตฺตเมฯ

๒๓. ชาโต กุเล มหาโภเค,
วุทฺธิปฺปโตฺต สุเขธิโต;
ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาน,
ปพฺพชิตฺวาน สาสเนฯ

๒๔. โลกุตฺตรํ อคฺครสํ, ภุญฺจโนฺต มุนิวาหสา;
กิเลเส ปชหิตฺวาน, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๕. กุสลํ นา วมนฺตพฺพํ, ขุทฺทกนฺติ กทาจิปิ;
อนนฺตผลทํ โหติ, นิพฺพาณมฺปิ ททาติ ตํฯ

อถสฺส ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ภิกฺขู จ มหาชโน จ ทานาทิกุสลกมฺมํ กตฺวา เยภุเยฺยน สคฺคปรายณา อเหสุํติฯ

๒๖. มโนปสาเทนปิ อปฺปปุญฺญํ,
เอวํ มหนฺตํ ภวตีติ ญตฺวา;
มา อปฺปปุญฺญนฺติ ปมชฺชถโมฺภ;
สราถ เทวิํ อิธ ลาชทายิํฯ

สโทฺธปาสกสฺส วตฺถุํ สตฺตมํฯ

๒๘. กปณสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควติ ปรินิพฺพุเต พาราณสีนครวาสี เอโก ทุคฺคตปุริโส ปรเคเห ภติํกตฺวา ชีวิกํ กเปฺปติ, ตสฺมิํ สมเย นครวาสิโน เยภุเยฺยน ตสฺมิํ ตสฺมิํ ฐาเน มณฺฑปาทโย การาเปตฺวา มหาทานํ เทนฺติ, ตํ ทิสฺวา ทุคฺคโต เอวํ จิเนฺตสิ, อหํ ปุเพฺพ อกตปุญฺญตฺตา ปรเคเห ภติํ กตฺวา กิเจฺฉน กสิเรน ชีวามิฯ นิวาสนปารุปนมฺปิ วาสฏฺฐานมตฺตมฺมิ ทุกฺขโต ลภามิฯ อิทานิ พุทฺธุปฺปาโท วตฺตติ ภิกฺขุสโงฺฆปิฯ

สเพฺพ อิเม ทานํ ทตฺวา สคฺคมคฺคํ โสเธนฺติฯ มยาปิ ทานํ ทาตุํ วฏฺฏติฯ ตเมฺม ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสติฯ อปิ จ มยฺหํ ตณฺฑุลนาลิมตฺตมฺปิ นตฺถิ, อกตวีริเยน ตํ มตฺถกํ ปาเปตุํ น สกฺกา, เอตทตฺถายาหํ อุโยฺยคํ กตฺวา ทานํ ทสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ภติํ ปริเยสมาโน คนฺตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ภติํ กตฺวา ลทฺธนิวาเป จ ภิกฺขาจริยาย ลทฺธติลตณฺฑุลาทโย จ เอกตฺถ สํหริตฺวา มนุเสฺส สมาทาเปตฺวา ตสฺมิํ มณฺฑปํ การาเปตฺวา วนกุสมาทีหิ ตํ อลงฺกริตฺวา ภิกฺขู นิมเนฺตตฺวา มณฺฑเป นิสีทาเปตฺวา สเพฺพสํ ปายสํ [ปายาสํ อิติสพฺพตฺถ] ปฏิยาเทตฺวา โภเชสิฯ อถ โส มรณกาเล อตฺตนา กตํ ตํ ทานวรํ อนุสฺสริฯ โส เตน กุสลกเมฺมน สุตฺตปฺปพุโทฺธ วิย เทวโลเก นิพฺพตฺติฯ ตสฺมิํ เตน กตปุญฺญานุรูปํ มหนฺตํ กนกวิมานํ นิพฺพตฺติฯ สมนฺตาติคาวุตฏฺฐาเน เทวตา นานา วิธานิ ตุริยานิ คเหตฺวา อุปหารํ กโรนฺติฯ นิจฺจํ เทวจฺฉราสหสฺสานิ [เทวจฺฉราสหสฺสํ อิติสพฺพตฺถ] ตํ ปริวาเรตฺวา ติฏฺฐนฺติฯ เอวํ โส มหนฺตํ สมฺปตฺติํ อนุภวติฯ อเถกทิวสํ สุวณฺณเสลวิหารวาสี มหาสงฺฆรกฺขิตเตฺถโร ปตฺตปฏิสมฺภิโท เทวจาริกํ จรมาโน ตํ เทวปุตฺตํ อนุปมาย เทวสมฺปตฺติยา วิโรจมานํ ทิสฺวา อุปสงฺกมฺม ฐิโต เตน กตกมฺมํ ปุจฺฉิฯ โสปิสฺส ยถาภูตํ พฺยากาสิ, เตนตฺถฯ

๑. สพฺพโสวณฺณโย อาสิ, ปาสาโท รตนามโย;
โสณฺณสิงฺคสตากิโณฺณ, ทุทฺทิโกฺข จ ปภสฺสโรฯ

๒. กูฏาคาร สตากิโณฺณ, โสณฺณมาลาสมากุโล;
มุตฺตากลาปาลมฺพนฺติ, ตตฺถ ตตฺถ มโนรมาฯ

๓. เนกคพฺภสตากิโณฺณ, สยนาสนมณฺฑิโต;
วิภโตฺต ภพฺพภาเคหิ, ปุญฺญวฑฺฒกินา กโตฯ

๔. นจฺจนฺติ ปมทา ตตฺถ, เภริมณฺฑลมชฺฌคา;
คายนฺติ กาจิ กีฬนฺติ, วาเทนฺติ กาจิ ตนฺติโยฯ

๕. ตโต ติคาวุเต ฐาเน, ปาสาทสฺส สมนฺตโต;
สหจฺฉรา เทวปุตฺตา, คเหตฺวา อาตตาทโยฯ

๖. โมทนฺติ ปริวาเรตฺวา, นจฺจคีตาทินา สทา;
อุลฺลงฺฆนฺติจ เสเลนฺติ, สิลาฆนฺติ สมนฺตโตฯ

๗. เอวํ มหิทฺธิโก ทานิ, ตฺวํ วโนฺทว ภาสติ;
ปุจฺฉามิ ตํ เทวปุตฺต, กึ กมฺมมกรี ปุราฯ

เทวปุโตฺต อาหฯ

๘. อโหสึ ทุคฺคโต ปุเพฺพ, พาราณสีปุรุตฺตเม;
ทานํ เทนฺติ นรา ตตฺถ, นิมเนฺตตฺวาน ภิกฺขโวฯ

๙. ชีวโนฺต ภติยา โสหํ, ทานํ เทเนฺต มหาชเน;
ตุฎฺฐหฎฺฐ ปมุทิเต, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทาฯ

๑๐. สมฺปนฺนวตฺถาลงฺการา, ทานํ เทนฺติ อิเม ชนา;
ปรตฺถปิ ปหฎฺฐาว, สมฺปตฺติมนุโภนฺติ เตฯ

๑๑. พุทฺธุปฺปาโท อยํ ทานิ, ธโมฺม โลเก ปวตฺตติ;
สุสีลา ทานิ วตฺตนฺติ, ทกฺขิเณยฺยา ชิโนรสาฯ

๑๒. อนาวฎฺฐิโต [อวฎฺฐิโตจ; อนฺธฎฺฐิโตจ อิติปิกตฺตจิ] สํสาโร, อปายา ขลุ ปูริตา;
กลฺยาณวิมุขา สตฺตา, คามํ คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึฯ

๑๓. อิทานิ ทุกฺขิโต หุตฺวา, ชีวามิ กสิเรนหํ;
ทลิโทฺท กปโณ ทีโน, อปฺปโภโค อนาลโยฯ

๑๔. อิทานิ พีชํ โรเปมิ, สุเขเตฺต สาธุสมฺมเต;
อเปฺปวนาม เตนาหํ, ปรตฺถ สุขิโต สิยาฯ

๑๕. อิติ จินฺติย ภิกฺขิตฺวา, ภตึ กตฺวาน เนกธา;
มณฺฑปํ ตตฺถ กาเรตฺวา, นิมเนฺตตฺวาน ภิกฺขโวฯ

๑๖. อายาเสน อทาสาหํ, ปายสํ อมตาย โส;
เตน กมฺมวิปาเกน, เทวโลเก มโนรเมฯ

๑๗. ชาโตมฺหิ ทิพฺพกาเมหิ, โมทมาโน อเนกธา;
ทีฆายุโก วณฺณวโนฺต, เตชสฺสีจ อโหสหนฺติฯ

เอวํ เทวปุตฺโต อตฺตนา กตปุญฺญกมฺมํ วิตฺถาเรน กเถสิ, เถโรปิ มนุสฺสโลกํ อาคนฺตฺวา มนุสฺสานํ อตฺตนา ปจฺจกฺขโต ทิฏฺฐทิพฺพสมฺปตฺตึ ปกาเสสิฯ ตํ สุตฺวา มหาชโน กุสลกมฺมํ กตฺวา เยภุยฺเยน สเคฺค นิพฺพตฺโตติฯ

๑๘. อนาลโย ทุคฺคตทีนโกปิ,
ทานํ ททโนฺต ธิคโต วิเสสํ;
สคฺคา ปวคฺคํ ยทิ ปตฺถยโว่ห,
หนฺตฺวาน มเจฺฉรมลํ ททาถาติฯ

กปณสฺส วตฺถุ อฏฺฐมํฯ

๒๙. เทวปุตฺตสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อิโต ปุเพฺพ นารทสฺส กิร สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส กาเล อยํ ทีโป อญฺญตเรน นาเมน ปากโฏ อโหสิ, โส ปเนกสฺมึ กาเล ทุพฺภิโกฺข อโหสิ ทุสฺสโสฺส, มหาฉาตกภยํ สเตฺต ปีเฬติฯ ตสฺมึ สมเย นารทสฺส ภควโต เอโก สาสนิโก สาวโก อญฺญตรสฺมึ คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ยถาโธตปโตฺตว นิกฺขมิฯ อถญฺญตรสฺมึ เคเห มนุสฺสา เอกํ ตณฺฑุลนาฬึโปฏฺฐลิกาย พนฺธิตฺวา อุทเก ปกฺขิปิตฺวา ปจิตฺวา อุทกํ คเหตฺวา ปิวโนฺต ชีวนฺติ, ตทา เถรํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา เตน ตณฺฑุเลน ภตฺตํ ปจิตฺวา ปเตฺต ปกฺขิปิตฺวา เถรสฺส อทํสุฯ อถ เตสํ สทฺธาพเลน สาอุกฺขลิ ภเตฺตน ปริปุณฺณา อโหสิ, เต ตํ อพฺภุตํ ทิสฺวา อยฺยสฺส ทินฺนทาเนน วิปาโก อเชฺชว โนทิโฏฺฐติ โสมนสฺสชาตา มหาชนํ สนฺนิปาเตตฺวา เต ภตฺตํ โภเชตฺวา ปจฺฉา สยํ ภุญฺชิํสุฯ ภตฺตสฺส คหิตคหิตฏฺฐานํ ปูรเตวฯ ตโต ปฏฺฐาย เต สมฺปตฺตมหาชนสฺส ทานํ ททนฺตา อายุปริโยสาเน เทวโลเก นิพฺพตฺติํสุ, อถ โส เถโร ภตฺตํ อาทาย คนฺตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิตฺวา ภุญฺชิตุมารติฯ ตสฺมึ กิร รุเกฺข นิพฺพโตฺต เอโก เทวปุโตฺต อาหาเรน กิลโนฺต ภุญฺชมานํ เถรํ ทิสฺวา อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา มหลฺลกเวเสน ตสฺส สมีเป อฏฺฐาสิฯ เถโร อนาวชฺชิตฺวาว ภุญฺชติฯ เทวปุโตฺต จริมาโลปํ ฐเปตฺวา ภุตฺตกาเล อุกฺกาสิตฺวา อตฺตานํ ฐิตภาวํ ชานาเปสิฯ เถโร ตํ ทิสฺวา วิปฺปฏิสาริ หุตฺวา จริมํ ภตฺตปิณฺฑํ ตสฺส หเตฺถ ฐเปสิ, ตโต โส ภตฺตปิณฺฑํ คเหตฺวา ฐิโต จิเนฺตสิฯ อิโต กิร มยา ปุเพฺพ สมณพฺราหฺมณานํ วา กปณทฺธิกานํ วา อนฺตมโส กากสุนขา ทีนมฺปิ อาหารํ อทินฺนปุพฺพํ ภวิสฺสติ, เตนวาหํ เทโว หุตฺวาปิ ภตฺตํ น ลภามิฯ หนฺทาหํ อิมํ ภตฺตปิณฺฑํ เถรเสฺสว ทสฺสามิ, ตํ เม ภวิสฺสติ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย จาติฯ เอวญฺจ ปน จิเนฺตตฺวา ภตฺตปิเณฺฑ อาสํ ปหาย เถรํ อุปสงฺกมฺม สามิ ทาสสฺส โว อลํ อิธ โลเกน สงฺคหํฯ ปรโลเกน เม สงฺคหํ กโรถาติ วตฺวา ตสฺส ปเตฺต โอกิริฯ อถสฺส ภตฺตปิณฺฑํ [ภตฺตปิณฺฑํ อิติสพฺพตฺถ] ปเตฺต ปติตมเตฺตเยว ติคาวุตฏฺฐาเน ทิพฺพมยานิ ภตฺตภาชนานิปญฺญายิํสุฯ เทวปุโตฺต เถรํ ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา ตโต ทิพฺพโภชนํ คเหตฺวา ปฐมํ ทานํ ทตฺวา ปจฺฉา สยํ ภุญฺชิฯ ตโต เทปุโตฺต ทุติยทิวสโต ปฏฺฐาย เถรสฺส จ สมฺปตฺตมหาชนสฺส จ มหาทานํ เทโนฺต อายุปริโยสาเน ๐ เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา ฉสุ กามสเคฺคสุ อปราปรํ ทิพฺพสมฺปตฺติ มนุภวมาโน ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กาเล ตโต จุโต พาราณสิยํ อเนกวิภวสฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส กุฏุมฺพิกสฺส เคเห นิพฺพตฺติฯ เทโวติสฺส นามํ อกํสุฯ อปรภาเค วิญฺญุตํ ปตฺตสฺส ตสฺส มาตาปิตโร กาลมกํสุฯ โสวณฺณมณิมุตฺตาทิปูริตโกฏฺฐาคาราทโย โอโลเกตฺวา มม มาตาปิตโร มิจฺฉาทิฏฺฐิกตฺตา อิโต ทานาทิกิญฺจิกมฺมํ อกริตฺวา ปรโลกํ คจฺฉนฺตา กากณิกมตฺตมฺปิ อคเหตฺวา คตา, อหํ ปน ตํ คเหตฺวาว คมิสฺสามีติ สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวา เภริํ จราเปตฺวา กปณทฺธิกวนิพฺพเก สนฺนิปาเตตฺวา สตฺตาหพฺภนฺตเร สพฺพํ สาปเตยฺยํ ทานมุเขน ทตฺวา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา

อิสิปฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา กสิณปริกมฺมํ กตฺวา ปญฺจ ภิญฺญา อฏฺฐ สมาปตฺติโย นิพฺพเตฺตตฺวา อากาสจารี อโหสิฯ อถ ตสฺมิํสมเย ปทุมุตฺตโร นาม ภควา หํสวตีนคเร ปฏิวสโนฺต เทวพฺรหฺมาทิปริวุโต จตุสจฺจปฏิสํยุตฺตํ ธมฺมํ เทเสโนฺต นิสิโนฺน โหติ, ตทา โส ตาปโส อากาเสน คจฺฉโนฺต มหาชนสมาคมญฺจ ภควโต สรีรโต นิกฺขนฺตฉพฺพณฺณรํสิโย จ ทิสฺวา กิเมตํติ วิมฺหิโต อากาสา โอตริตฺวา มหติยา พุทฺธลีฬ้าย นิสีทิตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺตํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ปริสนฺตเร นิสิโนฺน ธมฺมํ สุตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อตฺตโน อสฺสมเมว อคมาสิฯ อถ โส ตตฺถ ยาวตายุกํ ฐตฺวา อายุปริโยสาเน ตาวติํสภวเน นิพฺพโตฺต ติํสกเปฺป ทิพฺพสมฺปตฺติมนุภวโนฺต ฉสุ กามสเคฺคสุ อปราปริยวเสน สํสริฯ เอกปญฺญาสอตฺตภาเว สโกฺก เทวราชา อโหสิ, เอกกวีสติอตฺตภาเว จกฺกวตฺติ หุตฺวา มนุสฺสสมฺปตฺติ มนุภวิตฺวา อิมสฺมิํพุทฺธุปฺปาเท ภควติ ปรินิพฺพุเต สาวตฺถิยํ อญฺญตรสฺมิํ กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา สตฺตวสฺสิโก เอกํ ภิกฺขุํ ธมฺมํ เทเสนฺตํ อทฺทสฯ ทิสฺวา ตํ อุปสงฺกมิตฺวา ธมฺมํ สุตฺวา อนิจฺจสญฺญํ ปฏิลภิตฺวา ตตฺถ นิสิโนฺนว อรหตฺตํ ปาปุณิ, ตโต โส ปตฺตปฏิสมฺภิโท อตฺตนา กตปุญฺญกมฺมํ โอโลเกโนฺต ตํ ปุพฺพจริยํ ภิกฺขูนํ มเชฺฌ ปกาเสโนฺต อาหฯ ตสฺมาฯ

๑. นารโท กิร สมฺพุโทฺธ, ปุเพฺพ อาสิ นรุตฺตโม;
โลกํ ทุกฺขา ปโมเจโนฺต, ททโนฺต อมตํ ปทํฯ

๒. ตสฺมิํ ตุ สมเย ตสฺส, สาวโก ฉินฺนพนฺธโน;
ภิกฺขิตฺวา ทีปเก ลทฺธ, มาหารํ ปริภุญฺชิตุํฯ

๓. รุกฺขมูล มุปา คญฺฉิ, ตตฺถาสิํ รุกฺขเทวตา;
พุภุกฺขิตา อุทิกฺขนฺตี, อฏฺฐาสิํ ตสฺส สนฺติเกฯ

๔. อทาสิ เม ภตฺตปิณฺฑํ, กรุณาปูริตนฺตโร;
คเหตฺวาน ฐิโต ปิณฺฑํ, สหมาโน ขุทํ ตทาฯ

๕. อทินฺนตฺตา มยา ปุเพฺพ, กิญฺจิ ทานํ สุเปสเล;
ชิฆจฺฉาปีฬิโต โหมิ, ชาโตปิ เทวโยนิยํฯ

๖. อชฺช เขตฺตํ สุลทฺธํเม, เทยฺยธโมฺมปิ วิชฺชติ;
พีชเมตฺถ จ โรเปมิ, ภวโต ปริมุตฺติยาฯ

๗. อิติ จินฺติย วนฺทิตฺวา, ทาสสฺส สามิ โว อลํ;
สงฺคหํ อิธ โลกสฺมิํ, กโรถ ปารโลกิกํฯ

๘. อิติ วตฺวา อทาสาหํ, ภุญฺจิ โสปิ ทยาปโร;
เตนาหํ ปุญฺญกเมฺมน, สุธนฺนมลภิํ ขเณฯ

๙. ตโต จุโต ฉเทเวสุ, วินฺทโนฺต มหติํสิริํ;
จิรกาลํ วสิํ ตตฺถ, เทวิทฺธีหิ สมงฺคิตาฯ

๑๐. สตสหเสฺส อิโต กเปฺป, ปทุมุตฺตรนามโก;
อุปฺปชฺชิ โลกนายโก, ธมฺมราชา ตถาคโตฯ

๑๑. มหิทฺธิโก ตทา อาสิํ, ตาปโส กานเน วเน;

สมฺปตฺตปญฺจา ภิณฺญาโณ, อากาเสน จรามหํฯ

๑๒. ตทา กาเสน คจฺฉนฺโต, รเมฺม หํสวตีปุเร;
พุทฺธรํสิปริกฺขิตฺตํ, เกตุมาลาวิลาสิตํฯ

๑๓. เทวสงฺฆปริพฺพูฬฺหํ, เทเสนฺตํ อทฺทสํ ชินํ;
โส ตํ ทิสฺวาน นภสา, ฐิโตหํ ปริสนฺตเรฯ

๑๔. ธมฺมํ สุตฺวา อุทโคฺคหํ, กาลํ กตฺวาน สตฺถุโน;
ตโต จุโต ปปโนฺนสฺมิ, ตาวตึเส มโนรเมฯ

๑๕. ติํสกปฺปสหสฺสานิ, จรโนฺต เทวมานุเส;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ลภามิ วิปุลํ สุขํฯ

๑๖. เอกปญฺญาสติกฺขตฺตุํ, เทวรชฺชมการยิํ;
อเถกวีสติกฺขตฺตุํ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๗. ปเทสรชฺชํ กาสาหํ, พหุกฺขตฺตุํ ตหิํ ตหิํ;
อิมสฺมิํ ภทฺทเก กเปฺป, นิพฺพุเตตุ [นิพฺพุเตสุ อิติสพฺพตฺถ] ตถาคเตฯ

๑๘. โจทิโต ปุญฺญกเมฺมน, สาวตฺถิปุรมุตฺตเม;
อุปฺปชฺชิตฺวา กุเล เสเฏฺฐ, ชาติยา สตฺตวสฺสิโกฯ

๑๙. สุตฺวา ธมฺมํ กเถนฺตสฺส, ภิกฺขุสฺสญฺญตรสฺสหํ;
ภวสฺสนฺตํ กริตฺวาน, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๐. สุทินฺนํ เม ตทา ทานํ, สุสฺสุตํ ธมฺมมุตฺตมํ;
ทุกฺขสฺสนฺตํ อกาสาหํ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา พหู ชเน กุสลกเมฺม นิโยเชสีติฯ

๒๑. ทาเนนเปวํ จริมาย ปิณฺฑิยา,
สวณาย ธมฺมสฺส มุหุตฺตเกน;
ลภนฺติ สตฺตา ติวิธมฺปิ สมฺปทํ,
ผลํ วเท โก พหุทายกสฺส โภฯ

เทวปุตฺตสฺส วตฺถุํ นวมํฯ

๓๐. สีวลิเตฺถรสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อิโต กิร กปฺปสตสหสฺสมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม สตฺถา โลเก อุทปาทิ ธมฺมเทสนาย สเตฺต อมตมหานิพฺพาณํ ปาเปโนฺต, ตสฺมิํ สมเย ภควา หํสาวติยํ สราชิกาย ปริสาย มเชฺฌ เอกํ ภิกฺขุํ ลาภีนํ อคฺคฎฺฐาเน ฐเปสิฯ ตทา ราชา ตํ ทิสฺวา ตํ ฐานํ กามยมาโน พุทฺธปมุขสฺส สงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา ภควโต ปาทมูเล สิรสา นิปชฺชิ, ตทาสฺส ภควา อนาคเต โคตมสฺส ภควโต สาสเน ตํ ฐานํ ลภิสฺสสีติ วตฺวา พฺยากาสิฯ ตํ สุตฺวา มุทิโต ราชา ปุญฺญานิ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติฯ ตโต อปรภาเค พาราณสิยํ เสฎฺฐิปุโตฺต หุตฺวา ปเจฺจกพุทฺธสหสฺสํ จตุ

ปจฺจยทาเนน ยาวชีวํ ปฏิชคฺคิตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺโต มหนฺตํ สมฺปตฺติ มนุภวิตฺวา ตโต จุโต วิปสฺสิสฺส ภควโต กาเล พนฺธุมตีนคเร อญฺญตรสฺมิํ กุลเคเห นิพฺพตฺติฯ โส ตสฺมิํ สมเย เสน คุตฺตฏฺฐาเน ฐตฺวา รโญฺญ กมฺมํ กโรติ, ตทา นครวาสิโน อุปาสกคณา วิปสฺสีสมฺมาสมฺพุทฺธํ อุปสงฺกมฺม วนฺทิตฺวา ภควา ภเนฺต สสาวโก อมฺหากํ อนุคฺคหํ กโรตูติ สฺวาตนาย นิมเนฺตตฺวา มหาทานํ ทตฺวา สเพฺพ เอกจฺฉนฺทา ภควนฺต มุทฺทิสฺส มหารหํ มหาปริเวณํ การาเปตฺวา ปริเวณมเห มหาทานํ ททนฺตา ทานเคฺค อสุกํ นาม นตฺถีติ น วตฺตพฺพนฺติ วตฺวา ทานํ ปฏิยา เทตฺวา ทานคฺคํ โอโลเกนฺตา นวทธิญฺจ ปฏลมธุญฺจ อปสฺสนฺตา ปุริเส ปโกฺกสิตฺวา สหสฺสํ ทตฺวา ทธิมธุํ ขิปฺปํ ปริเยสิตฺวา อาเนถาติ เปเสสุํ, เต สหสฺสํ คเหตฺวา ทธิมธุํ อุปธาเรตุํ ตตฺถ ตตฺถ วิจรนฺตา ทฺวารนฺตเร อฏฺฐํสุ, ตทา อยํ เสนคุโตฺต รโญฺญ สภตฺตํ ทธิมธุํ อาทาย คจฺฉ โนฺต มหาทฺวารํ สมฺปาปุณิ, อถ เต ทธิมธุํ ทิสฺวา โภ กหาปณํ คเหตฺวา อิมํ เทหีติ ยาจิํสุฯ เตน [เตนทสฺสามิ อิติปีกตฺตจิ] น ทสฺสามีติ วุเตฺต ยาวสหสฺสํ วเฑฺฒตฺวา ยาจิํสุฯ ตโต เสนคุ โตฺต อิมํ อปฺปคฺฆํ สหเสฺสน ยาจถ, กิ มเนน กโรถาติ ปุจฺฉิ, เตหิ สมฺพุทฺธตฺถายาติ วุเตฺต เต นหิ อหเมว ทสฺสามีติ ชีรมริจาทีหิ สกฺขรมธุผาณิตาทโย โยเชตฺวา ทานคฺคํ อุปนาเมสิฯ ตํ สตฺถุ อานุภาเวน พุทฺธปมุขสฺส อฏฺฐสฏฺฐิภิกฺขุสตสหสฺสสฺส ปโหณกํ อโหสิฯ ตโต โส เตน ปุญฺญกเมฺมน เทวมนุสฺสโลเกสุ สมฺปตฺติ มนุภวิตฺวา อปรภาเค อมฺหากํ ภควโต กาเล โกลิ ยนคเร มหาลิลิจฺฉวิรโญฺญ อุปนิสฺสาย สุปฺปิยาย นาม อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิสฺมิํ ปฏิสนฺธิํ คณฺหิฯ โส สตฺตมาสสตฺตสํวจฺฉรานิ มาตุกุจฺฉิยํ วสิตฺวา สตฺตทิวสานิ มูฬฺหคโพฺภ ทุกฺขมนุภวิฯ มาตุ กุจฺฉิโต นิกฺขมนฺตสฺส ตสฺส มาตาปิตโร สีวลีติ นาม มกํสุฯ เอวํ มหาปุญฺญสฺส เอตฺตกํ กาลํ มาตุกุจฺฉิมฺหิ ทุกฺขานุภวนํ อตฺตนาว กเตน ปาปพเลน อโหสิ, โส กิร อตีเต ราชา หุตฺวา อตฺต โน สปตฺตรญฺญา สทฺธิํ สงฺคาเมโนฺต มาตรา สทฺธิํ มเนฺตสิฯ สา นครํ รุนฺธิตฺวา อมิเตฺต คณฺหิตุํ สกฺกาติ อุปาย มทาสิ, โสปิ ตสฺสา วจเนน นครํ รุนฺธิตฺวา สตฺตเม ทิวเส อคฺคเหสิ, เตน ปา ปกมฺมพเลน มาตาปุตฺตานํ เอวํ มหนฺตํ ทุกฺขํ อโหสีติฯ ตโต สา ปุตฺตํ วิชายนกาเล สตฺตเม ทิวเส ภควนฺตํ อนุสฺสริตฺวา สุเขน ภารํ มุญฺจิฯ ตุฏฺฐา สา สตฺตเม ทิวเส พุทฺธปมุขสฺส ภิกฺขุ สงฺฆสฺส มหาทานํ อทาสิ, อถสฺสา ปุโตฺต สตฺตวสฺสิกกาเล เคหา นิกฺขมฺม สตฺถารํ ทิสฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิฯ สตฺถา สาริปุตฺตเตฺถรสฺส นิโยเชสิ, ตโต สาริปุตฺตเตฺถเรน อุปชฺฌาเยน โมคฺคลฺลานมาจริยํ กตฺวา ปพฺพชิ, อถ โส ขุรเคฺคเยว อรหตฺตํ ปตฺวา พุทฺธสาสนํ โสเภสิ, โส ปุเพฺพ กตปุญฺญานุภาเวน มหาปุโญฺญ อโหสิ ลาภีนญฺจ อโคฺคฯ อเถกสฺมิํ สมเย ภควา เรวต เตฺถรํ ทสฺสนาย ขทิรวนวิหารํ คจฺฉโนฺต ติํสภิกฺขุสหเสฺสหิ สทฺธิํ ติํสโยชนิกํ ฉฏฺฐิตกนฺตารํ สมฺ ปาปุณิ นิรูทกํ อปฺปภกฺขํฯ เยภุเยฺยน เทวตา สีวลิเตฺถเร ปสนฺนาฯ ตสฺมา ภควา สีวลิเตฺถรํ ปุร โต จาริกํ กตฺวา เทวตาหิ การาปิเต วิหาเร วสโนฺต เทวตาหิ สชฺชิตทานํ ปริภุญฺชโนฺต เรวต เตฺถรํ สํปาปุณิตฺวา คตกมฺมํ นิฏฺฐาเปตฺวา เชตวนมาคมฺม ลาภีนํ อคฺคฏฺฐาเน ตํ ฐเปสีติฯ เตน วุตฺตํ อปทาเนฯ

๑. ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒. สีลํ ตสฺส อสเงฺขยฺยํ, สมาธิ วชิรูปโม [วชิรูปมา อิติกตฺถจิ];
อสํขิยํ ญาณวรํ, วิมุตฺติ จ อโนปมาฯ

๓. มนุชามรนาคานํ, พฺรหฺมานญฺจ สมาคเม;
สมณพฺราหฺมณากิเณฺณ, ธมฺมํ เทเสติ นายโกฯ

๔. สสาวกํ มหาลาภิํ, ปุญฺญวนฺตํ ชุตินฺธรํ,

ฐเปสิ เอตทคฺคมฺหิ, ปริสาสุ วิสารโทฯ

๕. ตทาหํ ขตฺติโย อาสึ, ปุเร หํสวตีวฺหเย [หํสาวตวฺหเย อิติสพฺพตฺถ];
สุตฺวา ชินสฺส ตํ วากฺยํ, สาวกสฺส คุณํ พหุํฯ

๖. นิมนฺตยิตฺวา สตฺตาหํ, โภชยิตฺวา สสาวกํ;
มหาทานํ ททิตฺวาน, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๗. ตทา มํ วินตํ ปาเท, ทิสฺวาน ปุริสาสโภ;
โส สเรน มหาวีโร, อิมํ วจนมพฺรวีฯ

๘. ตโต ชินสฺส วจนํ, โสตุกามา มหาชนา;
เทวทานวคนฺธพฺพา, พฺรหฺมาโนจ มหิทฺธิกาฯ

๙. สมณพฺราหฺมณา จาปิ, นมสฺสิสุํ กตญฺชลี;
นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตมฯ

๑๐. ขตฺติเยน มหาทานํ, ทินฺนํ สตฺตาหกมฺปิ [สตฺตาหกํปิโต อิติปิกตฺถจิ] โน;
โสตุกามา ผลํ ตสฺส, พฺยากโรหิ มหามุเนฯ

๑๑. ตโต อโวจ ภควา, สุโณถ มม ภาสิตํ;
อปฺปเมยฺยมฺหิ พุทฺธสฺมิํ, คุณมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตาฯ

๑๒. ทกฺขิณา ทายกํ ปตฺวา, อปฺปเมยฺยผลาวหา;
อปิ เจ ส มหาโภโค, ฐานํ ปเตฺถติ มุตฺตมํฯ

๑๓. ลาภี วิปุลลาภีนํ, ยถา ภิกฺขุ สุทสฺสโน;
ตถาหํปิ ภเวยฺยนฺติ, ลจฺฉเต ตํ อนาคเตฯ

๑๔. สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโมนาม นาเมน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๕. ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สีวลิ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุสาวโกฯ

๑๖. เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสูปโค อหํฯ

๑๗. ตโตปรสฺมิํสมเย, พาราณสิปุรุตฺตเม;
เสฏฺฐิปุโตฺต อหํ อาสิํ, อฑฺฒปฺปโตฺต มหาธโนฯ

๑๘. สหสฺสมเตฺต ปเจฺจก, นายเก จ นิมนฺติย;
มธุเรนนฺนปาเนน, สนฺตเปฺปสิํตทาทโรฯ

๑๙. ตโต จุโต ฉกามเคฺค, อนุโภสิํมหายสํ;
เทวจฺฉราปริวุโต, ปาสาเท รตนามเยฯ

๒๐. เอวํ อจินฺติยา พุทฺธา, พุทฺธธมฺมา อจินฺติยา;
อจินฺติเย ปสนฺนานํ, วิปาโกปิ อจินฺติโยฯ

๒๑. เอกนวุติโต กปฺเป, วิปสฺสีนาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุนยโน, สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๒๒. ตทาหํ พนฺธุมติยา, กุลสฺสญฺญตรสฺส จ;
ทยิโต ปตฺถิโต ปุตฺโต, อาสึ กมฺมนฺตพฺยาวโฏฯ

๒๓. ตทา อญฺญตโร ปูโค, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ปริเวณํ อกาเรสิ, มหนฺต มิติ วิสฺสุตํฯ

๒๔. นิฏฺฐิเต จ มหาทานํ, ททํ ขชฺชกสํยุตํ;
นวํ ทธิ มธุเญฺจว, วิจินํ น จ มทฺทสฯ

๒๕. ตทาหํ ตํ คเหตฺวาน, นวํ ทธิ มธุมฺปิจ,
กมฺมสามิฆรํ คจฺฉํ, ตเมนํ [ตเมสํ อิติสพฺพตฺถ] ทาน มทฺทสํฯ

๒๖. สหสฺสมฺปิ จ ทตฺวาน, น ลตึสุ จ ตํ ทฺวยํ;
ตโต เอวํ วิจิเนฺตสึ, เนตํ เหสฺสติ โอรกํฯ

๒๗.ยถา อิเม ชนา สเพฺพ, สกฺกโรนฺติ ตถาคตํ;
อหมฺปิ การํ กสฺสามิ, สสเงฺฆ โลกนายเกฯ

๒๘. ตทาหเมวํ จิเนฺตตฺวา, ทธึมธุญฺจ เอกโต;
โยเชตฺวา โลกนาถสฺส, สสงฺฆสฺส อทาสหํฯ

๒๙. เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึส มคญฺฉหํฯ

๓๐. ปุนาหํ พาราณสิยํ, ราชา หุตฺวา มหายโส;
สตฺตุกสฺส ตทา รุโทฺธ, ทฺวารโรธํ อการยึฯ

๓๑. ตโต สปตฺติโน [สมฺปตฺติโน; สปตฺตาโน อิติจกตฺถจิ] รุทฺธา, เอกาหํ รกฺขิตา อหุํ;
ตโต ตสฺส วิปาเกน, ปาปุณึ นิรยํ ภุสํฯ

๓๒. ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโตหํ โกลิเย ปุเร;
สุปฺปวาสา จ เม มาตา, มหาลิ ลิจฺฉวี ปิตาฯ

๓๓. ขตฺติเย ปุญฺญกเมฺมน, ทฺวารโรธสฺส วาหสา;
สตฺตมาเส สตฺตวเสฺส, วสึกุจฺฉิมฺหิ ทุกฺขิโตฯ

๓๔. สตฺตาหํ ทฺวารมูโฬฺหหํ, มหาทุกฺขสมปฺปิโต;
มาตา เม ฉนฺททาเนน, เอว มาสิ สุทุกฺขิตาฯ

๓๕. สุวตฺถิโตหํ นิกฺขโนฺต, พุเทฺธน อนุกมฺปิโต;
นิกฺขนฺตทิวเสเยว, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๓๖. อุปชฺฌา สาริปุตฺโต เม, โมคฺคลฺลาโน มหิทฺธิโก;
เกเส โอโรปยนฺต เม, อนุสาสิ มหามติฯ

๓๗. เกเสสุ ฉิชฺชมาเนสุ [ฉนฺนมเนสุ อิติปิกตฺถจิ], อรหตฺตมปาปุณึ;
เทโว นาคา มนุสฺสา จ, ปจฺจยานุ ปเนนฺติ เมฯ

๓๘. ปทุมุตฺตรนามญฺจ, วิปสฺสิญฺจ วินายกํ;
สํปูชยิํ ปมุทิโต, ปจฺจเยหิ วิเสสโตฯ

๓๙. ตโต เตสํ วิปาเกน, กมฺมานํ วิปุลุตฺตมํ;
ลาภํ ลภามิ สพฺพตฺถ, วเน คาเม ชเล ถเลฯ

๔๐. เรวตํ ทสฺสนตฺถาย, ยทา ยาติ วินายโก;
ติํสภิกฺขุสหเสฺสหิ, สห โลกคฺคนายโกฯ

๔๑. ตทา เทโว ปนีเตหิ [ปณีเตหิ อิติสพฺพตฺถ], มมตฺถาย มหามติ;
ปจฺจเยหิ มหาวีโร, สสโงฺฆ โลกนายโกฯ

๔๒. อุปฏฺฐิโต มยา พุโทฺธ, คนฺตฺวา เรวตมทฺทส;
ตโต เชตวนํ คนฺตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิมํฯ

๔๓. ลาภีนํ สีวลิ อโคฺค, มม สิเสฺสสุ ภิกฺขโว;
สเพฺพโลกหิโต สตฺถา, กิตฺตยี ปริสาสุมํฯ

๔๔. กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๕. สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติกํ;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺโต, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๔๖. ปฏิสมฺภิทา จตโสฺสปิ, วิโมกฺขา ปิจ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนนฺติฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีวลิเตฺถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

๔๗. สุตฺวาน เอตํ จริตํ มหพฺภุตํ,
ปุญฺญานุภาวญฺจ สิริํ สิรีมตํ;
หิตฺวา กุสีตํ กุสลํ กโรถ,
กามาตฺถ กามํ ภวโภคนิพฺพุติํฯ

สีวลิเตฺถรสฺส วตฺถุํ ทสมํฯ

ยกฺขวณฺจิตวโคฺค ตติโยฯ

มหาเสนวโคฺค

๓๑. มหาเสนรโญฺญ วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ปรินิพฺพุเต ปาฏลิปุตฺตนคเร มหาเสโน นาม ราชา รชฺชํ กาเรสิ ธมฺมิโก ธมฺมราชาฯ โส ปน ปิตุปิตามหาทีนํ ธนราสึ โอโลเกตฺวา อิเม อิมํ สาปเตยฺยํ ปหาย มจฺจุโน มุขมุปคตาฯ อโห สํสาริกานํ อญฺญาณตาฯ ธนํ ฐเปตฺวา อตฺตโน วินาสญฺจ อตฺตานํ ฐเปตฺวา ธนวินาสญฺจ น ชานนฺตีติ สมฺปตฺติยา อธิคมญฺจ วินาสํ จาติ สพฺพํ จินฺเตตฺวา ธมฺมญฺจ สุตฺวา ปฏิลทฺธสโทฺธ ทิวเส ทิวเส ทสสหสฺสานํ ภิกฺขูนํ มธุเรน อนฺนปาเนน สนฺตเปฺปโนฺต อเนกานิ ปุญฺญานิ อุปจินโนฺต เอกทิวสํ รโห ปฏิสลฺลิโน เอวํ จินฺเตสิฯ เอวํ ราชนิโยเคน ชนสฺส ปีฬนํ กตฺวา ทินฺนทานโต สหเตฺถน กมฺมํ กตฺวา ลเทฺธน ทินฺนทานํ มหปฺผลํ มหานิสํสํ ภวิสฺสติ, เอวํ มยา กาตพฺพนฺติ โส สุหทา มจฺจสฺส รชฺชํ นิยฺยาเตตฺวา อตฺตโน กณิฏฺฐิกํ อาทาย กิญฺจิ อชานาเปตฺวา อญฺญตรเวเสน นครา นิกฺขมฺม อุตฺตรมธุรํ นาม นครํ อคมาสิ, ตตฺถ มหาวิภโว เอโก เสฏฺฐิ ปฏิวสติ, เต เสฏฺฐิโน สมีป มุปคมฺม ฐิตาฯ เตน กิมตฺถายาคตาติ วุเตฺต ราชา ตว เคเห ภติยา กมฺมํ กริสฺสามีติ วตฺวา เตนานุญฺญาโต ตีณิ วสฺสานิ กมฺม มกาสิ, ตโต เอกทิวสํ เสฏฺฐิ เต ทิสฺวา ปโกฺกสิตฺวา อตีว ตุเมฺห สุขุมาลตราฯ ตถาปิ อิมสฺมึ เคเห กมฺมกรเณน จิรํ วสิตฺถ, เอตฺตกํ กาลํ กิสฺมิญฺจิ กเมฺมปิ กุสีตตฺตํ น ปญฺญายติฯ ปเคว อนาจารมฺปิ, ยาคุภตฺตํ ฐเปตฺวา อญฺญํ อุปการมฺปิ มม สนฺติกา นตฺถิ, เกนเตฺถน กมฺมํ กโรถาติ ปุจฺฉิฯ ราชา ตสฺส วจนํ สุตฺวา อิมสฺมึ ชนปเท สาลิโน มนาปภาโว พหุโส สูยติฯ ตสฺมา สาลีนมตฺถาย อิธา คตมฺหาติ อาห, ตํ สุตฺวา เตสํ ตุโฏฺฐ เสฏฺฐิ สาลีนํ สกฏสหสฺสํ อทาสิ, ราชา สาลึลภิตฺวา เสฏฺฐิโน เอวมาห, โภ อิมํ อมฺหากํ นครํ ปาเปถาติ, ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิ สาธูติ วตฺวา สาลิปริปุณฺณสกฏสหสฺสํ รโญฺญ นครํ ปาเปสิ, ราชา นครํ คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส นานาวณฺณวตฺถหิรญฺญสุวณฺณาทีหิ สกเฏ ปูเรตฺวา ปฏิเปเสตฺวา เมตฺตึ ถิรํ กตฺวา อาภตวีหโย ราชเคเห สนฺนิจยมกาสิ, อถ ราชา กติปาหจฺจเยน มุสลํ ปคฺคยฺห สหเตฺถเนว วีหึ โกเฏฏฺฏติ, โกฏฺฏิตโกฏฺฏิตํ กณิฏฺฐิกา ปโปฺผเฏติฯ เอวํ อุโภปิ ตณฺฑุลานํ มหนฺตํ ราสึ กตฺวา ทารูทกาทโย อาหริตฺวา อมฺพิลภตฺตํ ปจิตฺวา ราชเคเห ปญฺจสตอาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา กาลํ อุโคฺฆเสสุํ, อาคจฺฉนฺตุ อยฺยา อนุกมฺปํ อุปาทาย มม เคเห ภุญฺชนฺตูติฯ ตํ สุตฺวา ปญฺจสตา ภิกฺขู อากาเสน อาคมึสุ, ราชา เต ยาวทตฺถํ ปริวิสิ, ตโต เตสํ อนฺตเร ปิยํคุทีปวาสี เอโก มหาสิวเตฺถโร นาม ภตฺตํ คเหตฺวา เอเต มํ ปสฺสนฺตูติ อธิฏฺฐหิตฺวา อากาเสน ปิยํคุทีปํ คนฺตฺวา ภตฺตํ ปญฺจสตานํ ภิกฺขูนํ ทตฺวา ปริภุญฺจิฯ ตํ ตสฺสานุภาเวน สเพฺพสํ ยาวทตฺถํ อโหสิฯ เอวํ อปฺปเกนาปิ เทยฺยธเมฺมน สปฺปุริสา ทายกานํ มนํ ปสาเทตฺวา ปติฏฺฐํ กโรนฺตีติฯ วุตฺตญฺหิฯ

๑. อปฺปเกนปิ เมธาวี, ทายกานํ มนํ ปติ;
สทฺธํ วเฑฺฒนฺติ จโนฺทว, รํสินา ขีรสาครํฯ

๒. อฏฺฐาเน น นิโยเชนฺตา, กโรนฺตา เนว สนฺนิธึ;
ปริโภค มกตฺวาน, เนว นาเสนฺติ ปจฺจยํฯ

๓. น ปาเปนฺตาจ เถยฺยสฺส, น กโรนฺตา ตเถวิณํ;
วิภชนฺติ สุสีเลสุ, สยํ ภุตฺวาน สีลวาติฯ

อถ ราชา กณิฏฺฐิกาย สทฺธึ ฐตฺวา ฐิโต ปิยํคุทีเป ปริภุญฺชเนฺต ปญฺจสตภิกฺขู ทิสฺวา หโฏฺฐ อุทโคฺค อโหสิฯ อถ เต อปรภาเค อตฺตนา กตํ ทานวรํ อนุสฺสรนฺตา น จิเรเนว อุโภปิ โสตาปนฺนา อเหสุํฯ

๔. น คเณนฺตาตฺตโน ทุกฺขํ, วิหาย มหตึ สิรึ;
อายตึภวมิจฺฉนฺตา, สุชเนวํ สุเภ รตาฯ

๕. อายาเสน กตํ ปุญฺญํ, มหนฺตผลทายกํ;
อิติ มนฺตฺวาน เมธาวี, สหเตฺถเนว ตํ กเรติฯ

มหาเสนรโญฺญ วตฺถุํ ปฐมํฯ

๓๒. สุวณฺณติลกาย วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ลงฺกาทีเป กิร อนุราธปุรนคเร เอโก มาตุคาโม [เอกามาตุคามาติวา เอกามาตุคาโมติวา กตฺถจิ] สทฺธาสมฺปนฺนา นิจฺจํ อภยุตฺตรเจติเย ปุปฺผปูชํ กโรติ, อเถกทิวสํ สา อตฺตโน ธีตุยา สทฺธึ ตสฺมึ เจติเย ปุปฺผปูชนตฺถาย [ปุปฺผปูชตฺถาย อิติกตฺถจิ] คนฺตฺวา ปุปฺผาสนสาลาย อุทกํ อปสฺสนฺตี ธีตุ หเตฺถ ปุปฺผจโงฺคฏกํ ฐเปตฺวา ฆฏํ มาทาย โปกฺขรณึ อคมาสิ, ตโต สา ทาริกา มาตริ อนาคตายเยว [อนาคเตเยว อิติสพฺพตฺถ] อโธตาสเน ปุปฺผมุฏฺฐึคเหตฺวา มณฺฑลํ กตฺวา ปูเชตฺวา เอวํ ปตฺถนมกาสิฯ ตถา หิฯ

๑. มหาวีรสฺส ธีรสฺส, สยมฺภุสฺส มเหสิโน;
ติโลกคฺคสฺส นาถสฺส, ภควนฺตสฺส สตฺถุโนฯ

๒. ย มหํ ปูชยึ ปุปฺผํ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
รูปีนํ ปวรา เหสฺสํ, อาโรหปริณาหวาฯ

๓. มํ ทิสฺวา ปุริสา สเพฺพ, มุจฺฉนฺตุ กามมุจฺฉิตา;
นิจฺฉรนฺตุ สรีรา เม, รํสิมาลีว รํสิโยฯ

๔. หทยงฺคมา กณฺณสุขา, มญฺชุภาณี สุภา มม;
กินฺนรานํ ยถา วาณี, เอวเมว ปวตฺตตูติฯ

อถสฺสา มาตา อาคมฺม อโธตาสเน ปูชิตานิ ปุปฺผานิ ทิสฺวา กสฺมา จณฺฑาลี อโธตาสเน ภควโต ปุปฺผานิ ปูเชสิ, อยุตฺตํ ตยา กตนฺติ อาห, ตํ สุตฺวา สา มาตุยา กุชฺฌิตฺวา ตฺวํ จณฺฑาลีติ อโกฺกสิ, สา เอตฺตกํ ปุญฺญาปุญฺญํ กตฺวา อปรภาเค ตโต จุตา ชมฺพุทีเป อุตฺตรมธุรายํ เอกสฺส จณฺฑาลคนฺธพฺพพฺราหฺมณสฺส ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ, อุตฺตมรูปธรา อโหสิ, ตสฺสา สรีรโต เมฆมุขโต วิชฺชุลฺลตาวิย รํสิโย นิจฺฉรนฺติฯ สมนฺตา จตุหตฺถฎฺฐาเน สรีรปฺปภาย อนฺธกาเร วิธมติฯ มุขโต อุปฺปลคโนฺธ วายติ, กายโต จนฺทนคโนฺธ, ตสฺสา ทฺวินฺนํ ถนาน มนฺตเร สุวณฺณวณฺณํ เอกํ ติลกํ อโหสิ, เตน พาลสุริยสฺส วิย ปภา นิจฺฉรติฯ ทิฏฺฐทิฏฺฐา เยภุเยฺยน อุมฺมตฺตา วิย กามมเทน วิสญฺญิโน โหนฺติ, อโห กุสลากุสลานํ อานุภาโวฯ ตถา หิฯ

๕. เยน สา โกธสามาตุ, จณฺฑาลี อิติ ภาสิตา;
เตน สา อาสิ จณฺฑาลี, เชคุจฺฉา หีนชาติกาฯ

๖. สลฺลเกฺขตฺวาน สมฺพุทฺธ, คุณํ ปูเชสิ ยํ ตทา;
เตน ปุญฺญานุภาเวน, สา ภิรูปี มโนรมาฯ

๗. เยน เยน ปกาเรน, ปุญฺญปาปานิ โย กเร;
ตสฺส ตสฺสานุรูเปน, โมโรว ลภเต ผลํฯ

๘. ปาเปน จ ติรจฺฉาเน, ชายนฺติ กุสเลน เต;
วณฺณโปกฺขรตา โหติ, โมรานํ กมฺม มีทิสนฺติฯ

ตโต ตสฺสา มาตาปิตโร สุวณฺณติลกาติ นาม มกํสุฯ ตสฺมึกิร นคเร มนุสฺสา ตสฺสา รุปทสฺสเนนจ สวเณนจ สมฺปตฺตาปิ จณฺฑาลธีตา อยนฺติ ปริภวภเยน อาวาหํ น กโรนฺติฯ อถ ตสฺมึ นคเร เชฏฺฐจณฺฑาลพฺราหฺมณสฺส ปุโตฺต เอตมตฺถาย ตสฺสา มาตาปิตุนฺนํ สนฺติกํ วตฺถาภรณคนฺธมาลาทโย เปเสสิ สุวณฺณติลกํ อมฺหากํ ททนฺตูติ, เต ตํ ปวตฺตึ ตสฺสา อาโรเจสุํฯ สาสุส ชิคุจฺฉนฺตี ปริหาส มกาสิฯ ตโต พฺราหฺมณสฺส ปุโตฺต ลชฺชิโต รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา วีณํ มุเญฺจตฺวา คายมาโน เอวมาหฯ

๙. ลลนา นนานี จลโลจนานี,
ตรุณา รุณานี จลิตาธราณี;
มนุโช หิ โย เนตฺตปิยํ กโรติ,
ส ตุ นีจชาตึ อปิ โน ชหาติฯ

กิมิทนฺติ รญฺญา ปุโฎฺฐ อาหฯ

๑๐. สเมติ กึ เทว ฉมาย มตฺติกา,
กทาจิ จามีกรชาติกาย;
สิคาลเธนุ อปิ นีจชาติกา,
สเมติ กึสีหวเรน เทวาติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา เทว อิมสฺมึนคเร สุวณฺณติลกา นาเมกา จณฺฑาลธีตา อตฺถิ, สา สมานชาติเกหิ เปสิตปณฺณาการํ น คณฺหาติ, กุลวนฺตเยว ปเตฺถติ, กทา นาม กากี สุวณฺณหํเสน สมาคจฺฉติ เทวาติฯ ราชา ตํ สุตฺวา ตสฺสา ปิตรํ ปโกฺกสาเปตฺวา ตมตฺถํ วตฺวา สจฺจํ ภเณติ ปุจฺฉิ, โสปิ สจฺจํ เทว, สา ชาติสมฺปนฺนเมว กาเมตีติ อาหฯ ราชา เอวํ สติ ภเณ ปญฺจมธุรนคเร อุทฺทาฬพฺราหฺมโณ นาม อตฺถิ, โส ชาติสมฺปโนฺน มาติโตจ ปิติโตจ อนุปกฺกุโฎฺฐ , เชคุจฺฉา ปฏิกฺกูลา เอตาติ มาตุคาเมน สทฺธึ น สํวสติฯ อตฺตโน เคหโต ราชเคหํ คจฺฉโนฺตจ อาคจฺฉโนฺต จ โสฬสขีโรทกฆเฏหิ มเคฺค สิญฺจาเปสิฯ มาตุคาเม ทิสฺวา กาลกณฺณี มยา ทิฏฺฐาติ ขีโรทเกน มุขํ โธวติฯ ตว ธีตา สโกฺกนฺตี เตน สทฺธึ สํวสตุ, เอตมตฺถํ ตว ธีตรํ กเถหีติ อาห, โสปิ ตํ สุตฺวา เคหํ คนฺตฺวา ธีตรํ ปโกฺกสิตฺวา รญฺญา วุตฺตนิยาเมเนว ตสฺสา กเถสิฯ ตาย ตํ สุตฺวา สโกฺกนฺตี อหํ อุทฺทาฬพฺราหฺมเณน สทฺธึ วสิสฺสามิ, มา ตุเมฺห จินฺตถ, ปปญฺจมฺปิ มา กโรถ, ปาโตว คมิสฺสามีติ วุเตฺต ปิตา ปนสฺสา สาธูติ สหสฺสคฺฆนกจิตฺตกมฺพลกญฺจุเกน ธีตุสรีรํ ปารุปาเปตฺวา วีณาทิตุริยภณฺฑานิ คาหาเปตฺวา ธีตุยา สทฺธึ อทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺชิฯ คจฺฉโนฺต อนฺตรามเคฺค อญฺญตรสฺมึ นคเร รโญฺญ คนฺธพฺพํ กโรโนฺต ธีตรํ ปิฏฺฐิปเสฺส นิสีทาเปตฺวา คนฺธพฺพมกาสิฯ อถสฺส ปิฏฺฐิปสฺสนิสินฺนา สุวณฺณติลกา นยนโกฏิยา ทิฏฺฐึ ปาเปนฺตี สรเสน ตํ โอโลเกตฺวา ปารุตกญฺจุกํ กิญฺจิ อปเนตฺวา สรีรปฺปภํ ปญฺญาเปสิ, ราชา ปนสฺสา สรีรปฺปภํจ รูปสมฺปทํจ ทิสฺวา กามาตุโร วิคตสโญฺญ สมฺมูโฬฺห หุตฺวา มุหุเตฺตน ปฏิลทฺธสฺ

สาโส ตสฺสา สสฺสามิกาสฺสามิกภาวํ ปุจฺฉิตฺวา จณฺฑาลธีตาติ สุตฺวา ปริภวภเยน ตํ อาเนตุ มสกฺโกนฺโต เอวรูปํ วณฺณโปกฺขรสมฺปนฺนํ อิตฺถิรตนํ อลภนฺตสฺส เม โก อโตฺถ ชีวิเตนาติ โสจ โนฺต ปริเทวโนฺต กามมุจฺฉิโต กตฺตพฺพา กตฺตพฺพํ อชานโนฺต อสึ คเหตฺวา อตฺตโน สีสํ สย เมว ฉินฺทิตฺวา กาล มกาสิฯ เอวเมว อนฺตรามเคฺค ปญฺจราชาโน ตสฺสา รูปสมฺปตฺติมทมตฺตา อสินา ฉินฺนสีสา ชีวิตกฺขยํ ปาปุณึสุฯ ตถา หิ สตฺตา หิรญฺญสุวณฺณทาสิทาส ปุตฺตทาราทีสุ [ปุตฺตทาราทีหิ อิติสพฺพตฺถ] ปิยํ นิสฺสาย กาเมน มุจฺฉิตา อนยพฺยสนํ ปาปุณนฺตีติฯ วุตฺตเญฺหตํ ภควตาฯ

๑๑. ปิยโต ชายเต โสโก,
ปิยโต ชายเต ภยํ;
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๑๒. เปมโต ชายเต โสโก,
เปมโต ชายเต ภยํ;
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๑๓. รติยา ชายเต โสโก,
รติยา ชายเต ภยํ;
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๑๔. กามโต ชายเต โสโก,
กามโต ชายเต ภยํ;
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

๑๕. ตณฺหาย ชายเต โสโก,
ตณฺหาย ชายเต ภยํ;
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส,
นตฺถิ โสโก กุโต ภยํฯ

ตโต โส อนุกฺกเมน ปญฺจมธุรนครํ คนฺตฺวา อตฺตโน อาคตภาวํ รญฺญา กถาเปตฺวา เตน อนุญฺญาโต คนฺตฺวา ราชานํ อทฺทสฯ ตทา อุทฺทาฬพฺราหฺมโณ รโญฺญ อวิทูเร กมฺพลภทฺท ปีเฐ นิสิโนฺน โหติ, คนฺธพฺพพฺราหฺมโณปิ ธีตุยา สทฺธึ คนฺธพฺพํ กุรุมาโน นิสีทิฯ ตสฺมึขเณ ปิตุ ปิฏฺฐิปเสฺส นิสินฺนา สุวณฺณติลกา อุทฺทาฬพฺราหฺมโณ กตโมติ ปุจฺฉิตฺวา เอตสฺมึ ภทฺทปีเฐ นิ สิโนฺน เอโสติ สุตฺวา นิลามลโลจเนหิ ตํ โอโลกนฺติ ทสนรํสินา สมฺภินฺนสุรตฺตาธเรน มนฺทห สิตํ กโรนฺตี ตํ โอโลเกตฺวา ปารุตกญฺจุกํ อปเนตฺวา สรีรปฺปภํ วิสฺสเชฺชสิฯ ตํ ทิสฺวา พฺ ราหฺมโณ อุมฺมโตฺต โสเกน ปริทฯฺฒคโตฺต อุณฺหวาเตน ปูริตมุขนาโส อสฺสุนา กิลินฺนเนโตฺต วิสญฺญี อโหสิฯ ตโต โส มุหุเตฺตน ลทฺธสฺสาโส โรคีวิย รโญฺญ สกาสา อปสรโนฺต อตฺตโน เคหํ คนฺตฺวา สุหเท ปโกฺกสิตฺวา เตสํ เอวมาหฯ ภวเนฺตตฺถฯ

๑๖. โย อาปเท สมุปฺปเนฺน,

อุปติฎฺฐติ สนฺติเก;
สุขทุเกฺข สโม โหติ,
โส มิโตฺต โสจ ญาตโกฯ

๑๗. โย คุณํ ภาสเต ยสฺส, อคุณญฺจ นิคูหติ;
ปฏิเสเธตฺย [ปฏิเสเธติกตฺตพฺพา อิติสพฺพตฺถ] กตฺตพฺพา, โส มิโตฺต โสจ ญาต
โกฯ

๑๘. สฺวณฺณติลกานาม, ลลนา กามลาลยา;
นีลกฺขิจณฺฑกเณฺฑหิ, วิชเณฺฑสิ มโน มมฯ

๑๙. ตสฺสา มุขมฺพุเช สตฺตา, มม เนตฺตมธุพฺพตา,
อปฺปมฺปิน สรนฺตามํ, ตเตฺถวา ภิรมนฺติ เตฯ

๒๐. สเหว เตหิ เม จิตฺตํ, คตํ อุลฺลํฆิยุทฺธโต;
ลชฺชาคมฺภีรปริขํ, ธิติปาการมุคฺคตํฯ

๒๑. สมฺมุยฺหามิ ปมุยฺหามิ, สพฺพา มุยฺหนฺติ เม ทิสา;
ตสฺส เม สรณํ โหถ, กโรถ มม สงฺคหนฺติฯ

ตํ สุตฺวา เต เอวมาหํสุฯ

๒๒. ยํ ตฺวมาจริย ปเตฺถสิ, จณฺฑาลี สา อสงฺคมา;
กินฺนุ มีเฬฺหน สํโยโค, จนฺทนสฺส กทา สิยาฯ

๒๓. อคมฺมคมนา ยาติ, นรานํ ทูรโต สิรี;
กิตฺติจายุ พลํ พุทฺธิ, อยสํจ ส คจฺฉตีติฯ

อถ เตสํ พรหฺมโณ อาหฯ

๒๔. น ปริจฺจชติ โลโกยํ, อเมเชฺฌ มณิมุตฺตมํ;
ถีรตนํ ยุวาณี จ, ทุกฺกุลา อปิ คาหิยาติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา ตสฺสา สสฺสามิกาสฺสามิกภาวํ ญตฺวา อาเนถาติ อาห, เต ตถา อกํสุฯ ตโต พฺราหฺมโณ ตาย เคหํ อาคตกาลโต ปฎฺฐาย จตฺตาโร มาเส รโญฺญ อุปฎฺฐานํ เนว อคมาสิฯ ตสฺส ปน พฺรหฺมณสฺส สนฺติเก ปญฺจสตราชกุมารา นานาวิธานิ สิปฺปานิ อุคฺคณฺหนฺติฯ เต ตํ การณํ ญตฺวา สฺวณฺณติลกาย วิชฺชมานาย อมฺหากํ สิปฺปุคฺคหณสฺส อนฺตราโย ภวิสฺสติ, เยน เกนจิ อุปาเยน เอตํ มาเรตุํ วฎฺฎตีติ, จิเนฺตตฺวา เต หตฺถา จริยํ ปโกฺกสิตฺวา ลญฺชํ ทตฺวา เอวมาหํสุ, หตฺถึ สุราย มตฺตํ กตฺวา สฺวณฺณติลกํ มาเรหีติฯ ตโต เต สเพฺพ ราชงฺคเณ สนฺนิปติตฺวา ทูตํ ปาเหสุํ, อาจริยํ ทฎฺฐุกามมฺหาติฯ ตโต พฺราหฺมเณน อาคนฺตฺวา นิสิเนฺนน ปฏิสนฺถารํ กตฺวา อาจริย อาจริยานึ ปสฺสิตุกามมฺหาติ อาหํสุฯ อถ โส สฺวณฺณติลกํ คเหตฺวา อาคจฺฉถาติ มนุเสฺส เปเสสิฯ เต ตถา กรึสุ, อถ ตสฺสา วีถิมชฺฌํ สมฺปตฺตกาเล หตฺถึ วิสฺสชฺชาเปสุํฯ โส โสณฺฑาย ภูมิยํ ปหรโนฺต [ปหรโนฺตอุปธาวิตฺวา อิติกตฺถจิ] คจฺฉโนฺต อุปธาวิตฺวา โสเณฺฑน ตํ อุกฺขิปิตฺวา กุเมฺภ นิสีทาเปสิฯ ตโต ราชาโน ตถา ตํ มาราเปตุ มสโกฺกนฺตา ปุน ทิวเส มนุเสฺส ปโยเชตฺวา รตฺติยํ มาราเปสุํฯ พฺราหฺมโณปิ เอวรูปํ อิตฺถึ อลสิตฺวา ชีวนโต มตเมว [มตํ

เมเสโยฺย อิติกตฺถจิ] เสโยฺยติ โสจโนฺต ปริเทวโนฺต ราชงฺคเณ ทารุจิตกํ การาเปตฺวา อคฺคิํปวิสิตฺวา มโตติฯ เอวํ มาตุคามวสงฺคตา มหนฺตํ อนยพฺยสนญฺจ มรณญฺจ ปาปุณนฺตีติฯ วุตฺตเญฺหตํ ภควตาฯ

๒๕. มายาเวสา [มายาเจสา อิติกตฺถจิ] มรีจีว,
โสโก โรโค จุปทฺทโว;
ขราว พนฺธนา เจสา,
มจฺจุปาโส คุหาสโย;
ตาสุ โย วิสฺสเส โปโส,
โส นเรสุ นราธโมติฯ

๒๖. อโยนิโส สา ปฺริมาย ชาติยา,
ปุญฺญํ กริตฺวา อลภีทิสํ คติํ;
ธีสมฺปยุตฺตํ [ธิติสมฺปยุตฺตํ อิติกตฺถจิ] กุสลํ กโรนฺตา,
นิพฺพาณเมวาภิมุขํ กโรถาติฯ

สุวณฺณติลกาย วตฺถุํ ทุติยํฯ

๓๓. กปณาย วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ปรินิพฺพุเต ชมฺพุทีเป ตตฺถ ตตฺถ ภิกฺขุภิกฺขุณิโย จ อุปาสกอุปาสิกาโย จ ชยมหาโพธิํ วนฺทิสฺสามีติ เยภุเยฺยน คนฺตฺวา วนฺทนฺติฯ อถา ปรภาเค พหู ภิกฺขู สงฺคมฺม มหาโพธิํ วนฺทนตฺถาย คจฺฉนฺตา อญฺญตรสฺมิํ คามเก ภิกฺขาย จริตฺวา อาสนสาลํ คนฺตฺวา กตภตฺตกิจฺจา โถกํ วิสฺสมิํสุ, ตทา ตตฺถ เอกา กปณา ทุคฺคติตฺถี ตถา นิสินฺนภิกฺขู ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ ฐิตา อยฺยา กุหิํ คจฺฉนฺตีติ ปุจฺฉิฯ ภิกฺขู ตํ สุตฺวา ชยมหาโพธิสฺส อานุภาวญฺจ ตํ วนฺทนตฺถาย อตฺตานํ คมนญฺจ กเถนฺตา เอวมาหํสุฯ

๑. ยตฺถาสีโน ชิโน เชสิ, สเสนํ มกรทฺธชํ;
หนฺตฺวา กิเลสเสนญฺจ, พุโทฺธ อาสิ นิรุตฺตโรฯ

๒. ยํ ปูเชสิ มหาวีโร, ฐิโต ปท มโกปยํ;
สตฺตรตฺตินฺทิวํ เนตฺต, นีลนีรชรํสินาฯ

๓. สุราสุรนราทีนํ, เนตฺตาลิ ปาฬิปาตนา;
เมจกาการปเตฺตหิ, สิขณฺฑีวิย ภาติ โยฯ

๔. สุรปาทโปว สตฺตานํ, ยํ ติฎฺฐติ มหีตเล;
อิห โลเก ปรเตฺต จ, ททโนฺต อิจฺฉิติจฺฉิตํฯ

๕. ยสฺส ปุราณปณฺณมฺปิ, ปติตํ โย นโร อิธ;
ปูเชติ ตสฺส โส เทติ, ภวโภคํ มหีรุโหฯ

๖. คนฺธมาเลหิ สลิเลหิ, ยมฺปาสติ สทา นโร;
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ, ทุริตํ โส นิหญฺญติฯ

๗. โย เทติ อิหโลกตฺถํ,
โย เทติ ปารโลกิกํ,
สมฺปทํ ชยโพธิํ ตํ,
โภติ คจฺฉาม วนฺทิตุํฯ

ตํ สุตฺวา อุทคฺคา โสมนสฺสชาตา ภิกฺขุนํ เอวมาหฯ อหํ ภนฺเต ปรกุเล ภติยา กมฺมํ กโรนฺตี ทุเกฺขน กสิเรน ชีวิกํ กเปฺปมิฯ สฺวาตนาย เม ตณฺฑุลนาลิปิ [ภณฺฑุลนามฺป อิติสพฺพตฺถ] นตฺถิ, ปเคว อญฺญํ ธนํ, อิมํ วินา อญฺญํ สาฏกมฺปิ นตฺถิ, กสฺมา ปุเพฺพ อกตปุญฺญตฺตา, ตสฺมา อิมํ ภเนฺต สาฏกํ มมานุคฺคหาย โพธิมฺหิ ธชํ พนฺธถาติ ยาจิตฺวา สาฏกํ โธวิตฺวา เตสํ อทาสิฯ ภิกฺขูปิ ตสฺสานุคฺคหาย ตํ คเหตฺวา อคมํสุฯ สา สาฏกํ ทตฺวา ปีติปาโมชฺชมานสา เคหํ คนฺตฺวา ตทเหว รตฺติยา มชฺฌิมยาเม สตฺถกวาเตน อุปหตา กาลํ กตฺวา เตสํ ภิกฺขูนํ คมนมเคฺค เอกสฺมิํ รมณีเย วนสเณฺฑ ภุมฺมเทวตา หุตฺวา นิพฺพตฺตี, อถสฺสา ปุญฺญานุภาเวน ติโยชนิเก ฐาเน ทิพฺพกปฺปรุกฺขา ปาตุรหํสุ, ตตฺต ตตฺต นานาวิราคธชปตากา โอลมฺพนฺติฯ เทวปุตฺตา จ เทวธีตโร จ สพฺพาภรณวิภูสิตา ตเถว ธชปตากาทโย คเหตฺวา กีฬนฺติฯ นจฺจคีตาทิเนกานิ อจฺฉริยานิ ปโยเชนฺติฯ อถ ทุติยทิวเส เตปิ ภิกฺขู โพธิมณฺฑลํ คจฺฉนฺตา สายเณฺห ตํ ฐานํ ปตฺวา อชฺช อิมสฺมิํ วนสเณฺฑ วสิตฺวา คมิสฺสามาติ ตตฺถ วาสํ อุปคมิํสุ, ตโต เต รตฺติภาเค นานาวณฺณธเช จ เทวตาหิ ปโยชิยมานา คีตวาทิตาทโย จ ติโยชนฏฺฐาเน กปฺปรุกฺขานิ จ อิทํ สพฺพํ เทวิสฺสริยํ ตสฺสานุภาเวน นิพฺพตฺตภาวํ ทิสฺวา วิมฺหิตมานสา เทวธีตรํ อามเนฺตตฺวา ตฺวํ เกน กเมฺมน อิธ นิพฺพตฺตาติ ปุจฺฉิํสุฯ สา ภิกฺขู วนฺทิตฺวา อญฺชลิํ ปคฺคยฺห ฐิตา ภเนฺต มํ น สญฺชานิตฺถาติ อาหฯ ภิกฺขูหิ น มยํ สญฺชานาม ภคินีติ วุเตฺต สา อตฺตโน สภาวํ กเถนฺตี เอวมาหฯ

๘. หีโยฺย อาสนสาลาย, นิสีทิตฺถ สมาคตา;
ตุมฺหกํ สนฺติกํ คมฺม, ยา วรากีภิวาทยิฯ

๙. ยา โพธิํ ปูชนตฺถาย, วตฺถกํ ปฏิปาทยิ;
สาหํ หีโยฺย จุตา อาสิํ, รตฺติยํ พฺยาธิปีฬิตาฯ

๑๐. นานาสมฺปตฺติสํยุตฺตา, นานาภูสนภูสิตา;
วิมาเน รตนา กิเณฺณ, ชาตาหํ เอตฺถ กานเนฯ

๑๑. หีโยฺย ปสฺสิตฺถ เม คตฺตํ, รโชชเลฺลหิ สํกุลํ;
อชฺช ปสฺสถ เม คตฺตํ, วณฺณวนฺตํ ปภสฺสรํฯ

๑๒. หีโยฺย ปสฺสิตฺถ เม ภเนฺต, นิวตฺถํ มลินมฺพรํ;
อชฺช ปสฺสถ เม ภเนฺต, ทิพฺพมมฺพรมุตฺตมํฯ

๑๓. วิกิณฺณผลิตเคฺคหิ , เกเสหิ วิรลา กุลํ;
อูกาคูถปฏิกฺกูลํ, หีโยฺย อาสิสิรํ มมฯ

๑๔. อชฺช ตํ ปริวตฺติตฺวา, มม ปุญฺญานุภาวโต;
สุนีลมฺทุธมฺมิลฺลํ, กุสุมา ภรณภูสิตํฯ

๑๕. ปุรา เม สกสีเสน, วหิตํ ทารู ทกาทิกํ;
ปุเณฺณนาหํ อชฺช มาลา, ภารํ สีเส สมฺพฺพเหฯ

๑๖. ธชตฺถาย มยา หีโยฺย, ปทินฺนํ ถูลสาฏกํ;
อชฺช นิพฺพตฺติ เม โภโนฺต, มหนฺตํ ทิพฺพสมฺปทํฯ

๑๗. ชานมาเนน กตฺตพฺพํ, ทานาทีสุ มหปฺผลํ;
เทวโลเก มนุเสฺสสุ, สุขทํ ทาน มุตฺตมนฺติฯ

ตํ สุตฺวา สเพฺพ ภิกฺขู อจฺฉริยพฺภุตจิตฺตา อเหสุํฯ สา เทวตา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู นิมเนฺตตฺวา ทิเพฺพหิ ขชฺชโภเชฺชหิ สหตฺถา สนฺตเปฺปตฺวา เตหิ สทฺธิํ อาคจฺฉนฺตี อนฺตรามเคฺค ทานํ ททมานา มหาโพธิํ คนฺตฺวา สเพฺพหิ ธชปตากา ทีหิ จ นานาวิธวณฺณคนฺธสมฺปนฺนปุเปฺผหิ จ ทีปธูเปหิ จ โพธิํ ปูเชตฺวา ภิกฺขูนํ จีวรตฺถาย ทิพฺพวตฺถานิ ทตฺวา อาคมฺม ตสฺมิํเยว วนสเณฺฑ วสนฺตี นานาวิธานิ ปุญฺญานิ กตฺวา ตาวติํสภวเน นิพฺพตฺติฯ ภิกฺขูปิ ตํ อจฺฉริยํ ตตฺถ ตตฺถ ปกาเสนฺตา พหูชเน ปุญฺญกเมฺม นิโยเชสุํติฯ

๑๘. เอวํ วิธาปิ กปณา ชินสาสนมฺหิ,
กตฺวา ปสาท มถ ถูลกุเจลเกน;
ปูเชตฺว ทิพฺพวิภวํ อลภีติ ญตฺวา,
ปูชาปรา ภวถ วตฺถุสุ ตีสุ สมฺมาติฯ

กปณาย วตฺถุํ ตติยํฯ

๓๔. อินฺทคุตฺตเตฺถรสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควโต ปรินิพฺพาณโต โอรภาเค ชมฺพุทีเป กิร ปาฏลิปุตฺตํ นาม นครํ อโหสิฯ ตตฺถ ธมฺมาโสโก นาม มหิทฺธิโก มหานุภาโว อาณาจกฺกวตฺติ ราชา รชฺชํ กาเรติฯ อุทฺธํ อากาสโต เหฏฺฐา ปถวิยา โยชนปฺปมาเณ สกลชมฺพูทีเป ตสฺส อาณา ปวตฺตติ, ตทา สกลชมฺพุทีปวาสิโน จ จตุราสีติ นครสหเสฺส ราชาโน จ อตฺตโน อตฺตโน พลวาหเน คเหตฺวา อาคมฺม ธมฺมาโสกมหารโญฺญ อุปฏฺฐานํ กโรนฺติฯ ตสฺมิํ สมเย เทวปุตฺตนคเร เทวปุโตฺต นาม มหาราชา อตฺตโน พลวาหนํ คเหตฺวา รโญฺญ อุปฏฺฐานํ อคมาสิฯ ธมฺมาโสโก เทวปุตฺตมหาราชานํ ทิสฺวา มธุรปฏิสนฺถารํ กตฺวา ตุมฺหากํ รเฏฺฐ พหุสฺสุตา อาคตาคมา มหาคุณวนฺตา อยฺยา อตฺถีติ ปุจฺฉิฯ ตํ สุตฺวา เทวปุตฺตราชา อตฺถิ เทว ตสฺมิํ นคเร สีหกุมฺภกํ นาม มหาวิหารํฯ ตตฺถ อเนกสหสฺสภิกฺขู วิหรนฺติ สีลวนฺตา อปฺปิจฺฉา สนฺตุฏฺฐา วิเวกกามิโนฯ เตสุ สาฏฺฐกถาติปิฏกธโร อินฺทคุตฺตเตฺถโร นาม เตสํ ปาโมโกฺข อโหสิฯ โส อเนกปริยาเยน สนรามรานํ ภิกฺขูนํ ธมฺมํวเณฺณติฯ คุณวา อตฺตโน คุณํ นิสฺสาย โลเก ปากโฏติฯ ตํ สุตฺวา ราชา ตุฏฺฐมานโส เถรํ ปสฺสิตุกาโม หุตฺวา สมฺม ตฺวเมว คนฺตฺวา เถรํ ยาจิตฺวา อิธา เนหีติ อาหฯ ตํ สุตฺวา เทวปุตฺตราชา อตฺตโน หตฺถสฺสพลวาหนา ทิมหา เสนงฺคปริวุโต อินฺทคุตฺตเตฺถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อยฺย อยฺยํ ธมฺมาโสกมหาราชา ทฏฺฐุกาโมติ อาหฯ เถเรน สาธูติ สมฺปฏิจฺฉิเต ราชา เถเรน สมฺปฏิจฺฉิตภาวํ ธมฺมาโสกมหาราชิโน เปเสสิฯ ตโต ธมฺมาโสกมหาราชา โสมนสฺสปฺปโตฺต อตฺตโน อาณาปวตฺติตฏฺฐาเน ราชูนํ สาสนํ เปเสสิฯ สเพฺพว เถราคมนมคฺคํ อลงฺกโรนฺตูติฯ อถ เต ราชาโน ตุฏฺฐปหฏฺฐา อตฺตโน อตฺตโน นคเร เภริํ จราเปตฺวา เทวปุตฺตนครโต ยาว ปาฏลิปุตฺตนครํ เอตฺถนฺตเร ปญฺจปญฺญาสโยชนิกํ มคฺคํ วิสมํ สมํ กโรโนฺต เทวตานํ ทิพฺพวีถิมิว อลงฺกริตฺวา ธมฺมาโสกมหานรินฺทสฺส เอวํ สาสนํ เปเสสุํฯ ภวเนฺตตฺถฯ

๑. อินฺทคุตฺตมหาเถร, สามิโน คมนาย โน;

มคฺคํ อลงฺกโรนฺตูติ, มหาราเชน เปสิตํฯ

๒. ตโต เต อปเนตฺวาน, ปาสาณกณฺฏกาทิกํ;
วิสมํ สมํ กริตฺวาน, สมฺมชฺชิตฺวาน สาธุกํฯ

๓. โธตมุตฺตา สมาภาสา, โอกิริตฺวาน วาลุกา;
อุสฺสาปิตา ตตฺถ ตตฺถ, ทุสฺสโตรณปนฺติโยฯ

๔. กลโธตเหมรมฺภาทิ, นานาโตรณปนฺติโย;
ตถา ปุปฺผมยา เนก, โตรณูปริโตรณาฯ

๕. เตสุ เตสฺจ ฐาเนสุ, สงฺขตา กุสุมคฺฌิกา;
ตเถว คนฺธเตเลหิ, ทีปิตา ทีปปนฺติโยฯ

๖. ปทุมุปฺปลสนฺนีร, ปุปฺผปลฺลว ลงฺกตา;
ฐปิตา ฆฏมาลาโย, ปุณฺณา โสคนฺธวาริหิฯ

๗. นิลปีตา ทิสมฺภินฺน, ปตากาหิ ธเชหิ จ;
มคฺคสฺส อุภโต ปเสฺส, วนมาสิ สมากุลํฯ

๘. เกตโว อุคฺคตา ตตฺถ, มนฺทมนฺทสมีรณา;
อวฺหยนฺตาว โสภนฺติ, พฺรโหฺมรคสุราทโยฯ

๙. นาคจมฺปปุนฺนาค, เกตกีวกุลาทิหิ;
ปทุมุปฺปลา ทิชลเชหิ, มาลตี กุสุมา ทิหิฯ

๑๐. มาลาทาเมหิ เนเกหิ, มคฺคมาสิ วิจิตฺตกํ;
ปตฺถริตฺวา ปาทปเฏ, สิตฺตสมฺมตฺตภูมิยํฯ

๑๑. ลาชาทิปญฺจปุปฺผานิ, วิกิริํสุ มโนรมํ;
อลงฺกริตฺวา หตฺตสฺสา, กุสุมา ภรณาทิหิฯ

๑๒. มคฺคาลงฺกรณตฺถาย, ฐปิตาสุํ ตโต ตโต;
เตสุ เตสุ จ ฐาเนสุ, เภริมณฺฑลมชฺฌคาฯ

๑๓. นจฺจนฺติ จาตุรา นารี, รสภาวนิรนฺตรา;
กํสวํสาทิปคฺคยฺห, วเชฺชนฺตาเนกตนฺติโยฯ

๑๔. คายนฺติ มธุรํ คีตํ, คายเนตฺตถ ลยานฺวิตํ;
มโคฺคโส สาธุวาเทหิ, เภริตนฺตินเทหิจฯ

๑๕. กรีนํ โกญฺจนาเทหิ, หยานํ เหสิเตหิ จ;
เนกวิฏงฺกสเงฺฆหิ, โส กรีหิ สมากุโลฯ

๑๖. มคฺคสฺส อุภโต ปเสฺส, เทวกญฺญูปมา สุภา;
มาลากลาเป ปคฺคยฺห, ติฏฺฐนฺติ ตุฏฺฐมานสาฯ

๑๗. ตถา ปุณฺณฆเฏ คยฺห, ปทุมุปฺปลสํกุเล,
อฏฺฐมงฺคลมุคฺคยฺห, ติฏฺฐนฺติ ปมทา ตหึฯ

๑๘. สีตลูทกสมฺปนฺน, ปปาหิ สมลงฺกตา;
สินานตฺถํ ขตา อาสุํ, โปกฺขรโญฺญ ตหึตหึฯ

๑๙. ตหึตหึกตา อาสุํ, ทานสาลา มโนรมา;
นิจิตาสุมเนกานิ, ทาโนปกรณา ตหึฯ

๒๐. เอวํ เนกวิธา ปูชา, อเมฺหหิ ปฏิปาทิตา;
ฐเปตฺวาน มหาคงฺคํ, ตํ ชานาตุ มหีปตีติฯ

ตํ สุตฺวา อโสกมหาราชา คงฺคํ อลงฺกโรถาติ โสฬสยเกฺข เปเสสิ, เต สปริวารา ตตฺถ คนฺตฺวา อตฺตโน อานุภาเวน คงฺคาย อโนฺต ติคาวุตฎฺฐาเน อุทุกฺขลปาสาเณ ฐเปสุํฯ ฐเปตฺวา ถเมฺภ อุสฺสาเปตฺวา ตุลาสํฆาเฏ ทตฺวา หิมวนฺตโต รตฺตจนฺทนสาเร อาหริตฺวา ปทเร สนฺถริตฺวา อเนเกหิ ปูชาวิธาเนหิ อลงฺกริตฺวา รโญฺญ เอวํ สาสนํ เปเสสุํฯ ภวเนฺตตฺถฯ

๒๑. ยมตฺถาย มยํ สเพฺพ, มหาราเชน เปสิตา;
อเมฺหหิ ทานิ ตํ สพฺพํ, กตเมว สุโณถ ตํฯ

๒๒. คาวุตตฺตยคมฺภีรํ, คงฺคํ โยชนวิตฺถตํ;
ถเมฺภ ปติฏฺฐเปตฺวาน, อนคฺฆํ รตฺตจนฺทนํฯ

๒๓. หิมวนฺตโต หริตฺวาน, เสตุํ ตตฺถ สุมาปิตํ;
โตรณา จ อุโภ ปเสฺส, รตเนหิ สุนิมฺมิตาฯ

๒๔. ปุณฺณกุมฺภทฺธชา เจว, ปทีปาวลิโย ตถา;
อุโภ ปเสฺสสุ รตนานิ, มาเปตฺวาลมฺพนานิจฯ

๒๕. สุวณฺณมณิมุตฺตาทิ, ทาเมหิ สมลงฺกตา;
วาลุกตฺถาย โอกิณฺณา, โธตมุตฺตา ปภสฺสราฯ

๒๖. เตสุ เตสุ จ ฐาเนสุ, ฐปิตาสุํ มหามณี;
นานาราควิตาเนหิ, โสภิตา เสตุโน ปริฯ

๒๗. โอลมฺพิตาสุํ ตเตฺถว, ทิพฺพาทิกุสุมาทโย;
นิฏฺฐิตํ อิธ กาตพฺพ, ยุตฺตํ ปูชาวิธึตุ โน;
เทโวตํ ปฏิชานาตุ, อิติ วตฺวาน เปสยุํติฯ

ตมฺปิ สุตฺวา อโสโก มหาราชา ตุเมฺหว เถรํ อิธาเนถาติ เตสํเยว สาสนํ ปฏิเปเสสิ, เต สาธูติ อินฺทคุตฺตเตฺถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ภเนฺต ปาฏลิปุตฺตนครสฺส คมนาย กาโลติ อาหํสุ, ตโต เถโร สฏฺฐิสหสฺสมเตฺตหิ ภิกฺขุสเงฺฆหิ ปริวุโต ปญฺจปณฺณาสโยชนมคฺคํ ปฏิปชฺชิฯ อถาปรํ เทวปุตฺตนครวาสิโน อเนกวิธมาลาคนฺธวาสจุณฺณทฺธชปตากาทีหิ อเนเกหิ ตาลาวจเรหิ นจฺจคีตวาทิเตหิ ปูเชตฺวา อคมํสุฯ อถ เถโร มหเนฺตน ปูชาวิธาเนน ชมฺพุทีปวาสีหิ ปูชิยมาโน อนุกฺกเมน จนฺทภาคาย คงฺคาย เสตุํ ปตฺวา ตตฺถ มหนฺตํ ปูชาวิธานํ โอโลเกโนฺต เอวํ จิเนฺตสิ, เอวํ อุฬารํ ปูชาวิธานํ อิทานิ ชมฺพุทีเป นาญฺญสฺส โหติ, มยฺหเมเวตํ กตํฯ อหเม

เวตฺต อุตฺตโม อปฺปฏิโมติ เอวํ เสยฺยสฺส เสโยฺยหมสฺมีติ มานํ อุปฺปาเทตฺวา อฏฺฐาสิฯ ตสฺมิํ ขเณ เอโก ขีณาสวเตฺถโร ตํ มาเนนุปตฺถทฺธเจตสา ฐิตํ ทิพฺพจกฺขุนา ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เถรสฺส โอวทโนฺต เอวมาหฯ ตสฺมาฯ

๒๘. มา มานสฺส วสี โหถ, มาโน ภเนฺต วสํคตํ [มานํภเนฺตวสีกตํ อิติสพฺพตฺถ];
อนตฺถโท สทา โหติ, ปาเตตฺวาน ภวา วเฏฯ

๒๙. มาโน ปลาลิโต สโตฺต, ตณฺหาปฏิฆสงฺคโต;
มกฺกโฏรคโสณาทิ, หุตฺวา ชายติ ชาติสุฯ

๓๐. มา มานํ สามิ ปูเรหิ, อตฺตานํ ปริโสธย;
อปริสุทฺธา สโย ภิกฺขุ, ทายกํ น ปริโตสติฯ

๓๑. ททนฺตานํ สรนฺตานํ, ปูเชนฺตานํ สเจ ตุวํ;
มหปฺผลํ มหาภูติํ, กามตฺถ โหถ นิพฺพณาติ [นิมฺมนา อิติกตฺตจิ]ฯ

ตํ สุตฺวา เถโร สํสาเร นิพฺพิโนฺท ตเตฺถว ฐิโต ติลกฺขณํ ปฏฺฐเปตฺวา กรชกายํ สมฺมสโนฺต สหปฏิ สมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวาว นิกฺขมิฯ ตโต ธมฺมาโสกมหาราชา พลวาหนปริวุโต มหเนฺตน ปูชาวิธาเนน ปฏิมคฺคํ อาคมฺม วนฺทิตฺวา ตโต ทิคุณํ ปูชาสกฺการํ กุรฺมาโน มหาภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ เถรํ อตฺตโน นครํ เนตฺวา ตสฺส ธมฺมกถํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส ปญฺจสีเล ปติฏฺฐาย มหนฺตํ วิหารํ กาเรตฺวา เถเรน สหาคตานํ สฏฺฐิสหสฺสานํ ภิกฺขูนํ จตุปจฺจเยหิ อุปฏฺฐานมกาสิ, อถ เถโร สาฏฺฐกถํ ปิฏกตฺตยํ ปกาเสโนฺต ตสฺมิํ จิรํ วสิตฺวา ตเตฺถว ปรินิพฺพายิฯ ตโต ราชา สปริโส ตสฺส สรีรนิเกฺขปํ กาเรตฺวา ธาตุโย คเหตฺวา มหนฺตํ เจติยํ การาเปสีติฯ

๓๒. ปุราตนานํ ภุวิ ปุญฺญกมฺมินํ,
คุณานุภาเวน มเหนฺติ เอวํ;
สเทวกา นํ มนสีกโรนฺตา,
ปุญฺญํ กโรถา ยตเน สทา ทราติฯ

อินฺทคุตฺตเตฺถรสฺส วตฺถุํ จตุตฺถํฯ

๓๕. สาขมาลปูชิกาย วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควา ทสปารมิโย ปูเรตฺวา อนุกฺกเมน ตุสิตภวเน นิพฺพโตฺต เทเวหิ อาราธิโต สกฺกราชกุเล ปฏิสนฺธิํ คเหตฺวา มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขโนฺต อนุกฺกเมน ปรมาภิสโมฺพธิํ ปตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ปญฺจจตฺตาลีสสํวจฺฉรานิ ฐตฺวา จตุราสีติธมฺมกฺขนฺธสหสฺสานิ เทเสตฺวา คณนปถมตีเต สเตฺต ภวกนฺตารโต สนฺตาเรตฺวา สพฺพพุทฺธกิจฺจานิ นิฏฺฐาเปตฺวา กุสินารายํ อุปวตฺตเน มลฺลานํ สาลวเน ยมกสาลาน มนฺตเร อุตฺตรสีสกํ ปญฺญเตฺต มญฺจเก เวสาขปุณฺณทิวเส ทกฺขิเณน ปเสฺสน สโต สมฺปชาโน อนุฏฺฐานเสยฺยาย นิปโนฺน ปจฺฉิมยาเม ภิกฺขู โอวทิตฺวา พลวปจฺจู-ส สมเย มหาปถวิํกเมฺปโนฺต อนุปาทิเสสาย นิพฺพาณธาตุยา ปรินิพฺพายิ, นิพฺพุเต ปน ภควติ โลกนาเถ อานนฺทเตฺถโร มลฺลราชูนํ เอตํ ปวตฺติํ อาโรเจสิฯ ตโต โกสินารกา จ เทวพฺรหฺมาทโย จ สนฺนิปติตฺวา นจฺจคีตวาทิเตหิ มาลาคนฺธาทีหิ จ สกฺกโรนฺตา ครุกโรนฺตา มาเนนฺตา ปูเชนฺตา เจลวิตานาทโย กโรนฺตา ภควโต สรีรํ นครมเชฺฌ ยตฺถ มกุฏพนฺธนํ นาม มลฺลานํ เจติยํ, ตตฺถ เนตฺวา จกฺกวตฺติสฺส สรีรํ วิย อหเตน วเตฺถน เวเฐตฺวา ตโต วิหเตน กปฺ

ปาเสน เวเฐตฺวาติ เอวํ ปญฺจทุสฺสยุคสเตหิ เวเฐตฺวา อายสาย เตลโทณิยา ปกฺขิปิตฺวา อญฺญิสฺสาย อายสาย โทณิยา ปฏิกุชฺชิตฺวา สพฺพคนฺธานํ จิตกํ กริตฺวา ภควโต สรีรํ จิตกํ อาโรเปสุํฯ อถ มหากสฺสปตฺเถเรน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทิเต เทวตานุภาเวน จิตโก สมนฺตา เอกปฺปหาเรเนว ปชฺชลิฯ ภควโต ปน สรีเร ทเฑฺฒ สุมนมกุฬสทิสา ธาตุโย อวสิสฺสึสุฯ ตสฺมึ กิร สมเย โกสลรโญฺญ ชนปเท อญฺญตรา คามวาสิกา อิตฺถี ภควติ ปรินิพฺพุเต สาธุกีฬํ อาคจฺฉมานา อนฺตรามเคฺค อตฺตโน สรีเร อุปฺปนฺนวาตโรเคน อุปทฺทุตา สาธุกีฬํ สมฺปาปุณิตุํ อสโกฺกนฺตี สตฺถุ อาฬาหนํ คนฺตฺวา ภควโต ธาตุสรีเร ตีณิ สาขปุปฺผานิ ปูเชตฺวา ปสนฺนมานสา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา คตา ตาย เอว รตฺติยา มชฺฌิมยาเม กาลํ กตฺวา ตาวตึสภวเน ตึสโยชนิเก กนกวิมาเน นิพฺพตฺติฯ ตสฺสา ปุพฺพกมฺมปกาสนตฺถํ จกฺกมตฺตานิ สาขปุปฺผานิ ตตฺต ตตฺถ โอลมฺพนฺติฯ เตเหว สพฺพํ วิมานํ เอโกภาสี [เอโกภาสิ ตโต อิติสพฺพตฺถ] อโหสิฯ ตโต สุคนฺธกรณฺฑกํ วิย จ อโหสิ, สา ปน อตฺตโน โสภคฺคปฺปตฺตํ อตฺตภาวญฺจ วิมานสมฺปทญฺจ ปริวารสมฺปตฺติโย จ ทิสฺวา วิมฺหิตมานสา ปุเพฺพ กเตน [ปุเพฺพกิสฺสเมฯ ปุเพฺพกเตนเม อิติจกฺตถจิ] เกน เม ปุญฺญกเมฺมนา ยํ ลทฺธาติ โอโลกนฺตี ภควโต ธาตุสรีรสฺมึ ปูชิตานิ ตีณิ สาขปุปฺผานิ ทิสฺวา ปสนฺนมานสา มหาจกฺกปฺปมาณํ สาขมาลํ หเตฺถน ธาเรนฺตี ธาตุปูชนตฺถาย อคมาสิฯ ตทา ตตฺถ สนฺนิปติตา มนุสฺสา ตสฺสา รูปสมฺปทญฺจ หเตฺต มหนฺตํ สาขมาลญฺจ ทิสฺวา วิมฺหิตมานสา อมฺม ตฺวํ กตฺถ วาสิกาฯ กตฺถ ปนิมํ ปุปฺผํ ปฏิลทฺธนฺติ ปุจฺฉึสุ, ตํ สุตฺวา เทวธีตา อตฺตนา ภควโต ธาตุสรีรสฺส ปูชิตสาขมาลตฺตยานุภาเวน ปฏิลทฺธสมฺปตฺติโย จ ทิพฺพวิมานญฺจ ปุเพฺพ มตกเลวรํ จาติ สพฺพํ เตสํ ทเสฺสตฺวา ธมฺมเทสนาวสาเน อาหฯ

๑. สมาคตา ภวนฺตา โภ, ปสฺสนฺตุ มม สมฺปทํ;
กตมเปฺปน กาเรน, สมฺมาสมฺพุทฺธธาตุยาฯ

๒. สาขมาลานิ ตีเณว, หีโยฺยหํ มุนิธาตุยา;
ปูชยิตฺวาน สนฺตุฏฺฐา, นิวตฺตา ตาย รตฺติยาฯ

๓. มรนฺตี ขรวาเตน, ตมหํ สุจริตํ สรึ;
เตนาหํ ปุญฺญกเมฺมน, ตาวตึสูปคาอหุํฯ

๔. ตตฺถ เม อาสิ ปาสาโท, ตึสโยชนมุคฺคโต;
กูฏาคารวรากิโณฺณ, สาขมาลาติ [สาธมาโล อิติปิกตฺถจิ], วิสฺสุโตฯ

๕. ยถา สพฺพสุคเนฺธหิ, กรณฺฑํ ปริภาวิตํ;
ตถา ทิพฺพสุคเนฺธหิ, คนฺธิตํ ภวนํ มมฯ

๖. จกฺกมตฺตา สาขปุปฺผา, ตตฺถ ตตฺถูปลมฺพเร [ตตวตฺถุปลพฺพเร อิติปิกตฺถจิ];
ทิพฺพคนฺธา ปวายนฺติ, มธุพฺพภนิเสวิตาฯ

๗. ภสฺสนฺติ เอกปุปฺผสฺมา, ตุมฺพมตฺตา หิ เรณโว;
เตหิ ปิญฺชริตา เทวา, กีฬนฺติ จ ลลนฺติจฯ

๘. ปีฬนฺธิตฺวาน มาลาธยา, สุทิพฺพา ภรณานิจ;
สหจฺฉรา เทวปุตฺตา, นจฺจคีตาทิพฺยาวฎาฯ

๙. ปสฺสเถมํ ภุชงฺคา โภ, สตฺตา โมเหน ปารุตา;
หีโยฺย มตํ ปวิทฺธํ เม, ปูติภูตํ กเลวรํฯ

๑๐. ปุพฺเพหิ สมากิณฺณํ, มกฺขิกาคณกีฬิตํ;
กากโสณาทิสตฺตาน, มาหารํ กุณปาลยํฯ

๑๑. ปเตฺถนฺติ ปุริสา ปุเพฺพ, อเนโกปายเนน ตํ;
ทฎฺฐุมฺปิทานิ นิจฺฉนฺติ, ตณฺหายญฺญาณตา อโหฯ

๑๒. โลกปโชฺชตกสฺสาหํ, วิมลสฺส ยสสฺสิโน;
ธาตุํ หีโยฺย มหิํ สมฺมา, อชฺช สเคฺค ปติฎฺฐิตาฯ

๑๓. หิตฺวาเน ตาทิสํ กายํ, ลทฺธํทานิ มเมทิสํ;
ทิพฺพตฺตภาวํ โสภาหิ, ภาสมาน มุทิกฺขถฯ

๑๔. ภาสมานาย เม วาจํ, สุโณเถตฺถ สมาคตา;
นเตฺถวากตปุญฺญสฺส, อณุมตฺตํ ภเว สุขํฯ

๑๕. พินฺทุมตฺตมฺปิ โย ปุญฺญ, พีชํ โรเปติ สาสเน;
น หา นตฺถผลํ [นหปนนฺตผลํ อิติปิกตฺถจิ] โหติ, ยาว นิพฺพาณปตฺติยาติฯ

เอวํ สา เทวตา อตฺตนา ปฎิลทฺธทิพฺพวิภวํ ทเสฺสตฺวา ชนกายํ โอวทิตฺวา ทิพฺพสาขปุเปฺผหิ ชินธาตุํ ปูเชตฺวา มนุสฺสานํ ปสฺสนฺตานํเยว สทฺธิํ วิมาเนน เทวโลกเมว อคมาสิฯ ตํ ทิสฺวา มหาชโน ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา เทวโลกํ ปูเรสีติฯ

๑๖. เอวณฺหิ สา ปุปฺผมเตฺตน ธาตุํ,
ปูเชตฺว เทเวสุ อลตฺถ ภูติํ;
ตุเมฺหปิ โภโนฺต ติทิเวสุ สาตํ,
กามตฺถ เจ กตฺถ ปุญฺญานิ สาธุํติฯ

สาขมาลปูชิกาย วตฺถุํ ปญฺจมํฯ

๓๖. โมริยพฺรหฺมณสฺส วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อมฺหากํ ภควติ ปรินิพฺพุเต มคธรเฎฺฐ มจลํ นาม มหาคามํ อโหสิฯ ตตฺถ โมริโยนาม พฺราหฺมโณ ปฎิวสติ สโทฺธ ปสโนฺน, ตสฺส เสนานาเม กา ภริยา อตฺถิฯ สาปิ สทฺธา ปสนฺนา รตนตฺตเยสุฯ เต อุโภปิ สมคฺคา สโมฺมทมานา ภิกฺขุสงฺฆํ นิมเนฺตตฺวา นิจฺจํ ทานํ ปวเตฺตนฺตา จีวราทิจตุปจฺจเยหิ อุปฎฺฐหนฺตา สีลํ รกฺขนฺตา อุโปสถกมฺมํ กโรนฺตา ทิวสํ วีตินาเมนฺติฯ อถสฺส เคเห วิภวํ เยภุเยฺยน ทานาทีสุ ปริกฺขยมคมาสิฯ ตโต พฺราหฺมณี สามิ โน เคเห ธนํ ปริกฺขีณํฯ กถํ ทานํ ปวเตฺตยฺยามาติ พฺราหฺมณสฺส อาโรเจสิ, ตโต พฺราหฺมโณ มา ภเทฺท จิเนฺตสิฯ เยนเกนจิ อุปาเยน ทานํ ปติฎฺฐเปสฺสามาติ วตฺวา ตสฺมิํเยว อตฺตโน สอุสฺสาหตํ ปกาโสโนฺต อาหฯ

๑. ชานมาโน หิ โลกสฺมิํ, ทานเสฺสทํ ผลํ อิติ;
น ทชฺชา โก สฺสีเลสุ, อปฺปมฺปิ ทิวสมฺปติฯ

๒. สคฺคโลกนิทานานิ, ทานานิ มติมา อิธ;
โกหินาม นโร โลเก, น ทเทยฺย หิเต รโตติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา ภเทฺท วนํ ปวิสิตฺวา อเนกวิธานิ ปณฺณานิ จ ผลานิ จ ปจฺฉิปูรํ อาหริตฺวา วิกฺกิณิตฺวาปิ ทานํ น อุปจฺฉินฺทิสฺสามาติ วตฺวา ตโต ปฏฺฐาย วนํ คนฺตฺวา ปณฺณานิ จ ผลานิ จ อาหริตฺวา วิกฺกิณิตฺวา ทานํ เทโนฺต ปฏิวสติฯ อเถกทิวสํ พฺราหฺมโณ วนํ ปวิโฏฺฐ ปเณฺณหิ จ ผเลหิ จ ปจฺฉิํ ปูเรตฺวา สีเสนา ทาย เคหํ อาคจฺฉโนฺต ปุปฺผผลปลฺลเวหิ วินตํ เนกตรุคณนิจิตํ สมฺมตฺตาเนกจาตกจตุปฺปทนิเสวิตํ วิปฺปกิณฺณานนฺตปุปฺผปตฺตกิญฺชกฺขจฺฉนฺนวาฬุกาตลํ สนฺทมานสีตลา มลชลปฺปวาหํ อกทฺทมานินฺนสุปติเตฺตหิ สุนฺทรํ กนฺทรํ ทิสฺวา ปจฺฉิํ ตีเร ฐเปตฺวา โอติโณฺณ นหายติ, ตสฺมิํ ขเณ ตตฺถ เอกสฺมิํ รุเกฺข อธิวโตฺถ เทวปุโตฺต ตํ ตตฺถ นหายนฺตํ ทิสฺวา กินฺนุ โข เอส กลฺยาณชฺฌาสโย วา อุทาหุ ปาปชฺฌาสโย สโตฺตติ ทิพฺพจกฺขุนา อุปธารโนฺต อจฺฉริยปุริโส เอโส ทุคฺคโตปิ หุตฺวา อตฺตโน ทานปฺปเวณิยา อุปจฺฉิชฺชนภเยน วนํ คนฺตฺวา ปณฺณานิ จ ผลานิ จ อาหริตฺวา ทุเกฺขน กสิเรน ชีวิกํ กเปฺปโนฺต ทานธมฺมํ น อุปจฺฉินฺทตีติ จิเนฺตตฺวา ตสฺส คุณาทโย ปฏิจฺจ ปจฺฉิยํ ฐปิตปณฺณานิ จ ผลานิ จ สพฺพานิ สุวณฺณานิ โหนฺตูติ อธิฏฺฐาสิฯ อถสฺสานุภาเวน สพฺพํ สุวณฺณํ อโหสิ, อถ โส สุวณฺณปุณฺณปจฺฉิยํ อุปริ สุวณฺณราสิมตฺถเก สพฺพกามททํ มหนฺตํ มณิรตนํ ฐเปตฺวา อนฺตรหิโต ปฏิกฺกมฺม อฏฺฐาสิ, ตโต พฺราหฺมโณ นหาตฺวา อุตฺติโณฺณ ปจฺฉิยํ สมฺปุณฺณสุวณฺณวณฺณรํสินา สมฺภินฺนวิโชฺชตมานมณิรตนํ ทิสฺวา กิเมตํติ อาสงฺกิตปริสงฺกิโต ปจฺฉิสมีปํ คนฺตฺวา หตฺถํ ปสาเรตุํ อวิสหโนฺต อฏฺฐาสิฯ ตํ ทิสฺวา เทวปุโตฺต ทิสฺสมานสรีเรน ฐตฺวา มา ตฺวํ ภายิ พฺราหฺมณฯ มยา เอตานิ นิมฺมิตานิ, คเหตฺวา คจฺฉาหีติ อาห, อถ พฺราหฺมโณ เทวปุตฺตสฺส กถํ สุตฺวา อยํ เทวปุโตฺต อิมํ มยา นิมฺมิตํ, คเหตฺวา คจฺฉาติ วทติฯ กินฺนุ โข โส อตฺตโน อานุภาเวน เทติ, อุทาหุ มยา กตปุเญฺญนาติ ปุจฺฉิสฺสามิ ตํติ ปญฺชลิโกว เทวปุตฺตํ ปุจฺฉโนฺต อาหฯ

๓. ปุจฺฉามิ ปญฺชลี ทานิ, เทวปุตฺต มหิทฺธิก;
ททาสิ เม สุวณฺณญฺจ, กามทํ มณิมุตฺตมํฯ

๔. นาปิ โก โน ตุวํ ญาติ,
น มิโตฺต โนปการโก;
กิํ ตุวํ อตฺถวสํ ทิสฺวา,
มม ทชฺชาสิมํ ธนํฯ

๕. เกน ตเปน สีเลน, เกนาจารคุเณน จ;
เยน ทชฺชาสิ เม เทว, กิํ เม สุจริตํ จิตํฯ

๖. กินฺนุ ปุราตนํ กมฺมํ, เกน กเมฺมน ทสฺสสิ;
อถวา ตวิทฺธิยา เทสิ, ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิโตติฯ

ตโต เทวปุโตฺต น โข ปนาหํ พฺราหฺมณ เทโวติ ปเรสํ กิญฺจิ ทาตุํ สโกฺกมิ, ตยา ปุเพฺพ กตสุจริตานุภาเวน นิพฺพตฺตตีติ วตฺวา ทิพฺพจกฺขุนา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทิสฺวา ตสฺส ปกาเสโนฺต อาหฯ

๗. กสฺสเป โลกปโชฺชเต, สมฺพุเทฺธ ปรินิพฺพุเต;
สพฺพตฺถ ปตฺถฏํ อาสิ, ตสฺส พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๘. ตทา ปจฺจนฺติเม คาเม, ตุวมาสิ กุลทารโก;
สโทฺธ อาสิ ปสโนฺน จ, ทายโก กุสเล รโตฯ

๙. ตทา ปพฺพชิโต เอโก, คจฺฉนฺโต อนฺตราปเถ;
โจเรหิ อนุพโทฺธสิ, อจฺฉินฺนปตฺตจีวโรฯ

๑๐. สาขาภงฺคํ นิวาเสตฺวา, ปารุปิตฺวา ตเถว ตํ;
อโนฺตคามํ ปวิโฎฺฐสิ, เอสมาโน ปิโลติเกฯ

๑๑. ตโต ตฺวํ จรมานํ ตํ, ทิสฺวา กมฺปิตมานโส;
วตฺถยุคํ อทาสิ ตฺวํ, สทฺทหํ ทานโต ผลํฯ

๑๒. ปโตฺถทเนน ตํ ภิกฺขุํ, ปริวิสิตฺวา ยถาพลํ;
เปเสสิ อภิวาเทตฺวา, สทฺธาย สุทฺธมานโสฯ

๑๓. อิมํ ตฺวํ อกรี ปุญฺญํ, ตุเยฺหตํ จริตํ อิมํ;
ตสฺส เต ปุญฺญกมฺมสฺส, อมฺขยผล มีทิสํติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา อิทํ เต พฺราหฺมณ ธนํ ราชาทีหิ มยา อนาหรณียํ กตํ, ตฺวํ อปริสงฺกโนฺต คเหตฺวา ยถาธิปฺปายํ กโรหิ, อิมํ โข ปน มณิรตนํ อิจฺฉิติจฺฉิตํ ปสวติ, เตนาปิ อานุภาเวนตว ทานํ อนุปจฺฉินฺทโนฺต ปุตฺตทาราทโย โปเสหีติ อนุสาสิ, ตํ สุตฺวา พฺราหฺมโณ เตน วุตฺตนิยาเมเนว ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ททโนฺต สีลํ รกฺขโนฺต จิรํ วสิตฺวา อปรภาเค ตโต จุโต เทวโลเก นิพฺพตฺตีติฯ

๑๔. เอวํ นิหีนาปิ ธเนน สโนฺต,
ทานนฺวยํ เนว ปริจฺจชนฺติ;
ตสฺมา หิ โภโนฺต สติ เทยฺยธเมฺม,
มา กตฺถ ทาเนสุ ปมาทภาวํติฯ

โมริยพฺราหฺมณสฺส วตฺถุํ ฉฎฺฐมํฯ

๓๗. ปุตฺตวตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

เอกสฺมิํ กิร สมเย ลงฺกาทีปวาสิโน สฎฺฐิมตฺตา ภิกฺขู ชยมหาโพธิํ วนฺทิตุกามา เอกโต มเนฺตตฺวา มหาติเตฺถน นาวํ อารุยฺห ชมฺพุทีปํ ปตฺวา ตามลิตฺติปเฎฺฐเน [ตมลิตฺตปฎฺฎเน อิติกตฺถจิ] โอตริตฺวา อนุกฺกเมน ปาฎลิปุตฺตนครํ ปาปุณิํสุฯ อถ ตสฺมิํ นคเร ปิณฺฑาย จรเนฺต เต ภิกฺขู เอโก ทุคฺคตมนุโสฺส ทิสฺวา จิเรน [จิเรนาหํทิฎฺฐา อิติสพฺพตฺถ] มยา ทิฎฺฐา พุทฺธปุตฺตาติ โสมนโสฺส ภริยํ ปโกฺกสิตฺวา ภเทฺท อิเมสํ อยฺยานํ ทานํ ทาตุกาโมมฺหิ, ปุเพฺพ โน อกตปุญฺญตฺตา อิทานิ ทุคฺคตา ชาตา, อิเมสุ ปุญฺญเกฺขเตฺตสุ พีชํ โน เจ โรเปสฺสาม, ปุนปิ เอวเมว ภวิสฺสามาติ วตฺวา กิํ เม เคเห เทยฺยธมฺมํ อตฺถีติ ปุจฺฉิฯ สา ตํ สุตฺวา ฆเร โน สามิ อยฺยานํ กิญฺจิ ทาตพฺพํ น ปสฺสามิฯ อปิ จ มม ปุตฺตํ มาเรตฺวา ทานํ ทาตุํ สกฺกาติฯ โส ตสฺสา กถํ สุตฺวา ภเทฺท ปุตฺตํ มาเรตฺวา กิํ ทานํ เทมาติ อาหฯ ตาย ตํ สุตฺวา สามิ กิํ น ชานาสิ, ปุเตฺต โน มเต สนฺทิฎฺฐสมฺภตฺตา ญาติมิตฺตสุหชฺชา จ อมฺหากํ สนฺติกํ อาคจฺฉานฺตา กิญฺจิ ปณฺณาการํ คเหตฺวา อาคจฺฉนฺติฯ มยํ เตน ปณฺณากาเรน ทานํ ทสฺสามาติ วุเตฺต อุปาสโก สาธุ ตถา กโรหีติ มาตุยา เอว ภารมกาสิ, สา ปุตฺตํ มาเรตุํ อวิสหนฺตี อาหฯ ตถา หิฯ

๑. กิจฺฉา ลทฺธํ ปิยํ ปุตฺตํ, อมฺมมฺมาติ ปิยํ วทํ;
สุนีลเนตฺตํ สุภมุํ, โก ปกฺกมิตุมิจฺฉติฯ

๒. มาตรา มาริยโนฺตปิ, มาตรเมว โรทติ;
มาเรตุํ ตํ น สโกฺกมิ, หทยํ เม ปเวธตีติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา อหํ สามิ น สโกฺกมิ ปุตฺตํ มาเรตุํฯ ตฺวํ มาเรหีติ ปุตฺตํ ปิตุสนฺติกํ เปเสสิฯ อถ โสปิ ตํ มาเรตุ มสโกฺกโนฺต เอวมาหฯ วุตฺตญฺหิฯ

๓. ตายนฺติ ปิตุโน ทุกฺขํ, ปุตฺตา ปุตฺตาติ กิตฺติตา;
ปิตุ ทุกฺขํ สุขํ ปุตฺตา, ทายาทา โหนฺติ สพฺพทาฯ

๔. ตสฺมา เม สทิสํ ปุตฺตํ, ปิลฺลกํ มญฺชุภาสนํ;
น สโกฺกมิ อหํ ภเทฺท, ชีวิตา ตํ วิโยชิตุํฯ

๕. อยสญฺจ อกิตฺติญฺจ, ปโปฺปติ ปุตฺตฆาตโก;
ปาณาติปาตกมฺมมฺปิ, กามํ โส ผุสเต นโรติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา โส ตฺวเมว ตว ปุตฺตํ มาเรหีติ เปเสสิ, เอวํ เตน วุเตฺต ปุตฺตสฺส มารปาณูปายํ ปริเยสนฺตา เอวมาหํสุ, อเมฺห ปนิมํ มาเรตุํ น สโกฺกมิ, อมฺหากํ ปจฺฉาเคเห มหโนฺต วมฺมิโก อตฺถิ, ตสฺมิํ เอโก นาคราชา ปฏิวสติฯ กุมารํ ตตฺถ เปเสสฺสาม, โส ตํ ฑสิตฺวา มาเรสฺสตีติฯ อิเจฺจเต เอโส โข อุปาโย เอวาติ จิเนฺตตฺวา กุมารํ ปโกฺกสิตฺวา อญฺจนา วลิวลยาทีหิ มเณฺฑตฺวา ตสฺส หเตฺถ เคณฺฑุํ [เตณฺฑุํ อิติสพฺพตฺถ] ฐเปตฺวา ตาต ปจฺฉาเคเห วมฺมิกสมีปํ คนฺตฺวา กีฬาติ เปเสสุํฯ ตโต ทารโก คนฺตฺวา เคณฺฑุเกน กีฬโนฺต วมฺมิกพิเล เคณฺฑุกํ ปาเตสิฯ อถ โส เคณฺฑุกํ คณฺหิสฺสามีติ วมฺมิกสฺสิเร หตฺถํ ปเวเสสิฯ ตโต สโปฺป กุชฺฌิตฺวา สุสูติสทฺทํ กโรโนฺต มหนฺตํ ผณํ กตฺวา พิลโต สีสํ อุกฺขิปิตฺวา โอโลเกโนฺต อฏฺฐาสิ กุมารสฺส หตฺถโต ปริคลิตปาสํวิยฯ อถสฺส กุมาโร กิญฺจิ อชานโนฺต สปฺปสฺส คีวํ ทฬฺหํ คณฺหิฯ อถสฺส มาตาปิตุนฺนํ สทฺธาพเลน นาคราชา กุมารสฺส กรตเล อฏฺฐํสํ อิจฺฉาทายกํ กณฺฐมณิรตนํ ปาเตสิฯ กุมารสฺส มาตาปิตโร ทฺวารํ นิสฺสาย ฐิตา ตสฺส กิริยํ โอโลเกโนฺต ตํ มณิรตนํ ทิสฺวา สีฆํ คนฺตฺวา ปุตฺตํ อุกฺขิปิตฺวา หตฺถโต มณิรตนํ คณฺหิํสุฯ ตโต เต ตํ มณิรตนํ ปริสุทฺธาสเน ฐเปตฺวา อุปจารํ กตฺวา อมฺหากํ อิทญฺจิทญฺจ เทถาติ อพฺภุกฺกิริํสุฯ อถ เต มณิรตนานุภาเวน เคหทฺวาเร มหนฺตํ มณฺฑปํ กาเรตฺวา วิตานาทินา มณฺฑปํ อลงฺกริตฺวา ภิกฺขูนํ อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา เตสฏฺฐิมเตฺต ภิกฺขู นิสีทาเปตฺวา มหาทานํ อทํสุฯ ตโต นครวาสิโน มณิรตนานุภาวํ สุตฺวา สนฺนิปติํสุฯ อถ เต เตสํ มเชฺฌ อตฺตโน สทฺธาพเลน มณิรตนสฺส ลาภํ ปกาเสตฺวา อิมญฺหิ ทานตฺถาเยว ปริจฺจชฺชามาติ เอกสฺมิํ ฐาเน ปติฏฺฐาเปตฺวา เตนานุภาเวน ยาวชีวํ ทานํ ททนฺตา สีลํ รกฺขนฺตา อายุปริโยสาเน เทวโลเก นิพฺพตฺติํสูติฯ

๖. เฉตฺวาน เปมํ อปิ อตฺรเชสุ,
ททนฺติ ทานํ อิธ มานุเสวํ;
น ททาติ โก นาม นโร สมิโทฺธ,
ทานญฺหิ ทานสฺส ผลํ สรโนฺตติฯ

ปุตฺตวตฺถุํ สตฺตมํฯ

๓๘. เตภาติกมธุวาณิชกานํ วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

อตีเต กิร พาราณสิยํ เต ภาติกา เอกโต หุตฺวา มธุํ วิกฺกิณนฺตา ปุตฺตทาเร โปเสนฺติฯ ตโต เตสุ เอโก ปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา มลยวาสีนํ [มลวาสีนํ อิติปิ๎กตฺถจิ] หตฺถโต มธุํ กิณิตฺวา [วกฺกิณิตฺวา อิติสพฺพตฺถ] คณฺหาติ, เอโก คหิตคหิตมธุํ นครํ อาหรติฯ เอโก เตน อาหฏาหฏมธูนิ พาราณสิยํ นิสีทิตฺวา วิกฺกิณาติฯ ตสฺมิํ สมเย คนฺธมาทนปพฺพเต เอโก ปเจฺจกพุโทฺธ วณโรเคนา ตุโร อโหสิฯ อถญฺญตโร ปเจฺจกพุโทฺธ ตสฺส มธุนา ผาสุ ภวิสฺสตีติ ญตฺวา คนฺธมาทนปพฺพเตเยว ฐิโต จีวรํ ปารุปิตฺวา อากาเสนา คนฺตฺวา นครทฺวาเร โอตริตฺวา กตฺถ มธุํ ลภามีติ [ลพฺภติ อิติสพฺพตฺถ] โอโลเกโนฺต อฏฺฐาสี, ตทา ตสฺมิํปรกุเล ภตฺตํ กตฺวา ชีวมานา เอกา เจฏิกา ฆฏมาทาย อุทกตฺถํ ติตฺถํ คจฺฉนฺตี มคฺคา โอกฺกมฺม ฆฏํ ฐเปตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ, ตทา ปเจฺจกพุโทฺธ ภคินิ เอตฺถ ภิกฺขาย จรนฺตานํ กตรสฺมิํ ฐาเน มธุ ลพฺภตีติ ปุจฺฉิฯ สา ตสฺส กถํ สุตฺวา มธุอาปณสฺส ปญฺญายนฏฺฐาเน ฐตฺวา หตฺถํ ปสาเรตฺวา เอส ภเนฺต มธุอาปโณติ ทเสฺสตฺวา ยชฺชายํ ปเจฺจกพุโทฺธ อาปณโต มธุํ น ลภติฯ มม นิวตฺถวตฺถกํ ทตฺวาปิ มธุํ ทสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา โอโลเกนฺตี ตเตฺถว อฏฺฐาสิ, อถ ปเจฺจกพุโทฺธ อนุปุเพฺพน วิจรโนฺต [จรโนฺต อิติปิ๎กตฺถจิ] มธุอาปณํ สมฺปาปุณิ, ตโต กุฎิมฺพิโก [กุฎิมฺพ โก อิติปิ๎กตฺถจิ] ตํ ทิสฺวา หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา อาธารเก ฐเปตฺวา มธุฆฏํ อาทาย ปตฺตสฺส อุปนาเมโนฺต สหสา นิกฺกุชฺชิฯ ตโต มธุ ปตฺตํ ปูเรตฺวา อุตฺตรโนฺต ปุน ภูมิยํ ปคฺฆริฯ ตํ ทิสฺวา โสมนเสฺส วาณิโช เอวํ ปตฺถนมกาสิฯ

วุตฺตญฺหิ มหาวํเสฯ

๑. ตตฺถ ปตฺตสฺส พุทฺธสฺส, วาณิโช โส ปสาทวา;
วิสฺสนฺทยโนฺต มุขโต, ปตฺตปูรํ มธุํ อทาฯ

๒. ปุณฺณญฺจ อุปฺปตีตญฺจ, ปติตญฺจ มหีตเล;
ทิสฺวา มธุํ ปสโนฺน โส, เอวํ ปณิทหี ตทาฯ

๓. ชมฺพุทีเป เอกรชฺชํ, ทาเนนาเนน โหตุ เม;
อากาเส โยชเน อาณา, ภูมิยํ โยชเนปิติฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา ปตฺตํ อทาสิ, ปเจฺจกพุโทฺธ ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา ตเตฺถว ฐิโตฯ

๔. อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุยฺหํ, ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ;
ปูเรนฺตุ จิตฺตสํกปฺปา, จโนฺท ปณฺณรโส ยถาฯ

๕. อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุยฺหํ, สพฺพเมว สมิชฺฌตุ;
ปูเรนฺตุ จิตฺตสํกปฺปา, มณิโชติรโส ยถาติฯ

วตฺวา มงฺคลํ วเฑฺฒตฺวา อคมาสิฯ อถนฺตรามเคฺค ฐิตา ฆฏเจฏิกา ปเจฺจกพุทฺธาภิมุขํ คนฺตฺวา มธุํ ลภิตฺถ ภเนฺตติ ปุจฺฉิฯ เตน ลทฺธํ ภคินีติ วุเตฺต กิํ วตฺวา โส อทาสีติ ปุจฺฉิฯ ปเจฺจกพุโทฺธ สพฺพํ กเถสิฯ สา ตํ สุตฺวา โถกํ ภเนฺต อิเธว โหถ ทาสิยา อนุคฺคหตฺถายาติ สีฆํ เคหํ คนฺตฺวา นิวตฺถปิโฬติกา อตฺตโน สาฎกํ โธวิตฺวา อาหริตฺวา จุมฺพฎกํ กตฺวา ปเจฺจกพุทฺธสฺส อทาสิ, ยทา โส ภเนฺต มธุทายโก สกลชมฺพุทีเป เอกรชฺชํ กาเรติฯ ตทาหํ ตสฺส อคฺคมเหสี ภเวยฺยํติ วตฺวา ปตฺถนํ กโรนฺตีเอวมาหฯ

๖. ยทา เต มธุโท ภเนฺต, ภูภุโช โหติ ภูตเล;

ตสฺส เหสฺสํ ตทา ภเนฺต, ปิยา อคฺคมเหสิกาฯ

๗. สุรูปาจ สฺวาณีจ, สุยสา สุพฺพตา สุภา;
อสฺสํ ตสฺส ปิยาจาถ, มนาปา อิจฺฉทา [อิจฺฉิทา อิติปีกตฺถจิ] สทาติฯ

ตสฺสาปิ ตทา ปเจฺจกพุโทฺธ ตเถว โหตูติ มงฺคลํ วตฺวา อากาเสน คนฺธมาทนเมว อคมาสิ, อถาปรภาเค เต ตโยปิ เอกโต หุตฺวา มธุโลกนํ กโรนฺตา ตํ มธุฆฏํ กุหิํ ติ ปุจฺฉิํสุ, โส เตนตฺตนา กตกมฺมํ วตฺวา สเจ ตุเมฺห ตสฺมิํ ปตฺติํ อนุโมเทยฺยาถ, ตํ สาธุฯ โน เจฯ มธุอคฺฆนกํ มม หตฺถโต คณฺหถาติ วตฺวา เตหิ ตโต น โน อโตฺถ [นโนหโตฺถ อิติสพฺพตฺถ] มธุนา, กีทิสเสฺสตํ อทาสีติ วุเตฺต ตํ สุตฺวา อิตโร ปเจฺจกพุทฺธา นาเม เต คนฺธมาทเน วสนฺติ กาสาวํ ปารุปิตฺวา กุเล กุเล ภิกฺขํ จรนฺติ, สโนฺต เอเต สีลวนฺตาติ กเถสิ, อถ เตสุ เชโฏฺฐ พฺราหฺมณจณฺฑาลกาปิ กาสาวํ ปริทหิตฺวา จรนฺติฯ นูนายํ จณฺฑาลโกติ มญฺญามีติ อาห, มชฺฌิโม กุชฺฌิตฺวา ตว ปเจฺจกพุทฺธํ ปรสมุเทฺท ขิปาหีติ อโวจ, อถ เตสํ กถํ สุตฺวา มธุทายโก มา โภ ตุเมฺห อริยานํ มเหสกฺขานํ มหานุภาวานํ ปเจฺจกพุทฺธานํ ผรุสํ กเถถฯ นิรยทุกฺขา น ภายถาติอาทินา อเนกากาเรน นิวาเรตฺวา เตสํ คุณํ ปกาเสสิ, ตํ สุตฺวา เต อุโภปิ สาธูติ ปสนฺนาจิตฺตา อนุโมทิํสุ, อปรภาเค เต กาลํ กตฺวา เทวมนุเสฺสสุ สํสรนฺตา ตตฺถ ตตฺถ มหาสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา อมฺหากํ สตฺถุ ปรินิพฺพาณโต ทฺวินฺนํ วสฺสสตานํ อจฺจเยน อตฺตโน อตฺตโน สมฺปตฺตฏฺฐาเน นิพฺพตฺติํสุฯ เตน วุตฺตํฯ

๘. อโสโก มธุโท สนฺธิ, มิตฺตาเทวี ตุ เจฏิกา;
จณฺฑาลวาที นิโคฺรโธ, ติโสฺส โส ปารวาทิโกติฯ

เตสุ จณฺฑาลวาที เชฏฺฐวาณิโช พินฺทุสารรโญฺญ เชฏฺฐปุตฺตสฺส สุมนราชกุมารสฺส ปุโตฺต หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ ตสฺสายมานุปุพฺพีกถาฯ พินฺทุสารรโญฺญ กิร ทุพฺพลกาเลเยว อโสกกุมาโร อตฺตนา ลทฺธํ อุเชฺชนิยา รชฺชํ ปหาย อาคนฺตฺวา สพฺพนครํ อตฺตโน หตฺถคตํ กตฺวา สุมนราชกุมารํ อคฺคเหสิฯ ตํ ทิวสเมว สุมนสฺส ราชกุมารสฺส สุมนา นาม เทวี ปริปุณฺณคพฺภา อโหสิฯ สา อญฺญาตกเวเสน นิกฺขมิตฺวา อวิทูเร อญฺญตรํ จณฺฑาลคามํ สนฺธาย คจฺฉนฺตี เชฏฺฐกจณฺฑาลสฺส เคหโต อวิทูเร นิโคฺรโธ อตฺถิ, ตสฺมิํ รุเกฺข อธิวตฺถาย เทวตาย อิโต เอหิ สุมเนติ วทนฺติยา สทฺทํ สุตฺวา ตสฺสา สมีปํ คตา, เทวตา อตฺตโน อานุภาเวน เอกํ สาลํ นิมฺมิณิตฺวา เอตฺถ วสาหีติ ปาทาสิฯ สา ตํ สาลํ ปาวิสิ, คตทิวเสเยว สา ปุตฺตํ วิชายิฯ สา ตสฺส นิโคฺรธเทวตาย ปริคฺคหิตตฺตา นิโคฺรโธเตฺวว นามํ อกาสิฯ เชฏฺฐกจณฺฑาโล ทิฏฺฐทิวสโตปฺปภุติ ตํ อตฺตโน สามิธีตรํ วิย มญฺญมาโน นิพทฺธวตฺตํ ปฏฺฐเปสิฯ ราชธีตา ตตฺถ สตฺตวสฺสานิ วสิ, นิโคฺรธกุมาโรปิ สตฺตวสฺสิโก ชาโต, ตทา มหาวรุณเตฺถโร นาม เอโก อรหา ทารกสฺส เหตุสมฺปทํ ทิสฺวา วิหรมาโน สตฺตวสฺสิโก ทานิ ทารโกฯ กาโล นํ ปพฺพาเชตุํ ติ จิเนฺตตฺวา ราชธีตาย อาโรจาเปตฺวา นิโคฺรธกุมารํ ปพฺพาเชสิ, กุมาโร ขุรเคฺคเยว อรหตฺตํ ปาปุณิฯ เตน วุตฺตํ มหาวํเสฯ

๙. ตํ มหาวรุโณ เถโร, ตทา ทิสฺวา กุมารกํ;
อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ, อรหา ปุจฺฉิ มาตรํ;
ปพฺพาเชสิ ขุรเคฺค โส, อรหตฺตมปาปุณีติฯ

โส กิร เอกทิวสํ ปาโตว สรีรํ ปฏิชคฺคิตฺวา อาจริยุปชฺฌายวตฺตํ กตฺวา ปตฺตจีวร มาทายมาตุอุปาสิกาย เคหทฺวารํ คจฺฉามีติ นิกฺขมิฯ มาตุนิวาสฏฺฐานญฺจสฺส ทกฺขิณทฺวาเรน นครํ ปวิ

สิตฺวา นครมชฺฌน คนฺตฺวา ปาจีนทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา คนฺตพฺพํ โหติฯ เตน จ สมเยน อโสโก ธมฺมราชา ปาจีนทิสาภิมุโข สีหปญฺชเร จงฺกมติฯ ตํ ขณํเยว นิโคฺรโธ ราชงฺคณํ สมฺปาปุณิ สนฺตินฺทฺริโย สนฺตมานโส ยุคมตฺตํ เปกฺขมาโน, เตน วุตฺตํ เอกทิวสํ สีหปญฺชเร ฐิโต อทฺทส นิโคฺรธํ สามเณรํ ราชงฺคเณน คจฺฉนฺตํ ทนฺตํ คุตฺตํ สนฺตินฺทฺริยํ อิริยาปถสมฺปนฺนนฺติฯ ทิสฺวา ปนสฺส เอตทโหสิฯ อยํ ชโน สโพฺพปิ วิกฺขิตฺตจิโตฺต ภนฺตมิคปฏิภาโคฯ อยํ ปน ทหรโก อวิกฺขิโตฺต อติวิยสฺส อาโลกิตวิโลกิตํ สมฺมิญฺชนปสารณญฺจ โสภติฯ อทฺธา เอตสฺสพฺภนฺตเร โลกุตฺตรธโมฺม ภวิสฺสตีติ รโญฺญ สห ทสฺสเนเนว สามเณเร จิตฺตํ ปสีทิ, เปมํ สณฺฐหิ, กสฺมาฯ ปุเพฺพ กิร ปุญฺญกรณกาเล รโญฺญ เชฏฺฐกภาตา วาณิชโกยํฯ

๑๐. ปุเพฺพว [ปุเพฺพน อิติกตฺถจิ] สนฺนิวาเสน, ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา;
เอวํ ตํ ชายเต เปมํ, อุปฺปลํว ยโถทเกติฯ

อถ ราชา สญฺชาตเปโม สพหุมาโน สามเณรํ ปโกฺกสถาติ อมเจฺจ เปเสสิ, เต อติจิรายนฺตีติ ปุน เทฺว ตโย เปเสสิ ตุริตํ อาคจฺฉตูติฯ สามเณโร อตฺตโน ปกติยา เอว อคมาสิฯ ราชา ปติรูปาสนํ ญตฺวา นิสีทถาติ อาหฯ โส อิโตจิโต จ วิโลเกตฺวา นตฺถิ ทานิ อโญฺญ ภิกฺขูติ สมุสฺสิตเสตจฺฉตฺตํ ราชปลฺลงฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา ปตฺตํ คณฺหนตฺถาย รโญฺญ อาการํ ทเสฺสสิฯ ราชา ตํ ปลฺลงฺกสมีปํ คจฺฉนฺตํ เอว ทิสฺวา จิเนฺตสิ อเชฺชว ทานิ อยํ สามเณโร อิมสฺส เคหสฺส สามิโก ภวิสฺสตีติ, สามเณโร รโญฺญ หตฺถ ปตฺตํ ทตฺวา ปลฺลงฺกํ อภิรุหิตฺวา นิสีทิฯ ราชา อตฺตโน อตฺถาย สมฺปาทิตํ สพฺพํ ยาคุขชฺชกภตฺตวิกติํ อุปนาเมสิฯ สามเณโร อตฺตโน ยาปนมตฺตเมว สมฺปฏิจฺฉิฯ ภตฺตกิจฺจาวสาเน ราชา อาห สตฺถารา ตุมฺหากํ ทินฺนโอวาทํ ชานาถาติฯ ชานามิ มหาราช เอกเทเสนาติฯ ตาต มยฺหมฺปิ นํ กเถหีติฯ สาธุ มหาราชาติ รโญฺญ อนุรูปํ ธมฺมปเอท อปฺปมาทวคฺคํ อนุโมทนตฺถาย อภาสิฯ ราชา ปน อปฺปมาโท อมตปทํ, ปมาโท มจฺจุโน ปทํติ สุตฺวาว อญฺญาตํ ตาต, ปริโยสาเปหีติ อาหฯ สามเณโร อนุโมทนา วสาเน ทฺวตฺติํสธุวภตฺตานิ [ทฺวิตฺติํสธุรภตฺตานิ อิติสพฺพตฺถ] ลภิตฺวา ปุน ทิวเส ทฺวตฺติํสภิกฺขู คเหตฺวา ราชโนฺตปุรํ ปวิสิตฺวา ภตฺตกิจฺจ มกาสิฯ ราชา อเญฺญปิ ทฺวตฺติํสภิกฺขู ตุเมฺหหิ สทฺธิํเสฺว ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ เอเตเนว อุปาเยน ทิวเส ทิวเส วฑฺฒาเปโนฺต สฏฺฐิสหสฺสานํ พฺราหฺมณปริพฺพาชกานํ ภตฺตํ อุปจฺฉินฺทิตฺวา อโนฺตนิเวสเน สฏฺฐิสหสฺสานํ ภิกฺขูนํ นิจฺจภตฺตํ ปฏฺฐเปสิ นิโคฺรธเตฺถรคเตเนว ปสาเทนฯ นิโคฺรธเตฺถโรปิ ราชานํ สปริสํ ตีสุ สรเณสุ ปญฺจสุ สีเลสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา พุทฺธสาสเน โปถุชฺชนิเกน ปสาเทน อจลปฺปสาทํ กตฺวา ปติฏฺฐาเปสิฯ ราชาปิ อโสการามํ นาม มหาวิหารํ การาเปตฺวา สฏฺฐิสหสฺสานํ ภิกฺขูนํ นิจฺจภตฺตํ ปฏฺฐเปสิฯ สกลชมฺพุทีเป จตุราสีติยา นครสหเสฺสสุ จตุราสีติวิหารสหสฺสานิ การาเปสิฯ เตน วุตฺตํฯ

๑๑. จณฺฑาลวาทิโทเสน,
ชาโต จณฺฑาลคามเก;
ปตฺตานุโมทนา ปากา,
อาเส โส [อเสโส อิติปีกตฺถจิ] หิ อนาสโวติฯ

อยํ นิโคฺรธเตฺถรสฺส กถานโยฯ

มธุทายโก ปน วาณิโช เทวโลกโต จวิตฺวา ปุปฺผปุเร ราชกุเล อุปฺปชฺชิตฺวา ปิยทาโส นาม กุมาโร หุตฺวา ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา สกลชมฺพุทีเป เอกรชฺชํ อกาสิฯ กถํฯ

พินฺทุสารราชสฺส เอกสตปุตฺตา อเหสุํฯ เต สเพฺพ อโสโก อตฺตนา สทฺธึ เอกมาติกํ ติสฺสกุมารํ ฐเปตฺวา ฆาเตสิฯ ฆาเตโนฺต จตฺตาริ วสฺสานิ อนภิสิโตฺตว รชฺชํ กาเรตฺวา จตุนฺนํ วสฺสานํ อจฺจเยน ตถาคตสฺส ปรินิพฺพาณโต ทฺวินฺนํ วสฺสสตนํ อุปริ อฎฺฐารสเม วเสฺส สกลชมฺพุทีเป เอกรชฺชาภิเสกํ ปาปุณิฯ อถ ตํ สกลชมฺพุทีเป จตุราสีตินครสหเสฺส ราชาโน อาคนฺตฺวา อุปฎฺฐหิสฺสนฺติฯ ติณฺณํ อุตูนํ อนุจฺฉวิกา ตโย ปาสาทา อเหสุํฯ เอโก มหาสปฺปิโก , เอโก โมรคีโว, เอโก มงฺคโล นาม, เตสุ เนกนาฎกสหสฺสปริวุโต ปฎิวสติฯ ยาสฺส มธุอาปณํ ทเสฺสิ, สา อสนฺธิมิตฺตา นาม เทวจฺฉรปริภาคา ราชธีตา หุตฺวา สฎฺฐิสหสฺสานํ อิตฺถีนํ เชฎฺฐิกา ธมฺมาโสกรโญฺญ อคฺคมเหสี อโหสิฯ อภิเสกานนฺตรํ ตสฺส อิมา ราชิทฺธิโย อาคตา, ปถวิยา จ เหฎฺฐา โยชนปฺปมาเณ อาณา ปวตฺตติฯ ตถา อุปริ อากาเสฯ อโนตตฺตทหโต อฎฺฐหิ กาเชหิ โสฬสปานียฆเฎ ทิวเส ทิวเส เทวตา อาหรนฺติฯ ยโต สาสเน อุปฺปนฺนสโทฺธ หุตฺวา อฎฺฐฆเฎ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อทาสิฯ เทฺว ฆเฎ สฎฺฐิมตฺตานํ เตปิฎกภิกฺขูนํ เทฺว ฆเฎ อคฺคมเหสิยา อสนฺธิมิตฺตายฯ จตฺตาโร ฆเฎ อตฺตนา ปริภุญฺจิ เทวตา [เทวตาเอวํ อิติสพฺพตฺถ], เอว หิมวนฺตโต นาคลตาทนฺตกฎฺฐํ สินิทฺธํ มุทุกํ รสวนฺตํ ทิวเส ทิวเส อาหรนฺติ, เตน รโญฺญ จ มเหสิยา จ โสฬสนฺนํ นาฎกสหสฺสานญฺจ สฎฺฐิมตฺตานญฺจ ภิกฺขุสหสฺสานํ เทวสิกํ ทนฺตโปณกิจฺจํ นิปฺผชฺชติฯ เทวสิกเมวสฺส เทวตา อคทามลกํ อคทหรีฎกํ สุวณฺณวณฺณญฺจ คนฺธรสสมฺปนฺนํ อมฺพปกฺกํ อาหรนฺติฯ ฉทฺทนฺตทหโต ปญฺจวณฺณํ นิวาสนปารุปนํ ปีตกวณฺณํ หตฺถปุญฺฉนกปฎํ [หตฺถปุจฺฉนกปฎฺฎํ อิติสพฺพตฺถ] ทิพฺพญฺจ ปานํ อาหรนฺติฯ เทวสิกเมวสฺส อนุเลปนคนฺธํ ปารุปนตฺถาย อสุตฺตมยิกํ สุมนปุปฺผปฎํ มหารหญฺช อญฺชนํ นาคภวนโต นาคราชาโน อาหรนฺติฯ ฉทฺทนฺตทหโตเยว อุฎฺฐิตสฺส สาลิโน นววาหสหสฺสนิ ทิวเส ทิวเส สุวา อาหรนฺติฯ เต มูสิกา นิตฺถุสกานิ กโรนฺติฯ เอโกปิ ขณฺฑตณฺฑุโล นาโหสิฯ รโญฺญ สพฺพฎฺฐาเนสุ อยเมว ตณฺฑุโล ปริโภคํ คจฺฉติฯ มธุมกฺขิกา มธุํ กโรนฺติฯ กมฺมารสาลาสุ อจฺฉา กูฎํ ปหรนฺติฯ กรวีกสกุณา อาคนฺตฺวา มธุรสฺสรํ วิกูเชนฺตา รโญฺญ พลิกมฺมํ กโรนฺติฯ อิมาหิ อิทฺธีหิ สมนฺนาคโต ราชา เอกทิวสํ สุวณฺณสงฺขลิกพนฺธนํ เปเสตฺวา จตุนฺนํ พุทฺธานํ อธิคตรูปทสฺสนํ กปฺปา ยุกํ มหากาลนาคราชานํ อานยิตฺวา เสตจฺฉตฺตสฺส เหฎฺฐา มหารเห ปลฺลเงฺก นิสีทาเปตฺวา อเนกสตวเณฺณหิ ชลชถลชปุเปฺผหิ สุวณฺณปุเปฺผหิ จ ปูชํ กตฺวา สพฺพา ลงฺการปติมณฺฑิเตหิ โสฬสหินาฎกสหเสฺสหิ สมนฺตโต ปริกฺขิปิตฺวา อนนฺตญาณสฺส ตาว เม สทฺธมฺมวรจกฺกวตฺติโน สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส [สมฺมาสมฺพุทฺธรูปํ อิติสพฺพตฺถ] รูปํ อิเมสํ อกฺขีนํ อาปาถํ กโรหีติ วตฺวา เตน นิมฺมิตํ สกลสรีเร วิปฺปกิณฺณปุญฺญปฺปภาวนิพฺพตฺตาสีติ อนุพฺยญฺชนปติมณฺฑิต ทฺวตฺตึส มหาปุริสลกฺขณ สสฺสิรีกตาย วิกจกมลุปฺปลปุณฺฑรีกปติมณฺฑิตมิว สลิลตลํ ตาราคณรํสิชาลวิสรวิปฺผุริตโสภาสมุชฺชลมิว คคนตลํ นีลปีตโลหิตา ทิเภทํ วิจิตฺตวณฺณรํสิวินทฺธพฺยามปฺปภาปริเกฺขปวิลาสิตาย สญฺจฺยาปฺปภานุราคอินฺทธนุวิชฺชุลฺลตาปริกฺขิตฺตมิว กณกคิริสิขรํ นานาวิราควิมลเกตุมาลาสมุชฺชลิตจารุมตฺถกโสภนํ นยนรสายนมิว จ พฺรหฺมเทวมนุชนาคยกฺขคณานํ พุทฺธรูปํ ปสฺสโนฺต สตฺตทิวสานิ อกฺขิปูชํ นาม อกาสิฯ ราชา กิร อภิเสกํ ปาปุณิตฺวา ตีณิเยว สํวจฺฉรานิ พาหิรกปาสณฺฑํ ปริคณฺหิ, จตุเตฺถ สํวจฺฉเร พุทฺธสาสเน ปสีทิ, ตสฺส ปน ปิตา พินฺทุสาโร พฺราหฺมณภโตฺต อโหสิฯ โส พฺราหฺมณานญฺจ พฺราหฺมณชาติปาสณฺฑานํ ปณฺฑรงฺคปริพฺพาชกานญฺจ สฎฺฐิสหสฺสมตฺตานํ นิจฺจภตฺตํ ปฎฺฐเปสิฯ อโสโกปิ ปิตรา ปวตฺติตํ ทานํ อตฺตโน อโนฺตปุเร [อเนฺตปุเร อิติสพฺพตฺถ] ตเถว ททมาโน เอกทิวสํ สีหปญฺชเร ฐิโต เต อุปสมปริพาหิเรน อาจาเรน ภุญฺชมาเน อสํยตินฺทฺริเย อวินีตอิริยาปเถ ทิสฺวา จิเนฺตสิ, อีทิสํ ทานํ อุปปริกฺขิตฺวา ยุตฺตฎฺฐาเน ทาตุํ วฎฺฎตีติฯ เอวํ จิเนฺตตฺวา อมเจฺจ อาห, คจฺฉถ ภเณ อตฺตโน อตฺตโน สาธุสมฺมเต สมณพฺราหฺมเณ อโนฺตปุรํ อภิหรถ ทานํ ทสฺสามีติ, อมจฺจา สาธุ เทวาติ รโญฺญ ปฎิสฺสุตฺวา เต เต ปณฺฑรงฺคปริพฺพาชกา ชีวก นิคณฺฐาทโย อาเนตฺวา อิเม

มหาราช อมฺหากํ อรหโนฺตติ อาหํสุ, อถ ราชา อโนฺตปุเร อุจฺจาวจานิ อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา อาคจฺฉนฺตูติ วตฺวา อาคตาคเต อาห อตฺตโน อนุรูเป อาสเน นิสีทถาติ, เอกเจฺจ ภทฺทปีฐเกสุ เอกเจฺจ ผลกปีฐเกสุ นิสีทึสุ, ตํ ทิสฺวา ราชา นตฺถิ เอเตสํ อโนฺต สาโรติ ญตฺวา เตสํ อนุรูปํ ขาทนียโภชนียํ ทตฺวา อุโยฺยเชสิฯ เอวํ คจฺฉเนฺต กาเล เอกทิวสํ สีหปญฺชเร ฐิโต นิโคฺรธสามเณรํ ทิสฺวา ตสฺมิํ คเตน ปสาเทน พุทฺธสาสเน ปสโนฺน สฎฺฐิสหสฺสมเตฺต ปาสณฺฑิเย อปเนตฺวา สฎฺฐิสหสฺสมเตฺต ภิกฺขู โภเชโนฺต พุทฺธสาสเน ปสีทิตฺวา อโสการามํ กาเรตฺวา ตตฺถ เต วสาเปโนฺต เอกทิวสํ อโสการาเม สฎฺฐิสหสฺสภิกฺขูนํ ทานํ ทตฺวา เตสํ มเชฺฌ นิสชฺช สงฺฆํ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปวาเรตฺวา อิมํ ปญฺหํ ปุจฺฉิ, ภเนฺต ภควตา เทสิตธโมฺม นาม กิตฺตโก โหตีติ, มหาราช นว องฺคานิ, ขนฺธโต จตุราสีติธมฺมกฺขนฺธสหสฺสานีติฯ ราชา ธเมฺม ปสีทิตฺวา เอเกกํ ธมฺมกฺขนฺธํ เอเกกวิหาเรน ปูเชสฺสามีติ เอกทิวสเมว ฉนฺนวุติโกฎิขนํ วิสฺสเชฺชตฺวา อมเจฺจ อาณาเปสิ, เอกเมกสฺมิํ นคเร เอกเมกํ วิหารํ กาเรนฺตา จตุราสีติยา นครสหเสฺสสุ จตุราสีติวิหารสหสฺสานิ การาเปถาติ, สยญฺจ อโสการาเม อโสกมหาวิหารตฺถาย [สยํจอโสกโหวิหารตฺถาย อิติปิ๎กตฺถจิ] กมฺมํ ปฎฺฐเปสิ, สโงฺฆ อินฺทคุตฺตเตฺถรํ นาม มหิทฺธิกํ มหานุภาวํ ขีณาสวํ นวกมฺมาธิฎฺฐายกํ อทาสิ, เถโร ยํ ยํ น นิฎฺฐาติ, ตํ ตํ อตฺตโน อานุภาเวน นิฎฺฐาเปสิ, เอวํปิตีหิ สํวจฺฉเรหิ วิหารกมฺมํ นิฎฺฐาเปสิ, เอกทิวสเมว สพฺพนคเรหิ ปณฺณานิ อาคมิํสุ, อมจฺจา รโญฺญ อาโรเจสุํ นิฎฺฐิตานิ เทว จตุราสีติมหาวิหารสหสฺสานีติฯ อถ ราชา ภิกฺขุสงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา ภเนฺต มยา จตุราสีติวิหารสหสฺสานิ การิตานิ, ธาตุโย กุโต ลจฺฉามีติ ปุจฺฉิ, มหาราช ธาตุนิธานํ นาม อตฺถีติ สุโณม, น ปน ปญฺญายติ อสุกฎฺฐาเนติฯ ราชา ราชคเห เจติยํ ภินฺทาเปตฺวา ธาตุํ อปสฺสโนฺต ปฎิปากติกํ การาเปตฺวา ภิกฺขุภิกฺขุณิโย อุปาสกอุปาสิกาโยติ จตโสฺส ปริสา คเหตฺวา เวสาลิยํ คโตฯ ตตฺราปิ อลภิตฺวา กปิลวตฺถุํ คโต, ตตฺราปิ อลภิตฺวา รามคามํ คโต, รามคาเม นาคา เจติยํ ภินฺทิตุํ นาทํสุฯ เจติเย นิปติตกุทฺทาโล ขณฺฑาขณฺฑํ โหติ, เอวํ ตตฺราปิ อลภิตฺวา อลฺลกปฺปํ ปาวํ กุสินารํติ สพฺพเจติยานิ ภินฺทิตฺวา ธาตุํ อลภิตฺวา ปฎิปากติกานิ กตฺวา ราชคหํ คนฺตฺวา จตโสฺส ปริสา สนฺนิปาตาเปตฺวา อตฺถิ เกนจิ สุตปุพฺพํ อสุกฎฺฐาเน ธาตุนิธานํติ ปุจฺฉิฯ ตเตฺถโก วีสํวสฺส สติโก เถโร อสุกฎฺฐาเน ธาตุนิธานํติ น ชานามิ, มยฺหํ ปน ปิตามหเตฺถโร มยิ สตฺตวสฺสิกาเล มาลาจโงฺคฎกํ คาหาเปตฺวา เอหิ สามเณร อสุกคจฺฉนฺตเร ปาสาณถูโป อตฺถิฯ ตตฺถ คจฺฉามาติ คนฺตฺวา ปูเชตฺวา อิมํ ฐานํ อุปธาเรตุํ วฎฺฎติ สามเณราติ อาหฯ อหํ เอตเมว ชานามิ มหาราชาติ อาหฯ ราชา เอตเทว ฐานํติ วตฺวา คเจฺฉ หราเปตฺวา ปาสาณถูปํ ปํสุํจ อปเนตฺวา เหฎฺฐา สุธาภูมิํ อทฺทส, ตโต สุธา จ อิฎฺฐกาโย จ หราเปตฺวา อนุปุเพฺพน ปริเวณํ โอรุยฺห สตฺตรตนวาลิกํ อสิหตฺถานิ จ กฎฺฐรูปกานิ สมฺปริวตฺตนฺตานิ อทฺทส, โส ยกฺขทาสเก ปโกฺกสาเปตฺวา พลิกมฺมํ การาเปตฺวาปิ เนว อนฺตํ ปสฺสโนฺต เทวตา นมสฺสมาโน อหํ อิมา ธาตุโย คเหตฺวา จตุราสีติวิหารสหเสฺส นิทหิตฺวา สกฺการํ กโรมิฯ มา เม เทวตา อนฺตรายํ กโรนฺตูติ อาห, สโกฺก เทวราชา จาริกํ จรโนฺต ตํ ทิสฺวา วิสฺสกมฺมํ อามเนฺตตฺวา ตาต อโสกธมฺมราชา ธาตุโย นีหริสฺสามีติ ปริเวณํ โอติโณฺณฯ คนฺตฺวา กฎฺฐรูปานิ นีหราเปหีติฯ โส ปญฺจจูลกคามทารกเวเสน คนฺตฺวา รโญฺญ ปุรโต ธนุกหโตฺถ ฐตฺวา หาเรมิ มหาราชาติ อาห, หร ตาตาติ สรํ คเหตฺวา สนฺธิมฺหิเยว วิชฺฌิ, สพฺพํ วิปฺปกิรียิตฺถ, อถ ราชา อาวิญฺชเน [อวิญฺจิเน อิติปิ๎กตฺถจิ] พนฺธกุญฺจิกมุทฺทิกํ คณฺหิ, มณิกฺขนฺธํ ปสฺสิตฺวา อนาคเต ทฬิทฺทราชาโน อิมํ มณิํ คเหตฺวา ธาตูนํ สกฺการํ กโรนฺตูติ ปเณฺณ อกฺขรานิ ทิสฺวา กุชฺฌิตฺวา มาทิสานํ ปน ราชูนํ [ราชานํ อิติสพฺพตฺถ] ทฬิทฺทราชาติ วตฺตุํ อยุตฺตํติ ปุนปฺปุนํ ฆเฎฺฎตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺวา อโนฺตเคหํ ปวิโฎฺฐ อฎฺฐารสวสฺสาธิกานํ ทฺวินฺนํ วสฺสสตานํ อุปริ อาโรปิตทีปา ตเถว ปชฺชลนฺติ, นีลุปฺปลปุปฺผานิ ตํขณํเยว อาหริตฺวา อาโรปิตานิ วิย ปุปฺผสนฺถาโร ตํ ขณํ สนฺถโต วิย คนฺธา ตํ มุหุตฺตํ ปิํสิตฺวา ฐปิตา วิย อเหสุํฯ ราชา สุว

ณฺณปฏฺฐํ คเหตฺวา อนาคเต ปิยทาโส นาม กุมาโร ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา อโสโก นาม ธมฺมราชา ภวิสฺสติ, โส อิมา ธาตุโย วิตฺถาริตา กริสฺสตีติ วาเจตฺวา ทิโฏฺฐหํ อเยฺยน มหากสฺสปเตฺถเรนาติ วตฺวา วามหตฺถํ อาภุชิตฺวา ทกฺขิณหเตฺถน อโปฺผเฏสิฯ โส ตสฺมิํ ฐาเน ปริจรณกธาตุมตฺตเมว ฐเปตฺวา เสสธาตุโย สพฺพา คเหตฺวา ธาตุฆรํ ปุเพฺพ ปิหิตนเยเนว ปิทหิตฺวา สพฺพา ยถา ปกติยาเยว กาเรตฺวา อุปริปาสาณเจติยํ ปติฏฺฐาเปตฺวา จตุราสีติยา วิหารสหเสฺสสุ ธาตุโย ปติฏฺฐาเปสิฯ อเถกทิวสํ ราชา วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสํฆํ วนฺทิตฺวา เอกมเนฺต นิสิโนฺน ยทิ ภเนฺต ฉนฺนวุติโกฏิธนํ วิสฺสเชฺชตฺวา จตุราสีติวิหารสหสฺสานิสเจติยานิ การาเปตฺวาปิ อหํ น ทายาโทฯ อโญฺญ โก ทายาโทติ, ปจฺจยทายโก นาม ตฺวํ มหาราช, โย ปน อตฺตโน ปุตฺตญฺจ ธีตรญฺจ ปพฺพาเชติ, อยํ สาสเน ทายาโท นามาติ เอวํ วุเตฺต อโสโก ราชา สาสเน ทายาทภาวํ ปตฺถยมาโน อวิทูเร ฐิตํ มหินฺทกุมารํ ทิสฺวา สกฺขิสฺสสิ ตาต ตฺวํ ปพฺพชิตุํติ อาหฯ กุมาโร ปกติยา ปพฺพชิตุกาโม รโญฺญ วจนํ สุตฺวา อติวิย ปาโมชฺชชาโต ปุพฺพชามิ [ปพฺพชฺชามิ อิติสพฺพตฺถ] เทวฯ มํ ปพฺพาเชตฺวา สาสเน ทายาโท โหถาติ อาหฯ เตน จ สมเยน ราชธีตา สํฆมิตฺตาปิ ตสฺมิํ ฐาเน ฐิตา โหติฯ ตํ ทิสฺวา อาห ตฺวมฺปิ อมฺม ปพฺพชิตุํ สกฺขิสฺสสีติ, สาธุ ตาตาติ สมฺปฏิจฺฉิฯ ราชา ปุตฺตานํ มนํ ลภิตฺวา ปหฏฺฐจิโตฺต ภิกฺขุสํฆํ อุปสงฺกมิตฺวา ภเนฺต อิเม ทารเก ปพฺพาเชตฺวา มํ สาสเน ทายาทํ กโรถาติฯ สโงฺฆ รโญฺญ วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา กุมารํ โมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถเรน อุปชฺฌาเยน มหาเทวเตฺถเรน อาจริเยน ปพฺพชาเปสิ [ปพฺพชฺชาเปสิ อิติสพฺพตฺถ]ฯ มชฺฌนฺติกเตฺถเรน อาจริเยน อุปสมฺปาเทสิ, โส อุปสมฺปทามาลเกเยว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิฯ สงฺฆมิตฺตายปิ ราชธีตาย อาจริยาณี อายุปาลเตฺถรี นาม [อจาริยา อายุปาลเตฺถรีนาม อิติสพฺพตฺถ]ฯ อุปชฺฌายา ธมฺมปาลเตฺถรี นาม อโหสิฯ ราชา ปน อเนกาการเน พุทฺธสาสนํ โสเภตฺวา โมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถรสฺส สหาเยน [สหเยฺยนฯ สาหาเยฺยนฯ สาหเยฺยน อิติปิกตฺถจิ] สฏฺฐิสหสฺสมเตฺต ทุสฺสีเล ติตฺถิเย พุทฺธสาสนา อุปฺปพฺพาเชตฺวา ตติยธมฺมสํคีติํ นิฏฺฐาเปสิฯ ตสฺมิํ กิร สมาคเม ภิกฺขุภิกฺขุณิโย กิตฺตกาติ [กิตฺตกานีติ อิติสพฺพตฺถ], วุตฺตญฺหิฯ

๑๒. ตสฺมิํ สมาคเม อาสุํ, อสีติภิกฺขุโกฏิโย;
อเหสุํ สตสหสฺสานิ, เตสุ ขีณาสวา ยตีฯ

๑๓. นวุติสตสหสฺสานิ, อหู ภิกฺขุณิโย ตหิํ;
ขีณาสวา สิกฺขุณิโย, สหสฺสํ อาสุ ตาสุ จาติฯ

เอวํ โส อโสโก ธมฺมราชา สกลชมฺพุทีเป อคฺคราชา หุตฺวา พุทฺธสาสนํ โสเภโนฺต วิหาสิฯ อยํ ปเนตฺถ สเงฺขโป, วิตฺถาโร ปน มหาวํเส วุโตฺตติฯ วุตฺตญฺหิฯ

๑๔. สมฺปุณฺณตฺตา อยํ ติโสฺส, เจตนาโย มธุปฺปโท;
สพฺพตฺถ สพฺพทา สพฺพ, สมฺปตฺติมภิสมฺภุณีติฯ

มชฺฌิโม ปน วาณิโช อตฺตโน ปารวาทิโทเสน ปรสมุเทฺท ลงฺกายํ นิพฺพตฺติฯ ตเสฺสวํ กถาปฏิปาฏิ เวทิตพฺพาฯ ตมฺพปณฺณิทีเป กิร มุฏสีโว นาม ราชา สฏฺฐิวสฺสานิ รชฺชํ กาเรสิ, ตสฺส ปุญฺญปญฺญาคุโณเปตา อญฺญมญฺญํ หิเตสิโน ทส ปุตฺตา อเหสุํฯ เทฺว จ ธีตโรฯ สเพฺพเต สมคฺคา สโมฺมทมานา วสนฺติฯ อถาปรสฺมิํ สมเย อมจฺจา มุฏสีวรโญฺญ กาลกเต เทวานํปิยติสฺสกุมารํ อภิสิญฺจิํสุ, อภิเสกสมกาลเมวสฺส อเนกานิ อจฺฉริยานิ อเหสุํฯ ตานิ ปกาเสนฺตา มหาวํสกถาจริยา อาหํสุฯ

๑๕. เทวานํปิยติโสฺสติ, วิสฺสุโต ทุติโย สุโต;
เตสุ [อโหสิมฺฎสีวสฺส, ทสปุเตฺตสฺปุญฺญวา อิติกตฺถจิ] ภาตุสุ สเพฺพสุ,
ปุญฺญปญฺญาธิโก อหุฯ

๑๖. เทวานํปิยติโสฺส โส, ราชาสิ ปิตุอจฺจเย;
ตสฺสาภิเสเกน สมํ, พหูนจฺฉริยานหูฯ

๑๗. ลงฺกาทีปมฺหิ สกเล, นิธโย รตนานิจ;
อโนฺตฐิตานิ อุคฺคนฺตฺวา, ปถวีตลมารุหุํฯ

๑๘. ลงฺกาทีปสมีปมฺหิ, ภินฺนนาวา คตานิ จ;
ตตฺร ชาตานิ จ ถลํ, รตนานิ สมารุหุํฯ

๑๙. ฉาตปพฺพตปาทมฺหิ, ติโสฺส จ เวฬุยฎฺฐิโย;
ชาตา รถปโตเทน, สมานา ปริมาณโตฯ

๒๐. ตาสุ เอกา ลตายฎฺฐิ, รชตาภา ตหิํ ลตา;
สุวณฺณวณฺณา รุจิรา; ทิสฺสเนฺตตา มโนรมาฯ

๒๑. เอกา กุสุมยฎฺฐีตุ; กุสุมานิ ตหิํปน;
นานานิ นานาวณฺณานิ; ทิสฺสเนฺตติผุฎานิ จฯ

๒๒. เอกา สกุณยฎฺฐี ตุ, ตหิํปกฺขิมิคา พหู;
นานา จ นานาวณฺณา จ, สชีวาวิย ทิสฺสเรฯ

๒๓. หยคชรถา มลกฺยา, วลยงฺคุลิเวฐกา เจว;
กกุธผลา ปากติกา, อิเจฺจ ตา อฎฺฐ ชาติยาฯ

๒๔. มุตฺตา สมุทฺทา อุคฺคนฺตฺวา; ตีเร วฎฺฎิวิยฎฺฐิตา;
เทวานํปิยติสฺสสฺส; สพฺพํ ปุญฺญวิชมฺภิตํฯ

๒๕. อินฺทนีลํ เวฬุริยํ, โลหิตงฺกมณี จิ เม;
รตนานิ ปเน ตานิ, มุตฺตา ตา ตาจ ยฎฺฐิโย;
สตฺตาหพฺภนฺตเรเยว, รโญฺญ สนฺติกมาหรุํติฯ

เตน จ สมเยน เทวานํปิยติสฺสมหาราชา จ อโสโก ธมฺมราชา จ อทฺทิฎฺฐสหายา โหนฺติฯ ตสฺมา โส เอตานิ รตนานิ จ อญฺญานิ พหูนิ อุปายนานิ มม สหายสฺส เทถาติ ธมฺมาโสกมหานรินฺทสฺส ปณฺณาการตฺถาย เปเสสิฯ โสปิ ตํ ทิสฺวา ปสีทิตฺวา ปญฺจราชกกุธภณฺฑานิ จ อญฺญญฺจ พหุปณฺณาการญฺจ อภิเสกตฺถาย เปเสสิฯ มยฺหํ สหายํ อภิเสกํ กโรนฺตูติฯ น เกวลเญฺจตํ อามิสปณฺณาการํฯ อิมํ กิร ธมฺมปณฺณาการมฺปิ เปเสสิฯ

๒๖. อหํ พุทฺธํจ ธมฺมํจ; สํฆํจ สรณํ คโต;
อุปสกตฺตํ เวเทสิํ; สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๒๗. อิเมสุ ตีสุ วตฺถูสุ; อุตฺตเมสุ นรุตฺตม;
จิตฺตํ ปสาทยิตฺวาน, สทฺธาย สรณํ วชาติฯ

อมจฺจา ปุน ลงฺกมาคมฺม ราชานํ อภิสิญฺจึสุ, เตน โข ปน สมเยน โมคฺคลิปุตฺตติสฺสเตฺถโร กตฺถ นุโข อนาคเต สาสนํ สุปฺปติฏฺฐิตํ ภเวยฺยาติ อุปปริกฺขโนฺต ปจฺจนฺติเม สุปฺปติฏฺฐิตํ ภวิสฺสตีติ ญตฺวา เต เต เถเร ตตฺถ ตตฺถ เปเสตฺวา มหามหินฺทเตฺถรํ คนฺตฺวา ตมฺพปณฺณิทีปํ ปสาเทหีติ นิโยเชสิ, สโกฺก จ เทวานมิโนฺท มหามหินฺทเตฺถรํ อุปสํกมิตฺวา กาลกโต ภเนฺต มุฏสีโว ราชาฯ อิทานิ เทวานํปิยติสฺสมหาราชา รชฺชํ กาเรติฯ สมฺมาสมฺพุเทฺธน จ ตุเมฺห พฺยากตา อนาคเต มหิโนฺท นาม ภิกฺขุ ตมฺพปณฺณิทีปํ ปสาเทสฺสตีติฯ ตสฺมา ติห โข ภเนฺต กาโล ทีปวรํ คมนาย, อหมฺปิ สหาโย ภวิสฺสามีติ, เถโร ตสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อตฺตสตฺตโม เจติยปพฺพตวิหารโต เวหาสํ อุปฺปติตฺวา อนุราธปุรสฺส ปุรตฺถิมทิสาย มิสฺสกปพฺพเต ปติฏฺฐหิ, อิมํ เอตรหิ เจติยปพฺพโตติปิ สญฺชานนฺติฯ ตทา ตมฺพปณฺณิยํ อุสฺสวทิวโส โหติ, ราชา ฉณํ กโรถาติ อมเจฺจ อาณาเปตฺวา จตฺตาฬีสสหสฺสปุริเสหิ ปริวาริโต นครมฺหา นิกฺขมิตฺวา มิสฺสกปพฺพตํ ปายาสิ มิควํ กีฬิตุกาโมฯ อถ ตสฺมึ ปพฺพเต อธิวตฺถา เอกา เทวตา รโญฺญ เถเร ทเสฺสสฺสามีติ โรหิตมิควเณฺณน อวิทูเร ติณปณฺณานิ ขาทมานา วิย จรติ, ราชา อยุตฺตํ ทานิ ปมตฺตํ วิชฺฌิตุํติ ชิยํ โปเฐสิ, มิโค อมฺพตฺถลมคฺคํ คเหตฺวา ปลายิตุํ อารภิ, ราชา ตํ อนุพนฺธโนฺต อมฺพตฺถลเมว อภิรุหิ, มิโคปิ เถรานํ อวิทูเร อนฺตรธายิ, มหินฺทเตฺถโร ราชานํ อวิทูเร อาคจฺฉนฺต มํเยว ราชา ปสฺสตุ, มา อิตเรติ อธิฏฺฐหิตฺวา ติสฺส ติสฺส อิโต เอหีติ อาห, ราชา ตํ สุตฺวา จิเนฺตสิฯ อิมสฺมึ ตมฺพปณฺณิทีเป ชาโต มํ ติโสฺสติ นามํ คเหตฺวา อาลปิตุํ สมโตฺถ นาม นตฺถิฯ อยํ ปน ฉินฺนภินฺนปฏธโร ภณฺฑุกาสาว วสโน มํ นาเมนา ลปติ, โก นุโข ยํ ภวิสฺสติ มนุโสฺส อมนุโสฺส วาติฯ เถโร อาหฯ

๒๘. สมณา มยํ มหาราช, ธมฺมราชสฺส สาวกา;
ตเวว อนุกมฺปาย, ชมฺพุทีปา อิธาคตาติฯ

ราชา ธมฺมาโสกนริเนฺทน เปสิตสาสนานุสาเรน อนุสฺสรมาโน อยฺยา นุโข อาคตาติ ตาวเทว อายุธํ นิกฺขิปิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ สโมฺมทนียํ กถํ กถยมาโน สารณียํ [สโมฺมทนียํ-อิติสพฺพตฺถ] กถํ กุรุมาโนฯ ตสฺมึ ตานิปิ จตฺตาฬีสปุริสสหสฺสานิ อาคนฺตฺวา ตํ ปริวาเรสุํ, ตทา เถโร อิตเรปิ ชเน ทเสฺสสิ, ราชา ทิสฺวา อิเม กทา อาคตาติ ปุจฺฉิ, มยา สทฺธึเยว มหาราชาติฯ อิทานิ ปน ชมฺพุทีเป อเญฺญปิ เอวรูปา สมณา สนฺตีติฯ มหาราช เอตรหิ ชมฺพุทีโป กาสาวปโชฺชโต อิสิวาตปฏิวาโต, ตสฺมึฯ

๒๙. เตวิชฺชา อิทฺธิปฺปตฺตา จ, เจโตปริญฺญโกวิทา;
ขีณาสวา อรหโนฺต, พหู พุทฺธสฺส สาวกาติฯ

ราชา ตํ สุตฺวา ปสโนฺน อโหสิ, อถ เถโร รุโกฺขปมาทินา ตสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ ญตฺวา ธมฺมํ เทเสสิ สนรามเรหิ สาธุการํ การยมาโนฯ เตน วุตฺถํฯ

๓๐. ปณฺฑิโตติ วิทิตฺวาน, จุลฺลหตฺถิปโทปมํ;
สุตฺตนฺตํ เทสยี เถโร, มหีปสฺส มหามติ [มหีมตี อิติปิกตฺถจิ]ฯ

เทสนาปริโยสาเน โส สทฺธึ เตหิ นเรหิ จตฺตาฬีสสหเสฺสหิ สรเณสุ ปติฏฺฐหีติฯ อถสฺส ราชา เสฺว ภเนฺต มม เคเห ภิกฺขํ คณฺหาถาติ ยาจิตฺวา คนฺตฺวา นครญฺจ ราชเคหญฺจ อลงฺกริตฺวา เถเร นิสีทาเปตฺวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตฺวา อนุฬาเทวิปฺปมุขาหิ ปญฺจสตอิตฺถีหิ สทฺธึ เอกมนฺตํ นิสีทิฯ อถ เถโร ธมฺมรตน วสฺสํ วสฺสาเปสิฯ ตโต ตา ปญฺจสตอิตฺถิโย โสตาปตฺติผลํ ปาปุณึสุฯ ตโต หตฺถิสาลายํ สหสฺสํ, นนฺทนวเน สหสฺสํติ เอวํ ทุติยทิวเส อฑฺฒเตยฺยานิ

ปาณสหสฺสานิ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐาเปสิฯ ตติยทิวเส อฑฺฒนวปฺปมาณํ ปาณสหสฺสํติ เอวํ อเนกสตานํ อเนกสหสฺสานํ อเนกสต สหสฺสานํ ธมฺมา มตํ ปาเยสิฯ วุตฺตญฺหิฯ

๓๑. มหามหินฺทสุริโย, ลงฺกาเวหาสมชฺฌโค;
โพธเนยฺยมฺพุเช กาสิ, วิกาสํ ธมฺมรํสินาฯ

๓๒. มหามหินฺทจโนฺท โส, ลงฺกาเวหาสมชฺฌโค;
โพเธสิ ธมฺมรํสีหิ, เวเนยฺยกุมุทากเรฯ

๓๓. มหามหินฺทเมโฆ โส, วสฺสํ ธมฺมมฺพุวุฏฺฐิยา;
สาธูนํ จิตฺตพีเชสุ, ชเนสิ กุสลงฺกุเรติฯ

อถ ราชา สุมนสามเณเรน ธมฺมาโสกสฺส หตฺถโต สมฺมาสมฺพุทฺธปริภุตฺตปตฺตปูรธาตุโย จ สกฺกสฺส สนฺติกา ทกฺขิณกฺขกธาตุํจ อาหราเปตฺวา [อาหาริตฺวา-อิติสพฺพตฺถ] เจติยปพฺพเต ถูปํ อาทึกตฺวา สกลลงฺกาทีเป โยชเน โยชเน ถูปานิ กาเรตฺวา ทกฺขิณกธาตุํ นิทหิตฺวา ถูปารามถูปญฺจ ปติฏฺฐาเปสิฯ อถ สงฺฆมิตฺตาย เถริยา อานีตํ ชยมหาโพธิโน ทกฺขิณมหาสาขํ ปติฏฺฐาเปตฺวา ปูชํ กาเรสิฯ สโพฺพ ปเนตฺถ กถาวิตฺถโร มหาวํสโต เวทิตโพฺพฯ

๓๔. ปารวาทิกโทเสน, ชาเตวํ ปรสาคเร;
ปตฺตานุโมทนา เอวํ, ลงฺกายํ อาสิ อิสฺสโรฯ

๓๕. ปาปมฺปิ เอวํ ผลตีติ มนฺตฺวา,
ญตฺวาน ปุญฺญสฺส ผลํ อิทนฺติ;
โภ โยนิโส กุพฺพถ ปุญฺญกมฺมํ,
คนฺตฺวาน เย ยตฺถ น โสจยนฺตีติฯ

เตภาติกมธุวาณิชกานํ วตฺถุํ อฏฺฐมํฯ

๓๙. โพธิราชธีตุยา [โพธิราชธีตาย อิติสพฺพตฺถ] วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ภควติ ปรินิพฺพุเต ลงฺกายํ สาสเน สุปฺปติฏฺฐิเต ตตฺถ หกฺเรฬีติ เอโก คาโม อโหสิ, ตเตฺถกา ทาริกา คามาทาริกาหิ สทฺธึ ตตฺถ ตตฺถ กีฬนฺตี วิหรติ, ตทา คามสมีเป มหาโสพฺภํ โหติฯ ตเตฺถโก มรุตฺถรุโกฺข สพฺพทา ปาฬิผุโลฺลว ติฏฺฐติฯ มนุสฺสา พุทฺธปูชนตฺถํ ปุปฺผานิ วิจิณนฺตา อุทกํ โอคเหตฺวา รุกฺขมภิรุยฺห ปุปฺผานิ โอจิณนฺติ, กุมาริกา เต ทิสฺวา มนุสฺสา สุเขน คนฺตฺวา ปุปฺผานิ โอจิณนฺตูติ เอกํ สุกฺขปาลิภทฺททณฺฑกํ อาหริตฺวา เสตุํ กตฺวา ฐเปสิ, ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสา เตนคนฺตฺวา ปุปฺผานิ โอจิณนฺติฯ อถ สา ตโต จุตา เตเนว กุสลกมฺเมน ชมฺพุทีเป ปาฏลิปุตฺตนคเร โสมทตฺตรโญฺญ ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ, อุตฺตมรูปธรา เทวจฺฉรปฏิภาคา อโหสิฯ มาตาปิตโร ปนสฺสา โพธิราชกุมาริกาติ โวหรึสุฯ ปุเพฺพ กตเสตุอานุภาเวน ตสฺสา สุวีรโก นาเมโก อากาสคามี สินฺธวโปตโก นิพฺพตฺติฯ ราชธีตุยา ปน ปิตา พุทฺธมามโก ธมฺมมามโก สงฺฆมามโก หุตฺวา มหนฺตํ ปุญฺญํ ปสวโนฺต สินฺธวโปตกํ ทิสฺวา ปุญฺญกรณสฺส เม สหาโย ลโทฺธติ ตุฏฺฐมานโส อสฺสํ อภิรุหิตฺวา ทิวสสฺส ติกฺขตฺตุํ คนฺตฺวา มหาโพธึ วนฺทติฯ ราชธีตา นํ ทิสฺวา ปิตุสนฺติกํ คนฺตฺวา อภิณฺหํ ตาต กุหึ คจฺฉสีติ ปุจฺฉิฯ ราชา น กิญฺจิ กเถสิ, อถ สา ปุนปฺปุนํ ปิตรํ นิพนฺธนฺตี ปุจฺฉิฯ ตโต ราชา ตสฺสาวิ กโรโนฺต เอวมาหฯ

๑. อมฺหากํ ภควา ปุเพฺพ, ปูเรโนฺต ทสปารมี;
อทาสิ สีสรตฺตกฺขิ, มํสํ ชีวิตเมว จฯ

๒. ปุตฺตทาเร จ รชฺเช จ, ปตฺวา [ทตฺวา อิติปิกตฺถจิ] ปารมิมตฺถกํ;
อนปฺปกปฺปโกฏีนํ, เขเปตฺวา กปิลวฺเหฯ

๓. สกฺกราชกุเล ชาโต, โลเก อปฺปฏิปุคฺคโล;
สมฺปตฺตจกฺกวตฺติตฺตํ, ปหนฺตฺวาน นราธิโปฯ

๔. ทิสฺวา นิมิเตฺต จตุโร, นิกฺขมฺม อภินิกฺขมํ;
โพธิมูลมุปาคมฺม, นิสิโนฺน วชิราสเนฯ

๕. สหสฺสพาหุํ มาเปตฺวา, นานายุธสมากุลํ [นานาวุธสมากุลํ-อิติสพฺพตฺถ];
มหาภีติกรํ เวสํ, กาฬปพฺพตสาทิสํฯ

๖. มาเปตฺวาน สมารุยฺห, คิริเมขลวารณํ;
มารเสนํ สมาเนตฺวา, อาคตํ มกรทฺธชํฯ

๗. ปารมิตาพเลน ตํ, มารเสนํ ปลาปิย;
ยตฺถาสีโน กิเลสาริ, สหสฺสํ ฆาตยี ชิโนฯ

๘. นยนํ สุชลเสเกหิ, สตฺตาหํ ชินเสวิตํ;
ปูชิตํ เทวพฺรเหฺมหิ, สิโทฺธรคนราทิหิ;
วนฺทิตุํ ชยโพธิํ ตํ, คจฺฉามิ สตตํ อหํฯ

๙. อุปาสติ สทา คนฺตฺวา, โย นโร โพธิปาทปํ;
คโนฺธทกีปธูปาทิ, นานาปูชาหิ สาธุกํฯ

๑๐. ส นโร นิรามโย โหติ, ปจฺจเตฺต จ ปรตฺถ จ;
ปูชิโต มานิโต โหติ, ทีฆายุ พลวา สุขีฯ

๑๑. ตทตฺถํ ปตฺถยเนฺตน, อตฺถกาเมน ชนฺตุนา;
อุปาสนียํ สทฺธาย, นิจฺจํ ตํ โพธิปาทปํติฯ

ตํ สุตฺวา กุมาริกา ปีติยา ผุฏฺฐสรีรา ปิตรํ วนฺทิตฺวา อหมฺปิ ตาต คจฺฉามีติ อาหฯ ราชา ปนสฺสา อุปทฺทวภเยน คมนํ น อิจฺฉิฯ ตโต สา ยาวตติยํ ปิตรํ ยาจิตฺวา รญฺญา อนุญฺญาตาฯ ตโต ปฏฺฐาย ปิตรา สทฺธิํ สินฺธวมารุยฺห โพธิํ วนฺทิตุํ สตตํ คจฺฉติฯ อถาปรภาเค ราชา มรณมเญฺจ นิปโนฺน จิเนฺตสิฯ ธีตา เม นิรนฺตรํ โพธิอุปฏฺฐานํคจฺฉติ, เอติสฺสา อนาคเต ยํกิญฺจิ ภยํ อุปฺปชฺชมานํ ตโต อุปฺปชฺชติฯ ตตฺถ เม กิํ กาตพฺพนฺติฯ ตโต สินฺธวํ ปโกฺกสาเปตฺวา ตสฺส กณฺณมูเล มเนฺตโนฺต เอวมาห, ตาต มม ธีตา อภิณฺหํ ตว สหายํ กตฺวา โพธิํ วนฺทิตุํ คจฺฉติฯ ตตฺถสฺสา ยํกิญฺจิ ภยํ ภเวยฺยฯ ตํ นปฺปติรูปํฯ ตตฺถ คมนาคมเน มม ธีตรํ รเกฺขยฺยาสีติ ตสฺส ธีตรํ ปฏิปาเทตฺวา กาลมกาสิฯ ตโต ราชธีตา ปิตุสรีรกิจฺจํ กาเรตฺวา ทิวสสฺส ติกฺขตฺตุํ อสฺสมภิรุยฺห โพธิอุปฏฺฐานํ คจฺฉติฯ มนุสฺสา ปนสฺสา รูปสมฺปตฺติํ ทิสฺวา วิมฺหิตมานสา ราชารหํ วตโน อิทํ ปณฺณาการํ ทิฏฺฐํฯ คนฺตฺวา รโญฺญ อาจิกฺขิสฺสามฯ อเปฺปว นาม ราชา โส กิญฺจิ โน ทเทยฺยาติ จิเนฺตตฺวา รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ฐิตา เอวมาหํสุฯ

๑๒. โพธิมณฺฑํ สมาคมฺม, อภิณฺหํ ตุฏฺฐมานสา;
วนฺทนฺตี ยาติ กเญฺญกา, วิชฺชูว สิริยา ชลํฯ

๑๓. นีลธมฺปิลฺลภารา สา, วิสาลายตโลจนา;
โสณฺณโทลาภสวณา, สามา สุภปโยธราฯ

๑๔. สตรํสีหิ สมฺมิสฺส, สญฺจฺยามฺพุทสมาธรา;
ตุงฺคนาสา นีลภมุ, หาสภาสา มโนรมาฯ

๑๕. อีทิสํ โน มหาราชา [มหาราชทิฏฺฐปุพฺพ อิติปีกตฺถจิ], ทิฏฺฐปุพฺพํ กุทาจนํ;
เอหิ ตสฺสา สิรึเทว, โพธิมณฺฑมฺหิ ทกฺขสีติฯ

ตํ สุตฺวา ราชา สวณสํสเคฺคเนว ตาย ปฏิพทฺธจิโตฺต จตุรงฺคินิํเสนํ คเหตฺวา ราชธีตรํ โพธิวนฺทนตฺถาย อาคตกาเล พหิปาการา เสนํ ปริกฺขิปาเปตฺวา คณฺหเถตนฺติ มนุเสฺส นิโยเชสิฯ ตโต เสนาปิ ตํ คหณสชฺชา อฏฺฐาสิฯ ราชธีตา เต ทิสฺวา สีฆํ สินฺธวํ อุปสงฺกมิตฺวา ตสฺส ปิฏฺฐิยํ นิสินฺนา ปณฺหิยา สญฺญํ อทาสิฯ โส ตํ คเหตฺวา เวเคน อากาสํ ปกฺขนฺทิฯ สา ปน ทุนฺนิสินฺนภาเวน อสฺสสฺส เวคํ สนฺธาเรตุมสโกฺกนฺตี อสฺสปิฏฺฐิโต ปริคลิฯ สินฺธโว ราชธีตรํ ปตมานํ ทิสฺวา ราโชวาทํ สรมาโน เวเคนาคนฺตฺวา ตสฺสา เกเส ฑํสิตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ปตมานาย ตสฺสา ปิฏฺฐึทตฺวา นิสีทาเปตฺวา อากาเสน ตํ เนตฺวา ปาฏลิปุตฺตนคเรเยว ปติฏฺฐาเปสิ [ปาตลิปุตฺตนคเรเยวตํ ปวิฐาเปสิอิติปีกตฺถจิ]ฯ

๑๖. ติรจฺฉานคตาเปวํ, สรนฺตา อุปการกํ;
น ชหนฺตีติ มนฺตฺวาน, กตญฺญู โหนฺตุ [โหนฺติปาณิโน-อิติปีกตฺถจิ] ปาณิโนติฯ

ตโต ปฏฺฐาย สา ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา สคฺคปรายนา อโหสีติฯ

๑๗. โย ยํ ทุมินฺทํยตินนฺทเนน;
สมฺปูชิตํ ปูชยเต ส ปโญฺญ;
ส โภควา โหติ อนีติโก จ,
สพฺพตฺถ โส โหติ ปสตฺถรูโปฯ

โพธิราชธีตุยา วตฺถุํ นวมํฯ

๔๐. กุณฺฑลิยา วตฺถุมฺหิ อยมานุปุพฺพีกถา

ลงฺกาทีเป โรหณชปเท มหาคาโม นาม อโหสิ, ตตฺถ ติสฺสวิหารํ นาม อเนกสตภิกฺขูหิ สมากิณฺณํ อเนกปริเวณปติมณฺฑิตํ วิหารํ อโหสิฯ ตเตฺถโก ติโสฺส นาม สามเณโร ปฏิวสติฯ โส เอกสฺมิํสมเย ชนปทจาริกํ จรโนฺต ปาสาณวาปิคาเม ภิกฺขํ จริตฺวา ยาปนมตฺตํ ภตฺตํ สปฺปินา สทฺธิํ ลภิตฺวา นิกฺขมฺม คามทฺวารํ ปตฺวา มหาคามาภิมุโข คจฺฉโนฺต มนุเสฺส อุทกผาสุกฏฺฐานํ ปุจฺฉิฯ เตหิ ภเนฺต ตุมฺหากํ อภิมุเข อวิทูรฏฺฐาเน กกุพนฺทกนฺทรํ นาม สนฺทมานสีตโลทกํ ธวลวาลุกาตลํ ตตฺถ ตุเมฺห คนฺตฺวา นหาตฺวา สีตลจฺฉายาย วาลุกาตเล นิสิโนฺน ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา คจฺฉถาติ วุเตฺต สามเณโร สาธูติ วตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา ผาสุกฏฺฐาเน นิสิโนฺน ภตฺตํ ภุญฺชิตุมารภิฯ ตทา เอเกน วนกมฺมิเกน สทฺธิํอรญฺญํ คตา เอกา สุนขี ตสฺมิํ กนฺทเร เอกสฺมิํ ปพฺภารฏฺฐาเน ทารเก วิชายิตฺวา ฉาตชฺฌตฺตา ปเวธมานคตฺตา ทารกานํ สมีเปนิปนฺ

นา สามเณรสฺส ปเตฺต อาหารคนฺธํ ฆายิตฺวา นิปนฺนฏฺฐานโต วุฏฺฐาย ปเวธมานา ตสฺส สมีปํ อาคมฺม นงฺคุฏฺฐํ จาเลนฺตี อฏฺฐาสิ, สามเณโร ตํ ทิสฺวา กมฺปิตมานโส อตฺตโน โภชนตฺถาย วฏฺฏิตํ ปฐมาโลปํ ตสฺสา ปุรโต ฐเปสิ, ตโต สา โสมนสฺสา ตํ ภุญฺชิฯ ตํ ทิสฺวา ตุฏฺโฐ ปุนปฺปุนํ อาโลปํ กโรนฺโต ตสฺสา ภตฺตํ ทตฺวา ปตฺตํ โธวิตฺวา ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา อคมาสิฯ ตโต สา สุนขี สามเณรคเตน ปสาเทน ตโต จุตา ชมฺพุทีเป เทวปุตฺตนคเร ราชานํ ปฏิจฺจ ตสฺส มเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธึ คณฺหิตฺวา ทสมาสจฺจเยน มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิ, อถสฺสา สิขามงฺคลทิวเส สมฺปตฺเต มาตาปิตโร ปนสฺสา กุณฺฑลาวฏฺฏเกสตฺตา กุณฺฑลาติ นาม มกํสุฯ สา อนุกฺกเมน โสฬสวสฺสุเทฺทสิกา อโหสิ, ตสฺมึ กิร สมเย ติโสฺส สามเณโร มหาโพธึ วนฺทิสฺสามีติ นาวํ อภิรุยฺห ชมฺพุทีปํ คนฺตฺวา อนุปุเพฺพน เทวปุตฺตนครํ ปตฺวา สุนิวตฺโถ สุปารุโต ยุคมตฺตทโส ภิกฺขาย จรนฺโต มหาวีถึ สมฺปาปุณิฯ ราชธีตา สีหปญฺชรํ อุคฺฆาเฏตฺวา อนฺตรวีถึ โอโลเกนฺตี ภิกฺขนฺตํ สามเณรํ ทิสฺวา ปุพฺพสิเนหํ ปฏิลภิ, ตสฺมึขเณ ตสฺสา ชาติสฺสรญาณํ อโหสิฯ สา กิร ปุเพฺพ ภิกฺขุณี หุตฺวา ปณฺณสูจิยา สทฺธึ โปตฺถกญฺจ ปทีปิยเตลญฺจ ทตฺวา ชาติสฺสรา ภเวยฺยํติ ปตฺถนํ ฐเปสิ, ตโต สาชาตึ อนุสฺสรนฺตี สามเณรน อตฺตโน กตูปการํ ทิตฺวา โสมนสฺสา นํ ปโกฺกสาเปตฺวา ราชเคเห อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ตตฺถ นิสินฺนํ นานคฺครส โภชเนน ปริวิสิตฺวา โอนีตปตฺตปาณึ สามเณรํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา เตน สทฺธึ สลฺลปนฺตี เอวมาหฯ

๑. น สญฺชานาสิ มํ ธีร, ปุเพฺพหํ ตว ทาสิกา;
เตนาหํ สุขิตา อาสึ, ตสฺมา ตฺวมสิ อิสฺสโรติฯ

ตํ สุตฺวา สามเณโร อาหฯ

๒. นตฺถิ เม ตาทิสี ทาสี, น สญฺชานามิ ตํ อหํ;
กาสิ ตฺวํ กสฺส วา ธีตา, ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตาติฯ

ตโต สา ตํ สาราเปนฺตี อาหฯ

๓. สาราเปมิ ตุวํ อชฺช, ยถา ชานาสิมํ อิเส;
พุชฺฌสฺสุ โพธิโต ทานิ, มยา ชาตึสรนฺติยาฯ

๔. ปาสาณวาปิคามมฺหิ, ตมฺพปณฺณิมฺหิ โรหเณ;
ภิกฺขิตฺวาน ตุวํ ภเนฺต, ยทา กกฺพนฺทกนฺทเรฯ

๕. นิสีทิตฺวาน ตฺวํ ภตฺตํ, ภุตฺตกาลํ สริสฺสสิ;
ตทาหํ สุนขี อาสึ, วิชาตา ลทฺธโคจราฯ

๖. ทารเก ขาทิตุํ มยฺห, มาสนฺนา ขุทปีฬิตา;
ปเวธมานสพฺพงฺคา, อฏฺฐาสึ ตว สนฺติเกฯ

๗. ทิสฺวา ตํ มํ ตทา ภเนฺต, เวธมานํ พุภุกฺขิตํ;
ฉินฺนภโตฺต ตุวํ หุตฺวา, มมํ ภเตฺตน โตสยีฯ

๘. ตทาหํ มุทุจิเตฺตน, จิตฺตํ ตยิ ปสาทยึ;
เตนาหํ ปุญฺญกเมฺมน, ทุติเย อตฺตสมฺภเวฯ

๙. อิธ ราชกุเล ชาตา, สพฺพกามสมิทฺธินี;
จิตฺตปฺปสาทมเตฺตน, โลกนาถสฺส สาสเนฯ

๑๐. ตทหุปพฺพชิตสฺสาปิ, อีทิสา โหนฺติ สมฺปทา;
กีทิสํ โหติ สมฺพุเทฺธ, ปสาเทน ผลํ อโหฯ

๑๑. อญฺญานิ ปน กิจฺจานิ, ปหายาตฺตหิเต รโต;
อตนฺทิโต ทิวารตฺตึ, สราตุ รตนตฺตยํติฯ

เอวํ สามเณเรน กตูปการํ สาราเปตฺวา ภเนฺต ตว ทาสิยา อนุคฺคหํ ปฏิจฺจ อิเธว วสถาติ นิมนฺติตฺวา เตน สมฺปฏิจฺฉิเต มหนฺตํ วิหารํ การาเปตฺวา สามเณรํ อาทึ กตฺวา อเนกภิกฺขุสเต นิมเนฺตตฺวา วิหาเร วสาเปตฺวา สุลภํ กตฺวา จตุปจฺจเยหิ อุปฏฺฐาสิฯ สามเณโรปิ สุนขิยา ทินฺนทานํ อนุสฺสริตฺวา ตุโฏฺฐ พุทฺธานุสฺสตึ มนสิกโรโนฺต น จิเรนว อรหตฺตํ ปตฺวา ตสฺมึเยว วิหาเร วสโนฺต อายุปริโยสาเน ตเตฺถว ปรินิพฺพายีติฯ

๑๒. ติยเทฺธสุ ติโลกสฺมึ, นตฺถิ วตฺถุตฺตยํ วินา;
สตฺตาน มญฺญ มิจฺฉตฺถ, ทายกํ สุรปาทปํฯ

กุณฺฑลิยา วตฺถุํ ทสมํฯ

มหาเสนวโคฺค จตุโตฺถฯ

เอตฺตาวตา ชมฺพุทีปุปฺปตฺติกถา สมตฺตาฯ